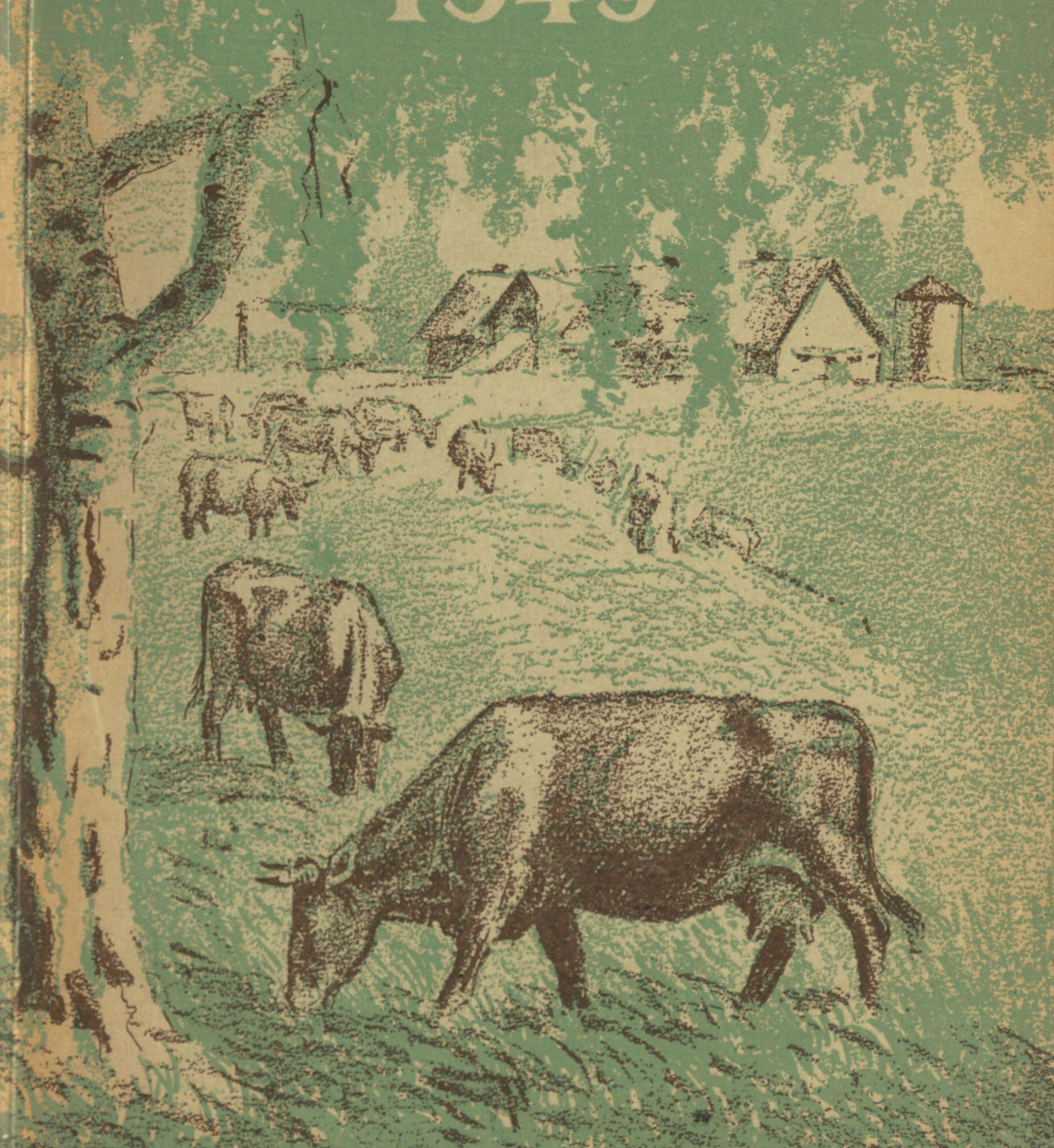

PÕLLUMAJANDUSLIK KALENDER-KÄSIRAAMAT 1949

ARH

A - 93860

SUNDEKSEMPLAR

Põllumajanduslik
KALENDER-KÄSIRAAMAT
1949

RK „POLIITILINE KIRJANDUS“
TALLINN

ARHIIVKOGU

Kommunism on kapitalismiga võrreldes kõrgem vabatahtlike, teadlike ihinenud ja eesrindlikku tehnikat kasutavate tööliste tööviljakus.

Peatulemus seisab selles et meie maa tööliklass, hävitanud inimese kurnamise inimese poolt ja kindlustanud sotsialistliku korra, tõestas tervele maailmale oma võitluse õigsust.

LENIN

STALIN

NÕUKOGUDE LIIDU HÜMN

ON vabade riikide mürdmatu Liidu
loond jäädavaks ajaks suur Venemaa hõim.
Sest elagu rahvastest võidule viidud
Nõukogude Lütt, tema ühtsus ja võim !

Au Sulle, Isamaa, vaba ja võitmatu,
rahvaste sõpruse, vendluse maa !
Kõrgel me Nõukogu rahvalipp lehvigu,
võidult meid võidule juhtigu ta !

MEIL tormidest helendas vabaduspäike,
suur Lenin meil valgustas võitluste teid.
Truuks rahvale Stalin meid kasvatas kõiki,
tööks, kangelastegudeks innustas meid.

Au Sulle, Isamaa, vaba ja võitmatu,
rahvaste õnne ja õitsengu maa !
Kõrgel me Nõukogu rahvalipp lehvigu,
võidult meid võidule juhtigu ta !

KÕIK nurjatud kallaletungijad vaarab
me lahinguis kasvanud võimas armee.
Me võitluste hoog sugunõlvedeks määrab
aus, kuulsuses hülgama Isamaa tee.

Au Sulle, Isamaa, vaba ja võitmatu,
rahvaste jäädava kuulsuse maa !
Kõrgel me Nõukogu rahvalipp lehvigu,
võidult meid võidule juhtigu ta !

EESTI NSV HÜMN

FAA" kestma, Kalevite kange rahvas,
ja seisa kaljuna, me kodumaa!
Si vaibund kannatustes Sõnu vahvus,
end läbi sajanditest murdsid Sa.
Ja tõusid töötajate vabaks maaks,
et päikene Su päevadesse päista saaks.

TOO" huuga tehas, vili nurmel vooga,
sirpi lõika, alasile haamer löö!
Nõukogu elu, tuksu võimsa hooga,
too õnne rahvale, me tubli töö!
Me Lõudu rahvaste ja rüike seas
Sa, Eesti, sammu esimeste kindlas reas!

KUI kants - nü seisavad Su kodurannad,
Su ees vaid lainetavad laiad veed.
Sa kõrgel leninlikku lippu kannad,
suur Stalin juhtimas Su tõusuteed.
Käi kindlalt, saatmas Sind Su õnneteel
me võitlusvaim ja kohkumatu mehemeel!

RIIKLIKUD PUHAD JA TÄHTPÄEVAD 1949. AASTAL

1. jaanuar	—	Uusaasta
21. jaanuar	—	V. I. Lenini surma 25-s aastapäev
22. jaanuar	—	V. I. Lenini ja 1905. a. 9. jaanuari mälestuspäev
23. veebruar	—	Nõukogude armee ja sõjalaevastiku päev
8. märts	—	Rahvusvaheline naistepäev
18. märts	—	Pariisi Kommuuni päev
1. mai	—	Ulemaailmne töölistepäev
5. mai	—	Bolševistliku ajakirjanduse päev
7. mai	—	Raadiopäev
9. mai	—	Võidupäev
17. juuli	—	Uleliiduline kehakultuuripäev
21. juuli	—	Eesti NSV 9. aastapäev
24. juuli	—	NSV Liidu sõjalaevastiku päev
7. august	—	Uleliiduline raudteelastepäev
18. august	—	NSV Liidu õhulaevastiku päev
28. august	—	Kaevuritapäev
3. september	—	Jaapani üle saavutatud võidu püha
11. september	—	Tankistidepäev
7. november	—	Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 32. aastapäev
10. november	—	Ulemaailmne demokraatliku noorsoo päev
17. november	—	Rahvusvaheline üliõpilastepäev
19. november	—	Suurtükiväepäev
5. detsember	—	Stalinliku Konstitutsiooni päev

ASTRONOOMILISI ANDMEID 1949. AASTAKS

Aastaegade algus 1949. aastal

Kevade algus 21. märtsil kell 2.00
 Suve algus 21. juunil kell 21.00
 Sügise algus 23. septembril kell 12.00
 Talve algus 22. detsembril kell 7.00

Kalender-märkmiku osas toodud andmete selgituseks:

a) Kuu faasid: ☽ — esimene veerand; ☽ — täiskuu; ☾ — viimane veerand; ☾ — noorkuu.

b) Päikese tõusu- ja loojanguajad Tallinna kohta igal 1., 11. ja 21. kuu-päeva kohta: p. t. — päikese tõus; p. l. — päikese loojang.

c) Päikese tõusu- ja loojanguajad Tartu, Pärnu ja Valga kohta igal 1. kuupäeval.

Kõik ajaandmed kalendris on toodud Moskva aja järgi, näide: 22.43 = noorkuu (kuuloomine) on kell 22 (kell 10 õhtul) ja 43 minutit.

Päikese- ja kuuvarjutused 1949. aastal

1. Täielik kuuvarjutus 13. aprillil. Meil nähtav varjutuse algus. Varjutus nähtav Euroopas, Aafrikas ja

Põhja- ning Lõuna-Ameerikas. Andmed meil nähtava varjutuse osa kohta: poolvarju algus kell 4.32, täisvarju algus kell 5.28, täisvarjutuse algus kell 6.28.

2. Osaline päikesevarjutus 28. aprillil. Meil nähtav. Uldiselt nähtav Põhja-Aafrikas, Euroopas (välja arvatud NSVL-i kagupoolne Euroopa osa), Siberi arktilises osas ja Gröönimaal. Andmed varjutuse kohta (Tartu jaoks): varjutuse algus kell 9.52, varjutuse keskmoment kell 10.42, varjutuse lõpp kell 11.34, maksimaalne faas kl. 0.24.

3. Täielik kuuvarjutus 7. oktoobril. Meil nähtav, välja arvatud varjutuse lõpposa. Varjutus nähtav Euroopas, Aafrikas ja Põhja- ning Lõuna-Ameerikas. Andmed meil nähtava varjutuse osa kohta: poolvarju algus kell 2.50, täisvarju algus kell 4.05, täisvarjutuse algus kell 5.20, varjutuse keskmoment kell 5.56, täisvarjutuse lõpp kl. 6.33. Varjutuse maksimaalne faas on kl. 1.23.

4. Osaline päikesevarjutus 21. oktoobril. Ei ole meil nähtav. Nähtav Austraalia idapoolses osas, Uus-Meremaal ja Antarktises.

1949 Tabelkalender 1949

Nädalapäevad	JAANUAR	VEEBRUAR	MARTS
Esmaspäev	3 10 17 24 31	7 14 21 28	7 14 21 28
Teisipäev	4 11 18 25	1 8 15 22	1 8 15 22 29
Kolmapäev	5 12 19 26	2 9 16 23	2 9 16 23 30
Neljapäev	6 13 20 27	3 10 17 24	3 10 17 24 31
Reede	7 14 21 28	4 11 18 25	4 11 18 25
Laupäev	1 8 15 22 29	5 12 19 26	5 12 19 26
Pühapäev	2 9 16 23 30	6 13 20 27	6 13 20 27
Nädalapäevad	APRILL	MAI	JUUNI
Esmaspäev	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27
Teisipäev	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28
Kolmapäev	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29
Neljapäev	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30
Reede	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24
Laupäev	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25
Pühapäev	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26
Nädalapäevad	JUULI	AUGUST	SEPTEMBER
Esmaspäev	4 11 18 25	1 8 15 22 29	5 12 19 26
Teisipäev	5 12 19 26	2 9 16 23 30	6 13 20 27
Kolmapäev	6 13 20 27	3 10 17 24 31	7 14 21 28
Neljapäev	7 14 21 28	4 11 18 25	1 8 15 22 29
Reede	1 8 15 22 29	5 12 19 26	2 9 16 23 30
Laupäev	2 9 16 23 30	6 13 20 27	3 10 17 24
Pühapäev	3 10 17 24 31	7 14 21 28	4 11 18 25
Nädalapäevad	OKTOOBER	NOVEMBER	DETSEMBER
Esmaspäev	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26
Teisipäev	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27
Kolmapäev	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28
Neljapäev	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29
Reede	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30
Laupäev	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31
Pühapäev	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25

1949. aastal on 365 päeva

JAANUAR

		1. I	p. t.	p. l.
1. L.	p. t. 10.18; p. l. 16.31			
2. P.		Tartus	10.02	16.32
3. E.		Pärnus	10.11	16.40
4. T.		Valgas	10.01	16.39
5. K.				
6. N.				
7. R.	Ⓜ 14.15			
8. L.				
9. P.				
10. E.				
11. T.	p. t. 10.10; p. l. 16.47			
12. K.				
13. N.				
14. R.				
15. L.	Ⓜ 0.59			
16. P.				
17. E.				
18. T.				
19. K.				
20. N.				
21. R.	Ⓜ 17.07; p. t. 9.55; p. l. 17.10			
22. L.				
23. P.				
24. E.				
25. T.				
26. K.				
27. N.				
28. R.				
29. L.	Ⓜ 5.42			
30. P.				
31. E.				

TÄHTPÄEVI JAANUARIS

1. jaan. **Uusaasta.**
 30 aastat Valgevene Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi välja-
 kuulutamisest (1919. a.).
 150 aastat eesti kirjamehe Fr. R. Faehlmanni sünnist 1799. a.
 (surn. 22. IV 1850. a.).
7. jaan. 1887 — Sündis Eesti NSV rahvakirjanik Oskar Luts.
 1884 — Sündis M. Pill, põllumajandusteaduste doktor, Stalini
 preemia laureaat.
8. jaan. 1902 — Sündis G. M. Malenkov, ÜK(b)P Keskkomitee Poliit-
 büroo liige, ÜK(b)P Keskkomitee sekretär, NSV Liidu
 Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja.
 1856 — Sündis August Kitzberg, eesti näitekirjanik
 (surn. 10. X 1927. a.).
 100 aastat S. O. Makarovi, kuulsa vene admiralide sünnist
 1849. a. (hukkus 1904. a.).
10. jaan. 1943 — Nõukogude armee väeosad alustasid suurrünnakut Stalin-
 gradi rajoonis sissepiiratud saksa fašistlikele vägedele.
 1883 — Sündis A. N. Tolstoi, kuulus nõukogude kirjanik
 (surn. 23. II 1945. a.).
11. jaan. 1946 — Albaanias kuulutati välja rahvavabariik.
 1933 — Seltsimees Stalini kõne „Tööst maal“ ÜK(b)P Keskkomi-
 tee ja Keskkontrollkomisjoni ühendatud pleenumil.
 1909 — Suri K. A. Hermann, eesti muusikategelane (sünd.
 23. IX 1851. a.).
12. jaan. 1890 — Sündis Johannes Vares-Barbarus, kirjanik,
 esimene Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees
 (surn. 29. XI 1946. a.).
 1860 — Sündis Aleksander Läte, eesti helilooja (surn.
 8. IX 1948. a.).
15. jaan. 1920 — Punaarmee purustas Koltšaki väed. Kogu Siberis seati
 uuesti jalule nõukogude võim.
 1919 — Mõrvati saksa proletariaadi juhid Karl Liebknecht
 ja Rosa Luxemburg.
16. jaan. 25 aastat VK(b)P XIII konverentsi avamisest (1924. a.).
 1905 — Streigi algus Putilovi tehases Peterburis.
18. jaan. 1943 — Nõukogude armee väeosad murdsid läbi Leningradi blo-
 kaadi.
 1912 — Avati VSDTP VI (Praha) Ülevenemaaline Konverents.
20. jaan. 5 aastat Altai traktoritehase käikulaskmisest (1944. a.).
21. jaan. **25 aastat V. I. Lenini surmast (1924. a.).**
 1870 — Suri A. I. Herzen, vene revolutsiooniline demokraat,
 filosoof ja kirjanik (sünd. 6. IV 1812. a.).
22. jaan. **V. I. Lenini ja 1905. a. 9. jaanuari mälestuspäev.**
25. jaan. 1935 — Suri V. V. Kuibõšev, bolševike partei ja Nõukogude
 riigi väljapaistev tegelane (sünd. 6. VI 1888. a.).
27. jaan. 5 aastat Leningradi täielikust vabastamisest vaenlase blokaadist
 Nõukogude armee väeosade poolt (1944. a.).
28. jaan. 1918 — V. I. Lenin kirjutas alla dekreedile Töölis-Talurahva
 Punaarmee organiseerimise kohta.
29. jaan. 1860 — Sündis A. P. Tšehhov, väljapaistev vene kirjanik
 (surn. 15. VII 1904. a.).
30. jaan. 1878 — Sündis Anton Hansen-Tammsaare, suur eesti
 kirjanik (surn. 1. III 1940. a.).

VEEBRUAR

1. T.	p. t. 9.33; p. l. 17.37		
2. K.		1. II	p. t.
3. N.		Tartus	9.20
4. R.		Pärnus	9.29
		Valgas	9.20
5. L.			p. l.
6. P.	Ⓜ 11.05		
7. E.			
8. T.			
9. K.			
10. N.			
11. R.	p. t. 9.09; p. l. 18.03		
12. L.			
13. P.	Ⓜ 12.08		
14. E.			
15. T.			
16. K.			
17. N.			
18. R.			
19. L.			
20. P.	Ⓜ 3.43		
21. E.	p. t. 8.42; p. l. 18.28		
22. T.			
23. K.			
24. N.			
25. R.			
26. L.			
27. P.	Ⓜ 23.55		
28. E.			

TÄHTPÄEVI VEEBRUARIS

1. veebr. 1926 — Moodustati Kirgiisi ANSV; 1936. a. alates liiduvabariik.
2. veebr. 1943 — Likvideeriti lõplikult saksa fašistlikud väed Stalingradi rajoonis.
- 45 aastat V. P. Tškalovi, suure nõukogude lenduri sünnist 1904. a. (hukkus 15. XII 1938. a.).
- 1885 — Sündis M. V. Frunze, üks Punaarmee suurimaid organisaatoreid ja väejuhte (surn. 31. X 1925. a.).
4. veebr. 1881 — Sündis K. J. Vorošilov, ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo liige, NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja, Nõukogude Liidu marssal.
8. veebr. 1945 — Lasti käiku taastatud Stalingradi traktoritehas.
- 115 aastat D. I. Mendelejevi, geniaalse vene teadusmehe ja keemiku sünnist 1834. a. (surn. 2. II 1907. a.).
9. veebr. 1904 — Algas Vene-Jaapani sõda.
- 1881 — Suri F. M. Dostojevski, suur vene kirjanik (sünd. 11. XI 1821. a.).
- 1864 — Sündis Miina Härma, eesti helilooja (surn. 16. XI 1941. a.).
10. veebr. 1948 — ÜK(b)P Keskkomitee otsus „V. Muradeli ooperist „Suur sõprus““.
- 1945 — Suri Juhan Sütiste, eesti luuletaja (sünd. 28. XII 1899. a.).
- 1837 — Suri A. S. Puškin, suur vene luuletaja (sünd. 6. VI 1799. a.).
11. veebr. 1935 — Avati II üleliiduline kolhoosnikute-lööktöölise kongress, kes võttis vastu põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja.
12. veebr. 140 aastat Charles Darwini, suure inglise õpetlase ja põlvnemis- ning arenemisõpetuse looja sünnist 1809. a. (surn. 19. IV 1882. a.).
13. veebr. 180 aastat I. A. Krõlovi, suure vene valmikirjaniku sünnist 1769. a. (surn. 21. XI 1844. a.).
15. veebr. 1941 — Avati ÜK(b)P XVIII konverents.
- 1933 — Avati I üleliiduline kolhoosnikute-lööktöölise kongress.
18. veebr. 1937 — Suri G. K. Ordžonikidze, väljapaistev bolševike partei ja Nõukogude riigi tegelane (sünd. 28. X 1886. a.).
19. veebr. 1933 — Seltsimees Stalin esines kõnega I üleliidulisel kolhoosnikute-lööktöölise kongressil.
21. veebr. 1904 — Sündis A. N. Kossõgin, ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo liikmekandidaat, NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja, NSV Liidu rahandusminister.
23. veebr. 1945 — Suri A. N. Tolstoi, kuulus vene kirjanik (sünd. 10. I 1883. a.).
- 1918 — Punaarmee väesalgad purustasid saksa röövvallutajate väed Narva ja Pihkva all.
- Punaarmee sünnipäev. Nõukogude armee ja sõjalaevastiku päev.
26. veebr. 1896 — Sündis A. A. Ždanov, ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo liige, ÜK(b)P Keskkomitee sekretär (surn. 31. VIII 1948. a.).
27. veebr. 10 aastat N. K. Krupskaja surmast 1939. a. (sünd. 1869. a.).
- 1936 — Suri I. P. Pavlov, suur vene õpetlane, novaator-füsioloog (sünd. 26. IX 1849. a.).
28. veebr. 1947 — Avaldati ÜK(b)P Keskkomitee pleenumi otsus põllumajanduse tõstmise abinõudest sõjajärgsel perioodil.
- 1878 — Sündis A. Kapp, eesti helilooja.

MÄRTS

1. T.	p. t. 8.20; p. l. 18.48	1. III	p. t.	p. l.
2. K.		Tartus	8.10	18.42
3. N.		Pärnus	8.20	18.50
4. R.		Valgas	8.13	18.45
5. L.				
6. P.				
7. E.				
8. T.	Ⓓ 3.42			
9. K.				
10. N.				
11. R.	p. t. 7.52; p. l. 19.13			
12. L.				
13. P.				
14. E.	Ⓔ 22.03			
15. T.				
16. K.				
17. N.				
18. R.				
19. L.				
20. P.				
21. E.	Kevade algus 2.00; Ⓒ 16.10; p. t. 7.21; p. l. 19.37			
22. T.				
23. K.				
24. N.				
25. R.				
26. L.				
27. P.				
28. E.				
29. T.	Ⓔ 18.11			
30. K.				
31. N.				

TÄHTPÄEVI MÄRTSIS

1. märts 1940 — Suri Anton Hansen-Tammsaare, suur eesti kirjānik (sünd. 30. I 1878. a.).
6. märts 1918 — Avati VK(b)P VII kongress.
7. märts 1900 — Sündis Evald Aav, eesti helilooja (surn. 21. III 1939. a.).
8. märts 1921 — Avati VK(b)P X kongress.
Rahvusvaheline naistepäev.
9. märts 1890 — Sündis V. M. Molotov, ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo liige, NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimehe asetāitja, NSV Liidu välisminister.
135 aastat T. G. Ševtšenko, Ukraina revolutsioonilise rahvaluletaja sünnist 1814. a. (surn. 10. III 1861. a.).
10. märts 10 aastat ÜK(b)P XVIII kongressi avamisest (1939. a.).
12. märts 1917 — Kukatati ivalitsus Venemaal. Kodanlik-demokraatlik Veebruarirevolutsioon. Petrogradi töolistē ja soldatite saadikute nõukogu asutamine.
13. märts 1898 — Avati VSDTP I kongress (Minskis).
14. märts 1883 — Suri Karl Marx (sünd. 5. V 1818. a.).
16. märts 30 aastat J. M. Sverdlovi, bolševike partei ja Nõukogude riigi ühe suurema organiseerija ja juhi surmast (sünd. 4. VI 1885. a.).
90 aastat A. S. Popovi, vene teadusmehe ja raadio leiutaja sünnist 1859. a. (surn. 13. I 1906. a.).
18. märts 30 aastat VK(b)P VIII kongressi avamisest (1919. a.).
Pariisi Kommuuni päev.
19. märts 1882 — Suri C. R. Jakobson, eesti kirjamees ja poliitikategelane (sünd. 26. VII 1841. a.).
21. märts 1939 — Suri Evald Aav, eesti helilooja (sünd. 7. III 1900. a.).
22. märts 1892 — Sündis Johannes Semper, EN Kirjanike Liidu esimees, Eesti NSV hünni teksti autor.
23. märts 30 aastat Baškiiri ANSV asutamisest.
24. märts 1891 — Sündis S. L. Vavilov, NSV Liidu Teaduste Akadeemia president, Stalini preemia laureaat.
1882 — Sündis Viktor Kingissepp, eesti võitleva töörahva juht (mõrvati eesti kodanlike natsionalistide kliki poolt 4. V 1922. a.).
27. märts 1922 — Avati VK(b)P XI kongress — viimne parteikongress V. I. Lenini osavõtul.
1886 — Sündis S. M. Kirov, väljapaistev bolševike partei ja Nõukogude riigi tegelane (mõrvati 1. XII 1934. a.).
28. märts 1868 — Sündis Maksim Gorki, suur vene kirjanik, proletaarse literatuuri rajaja (surn. 18. VI 1936. a.).
29. märts 1947 — NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus „Kolhoosnikutele ning masina-traktorijaamade ja sovhooside töötajatele sotsialistliku töö kangelase aunimetuse andmisest ning nende autasustamisest NSV Liidu ordenite ja medalitega kõrgete nisu-, rukki-, maisi-, suhkrupeedi- ja puuvillasaakide saamise eest“.
1920 — Avati VK(b)P IX kongress.
1899 — Sündis L. P. Beria, ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo liige, NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimehe asetāitja.
31. märts 1940 — Moodustati Karjala-Soome NSV.
140 aastat N. V. Gogoli, suure vene kirjaniku sünnist 1809. a. (surn. 4. III 1852. a.).

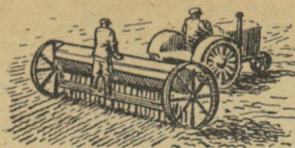

APRILL

1. R.	p. t. 6.49; p. l. 20.03	1. IV	p. t.	p. l.
2. L.		Tartus	6.42	19.53
3. P.		Pärnus	6.52	20.02
		Valgas	6.46	19.56
4. E.				
5. T.				
6. K.	☉ 16.01			
7. N.				
8. R.				
9. L.				
10. P.				
11. E.	p. t. 6.19; p. l. 20.27			
12. T.				
13. K.	☽ 7.08			
14. N.				
15. R.				
16. L.				
17. P.				
18. E.				
19. T.				
20. K.	☾ 6.27			
21. N.	p. t. 5.50; p. l. 20.51			
22. R.				
23. L.				
24. P.				
25. E.				
26. T.				
27. K.				
28. N.	☀ 1.24			
29. R.				
30. L.				

TÄHTPÄEVI APRILLIS

1. apr. 10 a. A. S. Makarenko, nõukogude kirjaniku ja pedagoogi surmast (1939. a.), sünd. 13. III 1888.
3. apr. 1930 — Ilmus seltsimees Stalini kirjutus „Vastus seltsimeestele kolhoosnikutele“ ajalehes „Pravda“ nr. 92.
5. apr. 1946 — Asutati Eesti NSV Teaduste Akadeemia.
1242 — Purustati saksa penirüütlid Aleksander Nevski poolt Peipsi järvel („Jäälahing“).
6. apr. 1837 — Sündis August Weizenberg, eesti skulptor (surn. 22. XI 1921).
1812 — Sündis A. I. Herzen, suur vene revolutsiooniline demokraat, filosoof, publitsist ja kirjanik (surn. 21. I 1870).
8. apr. 5 a. Kõrgema Ülemjuhataja J. V. Stalini käskkirjast (1944. a.) seoses Nõukogude armee väcosade väljajõudmisega NSV Liidu riigipiirile Tšehhoslovakkia ja Rumeeniaga.
12. apr. 1823 — Sündis A. N. Ostrovski, suur vene dramaturg (surn. 14. VI 1886).
14. apr. 1930 — Suri V. V. Majakovski, nõukogude luuletaja (sünd. 19. VII 1893).
15. apr. 1765 — Suri M. V. Lomonossov, suur vene õpetlane, kirjanik ja luuletaja (sünd. 1711).
16. apr. 1927 — Suri K. Türrpu, eesti helilooja (sünd. 13. VIII 1865).
1917 — V. I. Lenin saabus välismaalt Petrogradi.
17. apr. 1917 — V. I. Lenin avaldas oma „Aprilliteid“.
1912 — Leena kullakaevanduste tööliste mahalaskmine tsaariväeandarmeeria poolt.
1894 — Sündis N. S. Hruštšov, ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo liige, Ukraina K(b)P Keskkomitee esimene sekretär.
19. apr. 1882 — Suri Charles Darwin, suur inglise õpetlane (sünd. 12. II 1809).
22. apr. 1870 — Sündis V. I. Lenin.
1850 — Suri Fr. R. Faehlmann, eesti kirjanik (sünd. 1. I 1799).
23. apr. 20 a. ÜK(b)P XVI konverentsi avamisest (1929. a.), kus võeti vastu esimene viisaastakuplaan.
1906 — Avati VSDTP IV („Ühinemise“) kongress.
23. apr. 1343 — Eestlaste suur Jüriöö-ülestõus saksa orjastajate-rüütelite ja mõisnike vastu.
25. apr. 20 a. esimese viisaastakuplaani (1928—1932) vastuvõtmisest ÜK(b)P XVI konverentsi poolt (1929. a.).
26. apr. 25 a. J. V. Stalini poolt Sverdlovski ülikoolis peetud loengute „Leninismi alustest“ avaldamise algusest ajalehes „Pravda“ (1924. a.).
28. apr. 1920 — Kehtestati nõukogude võim Aserbaidžanis.
1920 — Suri K. A. Timirjazev, suur vene õpetlane ja bioloog (sünd. 3. VI 1843).
1813 — Suri M. I. Kutuzov, suur vene väejuht (sünd. 16. IX 1745).
29. apr. 20 a. ÜK(b)P XVI konverentsi üleskutsest kõigile NSV Liidu töölistele ja töötavale talurahvale sotsialistliku võistluse arendamiseks (1929. a.).
1868 — Sündis Ernst Särgava, eesti kirjanik.
30. apr. 1945 — Nõukogude väed heiskasid võidulipu saksa riigipäeva hoonete Berliinis.
1864 — Sündis Juhan Liiv, eesti luuletaja (surn. 1. XII 1913).

MAI

			1. V	p. t.	p. l.
1.	P.	p. t. 5.23; p. l. 21.14			
2.	E.		Tartus	5.20	21.02
3.	T.		Pärnus	5.29	21.10
4.	K.		Valgas	5.26	21.02
5.	N.				
6.	R.	Ⓜ 0.33			
7.	L.				
8.	P.				
9.	E.				
10.	T.				
11.	K.	p. t. 4.58; p. l. 21.38			
12.	N.	Ⓜ 15.51			
13.	R.				
14.	L.				
15.	P.				
16.	E.				
17.	T.				
18.	K.				
19.	N.	Ⓒ 22.22			
20.	R.				
21.	L.	p. t. 4.36; p. l. 22.01			
22.	P.				
23.	E.				
24.	T.				
25.	K.				
26.	N.				
27.	R.				
28.	L.	Ⓜ 1.24			
29.	P.				
30.	E.				
31.	T.				

TÄHTPÄEVI MAIS

1. mai Ülemaailmne töölistpäeva.
2. mai 1945 — Nõukogude armee väeosad vallutasid täielikult Saksamaa pealinna Berliini.
4. mai 1922 — Mõrvati Viktor Kingissepp, eesti võitleva töörahva juht (sünd. 24. III 1888).
5. mai 1912 — Ilmus „Pravda“ esimene number.
Bolševistliku ajakirjanduse päev.
7. mai 1818 — Sündis Karl Marx (surn. 14. III 1883).
1895 — Toimus A. S. Popovi poolt leiutatud maailma esimese raadiotelegraafi avalik demonstreerimine.
- Raadiopäev.**
- 1861 — Sündis J. Tamm, eesti vanema põlve luuletajaid (surn. 26. VII 1907).
- 1840 — Sündis P. I. Tšaikovski, suur vene helilooja (surn. 6. XI 1893).
8. mai 1945 — Berliinis kirjutati alla saksa relvastatud jõudude tingimusteta kapituleerimise aktile.
9. mai 1945 — Seltsimees Stalini läkitus rahvale Saksamaa üle saavutatud võidu pühal.
- Võidupäev.**
- 1945 — Nõukogude armee väeosad vabastasid saksa fašistlikest röövullaltajast Tšehhoslovakkia pealinna Praha.
10. mai 1945 — Suri A. S. Štšerbakov, bolševike partei ja Nõukogude riigi väljapaistev tegelane (sünd. 10. X 1901).
60 a. M. J. Saltõkov-Štšedrini, suure vene kirjaniku ja satiiriku surmast (1889. a.), sünd. 1826.
12. mai 40 a. V. I. Lenini raamatu „Materialism ja empiriokrititsism“ ilmumisest (12.—17. mai vahel 1909).
15. mai 1845 — Sündis I. I. Metšnikov, vene bioloog (surn. 15. VII 1916).
16. mai 130 a. J. V. Jannseni, esimese eesti elukutselise ajakirjaniku sünnist (1819. a.), surn. 13. VI 1890.
17. mai 1873 — Sündis Henri Barbusse, väljapaistev prantsuse revolutsiooniline kirjanik, tulihingeline võitleja fašismi vastu (surn. 30. VIII 1935).
19. mai 45 a. V. I. Lenini raamatu „Üks samm edasi, kaks sammu tagasi“ ilmumisest (1904).
1888 — Sündis N. M. Šverniki, ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo liikmekandidaat, NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi esimees.
23. mai 25 a. VK(b)P XIII kongressi avamisest (1924. a.).
24. mai 1905 — Sündis M. A. Solohhov, väljapaistev nõukogude kirjanik, Stalini preemia laureaat.
26. mai 1908 — Sündis E. Kapp, EN Heliloojate Liidu esimees, Stalini preemia laureaat.
1905 — Moodustati Tööliste Saadikute Nõukogu Ivanovo-Voznesenskis.
27. mai 1703 — Peeter I rajas Peterburi linna.
28. mai 1923 — Mõrvati Jaan Kreuks, eesti tööliklassi revolutsioonilise liikumise juhte.
29. mai 1873 — Sündis Rudolf Tobias, eesti helikunstnik (surn. 29. X 1918).
30. mai 1918 — Suri G. V. Plehhanov, väljapaistev vene marksist, publitsist ja ühiskonnategelane (sünd. 11. XII 1856).
31. mai 1891 — Alustati Siberi raudtee ehitamist (valmis 1899).

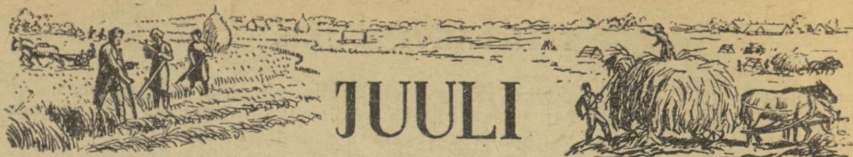
JUUNI

	1. VI	p. t.	p. l.
1. K.			
2. N.			
3. R.			
4. L.	☉	6.27	
5. P.			
6. E.			
7. T.			
8. K.			
9. N.			
10. R.			
11. L.	☽	0.45; p. t. 4.06; p. l. 22.36	
12. P.			
13. E.			
14. T.			
15. K.			
16. N.			
17. R.			
18. L.	☾	15.29	
19. P.			
20. E.			
21. T.		Suve algus 21.00; p. t. 4.03; p. l. 22.43	
22. K.			
23. N.			
24. R.			
25. L.			
26. P.	☀	13.02	
27. E.			
28. T.			
29. K.			
30. N.			

TÄHTPÄEVI JUUNIS

1. juuni 1933 — Lasti käiku Tšeljabinski Stalini-nimeline traktoritehas.
3. juuni 1946 — Suri M. I. Kalinin, bolševike partei ja Nõukogude riigi väljapaistev tegelane (sünd. 20. XI 1875).
- 1843 — Sündis K. A. Timirjasev, suur vene õpetlane ja bioloog (surn. 28. IV 1920).
4. juuni 1885 — Sündis J. M. Sverdlov, üks suurimaid bolševike partei ja Nõukogude riigi organiseerijaid ja juhte (surn. 16. III 1919).
5. juuni 20 a. Töö ja Kaitse Nõukogu otsusest masina-traktorijaamade organiseerimise kohta (1929. a.).
6. juuni 1888 — Sündis V. V. Kuibõšev, väljapaistev bolševike partei ja Nõukogude riigi tegelane (surn. 25. I 1935).
- 150 a. A. S. Puškini, suurima vene rahva luuletaja sünnist (1799. a.), surn. 10. II 1837.
7. juuni 1935 — Suri I. V. Mitšurin, väljapaistev nõukogude õpetlane, kuulus looduse ümberkujundaja (sünd. 1855).
11. juuni 1895 — Sündis N. A. Bulganin, ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo liige, NSVL Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja, NSV Liidu relvastatud jõudude minister, Nõukogude Liidu marssal.
13. juuni 1890 — Suri J. V. Jannsen, esimene eesti elukutseline ajakirjanik (sünd. 16. V 1819).
18. juuni 1936 — Suri Maksim Gorki, suur vene kirjanik ja proletaarsete literatuuri rajaja (sünd. 28. III 1868).
20. juuni 5 a. Viiburi vabastamisest saksa fašistlikest rööv vallutajaist Nõukogude armee väeosade poolt (1944. a.).
- 1933 — Suri Klara Zetkin, tähtis rahvusvahelise töölislükumise tegelane (sünd. 5. VII 1857).
21. juuni 1940 — Eesti töötav rahvas tuli võimule.
22. juuni 1941 — Fašistlik Saksamaa tungis reetlikult kallale Nõukogude Liidule. Algas nõukogude rahva Suur Isamaasõda fašistliku Saksamaa vastu.
24. juuni 1945 — Punalas väljakul Moskvas toimus võiduparaad Saksamaa üle saavutatud võidu tähistamiseks.
25. juuni 1945 — Seltsimees Stalin esines kõnega võiduparaadist osavõtjate auks korraldatud vastuvõtul Kremliis.
- 20 a. Üleliidulise V. I. Lenini nimelise Põllumajanduslike Teaduste Akadeemia asutamisest Moskvas (1929. a.).
26. juuni 1945 — NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlused J. V. Stalinile Nõukogude Liidu kangelase aunimetuse omistamisest ja tema autasustamisest teise „Võidu“ ordeniga.
- 1930 — Avati ÜK(b)P XVI kongress.
27. juuni 1945 — NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega omistati kõigi NSV Liidu relvastatud jõudude Kõrgemale Ülemjuhatajale J. V. Stalinile kõrgeim sõjaväeline auaste — Nõukogude Liidu generalissimus.
- 1905 — Algas ülestõus soomuslaeval „Potjomkin“.
28. juuni 1945 — NSV Liidu riigikaitse rahvakomissari Nõukogude Liidu generalissimuse J. V. Stalini käskkirjaga nimetati Nõukogude armee Eesti Tallinna Laskurkorpus — Eesti Tallinna Kaardiväe Laskurkorpuseks.
29. juuni 5 a. Karjala-Soome pealinna Petroskõi vabastamisest saksa fašistlikest rööv vallutajaist Nõukogude armee väeosade poolt (1944. a.).
30. juuni 1632 — Asutati Tartu Ülikool.

JUULI

		1. VII	p. t.	p. l.
1.	R.		p. t. 4.09;	p. l. 22.40
2.	L.	Tartus	4.11	22.22
3.	P.	Pärnus	4.19	22.32
		Valgas	4.17	22.22
4.	E.			
5.	T.			
6.	K.			
7.	N.			
8.	R.			
9.	L.			
10.	P.	☉	10.41	
11.	E.		p. t. 4.22;	p. l. 22.29
12.	T.			
13.	K.			
14.	N.			
15.	R.			
16.	L.			
17.	P.			
18.	E.	☾	9.01	
19.	T.			
20.	K.			
21.	N.		p. t. 4.40;	p. l. 22.13
22.	R.			
23.	L.			
24.	P.			
25.	E.	☉	22.33	
26.	T.			
27.	K.			
28.	N.			
29.	R.			
30.	L.			
31.	P.			

TÄHTPÄEVI JUULIS

3. juuli 5 a. Valgevene NSV pealinna Minski vabastamisest saksa fašistlikest röövullutajaist Nõukogude armee väeosade poolt (1944).
1941 — Riikliku Kaitsekomitee esimees J. V. Stalin esines kõnega raadios.
4. juuli 15 a. Marie Curie-Sklodowska, väljapaistva füüsiku surmast (1934. a.). Avastas koos Pierre Curie'ga raadiumi ja polooniumi. (Sünd. 1867.)
1918 — Avati V Ülevenemaaline Nõukogude Kongress, kus kinnitati esimene Vene NFSV konstitutsioon.
5. juuli 1857 — Sündis Klara Zetkin, rahvusvahelise töölisliikumise tegelane (surn. 20. VI 1933).
8. juuli 240 a. Poltaava lahingust (1709. a.). Vene väed saavutasid Peeter I juhtimisel võidu rootsi vägede üle.
12. juuli 1855 — Suri admiral N a h h i m o v, Sevastopoli kangelane (sünd. 5. VII 1802).
13. juuli 5 a. Leedu NSV pealinna Vilniuse vabastamisest saksa fašistlikest röövullutajaist Nõukogude armee väeosade poolt (1944).
1943 — Hukkus leedu partisan Maria Melnikaite, Nõukogude Liidu kangelane.
14. juuli 1940 — Esimesed vabad rahvaesinduse valimised Eestis, Lätis ja Leedus pärast töötava rahva võimuletulekut.
15. juuli 160 a. Pariisi kodanliku revolutsiooni algusest (1789. a.).
1916 — Suri I. I. Metšnikov, geniaalne vene bioloog (sünd. 15. V 1845).
45 a. A. T. Tšehhovi, suure vene kirjaniku surmast (1904. a.); sünd. 29. I 1860.
1410 — Vene, leedu ja poola väed saavutasid Grünwaldi juures võidu sakslaste — teutooni rüütlite üle.
16. juuli 1917 — Tööliste ja sõdurite demonstratsioon Petrogradis, mis arenes üldiseks relvastatud demonstratsiooniks loosungi all „Kogu võim nõukogudele“.
17. juuli Üleliiduline kehakultuurlastepäev.
19. juuli 1893 — Sündis V. V. Maja kovski, nõukogude andekaim luuletaja (surn. 14. IV 1930).
20. juuli 1926 — Suri F. E. Dzeržinski, bolševike partei ja Nõukogude riigi väljapaistev tegelane (sünd. 11. IX 1877).
21. juuli Eesti NSV 9. aastapäev.
22. juuli 110 a. Jakob Hurda, väljapaistva eesti rahvaluule koguja sünnist (1839. a.), surn. 13. I 1907.
23. juuli 1940 — Anti välja deklaratsioon Eesti NSV maa kuulutamise kogu rahva omandiks.
24. juuli 1828 — Sündis N. G. Tšernõševski, suur vene revolutsiooniline demokraat, filosoof, kirjanik ja publitsist (surn. 29. X 1889).
- NSV Liidu sõjalaevastiku päev.
26. juuli 5 a. Narva linna vabastamisest saksa fašistlikest röövullutajaist Nõukogude armee väeosade poolt (1944. a.).
1907 — Suri J. Tamm, eesti vanema põlve luuletajaid (sünd. 7. V 1861).
1841 — Sündis C. R. Jakobson, eesti kirjamees ja poliitika-tegelane (surn. 19. III 1882).
29. juuli 1944 — Avaldati NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus J. V. Stalini autasustamise kohta „Võidu“ ordeniga.
30. juuli 1903 — Avati VSDTP II kongress.

AUGUST

1. E.	☽ 15.57; p. t. 5.04; p. l. 21.49	1. VIII	p. t.	p. l.
2. T.		Tartus	5.03	21.34
3. K.		Pärnus	5.17	21.45
4. N.		Valgas	5.07	21.37
5. R.				
6. L.				
7. P.				
8. E.	☾ 22.33			
9. T.				
10. K.				
11. N.	p. t. 5.27; p. l. 21.23			
12. R.				
13. L.				
14. P.				
15. E.				
16. T.				
17. K.	☾ 1.59			
18. N.				
19. R.				
20. L.				
21. P.	p. t. 5.50; p. l. 20.56			
22. E.				
23. T.				
24. K.	☾ 6.59			
25. N.				
26. R.				
27. L.				
28. P.				
29. E.				
30. T.	☽ 22.16			
31. K.				

TÄHTPÄEVI AUGUSTIS

1. aug. 35 a. Saksamaa sõjakuulutamisest Venemaale. Algas Esimene Maailmasõda.
2. aug. 1940 — Loodi Moldaavia NSV.
4. aug. 1822 — Suri K. J. Peterson, eesti luuletaja (sünd. 14. III 1801).
5. aug. 1895 — Suri Friedrich Engels, Karl Marxi sõber ja võitluskaaslane, üks teadusliku kommunismi rajajaid (sünd. 28. XI 1820).
- 105 a. I. J. Repini, suure vene maalikunstniku sünnist (1844. a.), surn. 29. IX 1930.
6. aug. 1940 — Eesti NSV võeti vastu NSV Liitu.
1934 — Suri M. J. Eisen, tuntuim eesti rahvaluule koguja (sünd. 28. IX 1857).
7. aug. Üleliiduline raudteelastepäev.
65 a. Nikolai Triigi, eesti maalikunstniku sünnist (1884. a.), surn. 12. VIII 1940.
8. aug. 1917 — Avati bolševike partei VI kongress, kes suunas partei relvastatud ülestõusule kodanluse ja tema Ajutise Valitsuse vastu.
11. aug. 1886 — Suri Lydia Koidula, suur eesti luuletaja (sünd. 24. XII 1843).
13. aug. 5 a. Võru linna vabastamisest saksa fašistlikest röövullutajaist Nõukogude armee väeosade poolt (1944. a.).
120 a. I. M. Setšenovi, suure vene õpetlase ja füsioloogi sünnist (1829. a.), surn. 15. XI 1905.
15. aug. 1945 — Nõukogude armee väeosad vabastasid jaapani röövullutajaist Korea.
18. aug. 5 a. Ernst Thälmanni, saksa kommunistliku partei juhi mõrvamisest hitlerlaste poolt (1944. a.), sünd. 1886.
- Üleliiduline lennuväepäev.
20. aug. 245 a. tormijooksust Narva kindlusele ja selle vallutamisest vene vägede poolt Põhjasõja ajal (1704. a.).
24. aug. 5 a. Moldaavia NSV pealinna Kišinjovi vabastamisest saksa fašistlikest röövullutajaist Nõukogude armee väeosade poolt (1944. a.).
25. aug. 5 a. Tartu linna vabastamisest saksa fašistlikest röövullutajaist Nõukogude armee väeosade poolt (1944. a.).
1940 — Võeti vastu Eesti NSV Konstitutsioon.
1882 — Suri Fr. R. Kreutzwald, eesti „lauluisa“ ja „Kalevi-poja“ koostaja (sünd. 26. XII 1803).
26. aug. 1920 — Loodi Kasahhi ANSV; alates 1936. aastast liiduvabariik.
28. aug. 1941 — Nõukogude korra eest võideldes langes Joh. Lauristin, esimene Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu esimees (sünd. 29. X 1899).
- 200 a. Wolfgang Goethe, suure saksa luuletaja ja kirjaniku sünnist (1749. a.), surn. 22. III 1832.
- Kaevuritepäev.
30. aug. 1935 — Suri Henri Barbusse, väljapaistev prantsuse revolutsiooniline kirjanik ja tulihingeline võitleja fašismi vastu.
30 a. kodusõja kangelase N. A. Štšorsi hukkumisest (1919. a.), sünd. 6. VI 1895.
30 a. I Eesti Ametiühingute kongressi kokkukutsumisest Tallinnas (1919. a.).
31. aug. 1948 — Suri A. A. Ždanov, ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo liige, ÜK(b)P Keskkomitee sekretär (sünd. 26. II 1896).

SEPTEMBER

1. N.	p. t. 6.16; p. l. 20.25	1. IX	p. t.	p. l.
2. R.		Tartus	6.10	20.14
3. L.		Pärnus	6.19	20.24
4. P.		Valgas	6.14	20.17

- 5. E.
- 6. T.
- 7. K. ☉ 12.59
- 8. N.
- 9. R.
- 10. L.
- 11. P. p. t. 6.39; p. l. 19.55

- 12. E.
- 13. T.
- 14. K.
- 15. N. ☾ 17.29
- 16. R.
- 17. L.
- 18. P.

- 19. E.
- 20. T.
- 21. K. p. t. 7.02; p. l. 19.25
- 22. N. ☀ 15.21
- 23. R. Sügise algus 12.00
- 24. L.
- 25. P.

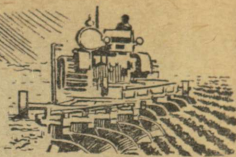
- 26. E.
- 27. T.
- 28. K.
- 29. N. ☾ 7.18
- 30. R.

TÄHTPÄEVI SEPTEMBRIS

1. sept. 10 a. Saksamaa kallaletungist Poolale (1939. a.). Algas sõda Euroopas.
- 1883 — Sündis J. A a m i s e p p, eesti kartulisortide aretaja, Stalini preemia laureaat.
2. sept. 1945 — Kirjutati alla Jaapani tingimusteta kapituleerimise aktile.
- 1945 — Seltsimees Stalini läkitus rahvale Jaapani üle saavutatud võidu päeval.
- 1904 — Sündis A u g u s t J a k o b s o n, Eesti NSV rahvakirjanik, Stalini preemia laureaat.
3. sept. 1883 — Suri I. S. T u r g e n e v, väljapaistev vene kirjanik (sünd. 9. nov. 1818. a.).
- Jaapani üle saavutatud võidu püha.**
5. sept. 30. a. V. I. T š a p a j e v i, kodusõja kangelase hukkamisest.
6. sept. 1947 — V. Kingissepa nim. põllumajandusliku artelli (esimene Eesti NSV-s) asutamise koosolek.
- 30 a. I Eesti ametiühingute kongressi saadikute mõrvamisest kodanlike natsionalistide poolt Irboskas (1919. a.).
7. sept. 1812 — Borodino lahing vene vägede ja Napoleoni armee vahel.
9. sept. 5 a. fašistliku diktatuuri kukutamisest Bulgaarias 1944. a.
- 1828 — Sündis L. N. T o l s t o i, suur vene kirjanik (surn. 20. nov. 1910. a.).
10. sept. 55 a. J a a n T o m p i, bolševiku, eesti töötava rahva õiguste eest võitleja sünnist (1894. a.). Mõrvati 14. nov. 1924. a.
11. sept. 1877 — Sündis F. E. D z e r ž i n s k i, bolševike partei ja Nõukogude riigi väljapaistev tegelane (surn. 20. juul. 1926. a.).
- Tankistidepäev.**
12. sept. 20 a. J. R a i n i s e, suure läti luuletaja surmast (1929. a.), sünd. 11. sept. 1865. a.
15. sept. 1946 — Bulgaaria kuulutati rahvavabariigiks.
19. sept. 5 a. Valga linna vabastamisest saksa fašistlikest rööv vallutajaist Nõukogude armee väeosade poolt 1944. a.
20. sept. 1918 — Inglise intervendid ja nendega koos töötavad sotsialistid-revolutsionäärid lasksid maha 26 Bakuu komissari.
22. sept. 5 a. Eesti NSV pealinna Tallinna vabastamisest saksa fašistlikest rööv vallutajaist Nõukogude armee väeosade poolt 1944. a.
- 1920 — Avati VK(b)P IX Ülevenemaaline Konverents.
23. sept. 5 a. Pärnu ja Viljandi vabastamisest saksa fašistlikest rööv vallutajaist Nõukogude armee väeosade poolt 1944. a.
24. sept. 5 a. Paldiski ja Haapsalu vabastamisest saksa fašistlikest rööv vallutajaist Nõukogude armee väeosade poolt 1944. a.
25. sept. 1942 — Asutati Nõukogude armee Eesti Laskurkorpus.
26. sept. 100 a. I. P. P a v l o v i, suure vene õpetlase ja füsioloogi, tingreflekside õpetuse looja sünnist (1849. a.), surn. 27. veebr. 1936. a.
28. sept. 1895 — Suri L. P a s t e u r, suur prantsuse õpetlane ja bioloog (sünd. 27. dets. 1822. a.).
- 85 a. I Internatsionaali asutamisest Karl Marxi poolt (1864. a.).
29. sept. 1930 — Suri I. J. R e p i n, suur vene maalikunstnik (sünd. 5. aug. 1844. a.).
- 45 a. N. A. O s t r o v s k i, kuulsu nõukogude kirjaniku ja kodusõjast osavõtnu sünnist (1904. a.), surn. 22. dets. 1936. a.
- 1898 — Sündis T. D. L õ s s e n k o, Lenini-nimelise Üleliidulise Põllumajandusteaduste Akadeemia president, sotsialistliku töö kangelane, Stalini preemia laureaat, NSV Liidu Ülemnõukogu saadik.

OKTOOBER

	1. X	p. t.	p. l.
1. L. p. t. 7.25; p. l. 18.56			
2. P.	Tartus	7.16	18.49
3. E.	Pärnus	7.24	18.58
4. T.	Valgas	7.18	18.52
5. K.			
6. N.			
7. R. ☉ 5.52			
8. L.			
9. P.			
10. E.			
11. T. p. t. 7.48; p. l. 18.27			
12. K.			
13. N.			
14. R.			
15. L. ☾ 7.06			
16. P.			
17. E.			
18. T.			
19. K.			
20. N.			
21. R. p. t. 8.12; p. l. 17.58			
22. L. ☀ 0.23			
23. P.			
24. E.			
25. T.			
26. K.			
27. N.			
28. R. ☽ 20.04			
29. L.			
30. P.			
31. E.			

TÄHTPÄEVI OKTOOBRI

1. okt. 1938 — Ilmus J. V. Stalini teos „ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus“.
7. okt. 5 a. Kuresaare linna vabastamisest saksa fašistlikest rööv vallutajaist Nõukogude armee väeosade poolt 1944. a.
9. okt. 1946 — Avaldati NSVL Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määrus NSV Liidu valitsuse juures asuva Kolhooside Nõukogu moodustamise kohta.
- 1863 — Sündis V. R. Viljams, silmapaistev nõukogude mulla-teadlane ja agrobioloog (surn. 11. nov. 1939. a.).
10. okt. 1927 — Suri A. Kitzberg, eesti näitekirjanik (sünd. 1856. a.).
- 1901 — Sündis A. S. Štšerbakov, bolševike partei ja Nõukogude riigi väljapaistev tegelane (surn. 10. mail 1945. a.).
13. okt. 5 a. Läti NSV pealinna Riia vabastamisest saksa fašistlikest rööv vallutajaist Nõukogude armee väeosade poolt 1944. a.
- 25 a. Anatole France'i, kuulsa prantsuse kirjaniku surmast (1924. a.), sünd. 16. apr. 1844. a.
14. okt. 5 a. Ukraina NSV täielikust vabastamisest saksa fašistlikest rööv vallutajaist Nõukogude armee väeosade poolt 1944. a.
- 1935 — Suri Jaan Koort, väljapaistev eesti skulptor (sünd. 6. nov. 1883. a.).
- 25 a. Tadžiki ANSV loomisest 1924. a.; alates 1929. aastast liiduvabariik.
15. okt. 85 a. Anna Haava, eesti luuletaja sünnist 1864. a.
- 1632 — Avati Tartu Ülikool.
17. okt. 100 a. F. Chopini, kuulsa poola helilooja surmast 1849. a. (sünd. 1810. a.).
20. okt. 5 a. Jugoslaavia pealinna Belgradi vabastamisest saksa fašistlikest rööv vallutajaist Nõukogude armee väeosade poolt koos Jugoslaavia Rahvavabastusarmeeaga 1944. a.
- 1917 — V. I. Lenin saabus Soomest Petrogradi.
22. okt. 1891 — Sündis H. Kruus, ENSV Teaduste Akadeemia president.
23. okt. 1917 — Toimus bolševike partei Keskkomitee ajalooline istung V. I. Lenini ja J. V. Stalini osavõtul. Sel istungil võeti vastu Lenini resolutsioon relvastatud ülestõusust.
- 1905 — Üldstreik Petrogradis.
26. okt. 1926 — Avati ÜK(b)P XV konverents.
27. okt. 25 a. Turkmeeni NSV ja Usbeki NSV loomisest 1924. a.
28. okt. 1886 — Sündis G. K. Ordžonikidze, bolševike partei ja Nõukogude riigi väljapaistev tegelane.
29. okt. 1918 — Avati Venemaa Kommunistliku Noorsooühingu I kongress. Asutati kommunistlik noorsooühing.
- 1918 — Suri Rudolf Tobias, eesti helilooja (sünd. 29. mail 1873. a.).
- 50 aastat Joh. Lauristini, esimese ENSV Rahvakomissaride Nõukogu esimehe sünnist 1899. a. (langes 28. aug. 1941).
- 60 aastat N. G. Tšernõševski, suure vene revolutsioonilise demokraadi, filosoofi ja publitsisti surmast 1889. a. (sünd. 24. juul. 1828. a.).
30. okt. 1895 — Sündis A. A. Andrejev, ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo liige. ÜK(b)P Keskkomitee juures asuva Partei Kontrollkomisjoni esimees, NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja, NSV Liidu valitsuse juures asuva Kolhooside Nõukogu esimees.
31. okt. 1925 — Suri M. V. Frunze, väljapaistev Punaarmee väejuht, bolševike partei ja Nõukogude riigi tegelane (sünd. 2. veebr. 1885. a.).

NOVEMBER

	1. XI	p. t.	p. l.
1. T.			
2. K.			
3. N.	Tartus	8.27	17.25
4. R.	Pärnus	8.37	17.34
5. L.	Valgas	8.29	17.30
6. P.	☉	0.09	
7. E.			
8. T.			
9. K.			
10. N.			
11. R.			
12. L.			
13. P.	☾	18.47	
14. E.			
15. T.			
16. K.			
17. N.			
18. R.			
19. L.			
20. P.	☀	10.29	
21. E.			
22. T.			
23. K.			
24. N.			
25. R.			
26. L.			
27. P.	☾	13.01	
28. E.			
29. T.			
30. K.			

TÄHTPÄEVI NOVEMBRIS

1. nov. 10 a. Lääne-Ukraina taasühendamisest Ukraina NSV-ga (1939. a.).
 2. nov. 10 a. Lääne-Valgevene taasühendamisest Valgevene NSV-ga (1939).
 6. nov. 1943 — Nõukogude armee väeosad vabastasid saksa fašistlikest rööv vallutajaist Ukraina NSV pealinna Kiievi.
 1893 — Suri P. I. Tšaikovski, suur vene helilooja (sünd. 7. mail 1840. a.).
7. nov. **Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 32. aastapäev.**
 8. nov. 1917 — II Ülevenemaaline Nõukogude Kongress teatas kogu võimu üleminekust nõukogudele. Kongress võttis vastu rahudekreedi ja maadekreedi ning moodustas Nõukogude valitsuse — Rahvakomissaride Nõukogu — eesotsas V. I. Leniniga.
10. nov. **Ülemaailmne demokraatliku noorsoo päev.**
 11. nov. 10 a. V. R. Viljamsi, silmapaistva nõukogude mullateadlase ja agrobioloogi surmast (1939. a.), sünd. 9. okt. 1863. a.
14. nov. 30 a. Judenitši vägede purustamisest Punaarmee poolt 1919. a.
 25 a. Jaan Tompi, eesti töötava rahva õiguste eest võitleja mõrvamisest kodanliku Eesti klikivalitsuse poolt 1924. a. (sünd. 10. sept. 1894. a.).
16. nov. 1941 — 28 kaardiväelast-panfilovlast sooritasid kangelasteo, takistades saksa fašistlike tankide pääsu Moskva lähisteles.
 1906 — Avati VSDTP II (esimene ülevenemaaline) konverents.
 17. nov. 1935 — Seltsimees Stalin esines kõnega I üleliidulisel stahhanoovlaste nõupidamisel.
- Rahvusvaheline üliõpilastepäev.**
 18. nov. 1907 — Avati VSDTP IV (kolmas ülevenemaaline) konverents.
 19. nov. 1942 — Algas Nõukogude armee pealetung Stalingradi all.
- Suurtükiväepäev.**
 20. nov. 1910 — Suri L. N. Tolstoi, suur vene kirjanik (sünd. 9. sept. 1829. a.).
 1875 — Sündis M. I. Kalinin, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi kauaaegne esimees (surn. 3. juun. 1946. a.).
22. nov. 1893 — Sündis L. M. Kaganovitš, ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo liige, NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja.
24. nov. 5 a. Saaremaa vaenlastest puhastamise lõpuleviimisest Nõukogude armee väeosade poolt 1944. a., mille tagajärjel kogu Nõukogude Eesti territoorium osutus täielikult vabastuks saksa fašistlikest rööv vallutajaist.
25. nov. 1936 — J. V. Stalin esines aruandega NSV Liidu Konstitutsiooni projekti kohta Erakorralisel VIII Üleliidulisel Nõukogude Kongressil.
 1895 — Sündis A. I. Mikojan, ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo liige, NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja, väliskaubandusminister.
26. nov. 25 a. Mongoolia rahvavabriigi väljakuulutamisest 1924. a.
 28. nov. 1820 — Sündis Friedrich Engels (surn. 5. aug. 1895. a.).
 29. nov. 1946 — Suri Johannes Vares-Barbarus, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe asetäitja, esimene ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees (sünd. 12. jaan. 1890. a.).
 1945 — Jugoslaavia kuulutati föderatiivseks rahvavabriigiks.
 1941 — Hukkus partisan kommunistlik noor Zoja Kosmodemjanskaja, Nõukogude Liidu kangelane.
 1920 — Kehtestati nõukogude võim Armeenias.

1. N.	p. t. 9.50; p. l. 16.29	1. XII	p. t.	p. l.
2. R.		Tartus	9.35	16.30
3. L.		Pärnus	9.44	16.37
4. P.		Valgas	9.34	16.35
5. E.	☾ 18.13			
6. T.				
7. K.				
8. N.				
9. R.				
10. L.				
11. P.	p. t. 10.07; p. l. 16.21			
12. E.				
13. T.	☾ 4.48			
14. K.				
15. N.				
16. R.				
17. L.				
18. P.				
19. E.	☾ 21.55			
20. T.				
21. K.	p. t. 10.17; p. l. 16.21			
22. N.	Talve algus 7.00			
23. R.				
24. L.				
25. P.				
26. E.				
27. T.	☾ 9.31			
28. K.				
29. N.				
30. R.				
31. L.				

TÄHTPÄEVI DETSEMBRIS

1. dets. 15 a. S. M. Kirovi, väljapaistva bolševike partei ja Nõukogude riigi tegelase mõrvamisest rahvavaenlaste poolt 1934. a. (sünd. 27. märts. 1886. a.).
- 25 a. eesti töötava rahva relvastatud ülestõusust 1924. a., mis kodanliku klikivalitsuse poolt veriselt maha suruti.
- 1913 — Suri Juh an Liiv, eesti luuletaja (sünd. 30. apr. 1864. a.).
- 1903 — Sündis N. A. Voznessenski, ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo liige, NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja, NSV Liidu Riikliku Plaanikomitee esimees.
2. dets. 1927 — Avati ÜK(b)P XV kongress.
- 30 a. VK(b)P VIII Ülevenemaalise Konverentsi avamisest 1919. a.
3. dets. 1865 — Asutati Petrovski Akadeemia Moskv as (praegu K. A. Timirjazevi nimeline Põllumajanduse Akadeemia).
5. dets. 1936 — Erakorraline VIII Üleliiduline Nõukogude Kongress kinnitas uue NSV Liidu Konstitutsiooni.
- Stalinliku Konstitutsiooni päev.**
6. dets. 1941 — Algas fašistlike vägede purustamine Moskva all.
11. dets. 1856 — Sündis G. V. Plehhanov, väljapaistev vene marksist, publitsist ja ühiskonnategelane (surn. 30. mail 1918. a.).
12. dets. 1908 — Sündis G. Ernesaks, eesti helilooja ja koorijuht, Eesti NSV hümn looja, Stalini preemia laureaat.
14. dets. 1947 — Avaldati NSVL Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määrus rahareformi teostamise ja toidu- ning tööstuskaupade kaartide kaotamise kohta.
17. dets. 1887 — Osavõtu pärast üliõpilaste revolutsioonilisest liikumisest vangistati V. I. Lenin ja heideti välja Kaasani ülikoolist.
18. dets. 1925 — Avati ÜK(b)P XIV (industrialiseerimise) kongress.
19. dets. 1921 — Avati VK(b)P XI Ülevenemaaline Konverents.
21. dets. 70 aastat Jossif Vissarionovitš Stalini sündimisest 1879. a.
22. dets. 1920 — Avati VIII Ülevenemaaline Nõukogude Kongress, kes võttis vastu V. I. Lenini algatusel koostatud elektrifitseerimisplaan (GOELRO).
- 1905 — Algas tööliste relvastatud detsembriülestõus Moskv as.
24. dets. 1901 — Sündis A. A. Fadejev, nõukogude kirjanik, Stalini preemia laureaat.
- 1900 — Ilmus V. I. Lenini poolt organiseeritud ülevenemaalise illegaalse ajalehe „Iskra“ esimene number.
- 1843 — Sündis Lydia Koidula, suur eesti luuletaja (surn. 11. aug. 1886. a.).
25. dets. 1917 — Ukrainas kuulutati välja nõukogude võim.
- 1905 — Avati esimene bolševike konverents Tampere s, kus kohustusid V. I. Lenin ja J. V. Stalin esmakordselt.
26. dets. 1933 — Suri Eduard Vilde, eesti kirjanik (sünd. 1865. a.).
- 1922 — Seltsimees Stalini ettekanne nõukogude vabariikide ühendamisest X Ülevenemaalisel Nõukogude Kongressil.
- 1825 — Toimus dekabristide ülestõus Peterburis.
- 1803 — Sündis Fr. R. Kreutzwald, eesti „lauluisa“ (surn. 25. aug. 1882. a.).
27. dets. 1929 — Seltsimees Stalin esines kõnega agraarlaste-marksistide konverentsil.
28. dets. 50 a. Juh an Sütiste, eesti luuletaja sünnist 1899. a. (surn. 10. veebr. 1945. a.).
30. dets. 1947 — Rumeenia kuulutati rahvavabariigiks.
- 1922 — Loodi Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit.
31. dets. 10 aastat Stalini-nimelise Suur-Ferghana kanali avamisest 1939. a.

Suuri ülesandeid meie põllumajanduses

Nõukogude Eesti põllumajanduse ees seisavad sõjajärgse stalinliku viisaastakuplaani täitmisel suured ja tähtsad ülesanded. Meie põllumajandus peab jõudma sõjaeelse toodangutasemeni ja selle märksa ületama 1950. a. lõpuks. Sõjaeelse toodangutaseme kiire saavutamine ja ületamine on aga võimalik ainult siis, kui me järjest laiendame ja arendame meie põllumajanduse ümberkorraldamist uutele, sotsialistlikele alustele. Ülesandeks on „kindlustada põllumajanduse niisugust arenemist, mis võimaldaks lühima aja jooksul luua meie elanikkonnale toiduainete ja kergetööstusele vajalike toorainete külluse ning koguda vajalikke riiklikke toidu- ja toorainete reserve“ (ÜK(b)P Keskkomitee 1947. a. veebruaripleenumi otsusest).

Eesti talupojad töötasid, et nad annavad oma osa, oma tööpanuse selle plaani täitmiseks. „Me rakendame kogu oma jõu, et kiiremini saavutada teravilja, liha, piima ja või tootmise alal see tase, mis oli enne sõda, seejärel aga see tase ületada. Me anname Teile oma sõna, seltsimees Stalin, et meie põllud annavad peagi rohkem vilja kui enne sõda, et meie loomakasvatus hakkab varsti rohkem saadusi andma kui ta andis enne sõda.“ (Vabariigi töötavate talupoegade 2. kongressi poolt 1947. a. seltsimees Stalinile saadetud tervitusest.)

Need töötava talurahva sõnad leiavad täitmist tegudes. Pidevalt on kasvanud töötava talurahva tööhoog; selle tulemusena koguneb järjest rohkem andmeid, mis näitavad meie edu stalinliku viisaastakuplaani täitmisel ja ületamisel. 1947. a. sügisel täideti riiklik viljavarumisplaan ennetähtaegselt ja ületamisega. 1948. a. täideti riiklik viljavarumisplaan ennetähtaegselt Tallinna vabastamise aastapäevaks ning müüdi riigile üle plaani veel üle 500 000 puuda vilja; kartulivarumise aastaplaani täitsid ENSV kolhoosid, kolhoosnikud ja talud 12. oktoobriks 1948. a. 101,7%-liselt, kusjuures riigile müüdi kartulit 15 321 tonni rohkem kui 1947. a. samaks ajaks. See kõik kõneleb meie töötava talurahva järjest kasvavast nõukogulikust patriotismist, innustatud tahtest aidata kaasa stalinliku viisaastakuplaani täitmiseks nelja aastaga.

Eesti NSV töötav talurahvas on aasta-aastalt saavutanud silmapaistvaid töövõite sotsialistliku majanduse tugevdamisel. Võrreldes 1945. aastaga suurenes näiteks juba 1947. aastal kartulite üldtoodang 43%, teravilja üldtoodang 70%, hobuste arv 6,7%, sigade arv 15,4%, veiste arv 6,7%, lammaste arv 7,2% jne. 1947. aastal kerkis meie sovhoosides ja taludes rohkesti esile kõrgete saakide meistreid. Tuhandetes majandites saavutati viljasaake, mida pole nähtud kodanliku korra tingimuses. Meie sovhoosides (Sõmerpalus, Alatskivil, Ülenurmes jm.) saavutati ligemale 35-tsentnerise teraviljasaake hektaarilt. Kõrgete saakide saavutamise eest austustati Sõmerpalu sovhoosi põllutööbrigadii brigadiiri Karl Isakut Sotsialistliku Töö Kangelase nimetusega, Alatskivi sovhoosi põllutööbrigadiiri August Annastit Lenini ordeniga jne.

1948. a. saagid meie vabariigi põldudel näitavad üha kasvavat tööviljakuse tõusu. Külvipind laienes 1948. a., võrreldes 1947. aastaga, 40 900 ha võrra, samuti osutus märksa kõrgemaks ka viljasaak. Teravilja brutosaak 1948. a. ületas juba sõjaeelse 1939. a. brutosaagi, mis on tingitud esmajoones nõukogude agrotehnika rakendamisest maaharimisel.

Sotsialistliku võistluse tulemusena meie põllumajanduses 1948. aastal tunnustati Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eestimaa K(b)P Keskkomitee poolt eesrindlikumaks vallaks vabariigis Kärla vald Saaremaal, Ühtlasi märgiti Undla, Väinjärve, Raasiku, Taebla, Häädemeeste, Sadala, Rõpina, Kõrgesaare, Olustvere ja Helme valla töötajate head tööd põllumajanduse arendamisel. Parimaks külanõukoguks vabariigis tunnustati Raikküla külanõukogu Harjumaal.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eestimaa K(b)P Keskkomitee rändpunalipp ja rahaline preemia 10 000 rubla suuruses paremale kolhoosile määrati kolhoosile „Edu“ Kirbla vallas Läänemaal, Vabariigi eesrindlikumaks masina-traktori-jaamaks tunnistati Saarte masina-traktori-jaam Saaremaal, eesrindlikumaks sovhoosiks Uusna sovhoos Viljandimaal.

Meil tuleb töötada nii, et meie põllumajandus järjekindlalt ja kiiresti areneks. Eriti suuri võimalusi avab selleks meie töötava talurahva siirdumine iganenud üksikmajandite teelt sotsialistlike suurmajandite, kolhooside teele. Seda näitab järjekindel ja massiline uute kolhooside organiseerimine vabariigis. 1948. aasta kevadkülvil ajaks oli Eesti NSV-s loodud 59 kolhoosi, 1948. aasta novembrikuu keskkel oli aga kolhoose meil juba 341 ja neisse oli ühinenud ümmarguselt 5100 talu ehk 3,6% vabariigi talude üldarvust.

Võitluses kõrgete saakide eest on meie vabariigi esimesed kollektiivsed põllumajandid — kolhoosid — suutnud juba näidata tegelikkuses ühise suurpõllunduse paremusi, vaatamata sellele, et kolhoosid elavad alles organiseerimisperioodis. Vabariigi kolhoosid tulid edukalt toime põllutöödega ning saavutasid 1948. a. keskmiselt 20—25% kõrgemaid saake kui üksiktalupidajad. Üksikutes kolhoosides on saavutatud keskmistest näitajatest veelgi märksa kõrgemaid saake. Nii koguti kolhoosis „Edu“ (Läänemaal Kirbla vallas) kõrgeimate saakidena rukist 27 tsentnerit ja talinisu 33 tsentnerit hektaarilt, millised saigid on meie oludes harukordsed.

Vastavalt saakidele kujuneb ka kolhoosnikute töötasu. Kolhoosis „Edu“ saab näiteks iga töötaja ühe normpäeva eest 10 kg teravilja, lisaks teisiprodukte ja raha. Kolhoosides „I. Mai“ (Järvamaal Väätša vallas) ja „Uus Elu“ (Saaremaal Pärasmaa vallas) saab iga kolhoosnik ühe normpäeva eest vähemalt 10 kg teravilja. Paljud kolhoosnikud said juba varakult avansina kätte suure koguse vilja. Nii makseti Olustvere valla kolhoosi „Võit“ liipsjale Hilja Toomsalule avansina 596 kg rukist, 260 kg nisu, 260 kg otra ja 740 kg kartuleid, Kirbla valla kolhoosis „Edu“ sai Jüri Tüki kolhoosipere 3000 kg vilja avansina, jne.

Kolhoosid on juba oma olemasolu esimesel aastal märksa laiendanud külvipinda. Nii võtsid näiteks Saaremaa kolhoosid tänavu kasutamisele 247 ha sooja uudismaad ning kogusid sealt keskmise saagina 20 ts. teravilja hektaarilt.

Võib esile tõsta terve rea uusi kolhoose, nagu akadeemik Viljamsi nimeline kolhoos Võrumaal, kolhoos „Uus Elu“ ja Viktor Kingissepa nimeline kolhoos Saaremaal, kolhoosid „Ühiselu“ ja „Uus Elu“ Harjumaal, kolhoos „Oktoobri Võit“ Valgemaal, kolhoosid „I. Mai“ ja „Kalev“ Järvamaal, kolhoos „Uus Elu“ Viljandimaal, kolhoosid „Tasuja“ ja „Edu“ Tartumaal, kolhoos „Edu“ Läänemaal, kolhoos „Ühendatud Jõud“ Pärnumaal ning rida teisi, kus 1948. aastal esimesest lõikusest kogutud saigid osutusid väga tunduvalt kõrgemaiks endiste üksiktalupidajate saakidest.

Laiulatuslikum nõukogude eesrindliku agrotehnika kasutamine, põllutöomasinate ja -riistade pargi suurendamine, mineraalväetiste andmine, sotsialistliku võistluse rakendamine töövilkjuse tõstmisel — kõik need on tegurid, mis on aidanud kiiresti edasi viia meie sotsialistliku põllumajandust. Vabariigi sovhoosides ja noortes kolhoosides on 1948. a. jooksul rohkesti üles haritud uudis- ja jäätmaid, et kindlustada söödabaasi ja kõrgeid saake.

Seda tööd tuleb pidevalt jätkata ka 1949. aastal.

Meil tuleb juhtida tähelepanu laialdasele vajadusele uudismaa- ja söödakünni teostamiseks, sest iga hektaar sööti või uudismaad suurendab toiduteravilja kogusaaki, tõstab põllukultuuride viljakust, kindlustab külviplaani täitmist ja laiendab söödabaasi loomakasvatuse jaoks. Laialdane uute pindalade harimisele võtmine on tähtsaks eeltingimuseks meie karjakasvatuse arendamise edukusele.

Loomakasvatuse hoogtöökuu, mis korraldati 1948. a. suvel, andis suure tõuke meie karjamajanduse edasiseks arendamiseks ning näitas konkreetse tee.

kuidas seda tööd jätkata üha tõusvas tempos. Sellel alal seisab veel palju tööd ees igas maakonnas ja vallas, sovhoosis, kolhoosis ja üksiktalus; loomakasvatuse on ju meie põllumajanduses tähtsaim, kuigi seni siiski veel mahajäänud tootmisharu. 1949. aastal peab loomakasvatuse arendamise töö muutuma veelgi intensiivsemaks.

Põllumaade viljakuse tõstmiseks on meil samuti ulatuslikke võimalusi. Eriti avaneb neid võimalusi üleminekul sotsialistlikule suurmajandamisele põllumajanduslike artellide asutamisega. Põllumajanduslikul artellil on olemas kõik võimalused kasutada neid eelseid, mida sotsialistlik kord avab põllunduse arendamiseks. Sotsialistliku sektori majandid — sovhoosid, samuti esimesed kolhoosid — on juba näidanud praktikas neid eelseid.

Teaduse rakendamiseks meie põllumajanduse teenistusse on avanenud nõukogude korras suured võimalused: Eesti NSV Teaduste Akadeemia rajamiseks on põhilikult ümber korraldatud meie põllumajandusteadlaste ja katseasutuste uurimistöö ning viidud otsesesse seosesse praktilise põllumajanduse vajadustega. Akadeemia raames töötavad Põllumajanduse Instituut ning Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituut oma arvukate filiaalide, katsebaaside ja katsepunktidega. Akadeemia poolt korraldatud nõupidamistel on arutatud üksikasjaliselt läbi meie vabariigi põllumajanduse ees seisvad ülesanded. 1948. a. suvel toimunud nõupidamisel toonitati, et senisest ulatuslikumalt tuleb tähelepanu pöörata meie põldude rikastamisele orgaanilise ainega (mille tähtsaimaks allikaiks on soomaad), agrotehniliselt õigete külvikordade rakendamisele, happeliste muldade lupjamisele, haljasväetiste probleemi lahendamisele jne. See kõik loob eeldused selleks, et juba järgmise viie aasta jooksul on võimalik tõsta meie põllumajanduse toodangu taset poolteise- kuni kahekordseks.

Suure huvi ja pingsa tähelepanuga jälgis kogu Nõukogude maa 1948. aasta augustikuus toimunud Üleliidulise V. I. Lenini nimelise Põllumajandusteaduste Akadeemia sessiooni tööd, mis oli pühendatud mitšuuriinliku bioloogiateaduse laialdasele rakendamisele põllumajanduses ning veismanlik-morganliku võltsiteaduse igandite väljajuurimisele nõukogude teaduse- ja katseasutustest.

Selle tähe all toimus 1948. a. oktoobris ka Eesti NSV Teaduste Akadeemia teaduslik sessioon, et läbi arutada bioloogiateadusega seotud küsimused, avastada veismanlik-morganliku väärdõpetuse olemus ning asuda kindlale mitšuuriinlikule teele meie põllumajanduses. Eesrindlikku nõukogude agrobioloogiat ulatuslikult rakendades, kasutades konkreetseid agrotehniliste võtete süsteeme, on võimalik igas majandis koguda kaks ja kolm korda suuremaid saake kui tänapäeval, nimelt: 30—40 tsentnerit teravilja, 50—70 tsentnerit põldheina, 400—600 tsentnerit kartuleid ja kuni 1000 tsentnerit juurvilja hektaarilt. Niisugused saagid on võimalikud õige põllundussüsteemi rakendamisel.

Stalini preemia laureaat akadeemik J. Eichfeld rõhutas sessioonil meie teadlaste-uurijate ja põllumajanduse alal töötajate tiheda koostöö tähtsust, nende tegevuse ühtsust. „Ainult teadlaste ja praktikute tiheda koostöö on ainuõige tee, mida mööda sammudes täidame ülesanded, mida esitab meile partei ja valitsus, mida mööda sammudes viime õitsengule nõukogude teaduse, kindlustame põllumajanduse edasise tõusu.“

Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei XXIV pleenumil, mis toimus 1948. aasta oktoobrikuus, esines EK(b)P Keskkomitee sekretär sm. N. Karotamm ettekandega olukorrast ja järjekordsetest ülesannetest Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimisel. Pleenumi poolt vastuvõetud otsus „Olukord ja järjekordsed ülesanded Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimise alal“ on põhjanevaks juhiseks selle töö edasisel läbiviimisel.

Põllumajanduse arendamise alal kolhoosides asus pleenum oma otsuses seisukohale, et vabariigi kolhoosid peavad algusest peale aktiivselt asuma nende ülesannete lahendamisele, mis määrati kindlaks 1947. aastal ÜK(b)P Keskkomitee veebruaripleenumil ja Eestimaa K(b)P Keskkomitee XVI pleenumil põllumajanduse sõjajärgse arendamise kohta. Selle ülesande edukaks täitmiseks

tuleb kolhoosides tarvitusele võtta abinõud külvipinna edasiseks laiendamiseks jää- ja uudismaade ülesharimise ning soiste maade kuivendamise arvel. Rööbiti külvipinna laiendamisega peavad kolhoosid taotlema kõigi põllumajanduslike kultuuride veelgi kõrgemaid saake, rakendades selleks uusimat agrotehnikat ja kolhoospõldude kõrgete saakide meistrite saavutusi ning kasutades vennasvabariikide ja meie vabariigi eesrindlike kolhooside kogemusi.

1949. a. kevadkülv kolhoosides kõrgete saakide saamiseks tuleb teostada ainult sordiseemnetega. Ühtlasi soovitati kolhoosidele rajada 1949. a. kevadest alates erilise hoolitsuse alused seemnepõllud kõigi kultuuride alal niisuguses ulatuses, et see kindlustaks kolhooside varustamise oma kasvatatud sordiseemnega.

Pleenum tegi Eesti NSV Põllumajandusministeeriumile ülesandeks koos Eesti NSV Teaduste Akadeemiaga välja töötada konkreetseid abinõud põlluharimiskultuuri tõstmiseks ja viljakuse edasiseks suurendamiseks Mitšurini, Viljamsi ja Lössenko teooria alusel. Kõigi kolhooside jaoks tuleb välja töötada abinõud Mitšurini ja Lössenko teaduslike avastuste realiseerimiseks, samuti töötada välja akadeemik Viljamsi õpetuse alusel õiged ja teaduslikult põhjendatud külvikorrad, rakendada julgelt eesrindliku põllumajandusteaduse saavutusi kolhoositöös.

Pleenum tegi partei-, nõukogude ja põllumajandusorganeile ülesandeks võtta tarvitusele kõik abinõud kolhooside ühisloomakasvatuse kiireks arendamiseks ja loomade produktiivsuse tõstmiseks. 1949. aasta jooksul tuleb igas kolhoosis luua piimatootmise farm, sea- ja lambafarm, tõsta emasloomade arv seaduse ettenähtud miinimumini ja seejärel see miinimum ületada. Rööbiti sellega tuleb arendada ka linnukasvatust ning mesindust ja karusloomakasvatust.

Ühiskarja suurendamiseks kolhoosides soovitas pleenum kolhooside juhatusel kasutada kõiki võimalusi: kasvatada üles rohkesti noorkarja nii kolhoosifarmides kui ka lepingulisel alusel kolhoosnikute individuaalmajandeis; karja tõulisuse parandamiseks osta juurde tõuloomi ning vahetada kolhooside mitte-tõulisi loomi Loomade Varumise Peakontori punktidesse riiklike lihamüüginormide arvel toodud tõuloomade vastu. Igasse kolhoosi soovitatakse luua hobuste, veiste, sigade ja lammaste paarituspunktid; Eesti NSV Sovhooside Ministeerium ja Põllumajandusministeerium müüvad kolhoosidele tõupulle, tõukulte ja põrsaid.

Erilist tähelepanu juhtis pleenum hobusekasvatuse arendamisele ning tõuhobusefarmide loomisele kolhoosides. Kolhooside juhatused peavad rangelt nõudma isiklikku vastutust hobuste eest hoolitsemisel ja nende kasutamisel, kinnistades sel eesmärgil tööhobused ühes rakmetega tööbrigadidele ja brigadides neile kolhoosnikutele, kes hobustega töötavad. Ühtlasi tuleb hobuste eest hoolitsemiseks määrata alatised tallimehed kõige suuremate kogemustega kolhoosnikute hulgast.

Karja söödabaasi laiendamiseks tuleb kolhoosides läbi viia vajalikke maa-parandustöid, kasutades kuivendatud maid eestkätt kultuurheinamaade ja -karjamaade rajamiseks. Juba 1949. aasta lõpul peab kolhoosides iga ühiskarja hulka kuuluva looma kohta olema rajatud vähemalt 0,5 ha kultuurheinamaad ja -karjamaad.

Meie partei ja nõukogude valitsus teeb kõik selleks, et kindlustada Nõukogude Eesti põllumajanduse kiiret arengut, kindlustada töötavale talurahvale jõukam ja parem elu. Eesti NSV sovhoosid, kolhoosid ja talud võisid tänu valitsuse abile põllutöomasinate, väetiste ja sordiseemnete hankimisel teostada 1948. a. sügiskülvi lühema ajaga ning parema kvaliteediga kui eelmisel aastal. See kindlustab hea saagi 1949. aastal. Ei ole kahtlust, et valitsuse hoolitsus meie vabariigi põllumajanduse eest kasvab veelgi.

Vabariigi töötav talurahvas on andnud seltsimees Stalinile sõna tõsiselt võidelda põllumajanduse kõige kiirema arendamise eest. Seda kohustust ei või unustada silmapilgukski 1949. aastal.

Suur töö seisab ees kogu meie põllumajanduse sotsialistlikele roobastele viimiseks. 1948. a. töötulemused meie põllumajanduses, eriti noorte kolhooside esimese aasta töösaavutused on veennud talupoegi kolhoosikorra paremuses võrreldes üksikmajanditega. Tuhanded kehv- ja kesktalupojad on loobunud omaette kiratsemisest väikesel maalil ja ühinenud kolhoosidesse, et ühiselt võidelda õnnelikuma ja parema tuleviku eest, jõuka ja kultuurse elu eest.

Meie partei ja valitsus on korduvalt juhtinud tähelepanu sellele, et kolhooside loomine kutsub esile klassivõitluse teravnemise külas. Kulak teab selgesti, et kolhoosnik ei tule teda enam orjama. Nähes pinna kadumist oma jalgade alt, teevad kulakud ja kodanlik-natsionalistlikud elemendid kõik, et pidurdada meie põllumajanduse arengut, et halvustada kolhoosikorda jne.

EK(b)P Keskkomitee XXIV pleenum rõhutas eriti, et kolhooside rajamine meie vabariigis algas ja toimub terava klassivõitluse olukorras. Kulaklik-natsionalistlikud ollused püüavad igati takistada kehv- ja kesktalupoegade ühinemist kolhoosidesse. Oma võitluses kolhooside vastu ei põlga vaenulikud elemendid ühtki vahendit. Sel otstarbel kasutavad nad laialdaselt kolhooside ja kolhoosnikute laimamist ning ähvardusi, ja provokatsioonidega püüavad kolhoosnikuid ning kehv- ja kesktalupoegi terroriseerida. Laialdaselt kasutavad kulaklik-natsionalistlikud elemendid ka niisugust kolhooside vastu võitlemise meetodit, nagu seda on kolhoosidesse pugemine, et neid seestpoolt lõhkuda. Neis tingimustes omandab erilise tähtsuse klassivalvsuse tõstmine ja kulakute vastu suunatud abinõude järjekindel rakendamine.

EK(b)P Keskkomitee pleenum kohustas EK(b)P maakonnakomiteesid ja partei vallakomiteesid pidevalt tegelema partei ridade suurendamisega maal, taotleva partei-algorganisatsioonide, kandidaadigruppide või partei ja kommunistlike noorte gruppide loomist kolhoosides ja tõstma päev-päevalt maa partei-organisatsioonide valvsust ja teovõimet võitluses kulaklike ja natsionalistlike elementide vastu.

Pleenum konstateeris, et mõned partei-, maa- ja põllumajandusorganid ei arvesta, et kolhooside organiseerimisega suureneb ka nende vastutus põllumajanduse juhtimise ning kolhooside organisatsioonilis-majandusliku seisukorra eest. Ei peeta küllaldast võitlust põllumajandusliku artelli põhikirja rikkujate vastu, mis takistab kollektiviseerimistööd.

Põllumajandusliku artelli põhikiri on kolhoosielu seadus. Range kinnipidamine põhikirjast peab olema aga vankumatuks nõudeks kolhoosielu korraldamisel. Kolhoosi töösse ja elusse puutuvad küsimused, mis põllumajandusliku artelli põhikirja alusel kuuluvad otsustamisele kolhoosnikute üldkoosolekul. Tuleb lahendada ka ainult kolhoosnikute üldkoosolekul ning kuuluvad tegelikult töös rakendamisele ainult pärast üldkoosoleku otsust.

Partei-, nõukogude ja põllumajandusorganeil ja kolhooside juhatustel tuleb kolhoosnikuile pidevalt selgitada, et isiklik töö kolhoosis on nende esimeseks põhikirjas ettenähtud kohustuseks. Ühtlasi on kolhooside juhatused kohustatud pidevalt ja otsustavalt võitlema loodritega ja väärkolhoosnikutega, kes paisutavad ülearu suureks oma isikliku majandi kolhoosihuvide arvel, kes ei tööta kolhoosis, kuigi kasutavad kolhoosnikute eesõigusi jne.

Meie noortes kolhoosides esineb puudusi eriti töö ja töötasu korralduses, tootmisvahendite kasutamisel, brigaadide ja lülide töökorralduses jne. Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruses „Abinõudest töö organiseerimise, töövõljakuse tõstmise ja töötasu maksmise korra parandamiseks Eesti NSV kolhoosides“ on antud üksikasjalised ja konkreetsed juhised nende puuduste kõrvaldamise kohta. See määrus peab olema läbi arutatud ja iga päev ellu rakendatud kõigis meie olemasolevais ja uuestiasutatavais kolhoosides.

EK(b)P Keskkomitee XXIV pleenumi otsuses juhitakse erilist tähelepanu poliitilise selgitustöö tegemisele külas. Kolhoosikorra propageerimist ja poliitilist kasvatustööd kolhoosnikute hulgas ei või eraldada töötavate üksiktalunike hulgas tehtavast poliitilisest tööst. Meie põllumajanduse edasine arenemine sõltub meie kolhooside tugevusest, kuid ka samaaegselt meie individuaal-

majandite toodanguvõimest, külvipinna edasisest laiendamisest, põlluviljakuse tõstmisest ja loomakasvatuse igakülgsest arendamisest. Kõigi meie põllumajandusalal töötajate praktilise tegevuse väärtus on peamiselt sellest, kuidas nad täidavad partei ja valitsuse otsuseid põllumajanduse arendamise kohta.

Kolhoosikorra tugevus ja elulisus Nõukogude riigis ilmnes eriti kujukali Suure Isamaasõja ajal, aga sama suurejoonelise jõuga ilmneb ka nüüd, sõjajärgse ülesehitustöö perioodil.

Kolhoosikord toob ka Eesti NSV põllumajandusse õitsengu, kindlustades meie töötavale talurahvale kultuurilise ja jõuka elu.

Eesti NSV töötav talurahvas on veendunud nõukogude korra ja sotsialistliku majandussüsteemi paremuses, ta ei anna enam käest oma võitu. Nõukogude kord tegi rahva oma maa tõeliseks peremeheks, oma saatuse ainukeseks määrajaks. Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi majanduse, samuti ka kultuuri alal on möödunud sõjajärgsete aastate jooksul saavutatud juba palju. On tehtud ära nii palju ülesehitavat tööd, et selleks oleks kulunud kodanliku Eesti tingimustes aastakümneid.

Kuid bolševikud ei rahuldu saavutatuga. Kommunistliku partei juhtimisel, nõukogude korra viljastavais tingimustes, käsikäes teiste vennasrahvastega, nende hulgas eeskätt suure vene rahvaga, sammub eesti töötav rahvas järjest uutele võitudele. Meie rahva poliitiline ja tööalane aktiivsus, ennastalgav armastus oma Nõukogude kodumaa vastu, ühine püüdlus anda omalt poolt võimalikult suurem panus stalinliku viisaastakuplaani täitmiseks nelja aastaga — neist nõukogude patriotismi õilsatest põhimõtetest on juhindatud meie elu. Nõukogude patriotism on vaba rahvuslikest ja rassilistest eelarvamustest, tema aluseks on kõigi rahvaste vennalik sõprus. See väljendus eriti selgesti Suure Isamaasõja võitluses. Kõik nõukogudemaa rahvad kaitsesid selles sõjas käsikäes oma rahvuslikku sõltumatust. Kõik meie maa rahvad tõusid üksmeelselt võitlusele oma rahvusliku ja riikliku iseseisvuse nimel ning saavutasid võidu maailma veriseima jõu — fašismi — üle. Nõukogude patriotism, olles võrsunud nõukogude korra pinnal leninlik-stalinliku rahvaste sõpruse ideoloogia kaitse all, on ja jääb selleks võimsaks jõuks, mis ei lase end väärrata, mis kindlustab kõigi nõukogude rahvaste parima tuleviku.

Lenini-Stalini partei juhtimisel, bolševike partei marksismi-leninismi õpetuse valguses suudavad meie töötajad üha enam rakendada sotsialistlikus korras peituvaid ammendamatuid allikaid. Järjest rohkem puhkevad õitsele rahva loovad jõud. See kõik kõneleb meie nõukogude ühiskondliku ja riikliku korra elujõust, tema rikkusest ja tugevusest.

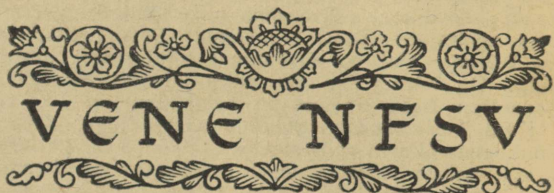
Meie maa töötaval rahval ei ole praegu suuremat ega õilsamat ülesannet kui nõukogude korra kindlustamine, sõjahaavade parandamine, meie rahvamajanduse ülesehitamine, kommunismi säravate kõrguste kättevõitmine.

See on ka eesti rahva eesmärk. Uue, jatkuva töövaimustuse pinges, ennastalgava sotsialistliku ülesehitustöö vaimustuses, uute tööviiside saavutamisel kõlavad meie vabariigi töötava rahva suust Eesti NSV hümnis sõnad:

„Töös huuga tehas, vili nurmel vooga,
sirp lõika, alasile haamer löö!
Nõukogu elu tuksu võimsa hooga,
too õnne rahvale me tubli töö!“

MEIE VENNASVABARIIGID NSV LIIDUS

*„Suur ja lai on maa, mis on mu kodu,
rikas loodusvaradest ta pind,
Sellist maad maailmas teist ei leidu,
kus nii vabalt hingata võib rind!“*

VENE NFSV

Vene NFSV on pindalalt ja elanike arvu poolest suurim Nõukogude Liidu vabariik. Tema territoorium laiub Läänemerest kuni Vaikse ookeanini, Põhja-Jäämerest kuni Altai mägedeni, hõlmates $\frac{4}{5}$ Nõukogude Liidu üldpinnast ja $\frac{3}{5}$ rahvastikust. Peagu üks neljandik Aasiast kuulub Vene NFSV-le. Sellel, veidi üle 16,95 miljoni ruutkilomeetri suurusel maa-alal elab umbes 110 miljonit inimest. Vene NFSV koosseisu kuulub kaksteist autonoomset vabariiki, 6 kraid ühes nende koosseisu kuuluva viie autonoomse oblastiga, 46 oblastit ja üks autonoomne oblast.

Territooriumi ulatuslikkusest tingituna on ka kliima, looduslikud tingimused, rahvastiku tihedus, üksikute majandusharude arenemisaste, maapõuevarade rohkus ja pinna reljeef vabariigi eri osades väga erinevad.

Vene NFSV maapõues peitub tohutu hulk maapõuevarasid. Vene NFSV Euroopa-osa, Uural kaasa arvamata, on maapõuevarade rohkuse poolest vaesem Aasia-osast, ent tööstuse arenemiselt ületab viimase.

Vene NFSV Euroopa-osas, põhjas ja loodes, asuvad tema tähtsamad maapõuevarad: pruunsüsi, põlevkivi, soorauamaak, vask, nikkel, süsi, nafta, sulapagu, tina, vanaadium, boksiidid, turvas, fosforiidid; kuid ka teistes osades leidub turvast, naftat, settesoola, marmorit, boratsiiti, fosforiite ja vähesel määral teisi maapõuevarasid. Alam-Donimaa ja Põhja-Kaukaasia on rikkad väävli, põlevgaasi, molübdeeni, tsingi, antratsiidi ja elavhõbeda leiukohtade poolest.

Vene NFSV Euroopa-osa on võimas, arenenud kollektiivse põllumajanduse maa, mille territooriumil kasvatatakse kõiki parasvöötme põllumajanduse kultuure, lõunapoolses osas aga puuvilla, sojauba, maisi, kenafi, tubakat; põhjas on hoogsalt arenenud põhjapõtrade kasvatuse. Olulist osa põllumajanduses etendab linakasvatuse. Selle kultuuri peamine kasvataja — Kalinini oblast — toodab linakiudu enam kui kogu Lääne-Euroopa.

Uural on ammu ajast kuulus oma arvutute maapõuevarade rikkuse poolest. Kõiki neid on võimatu siin loetella. Tähtsamad neist on: rauamaak, kroom, volfram, plaatina, vask, kaalisool, kuld, asbest, boksiidid, kromiidid, fosforiidid, väärismetallid, süsi, nafta, koobalt, väävelrähk, liitium, titaan, turvas ja hulk teisi. Uuralisse on koondunud Nõukogude Liidu metallurgia ja masinaehituse kaalukas osa. Seal asub ka suurimaid Liidu traktoritehaseid — Tšeljabinskis (TŠTZ).

Vene NFSV Aasia-osa (Siber) kliimalised tingimused on karmid, kuna ta põhja poolt on avatud Põhja-Jäämere tuultele. Lääne-Siber on suur madalik rohkete jõgede ja soodega ning hiigelmetsamassiividega. Maapõuevaradest esineb siin sütt ja väävlit; sinne tööstus toodab suurel hulgal lämmastikväetisi. Põllumajandus on siin hästi arenenud: kasvatatakse peamiselt suviniisu, kaera, rukist, päevalille, kiulina ja peetakse väga palju kariloomi, mispärast see ala ongi kuulsaks saanud või- ja lihatootjana. Ida-Siber on mägine ja künklik, hõredasti asustatud maa. Siin on palju maapõuevarasid, nende hulgas hulk haruldasi metalle. Vene NFSV Aasia üdaosas leidub sütt, tina, volframit, kaaliumi, molübdeeni, vilgukivi, tsinki, grafiiti, barüüti, vaske, niklit, põldpagu, boratsiiti, soola, kulda (Kolõma jõe piirkonnas), naftat, rauda, antimoni, sulapagu ja hulk teisi hinnalisi maapõuevarasid. Ida-Siberis põllumajanduse osatähtsus on äärmiselt väike, ent Kaug-Idas, kus kasvatatakse nisu, kaera, otra, rukist, riisi, sojauba ja suhkrupeeti, tema osatähtsus on jällegi suurem.

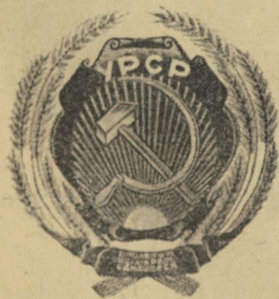
Vabariigi Aasia-osa majanduses etendab suhteliselt suurt osa jahindus ja kalandus, kusjuures esimese levikualaks on Jakutia ja Aasia taiga-alad, teise — Amuuri basseini ja rannikumaad. Nõukogude võimu ajal on Amuuri jõel ja Kaug-Ida mereäärsetes kohtades loodud suured kalatööstuskombinaadid, kes varustavad Nõukogude Liitu suurel hulgal kalatööstussaadustega.

Vene NFSV pealinnaks on Moskva, mis on ühtlasi kogu NSV Liidu pealinn ja maailma suurimaid linnu. Moskva rahvusvaheline tähtsus on eriti palju kasvanud Isamaasõja päevil, mis ajast ta on kujunenud kogu maailma demokraatlike jõudude ja püüdluste keskuseks. Teistest Vene NFSV linnadest on silmapaistev ja tööstuslikult tähtis osa Leningradil, linn-kangelasel.

Olgu tähendatud, et Vene NFS Vabariik on maailmas kõige rikkam hüdroenergia varude poolest, sest tema piirides asuvad säärased veerohked jõed nagu Volga, Ob, Jenissei, Leena ja Amuur oma paljude harujõgedega.

Vene NFSV oli tsariajal tööstuslikult mahajäänud riik, nõukogude võimu ajal ta on kasvanud võimsaks ja tugevaks tööstusriigiks, mille tööstuslik potents on ammutamatu.

Eesti NSV põllumajandust abistab tähtsal määral Vene NFSV põllumajanduslike masinate ehituse tööstus; see on põhimisi tegureid meie vabariigi põllumajanduse mehhaniseerimisel, s. o. inimtööjõu säästmisel ja põldude viljakuse tõstmisel. Ljuberetsõ põllumajanduslike masinate ehituse tehase Moskva lähedal, „Rostselmaš“ Donil, masinatehas Vladimiris, Harkovis, Tšeljabinski ja Stalingradi traktoritehased, Gorki autotehas — kõigil neil on suur tähtsus Eesti NSV põllumajanduse edaspidisel arenemisel.

Ukraina NSV omab Nõukogude Liidu viljasalve kuulsuse, kuna tema mustnulla pinnas, põllumajandusele harukordselt soodus kliima ja maastiku reljeef võimaldavad kasvatada suure edukusega väga mitmesuguseid põllumajanduslikke kultuure ning maaharimisel ulatuslikult rakendada mehhaniseerimist. Ent tema

rikkus ei seisne üksnes suurepäraselt arenenud põllumajanduses, vaid ka am-
mendamatuis maavarades.

Pindalalt 576,6 tuhat ruutkilomeetrit Ukraina NSV on kolmas liiduvabariiki-
kide hulgas, elanike arvult — teine. Vabariigis elas 1939. a. 31,0 miljonit in-
imest.

Kivisüsi ning rauamaak on tähtsamaid Ukraina NSV maapõuevarasid. Peale
selle on vabariigis rikkalikult antratsiiti, tulekindlat savi, lubjakivi, mangaani,
kivisoola, turvast ja vähesel määral naftat. Tänu neile rikkustele on Ukrainast
saanud üks Nõukogude Liidu suurimaid ja tähtsamaid söe- ja metallurgiabaase
ning rasketööstuse silmapaistvamaid keskusi.

Ukraina NSV-s on hästi arenenud ja areneb üha edasi mäetööstus, metal-
lurgia-, masinachitus- ja keemiatööstus; Ukrainas asub peagu $\frac{1}{5}$ Nõukogude
Liidu tööstusest.

Vabariigi tööstuse energiatarbe rahuldamiseks on ehitatud viisaastakute jook-
sul suur hulk elektrijaamu, milledest kuulus Dnepril asuv Dneproges on maa-
ilma suurimaid hüdroelektrijaamu. Saksa fašistid purustasid suure osa Dnep-
rogesist, tekitasid Ukraina energiamajandusele tohutut kahju. Ukraina rahva
pingelise ja ennastsalgava töö tulemusena Dneproges taastatakse veel võimsa-
mana kui ta oli enne sõda.

Ukraina NSV põllumajanduse iseloomustavaid jooni on: suur põllumajandus-
likult kasutatava maa protsent, põllukultuuride suur mitmekesisus, kõrge põl-
lumajanduslik tehnika ja tihe põllumajandussaaduste töötlemise võrk. Olgu
tähendatud, et Ukrainale kuulub $\frac{2}{5}$ talinisu, $\frac{1}{3}$ maisi, $\frac{7}{10}$ suhkrupeedi ja üle
 $\frac{2}{4}$ päevalille kasvatamise pinnast Nõukogude Liidus. Seega on Ukraina Nõuko-
gude Liidu suurim suhkruootja ja suurim talinisu kasvataja. Vabariigis viljel-
dakse peagu eranditult kõiki parasvöötme põllumajanduslikke kultuure rikkist
puuvillani ning laialtlevitatult kasvatatakse puuvilju, arbuuse, meloneid ja
viinamarju. Põllumajanduslike toorainete töötlemisega tegeleb kaasaegse teh-
nika nõuete kohaselt sisustatud toiduinete tööstus.

Vabariigi tähtsaimaks väljaveoaineiks on süsi, metall, teravili, sool, suhkur,
masinad. Ka Eesti NSV põllumajandust teenindavad Ukraina NSV Harkovi
traktoritehase võimsad HTZ-NATI traktorid.

Vabariigi pealinn Kiiev on suuruselt kolmas linn Nõukogude Liidus ja vane-
maid linnu Euroopas.

Valge-Vene NSV on läänepoolsemaid liiduvabariike, mille läänepiirid ühtuvad
demokraatliku Poola idapiiridega. Elanike arvu poolest ta on Nõukogude Liidu
vabariikide seas kolmandal, territooriumi suuruse poolest (208 000 km²) kuuen-
dal kohal. 1939. a. loenduse andmeil Valge-Vene NSV-s elas ligi 5,6 miljonit
elanikku. Valge-Vene läänepiirkondade ühendamiseega Valge-Vene NSV-ga kas-
vas elanike arv umbkaudu 9 miljoni inimeseni. Vabariigi territoorium põhjaosas
on künklik moreenmaastikuline kõrgustik, mis järk-järgult alaneb, muutudes

Valge-Vene lõunapoole osas soiseks Polesje tasandikuks rohkete vaevu voolavate jõgedega.

Maapõuevaradest Valge-Vene NSV-s esineb turvast, mis on vabariigi tähtsaimaid energiaallikaid, ning vähemal määral mitmesuguseid ehitusmaterjale, nagu lubjakivi, klaasiliiva jne. ning fosforiite.

Valge-Vene NSV territooriumist $\frac{1}{4}$ on kaetud metsaga.

Oma majanduse iseloomult Valge-Vene NSV on põllumajanduslik maa, kus domineerib tehniliste kultuuride (lina, kanepi ja kartuli) kasvatus ning ulatuslikult levinud ja hästi arenenud seakasvatus. Kartulikasvatus ja seakasvatus on vabariigi põllumajanduse peaharusid, kuna tema üksikutes rajoonides, peamiselt põhjapoolse osas on esikohal lina- ja veisekasvatus. Linnade, eriti aga Minski, Mogilevi ja Orša ümbruses on laialt levinud puuvilja- ja juurvilja- ning kodulindude kasvatus.

Valge-Vene NSV tööstus on rajatud kohalike toorainete, eeskätt põllumajandussaaduste ja metsa töötlemisele. Linatööstus, kanepitööstus, naha- ja jalatsitööstus, viinatööstus, tärglise-siirupitööstus, lihatööstus, või- ja juustutööstus, taimevõitööstus — kõik nad tuginevad vabariigis kasvatatavatele põllumajanduslikele toorainetele. Vineeri-, tuletiku- ja paberitööstused baseeruvad aga Valge-Vene NSV metsandusele.

Maapõuevarade töötlemisest tuleb eriti mainida turbatööstust, mille toodang 1950. a. tõuseb 4 162 000 tonnini aastas, ja fosforväetiste tootmist. Sõjajärgsel viisaastakul asuti ulatusliku masinate ja tehasteseadmete tööstuse loomisele. Minskis on ehitamisel traktori-, auto- ja jalgrattatehased, Mogilevis ehitatakse aurukatelde tehast.

Valge-Vene NSV-s on äärmiselt palju soostunud maid. Nõukogude võimu ajal on kuivendatud sajad tuhanded ha-d soomaid. Käesoleva viisaastaku lõpuks neile lisandub veel 270 tuhat ha fosfori- ja taimejäänuste-rikast viljakat maad.

Praegu asub Minskis Valge-Vene Teaduste Akadeemia ja rida teadusliku uurimise instituute, sealhulgas Soomajanduse Instituut, üks täielikumaid ja moodsamaid sellelaadilisi asutusi Nõukogude Liidus.

ЎЗБЕКИ NSV

Usbeki NSV, millesse kuulub ka Kara-Kalpaki ANSV, on Kesk-Aasia liiduvabariikidest kõige võimsam ja arenenum. Territooriumi suuruselt on ta viies liiduvabariik ning võtab enda alla 407,5 tuhande ruutkilomeetrise maa-ala. Elanikke on 6,3 miljonit. Usbeki NSV pealinn Taškent on Kesk-Aasia suurim linn ja tähtsaim tööstuskeskus. Taškent on ühtlasi ka Kesk-Aasia vanimaid linnu.

Nagu teisteski Kesk-Aasia liiduvabariikides, nii ka Usbeki NSV-s kliima on teravalt mandriline ning seetõttu niihästi tööstus kui ka põllumajandus on koondunud peamiselt oasidesse, jõearseile ja eelmägede maa-aladele. Maapõuevarade poolest Usbeki NSV on vaesem teistest Kesk-Aasia vabariikidest. Nafta, vask, väävel ja marmor — need on Usbeki NSV olulisemaid maapõuevarasid.

Usbeki NSV on Kesk-Aasia põliste põlluharijate maa, seepärast ongi usbekid parimaid aednikke, puuvilla- ja süüsiusside kasvatajaid Nõukogude Liidus. Puuviljanduse ja aianduse kõrval Usbeki NSV-s kasvatatakse eriti palju puuvilla, riisi ja niisutamata aladel nisu. Tähtis loomakasvatuse haru on karakullammaste kasvatamine. Kuna Usbeki NSV-s toodetakse kolme tähtsamat tekstiiltoorainet: puuvilla, villa ja siidi, siis tekstiiltööstus on siin eriti arenenud. 1950. aastal Usbeki NSV puuvillatööstus annab 160,9 miljonit meetrit puuvillast riidet. Puuvilla seeme töödeldakse õlitööstustes, Riisi kasvatamises kuulub Usbeki NSV-le esikoht Nõukogude Liidus. Väärtuslik väljaveoaine on karakullnahad, mille peamiseks tootjaks on Kara-Kalpaki ANSV.

Taškendi linna on koondunud Usbeki NSV masinaehitus — põllumajanduslike masinate tehase ja kümnete mehhaaniliste töökodade ja ettevõtetega. Kara-Kalpaki ANSV-s on arenenud ka kalandus, kuna Amu-Darja delta koos Araali sisemise rannikuga on väga kalarikas. Sama rajooni põllumajanduses suhteliselt tähtsat osa etendab seemelutserni kasvatamine. Puuvilja rohkus on heaks baasiks puuvilja konservimise ja veinitööstusele.

Usbeki NSV tähtsamaid väljaveoaineid teistesse liiduriikidesse on puuvill, puuvillaõli, siid, värsked, kuivatatud ja konservitud puuvili, karakullnahad, vein, lutserni seemned, kala.

Usbeki NSV-le kuulub üle poole kõikide Kesk-Aasia liiduvabariikide külvipinnast, $\frac{2}{3}$ raudteest, $\frac{3}{4}$ puuvillakülvidest ja tööstusest. Taškendis asub Usbeki NSV Teaduste Akadeemia, ülikool ja suur hulk teisi teaduslikke õppeasutusi.

KASAHHI NSV

Kasahhi NSV on oma maa-ala suuruselt teine liiduvabariik, hõlmates suuri maa-alasid Kaspia merest kuni Hiina piirini. Ta territoorium on 60 korda suurem Eesti NSV territooriumist ja 5 korda suurem Prantsusmaast. Kasahhi NSV 2744,3 tuhande ruutkilomeetri suurusel maa-alal elab 6,1 miljonit elanikku, s. o. veidi vähem kui Usbeki NSV-s, mis on pindalalt peagu seitse korda väiksem. Kasahhi NSV pealinn Alma-Ata on Nõukogude Kesk-Aasia suurimad linnu.

Kasahhi NSV on pinnaehituselt enamasti lausksmaa, ainult idas ja kagus kerkivad kõrged mäed: Altai, Tarbagatai ja Tjan-Sani mäeahelikud. Kliima vabariigi eri osades on erisugune, kuid teravalt mandriline — suure kõikumisega suve ja talve, öö ja päeva temperatuuride vahel.

Kasahhi NSV peamiseks rikkuseks on maapõuevarad, mida vabariigis leidub väga palju: vask, seatina, tsink, nikkel, hõbe, kuld, molübdeen, volfram, inglisina, mangaan, raud, fosforiit, sool, boraadid, kivisüsi, nafta ja rida teisi väärismetalle ning polümetalseid maake. Kivisöevarude poolest Karaganda kivisöebassein on suurimaid Nõukogude Liidus; Emba naftarajoon oma varudelt on teisel kohal Nõukogude Liidus, Kasahhi NSV-le kuulub pool Nõukogude Liidu vase, seatina, tsingi ja niklivarudest.

Maapõuevarade rohkus on pannud tugeva aluse Kasahhi NSV mäetööstuse arenemisele; põllumajanduslikke tooraineid töötleva tööstuse kõrval on mäetööstus vabariigi tähtsamaid tööstusharusid. Pärast Oktoobrirevolutsiooni Kasahhi NSV-st on saanud Nõukogude Liidu olulisim värvilise metallurgia baas.

Kuigi põllumajanduslikult kasutatava pindala suurus Kasahhi NSV-s on suhteliselt väike, võrdub tema külvipind Ukraina NSV külvipinnaga. Olenevalt kliimalisest mitmekesisusest on ka Kasahhi NSV-s kasvatatavad kultuurid väga erinevad: nisu, püuvill, riis, kok-sagõz, suhkrupeet, oder, kaer, kartul jne. Ka karjakasvatuse on vabariigis arenenud ning karjasaadused (liha, nahad, vill ja või) etendavad Kasahhi NSV väljaveos teistesse vabariikidesse väga tähtsat osa. Olgu tähendatud, et käesoleva viisaastaku lõpuks lammaste ja kitsede arv Kasahhi NSV-s tõuseb üle 19 miljoni looma, see on iga vabariigi elaniku kohta enam kui kolm lammast või kitset.

Nõukogude võimu ajal, stalinlike viisaastakute ajal, Kasahhi NSV-s ehitati enam kui 2000 kilomeetri pikkune Turkestani-Siberi raudtee, mis ühendab vabariigi idaosa lääneosaga.

Mahajäänud madala kultuuriga Kasahstanist on nõukogude võimu ajal saanud võimas, kultuurne tööstusriik, Alma-Atas on Kasahhi NSV Teaduste Akadeemia, hulk kõrgemaid õppeasutusi, mitu teatrit ja suur raamatukogu. Kasahhi andekat luuletajat Dzambul Džabajevit tunneb kogu Nõukogude Liit.

GRUUSIA NSV

Gruusia NSV on suurim Taga-Kaukaasia liiduvabariikidest. Tema koosseisu kuuluvad Abhaasi ANSV, Adžaari ANSV ja Lõuna-Osseedi autonoomne oblast. Gruusia NSV territooriumil (mille suurus on 76,2 tuhat ruutkilomeetrit) elab 3,5 miljonit elanikku. Gruusia pealinnas — Tbilisis, mis on väga vana linn, elab üle poole miljoni elaniku.

Gruusia NSV-d iseloomustab looduslike olude suur mitmekesisus. Kuivstepid vahelduvad metsatute mägedega ning lähistroopilise, igirohelise, erakordselt rikka taimeistikuga kaetud Musta mere rannikualaga.

Gruusia NSV on rikas maapõuevarade poolest. Vabariigis leidub suurel hulgal mangaani, kivistüt, naftat, barüüti, andesiiti ja mitmesuguseid teisi haruldasi metalle, samuti hinnalisi ehitusmaterjale. Kuna vabariigis on palju mäestikujögesid, mida alatasa töidavad igilumi ja jääliustikud, siis vee-energia varude poolest Gruusia NSV ületab kaugelt oma naaber-liiduvabariike.

Gruusia lähistroopiline rajoon omab erilist tähtsust kogu Nõukogude Liidu rahvamajanduses, kuna see on ainuke Liidu maa-ala, kus kasvavad sellised haruldased kultuurid nagu tungapuud, geraaniumid, ramjeed, kampripuud, tsitrustaimed, teepõõsas jne.

Gruusia NSV on peamiselt lähistroopilise põllunduse, veinitööstuse ja mäetööstuse maa. Tähtsat osa vabariigi majanduses etendab masinaehitus, kerge-tööstus, metsatööstus, ehitusmaterjalide tootmine ja mangaanimaagi tootmine

ning töötlemine. Ehitamisel on Taga-Kaukaasia metallurgiatehas Tbilisi lähedal ja autotehas Kutaisis.

Grusia NSV-s kasvatatakse suurtel maa-aladel tubakat, eeterlike õlide taimi, mandleid, oliivi-, virsiku- ja teisi viljapuid, viinamarju jne.

Puuvilja ja viinamarjade kasvatamine on tõhusaks baasiks veinitööstusele, mis on eriti arenenud peamises viinamarjakasvatuse rajoonis — Kahheetias. Karjakasvatust Grusia NSV-s etendab suhteliselt tähtsusetut osa. Palju olulisem on aga siidiussikasvatust, mis üha laieneb. Adžaari ANSV pealinna lähedal asub Nõukogude Liidu ainulaadne botaanika-aed, kuhu on koondatud harukordselt rikkalik paljude taimevõtmete taimestik. Lääne pool Tbilisist asub väike linn — Gori, kus on sündinud Nõukogude Liidu rahvaste suur juht seltsimees Stalin.

ASERBAIDŽANI NSV

Aserbaidžani NSV asub Taga-Kaukaasia idaosas, Kaspia mere ääres. Pindala on väiksemad liiduvabariike — 85,7 tuhat ruutkilomeetrit, millel elab 3,2 miljonit elanikku. Vabariigi pealinnaks on Bakuu, mis on suuruselt viies linn NSV Liidus ning Taga-Kaukaasia suurim tööstuskeskus.

Aserbaidžani NSV peamiseks rikkuseks on nafta. 1950. aastal Aserbaidžani NSV annab 48% Nõukogude Liidu nafta kogutoodangust. Kuid nafta pole Aserbaidžani NSV ainus maapõuevara. Seal leidub suuri rauamaagi, alumiiniumi maakide, vase, väävli-, räha-, keedusoola- ja tsemendisavilademeid.

Aserbaidžani NSV on ka põllumajanduslikult arenenud maa. Puuvillakasvatust on Aserbaidžani põhimine põllumajanduslik ala. Puuvilla kõrval kasvatatakse ka väga palju teisi põllumajanduslikke kultuure: kartuleid, lina, nisu, otra, maisi, kakao-ube, safranit, teed, apelsine, sidruneid, mandariine, õunu, pirne, viinamarju, pähkleid, tubakat jne. Laialt on levinud ka siidiussikasvatust.

Aserbaidžani NSV-s on tähtis ka loomakasvatust, kusjuures kasvatatavate loomade liike on väga palju: veised, kitsed, lambad, eeslid, hobuceslid, püholid, kaamelid ja hobused. Omapärasemaks nurgakeseks vabariigis on Lenkorani ümbrus, kus nõukogude võimu ajal loodi subtroopiline majandus. Sealsetes aedades asuti kasvatama mimoose, granaatõunapuid, mooruspuid, mürte, kakaotaimi, palme ning malaaria vastu võitlemise eesmärgil eukalüpte.

Puuvilla-, siidiussi- ja lambakasvatust on saanud tugevaks baasiks tekstiilitööstusele, loomakasvatust ja aiandus — konservitööstusele, rikkalikud maapõuevarad — keemia- ja metallitöötlemise tööstuse arendamisele. Kuna Aserbaidžan on rikas jõgedest, siis kasutatakse jõuallikaina laialt hüdroelektrijaamu.

Nõukogude võimu ajal Aserbaidžani ilme on muutunud tundmatuseni. Tsaa-riaegses Aserbaidžanis polnud ainustki kõrgemat õppeasutust. 1947. a. oli vabariigis 18 kõrgemat õppeasutust, mitukümmend tehnikumi, 64 teadusliku uurimise asutust, 3225 alg- ja keskkooli ning Aserbaidžani NSV Teaduste Akadeemia.

LEEDU NSV

Leedu NSV on oma territooriumi ja elanike arvu poolest Balti vabariikide hulgas suurim. Tema 80,9 tuhande ruutkm suurusel pinnal elab umbes 3 miljonit inimest. Pinnaehituselt on Leedu NSV lauskmaa, mille ida- ja läänepoolsed ääremaad on tugevasti künklikud. Kliima on võrdlemisi niiske.

Kuna Leedu NSV-s leidub palju soid ja turbarabasad, on ta turbavarude, ainsa vabariigis oleva maapõuevara poolest rikkam teistest Balti liiduvabariikidest. Leedu NSV põllumajandus on kaugelt enam arenenud kui tööstus, ning põllunduse osatähtsus põllumajanduses on tunduvalt suurem kui teistes Balti liiduvabariikides. Vabariigi põllumajanduses etendab domineerivat osa teravili: rukis, kaer, oder ja vähemal määral nisu. Teistest kultuuridest kasvatatakse kartulit, lina ja põlluheina ning viimastel aastatel ka suhkrupeeti. Leedu NSV-s on arenenud seakasvatus, kodulinnu- ja piimakarjapidamine.

Leedu NSV tähtsamateks tööstusharudeks toodangu suuruselt on või- ja liha-tööstus, millele järgnevad metsa töötlev tööstus ning tekstiiltööstus, kusjuures viimane tugineb peamiselt linakasvatuse suhteliselt suurele levikule Leedu NSV-s. Mäinimisväärteteks väljaveoaineteks teistesse liiduvabariikidesse on sea-liha, või, lina ja metsamaterjal. Pärast Suurt Isamaasõda Leedu NSV tööstus areneb hoopis kiirema tempoga kui varem, tekib uusi tehaseid (alabastritehas, tsemenditehas jne.) ja laienevad vanad (turba-, tekstiil-, jalanõudetööstus jne.).

Nõukogude Liit tagastas Leedu NSV-le tema põlised maad ja linnad ning kindlustab Leedu rahvale võimaluse rajada ja ehitada oma elu vaba ja õnneliku rahvana.

MOLDAAVIA NSV

Moldaavia NSV asub NSV Liidu edelaosas; tema piirinaabriks on läänes, piki Pruti jõge, Rumeenia rahvavabariik. Tema territoorium on 33 800 ruutkilomeetrit, kus elab 2,4 miljonit elanikku. Rahvastiku tiheduselt Moldaavia NSV on kõige tihedamini asustatud liiduvabariik Nõukogude Liidus. Ühe ruut-

kilomeetri kohta Moldaavias tuleb 80 elanikku. Vabariigi pealinnaks on Kišin-
jov, mis on vabariigi tööstuse keskuseks.

Kasulike maapõuevarade poolest Moldaavia NSV on vaesemaid Nõukogude
Liidus, kuna seal esineb vaid savi, lubjakivi, graniiti ja vähesel määral teisi
chitusmaterjale.

Kliimast ja mullastikust tingituna on Moldaavia NSV taimestik väga mitme-
kesine, linnustik rikkalik ja jõgedes leidub palju kalu. Seal kasvab metsik mur-
rel, pöök, kreeka päklikpuu, stepikirsipuu, laukapuu. Lindusid on enam kui
150 liiki, kalu üle 70 liigi.

Põllumajandusele soodsate tingimuste tõttu kuni 90% rahvastikust tegeleb
põllumajandusega. Põllumajanduslikest kultuuridest Moldaavia NSV-s domineer-
ivad mais, nisu, oder, rukis. Kuid väga suur osa põllumajanduslikult kasuta-
tavast maast (116 tuhat ha) on viinamarjaistanduste ja aedade (46 tuhat ha) all.
Ligi kolmandik NSV Liidus viinamarjaistanduste all olevast maast asub Mol-
daavias. Peale viinamarjade toodab Moldaavia väga suurel hulgal õunu, ploome,
aprikoose, virsikuid, mureleid, kirsse, kreeka pähkleid, arbuuse ja melo-
neid. Tehnilistest kultuuridest viljeldakse Moldaavia NSV-s tubakat, suhkru-
peeti, sojauba, päevalille jne.

Viinamarjaistanduste ja puuviljaaedade rohkus on andnud ka Moldaavia
NSV tööstusele erisuuna. Veinitööstus on väga arenenud tööstusharu Moldaa-
via NSV-s, kuna vabariigi viinamarjade kogusaagist jätkub aastas 30 miljoni
pange veini tootmiseks.

Loomakasvatuse aladest peab mainima lamba- ja kitsekasvatust. Kogu põllu-
majanduslikult kasutatavast maast ainult 12% on heina- ja karjamaade all.

Kuna Moldaavia NSV-s (peamiselt varem kuningriikliku Rumeenia võimu all
olnud osas) oli eriti kõrge kirjaoskamatus protsent, siis nõukogude võim on
siin loonud laialdase koolidevõrgu; on asutatud hulgaliselt koole täisealistele
kirjaoskamatus kiireks likvideerimiseks.

Л А Т И Н С В
✪✪✪✪✪✪✪✪✪✪

Läti NSV territooriumil, mille suurus on 63,6 tuhat ruutkilomeetrit, elab
umbes 2 miljonit elanikku, neist veidi alla $\frac{2}{3}$ maal.

Vabariigi kliima on pisut pehmem kui Eesti NSV-s, mis on eriti tunduv
läänepoolses osas. Kliima pehmuse tagajärjel Liepaja sadam on aasta läbi
jäävaba.

Läti NSV-s on eriti arenenud toiduainetetööstus, mis baseerub peamiselt
hästiarenenud piimakarja- ja seakasvatusele. Piima- ja lihatööstuse kõrval
etendab tähtsat osa ka jahu- ja suhkrutööstus. Erikaalult teisel kohal on teks-
tiiltööstus, mis on rajatud sisemaa (lina ja vill), ja suuremas osas teistest
liiduvabariikidest sissetoodud tooraineile (puuvill ja siid). Olulist kohta Läti
NSV-s omab ka masinaehitus: elektritarvete-, jalgrataste-, vagunite-, trollei-
buste-, hüdroturbiinide- jne. tööstus. Taastamisel on laevatehased Liepajas ja
Riias. Peale ülalmainitute Läti NSV-s on arenenud tiku-, kummi-, paberi-,
tubaka- ja puidutööstus.

Läti NSV põllumajandust teenindab Riia superfosfaaditehas ja 50 masina-traktorijaama.

Põllumaad vabariigis on ligikaudu kaks korda enam kui Eesti NSV-s. Põllumajanduses on esikohal karjandus: veisekasvatus, seakasvatus ja linnukasvatus. Taimikasvatuses domineerib söödavili (põlluhein ja kartul), kaer, oder, nisu, rukis, lina, suhkrupeet, vähemal hulgal kanep. Metsade poolest Läti on Eestist ja Leedust rikkam.

Tähtsamad väljaveoained teistesse liiduvabariikidesse: või, sealih, lina, metsamaterjal, kummikaubad, tuletikud, elektritarbed. Läti NSV varustab meie põllumajandust superfosfaadiga, mille tootjaks on Riia superfosfaaditehas.

Maapõuevaradest Läti NSV-s leidub vaid turvast, mille toodang kasvab 1950. aastaks 564 tuhande tonnini. Samaks ajaks astuvad tegevusse turbabriketitööstused. Daugava (Väina) jõel asub Baltikumi võimsaim Kegumsi hüdroelektrijaam. Läti NSV pealinn Riia on Euroopa vanimaid linnu, ta on suur ja moodne linn, millesse on koondunud $\frac{2}{3}$ vabariigi tööstusest.

Riias asub Läti NSV Teaduste Akadeemia, seitse kõrgemat õppeasutust, viis teaduslikku ja 11 rahvaraamatukogu, üheksa muuseumi ja seitse teatrit.

KIRGIISI NSV

Kirgiisi NSV on oma maastiku kaunidusega pälvinud taevamäestiku-maa nimetust. Tema piiril asuvad Tjan-Sani kõrgeimad mäetipud — Võidutipp ja Khan-Tengri. Vabariigi territoorium on 196,9 tuhat ruutkilomeetrit suur ning seal elab 1,5 miljonit elanikku. Kirgiisi pealinn Frunze on üks kaunimaid Kesk-Aasia linnu.

Kirgiisi NSV on harukordselt rikas maapõuevarade poolest: kivisüsi, tina, tsink, seatina, elavhõbe, antimon, arseen, kuld, volfram, molübdeen, sool, marmor, kips, lubjakivi, ränikivi, nafta, mineraalvärvid — kõike seda on Kirgiisi NSV-s.

Kuid Kirgiisi NSV-s on arenenud ka põllumajandus ja eeskätt just loomakasvatus, sest 13 miljonist hektaarist põllumajanduslikust maast 11 miljonit ha on karja- ja heinamaade all. Kirgiisid on kuulsad karja-, eriti aga hobusekasvatajad. Teraviljadest Kirgiisi NSV-s kasvatatakse otra, kaera, ent tähtsaimaks kultuuriks on siiski nisu. Ka puuvilla kasvatatakse palju ja on asunud viljelema suhkrupeeti, kenafi ja kendõri (kiudtaimed), tubakat, maguneid oopiumi töötlemiseks ja lutserni. Kugarti orus kasvatatakse riisi. Üha enam levib melonite ja arbuuside kasvatus.

Vabariigi põllumajandust teenindab 66 masina-traktorijaama tuhandete traktorite ja 1000 kombainiga. Niihästi põllumajanduse mehhaniseerimine kui ka tööstuse arenemine Kirgiisi NSV-s on toimunud nõukogude võimu ajal, kuna tsaarivalitsus ajas Kirgiisias (nagu teisteski Kesk-Aasia maades) vaid röövmajanduslikku koloniaalpoliitikat.

Kirgiisi NSV töötlev tööstus on koondunud Ferghana ja Tšu orgudesse.

Viimase keskuses asub vabariigi pealinn Frunze, mis on kuulsa Punaarmee juhi sm. M. V. Frunze sünnikohaks.

Vabariigi orgudes ja mägedes kasvab mitmesuguseid puuliike: tjan-šani kuused, kreeka päklikpuud, ploomipuud, kuslapuud, kukerpuud, kibuvitsad, kuused, haavad, nulud jt. Mägedes, orgudes ja rootihnikuis leidub tohtul arvul mägikitsi, hirvi, põtru, metssigu, rebaseid, hunte, mäkri jne.

Pamiiri orgudes on palju järvi, mille hulgas suurim ja sügavaim on Issõk-Kul. See järv on kalarikas: igal aastal kalapüük annab vabariigile kuni 8 tuhat tsentnerit väärtuslikku toiduainet.

TADŽIKI NSV

Tadžiki NSV piiridel asub kaks välisriiki — idas Hiina, lõunas Afganistan. Tadžiki NSV, mille territooriumi suurus on 142,6 tuhat ruutkilomeetrit, on mägine maa. NSV Liidu kõrgeimad mäeahelikud ja tipud (Lenini mäetipp — 7127 m ja Stalini mäetipp 7495 m) suurimate liustikkudega asuvad Tadžiki NSV-s. Vabariigi idaosa asub Pamiiri kiltmaal, 3,5 kuni 4,5 kilomeetrit merepinnast kõrgemal. Gissari ja Vahši orgudes valitseb kuiv ja väga kuum kliima, seevastu Pamiiris asuva osa kliima on väga karm: aasta keskmine temperatuur on alla 0 kraadi. Tadžiki NSV pealinn Stalinabad on Nõukogude Liidu uusimad ja kaunimaid linnu. Elanikke vabariigis on 1,5 miljonit.

Tadžiki NSV omab rohkesti maapõuevarasid: naftat, kivist, soola, arseeni, inglistina, kulda jne.

Tadžiki NSV omab rohkesti maapõuevarasid: naftat, kivist, soola, arseeni, kuna loomakasvatuse peamiseks söödabaasiks on mägikarjamaad. Tadžiki NSV-s kasvatatakse väärtuslikku egiptuse puuvilla, riisi, lutserni, nisu, otra, viinamarju, mooruspuid (siidiusside pidamiseks) ja mitmesuguseid puuvilju: viike, aprikoose jt. Loomakasvatuse tähtsam haru on kõrgeväärtuslike gisara-lammaste kasvatuse, Pamiiris — jakikasvatuse.

Tadžiki NSV tööstus on rajatud nõukogude võimu ajal ning baseerub põllumajandusele ja vabariigis leiduvate maapõuevarade kaevandamisele. Tadžiki NSV rosinad, aprikoosid ja viigid on tuntud üle kogu Nõukogude Liidu. Tadžiki NSV puuvilla ja siidi osatähtsus Nõukogude Liidu tööstuses üha kasvab. Üheks tähtsamaks väljaveoaineks on värviliste metallide maagid.

Tadžiki NSV majandusliku elu kitsaimaks kohaks on siseliikluse; transpordi probleem, kuna mäed raskendavad teede ehitamist. Nõukogude võimu ajal on Tadžiki NSV-s rajatud suured maanteed Stalinabadist Leninabadi, Horogisse ja Os-Horogisse ning ehitatud raudtee Stalinabadist Termezi. Praegu on ehitamisel kaks raudteeliini.

1913. aastal Tadžikistani koolides õppis 400 õpilast. 1938./39. aastal Tadžiki NSV-s oli 4720 õppeasutust 264 200 õpilasega. 1950. a. õpilaste arv tõuseb 301 000-ni.

TURKMEENI NSV

Turkmeeni NSV on kõige harvemini asustatud liiduvabariik. Tema 484 800 ruutkilomeetri suurusel territooriumil elab kõigest 1,3 miljonit elanikku, mis on tingitud sellest, et rohkem kui 80% tema pindalast võtab enda alla NSV Liidu suurim liivakõrb Kara-Kum. Ent sellal, kui Kara-Kumi kõrves määratul maalal elab ainult veidi üle 100 tuhande inimese, Turkmeenia oasides rahvastiku tihedus on sootuks teine — 100 inimest ruutkilomeetri kohta. Ašhabad, Turkmeeni NSV pealinn, tekkis 1881. aastal Ahhal-Teki oasi keskuses.

Turkmeeni NSV-d iseloomustab teravalt mandriline kliima: palju päikest ja vähe vett. Äärmiselt kuivade ilmade tõttu looduslik taimestik on vaene. Peamiseks karjakasvatusalaks on lamba- ja kaamelikasvatus.

Maapõuevarade poolest Turkmeeni NSV on siiski kaunis rikas. Nendest on tähtsamad mirabiliit (glaubrisool, millest toodetakse sulfaate), nafta, kivisüsi, tina, osokeriit (mäevaha), väävel, tsement, fosforiit. Turkmeeni NSV arenev keemiatööstus pakub NSVL teistele vabariikidele väärtuslikke keemiasaadusi.

Turkmeeni NSV põllumajandus on rajatud peagu tervenisti kunstlikult niisutatud maa-aladele ja oaside-lähedastele kõrvemaadele, kusjuures viimaseid kasutatakse lammaste ja kaamelite karjatamiseks. Praegu Turkmeenias on rajamisel maailma pikemaid niisutuskanaleid (437 km), mis peab tooma elu Kara-Kumi liivakõrbesse. Oasides kasvatatakse puuvilla, puuvilju, viinamarju, otra, lutserni ja nisu. Levimas on ka siidiussikasvatus. Turkmeeni NSV üheks suurimaks rikkuseks on tema ulatuslik karakull-lammaste kasvatus.

Teistesse liiduvabariikidesse veetakse välja puuvilla, puuvilju, siidi, karakullnahku, vaipu ja keemiasaadusi.

Turkmeeni NSV-s, Afganistani piiril Kuška raudteejaama juures asub Nõukogude Liidu piiri lõunapoolseim punkt.

ARMEENIA NSV

Armeenia NSV kuulub Taga-Kaukaasia liiduvabariikide hulka; oma territooriumi poolest ta on kõige väiksem liiduvabariik. Tema pindala on 29,8 tuhat ruutkilomeetrit, Armeenia NSV elanike arv aga ulatub 1,3 miljoni ini-

meseni, seega on ta kaunis tihedasti asustatud. Armeenia pealinn Erevan on ka tähtis tööstuslik keskus.

Armeenia NSV asub kõrgetel kiltmaadel, milledest osa tõuseb 2500 m kõrgusele üle merepinna, ning on ümbritsetud mäeahelikest. Suurem osa vabariigist kannatab niiskuse puuduse all, mispärast hoolimata mullastiku viljakusest Armeenia looduslik taimestik pole kuigi rikas; metsi esineb harva. Hästi niisutatud maa-aladel, orgudes kasvab aga lähistroopiline taimestik: puuvill, teepõõsas, viinamarjad ja tsitrustaimed.

Vabariigi keskpaias asub Sevani (Goktša) järv, mille veed on Armeenia NSV energeetika peaallikaks.

Võrreldes 1913. aastaga vabariigi hüdroelektrijaamade võimsus on kasvanud 40 korda ning 1950. aastaks kasvab ennenägematule kõrgusele, kusjuures kohalik tööstus varustab hüdroelektrijaamu Armeenias toodetud hüdroturbiinidega.

Maapõuevaradest Armeenia NSV-s leidub vaske, alumiiniumi, molübdeeni ja kõrgeväärtuslikke ehitusmaterjale — tuffi, pimssi, lubjakivi, savi. 1950. aastal vabariigi hüdroelektrijaamad toodavad kuni 860 miljonit kilovatt-tundi energiat.

Kuna Armeenia NSV põllumajandus baseerub kunstlikult niisutatud maa-aladele, siis Armeenia NSV omab laialtulatavalt niisutusvõrku, mida pidevalt laiendatakse uute külvipindade loomise eesmärgil. Kõige enam arenenud põllumajandusharudeks Armeenia NSV-s on aiandus (viinamarja- ja puuvillaistandikud) ning karjakasvatus, mis on suuremale osale Armeenias peatuluallikaks. Armeenia juust (šveitsi juustu liike), vill, liha ja nahad on puuviljanduse saaduste kõrval tähtsamaid väljaveoaineid. Vabariigis on palju toiduainetetööstuse ettevõtteid: suhkrutööstused, lihakombinaadid jne. Nõukogude võimu ajal Armeenia NSV-s on arenenud tekstiili- ja nahatööstus ning täiesti uute aladena elektro-keemia tööstus, mis baseerub hüdroenergeetilistele ressurssidele, ja sünteetilise kautšuki tööstus, millel on NSV Liidu rahvamajanduses eriti suur tähtsus.

Kuigi Armeenia kultuur on üks vanimaid Euroopas (Armeenia tähestik loodi 412. a.), tsaari-aegses Armeenias 85% rahvastikust oli kirjaoskamatu, Praega armeenia rahva hulgas leidub vaid üksikuid kirjaoskamatu inimesi.

KARJALA-SOOME NSV

Karjala-Soome NSV on metsade ja järvede maa. Tema 178,5 tuhande ruutkilomeetri suurusel pinnal asub kaks Euroopa suurimat järve — Laadoga ja Äänisjärv, ning 26 tuhat väiksemat järve. Karjala-Soome NSV on karmi põhjamaise kliimaga hõredasti asustatud liiduvabariik, tema territooriumil elab vaid 0,47 miljonit elanikku. Vabariigi pealinn Petroskoi (Petrozavodsk) on väiksemaid liiduvabariikide pealinnu.

Kaua aega peeti Karjala-Soome NSV tähtsamaks ja isegi ainsaks varaks metsa, mida töödeldi vineeriks, tselluloosiks, paberiks ja sulfiitpiirituseks. Ent metsa kõrval Karjala-Soomes leidub ka rikkalikke maapõuevarasid, tööstusliku

tooraine ja ehitusmaterjalide looduslikke varusid — rauda, tsinki, vaske, vanaadiumi sisaldavaid titaani ja magneesiidi maake, diabaasi, põldpagu, kvartsiiti, graniiti, vilgukivi jne.

Karjala-Soome NSV järved ja jõed, samuti Valge mere rannik on kalarikkad ja kalandus etendab Vabariigi majanduses tähtsat osa.

Tselluloosi-, paberi-, suuskade-, klaasi-, tsemendi-, standardmajade ehituse, metalli- ja kalatööstus — säärane on liiduvabariigi tööstuse amplituud.

Põllumajanduslikku pinda Karjala-Soome NSV-s on vähe ja see moodustab 3% vabariigi pindalast, kusjuures põllumaad on sellest vaid 1/5. Põllumajanduses valitsevaks haruks on karjandus ja köögiviljakasvatamine. Põllunduses teraviljakasvatus on Karjala-Soome NSV põllumajanduse noorimaid harusid. Kasvatatakse peamiselt rukist, otra, kaera ja segavilja loomasöödaks. Nõukogude võimu ajal esmakordselt asuti nisu kasvatamisele. Karjala-Soome NSV põhjapoolses Louhi rajoonis on arenemas omapärane polaarvööndi põllumajandus — C-vitamiini sisaldavate aedviljade kasvatamine taimelavades ja avamaal.

Põhjast lõunasse läbibast Karjala-Soome NSV-d Stalini-nimeline Baltimere-Valgemere kanal, mis on maailma suuremaid kanaleid ja Euroopa kõige suurem kanal. Karjala-Soomes Himola külas pani Elias Lönnrot kirja paljud kaunid kangelasliku „Kalevala“ runolaulud.

Mitšuurinliku bioloogiateaduse võidukäik

1948. aasta augustis toimunud V. I. Lenini nimelise Üleliidulise Põllumajandusteaduste Akadeemia istungjärk kujunes otsustavaks kogu Nõukogudema bioloogiateaduste edaspidisele arenemisele. Selle ajani võitlesid Nõukogude Liidu bioloogiateaduse alal kaks suunda: ühel pool rajatagustes maades valitsev formalistlik-geneetiline ja teisel pool Nõukogudemaal alguse saanud ja kiiresti arenev materialistlik bioloogiateaduse suund. Kaheksa päeva kestnud V. I. Lenini nimelise Põllumajandusteaduste Akadeemia istungjärku diskussioonil ja selle järgi üle kogu Nõukogude Liidu aset leidnud hulgalistel teaduslikel arutlustel sai välismaalt pärinev formalistlik-geneetiline suund bioloogiateaduses hävitava kriitika osaliseks, kummutati tema pehkinud alustoad ja võjdule pääses Nõukogude Liidu kuulsa looduse ümberkujundaja I. V. Mitšurini õpetusel põhjenev materialistlik suund bioloogiateaduses.

Aluse teadusele organismide arenemisest, pärivusest ja selle muutlikkusest pani Darwin. Enne Darwinit seletati loodust „jumaliku loomise“ seisukohalt. Darwin oma valikuteooriaga andis ratsionaalse seletuse liikide tekkimisele ja arenemisele, kõrgemate looma- ja taimeliikide arenemisele madalamatest.

Darvinism on inimkonnale suureks saavutuseks elava looduse tunnetamisel. Kuid Darvini evolutsiooniteoorias on ka tõsiseid vigu. Darvinismi edasiarendajad on läinud kahes suunas. Ühed neist, kes on olnud läbi imbutunud reaktioonilistest vaadetest, on Darvini õpetusest omaks võtnud peamiselt selle

Ex bibl. univ. Tartu

vigase osa ja oma õpetused loonud sellest osast lähtudes. Teised neist, edumeelsed mõtlejad, nagu suured vene ja nõukogude õpetlased Timirjazev, Setšenov, Pavlov, Mišurin, Viljams, Lössenko jt. on valinud darvinismi tõelise tuuma, seda arendanud ja sellest välja kujundanud kõige eesrindlikuma õpetuse bioloogias.

Lahkhelide sõlmküsimuseks geneetikute-formalistide ja Mišurini õpetuse pooldajate vahel on elusorganismide loomuse ja pärilikkuse seaduste erinev mõistmine. Esimesed tunnistavad organismist kui tervikust ja tema elutingimustest sõltumatu erilise „pärilikkusaine“ olemasolu. Geneetikute-formalistide arvates asub põlvest põlve muutmatult edasiantav „pärilikkusaine“ kehas nagu tupes, mis seda hoiab, kaitseb ja toidab, kuid kuidagi ei mõju „pühasse pärilikkusainesse“. Seetõttu nende arvates ei ole võimalik eluea jooksul saadud omadusi ja tunnuseid pärandada. Nad ei pea võimalikuks tunnetada ka organismi muutumise põhjuseid. Järelikult ei pea nad võimalikuks ka pärilikkust juhtida, esile kutsuda taimedel ja loomadel soovitavaid omadusi.

Säärasele müstilisele pärilikkuse loomuse seletusele pani aluse käesoleva sajandi algul saksa bioloog August Weismann. Sellepärast nimetatakse seda bioloogilist suunda veismanismiks. Omamoodi on veismanismi täiendanud ameerika bioloog Morgan. Kokku on nad loonud bioloogias suuna, mida kutatakse veismanismiks-morganismiks.

Veismanistid-morganistid püüavad seletada kõiki pärilikkuse ja muutuvuse keerukaid nähtusi rakkudes olevate kromosoomide ja geenide omaduste ja nende ühinemisviisidega. Midagi uut selle juures ei arenevat. Kõik olenevat vaid geenide kombinatsioonidest ja nende juhuslikest muutumistest (mutatsioonidest). Seejuures pidavat neid looduslike muutumisi esinema väga harva (kord vaid kümnete ja sadade tuhandete aastate jooksul). Need muutumised ei olevat kuidagi seoses organismi arenemise ja elutingimustega.

Kõigile neile, kes lähemalt on tutvunud taimede ja loomade ehituse ja eluga, on säärased väited absurdid. Nii taimel kui ka looma kehas on kõik üksteisega seotud, sest organismi keha on ühtne tervik. Ei ole mõeldav, et kehas esineksid mingid isoleeritud osad, mis ei oleks seoses kogu organismiga.

Samuti materialistliku filosoofia seisukohalt vaadates on veismanistide-morganistide väited täiesti põhjendamata. On igati ilmselge, et mitte midagi elusast ei saa me vaadelda väljaspool arengut ja ainevahetust, sest samast momendist, kus me seda teha püüame, lakkab vaadeldav me silmis olemast elusana.

Vastuvõtmatu on ka see, et veismanistide-morganistide seisukohast kõik pärilikkuse alal esinevad muutused on täiesti juhuslikud. Seetõttu ei olevat ka inimene suuteline soovitavaid muutusi plaanipäraselt esile kutsuma. Seesuguste väidetega tõkestab veismanism-morganism sotsialistliku põllumajanduse edaspidist arenemist ja õitsengut.

Ka Nõukogude Liidu bioloogide seas leidub küllalt formalistlikke geneetikuid, nagu Šmalgausen, Žebrak, Zavodovski, Dubinin jt., kelle vaated sisuliselt millegagi ei erine välismaistest veismanistidest. Nemed püüavad ainult maskeerida oma tõelikke vaateid moodsamate väljendustega.

Tõelikel bioloogidel-mišuurinlastel ei ole ühist teed veismanistide-morganistidega. Viimaste seisukohad bioloogias tuleb paratamatult tunnustada reaktsioonilisteks ja idealistlikkudeks.

Mišuurinlik õpetus ei tunnusta organismi keha erineva „pärilikkusaine“ olemasolu organismis. Mišuurinliku õpetuse kohaselt organismi päritavate omaduste muutumine on alati tingitud elava keha enese muutumisest. Elu jooksul omandatud organismi omadused kanduvad edasi järglastele. Kuid süüski, mitte organismi iga muutus ei pärandu täiel määral. Pärandamise teel edasiandmiseks on tarvilik, et ilmunud uus tunnus oleks organismi poolt arenemisprotsessis omaks võetud. Uute tunnuste omandamine, samuti nende tugevnemine ja kinnistumine rea järgnevate põlvkondade jooksul on alati sõltuv organismi elutingimustest.

Elusorganismid nõuavad täiesti kindlaid tingimusi oma arenemiseks ja nad

reageerivad kindlakujuliselt välistingimustele. See nõudmiste kindlakujulisus, mis on tingitud nende kujunemisest pika evolutsiooniprotsessi jooksul, on ise-loomulik organismide loomusele, nende pärilikkusele. Seepärast erisugused organismid nõuavad ka erisuguseid arenemistingimusi.

Organismide loomustele omaste nõudmiste tundmine ning nende väliskesk-konna tingimustesse suhtumise tunnetamine annab omakorda uurijale võimaluse juhtida organisme elu ja arenemist. See aga võimaldab järjest sügavamini mõista nende loomust, võimaldab vallutada nende muutmise teid ja kasutada neid inimese huvides. „Arenemise juhtimise viiside tundmise alusel,“ kinnitab mitšuurinliku bioloogiateaduse suurimaid eestvõitlejaid akadeemik T. D. Lössenko, „võib sihikindlalt muuta pärilikkust“.

Kui võrrelda neid mitšuurinliku organismide loomuse ja pärilikkuse õpetuse põhiseisukohti veismanistide-morganistide omadega, siis leiame neis täielikku vastuolu. Formalistliku geneetika seisukohad on väljamõeldised, mitšuurinliku õpetuse seisukohad aga vastavad Darwini õpetuse vaimule, tulenevad laialdasest katselisest materjalist, mille on kogunud I. V. Mitšurin ja akadeemik T. D. Lössenko oma uurimistöös ja mida on pidevalt täiendanud nende luge-matu arv õpilasi ja pooldajaid.

Mitšuurinliku õpetuse tähtsamaks saavutuseks on T. D. Lössenko poolt välja-töötatud taimele stadiaalse arenemise teooria. Lössenko tegi kindlaks, et tai-mele arenemine toimub üksteisest kindlalt erinevate järkudena — staadiumi-dena. Iga sellise staadiumi läbimiseks nõuab taim täiesti kindlaid välistingi-musi. Need nõuded on kujunenud antud organismi kogu eelneva arenguloo jooksul. Seepärast nõuab iga taimelik, teisend või sort vastava staadiumi läbi-miseks erisuguseid tingimusi.

Taimede arenemise stadiaalse teooria alusel töötas T. D. Lössenko välja praktilised võtted taimele jaroviseerimiseks. Ta näitas, et nisu, rukis, oder ja kaer vajavad selleks, et areneda terast terani, oma arenemise algeriioodil tea-tavaid madalaid temperatuure. Kui kergelt niisutatud suviteraviljade seemnetele õhu juurdepääsu tingimustes luua vastavad temperatuuritingimused, siis läbi-vad nad selle staadiumi veel enne külvi. Lössenko poolt soovitatud külveelne jaroviseerimine on laialdaselt tarvitusele võetud põllumajanduse praktikas ja annab meie maale miljoneid tsentnereid enamsaaki.

Rea hiilgavate katsetega tõestasid Lössenko ja tema lähemad kaastöölised, et muutes ainevahetust, võib muuta taimele loomust, nende pärilikke omadusi. Töötati välja võtted, mis võimaldavad muuta taimele endist eluviisi ja eelmisi omadusi. T. D. Lössenko koos oma kaaslastega muutis suvivilju taliviljadeks, talveõrnu talvekindlaiks, talivilju suviviljadeks jne. Seda ei ole tehtud mitte ükski katsetes, vaid on antud sel teel ka tootmisse uusi viljakaid ja vastupida-vaidsid sorte.

T. D. Lössenko rõhutab, et säärane taimele ümberkujundamine lühikese aja jooksul (2—3 aastaga) on võimalik ainult tänu darvinlikule lähenemisele tai-mele pärilikkusele, tänu pärvuse mõistmisele nii, nagu õpetasid seda K. A. Timirjazev ja I. V. Mitšurin.

Lössenko ei viivitanud kasutamast oma teoreetilisi avastusi arenemisteoorias ja tegemast neist järeldusi mitmekülgsete küsimuste lahendamiseks meie põllu-majanduses. Ta tegi uusi ettepanekuid nii risttolmlejade kui isetolmlejade tera-viljade seemnekasvatamise alal, kinnitas isetolmlejade taimele sordisisesel rist-lemise kasulikkust, lahendas kartulikasvatamise probleemi lõunas, leiutas uued kautšukitaimele kasvatamise ja arendamise meetodid jne.

Kõigi seniste tulemuste varal võime väita, et I. V. Mitšurini õpetus avastas organismide muutlikkuse põhjused; neid avastusi kasutades on töötatud välja meetodid aktiivseks vahelesegamiseks organismide arenemisse ja nende muut-mise ning pärilikkuse valitsemiseks. Endine loodust vaatlev ja kirjeldav dar-vinism on mitšuurinlaste käes muutunud loodust ümberkujundavaks teaduseks, nõukogude loovaks darvinismiks. Ta õpetab, kuidas luua ja kujundada uusi organisme inimese tarvete rahuldamiseks.

I. V. Mitšurini õpetus osutas suuri teeneid kogu bioloogilisele teadusele, sest ta päästis bioloogia kodanliku reaktsioonilise geneetika piiratud vangistusest, mille kohaselt organismide arenemises on kõik rajatud juhuslikkusele ega ole mõjutatav inimese poolt. Mitšurini õpetus näitas, et muutlikkus on reegli-pärane nähtus, mis oleneb organismide elutegevuse tingimustest. Ta näitas, et pärilikkust on võimalik sihikindlalt muuta.

Kommunistlik partei ja nõukogude valitsus on pidevalt ja igakülgselt abistanud mitšuurinliku bioloogiateaduse arengut. V. I. Lenin ja J. V. Stalin avastasid I. V. Mitšurini nõukogude rahvale. Nad tegid tema õpetuse masside omaks. Nende isalik tähelepanu Mitšurini tööle päästis bioloogiale selle suurepärase õpetuse. Ka praegu tunnevad mitšuurinlased alati hoolitsust ja abi partei ning isiklikult seltsimees Stalini poolt Mitšurini õpetuse edaspidisel arendamisel. Meie maal rajatud ja järjest tugevnev sotsialistlik suuropõllundus vajab teaduse abi; see on võimeline seda abi, mida mitšuurinlik bioloogiateadus talle pakub, kõige mõjukamalt ära kasutama. Mitšuurinliku bioloogiateaduse igakülgsel toetusel sammub meie sotsialistlik põllumajandus vastu uutele suurtele võitudele.

Omavalitsus kirjutab I. V. Mitšurin, et „kolhoosikord, mille vahendusel kommunistlik partei hakkab teostama maa uuendamise suurt ettevõtet, viib töötava inimkonna tõelisele võimule loodusjõudude üle. Kogu meie loodusteaduse suur tulevik on kolhoosides ja sovhoosides.“

Sotsialistliku töö kangelased, kõrge viljasaagi meistrid, kelle read iga aastaga kasvavad, näitavad nüüd elava looduse valitsemise tõelisi imesid. Nad soodustavad Mitšurini õpetuse kõige kiiremat ja viljakamat arenemist.

Kliment Arkadjevitsš Timirjazev

„Teaduse ülesandeks on teha põlluharija töö viljakamaks“, — see oli põhimõte, millest Timirjazev juhendus oma eriala, taimede füsioloogia, valimisel.

Timirjazev sündis 1843. a. Peterburis, vaesestunud aadliku perekonnas, milles valitsesid tolle aja kohta eesrindlikud mõtted. Kõneldakse, et kui Timirjazevi isalt kord küsiti, millist karjääri ta taotleb oma viiele pojale, siis vastanud ta: „Millist karjääri? Omblen viis sinist pluusi, nagu prantsuse töölistel, ostan viis püssi ja läheme siis koos teistega Talvepealeed ründama.“

Kaheksateistkümnenda-aastasena astus Timirjazev Peterburi ülikooli, kust ta heideti vastuhakkajana välja, kuna ta ei tahtnud alistuda tol ajal ülikoolides kehtestatavale uuele poliitseilikule korrale. Ülikooli lõpetas ta vabakuulajana ja sõitis siis kaheks aastaks välismaale ennast täiendama. Välismaal õppis ta Heidelbergis ja Pariisis, töötades selle aja kuulsamate teadlaste Bunseni, Helmholtzi, Kirchhoffi jt. juhtimisel. Erilist mõju avaldas Timirjazevile Darwin oma õpetusega, mis kujuneski peamiseks tõejuhuks kogu tema edasises tegevuses. Kui Darwin avastas maapealse elu arenemise bioloogilise seaduse, siis Timirjazev seadis enda ülesandeks lahendada, kuidas üldse on tekkinud elav aine.

Välismaalt tagasi tulnud Timirjazev kaitses oma magistri- ja seejärel doktori-väitekirja. Mõlemas töös käsitles ta elu loomist elutust aineist rohelises taimes päikesevalguse kaasabil.

Timirjazev valiti Petrovski (praeguse Timirjazevi) akadeemia professoriks. Ta asutas esimese taimeanatoomia ja -füsioloogia kateedri Venemaal.

Oma vabavaatelisuse tõttu Timirjazev langeb tsaarivõimu põlu alla. Vaatamata sellele, et Timirjazev oli võitnud ülemaailmse kuulsuse ja vallitud paljude välismaa akadeemiate audoktoriks, oli ta oma kodumaal sunnitud minema erru.

Oktoobrirevolutsiooni võtab Timirjazev vastu kui vabastuse tsaari ikkest. Ta on esimeste teadlaste hulgas, kes ühinevad ülestõusnud rahvaga. Sel ajal on ta juba vana ja haiglane, kuid ta vaim on veel noor ja erk ning ta suudab veel kirjutada ja dikteerida kuni oma elu viimaste päevadeni. Timirjazev suri 27. aprillil 1920. aastal.

Timirjazevi teaduslike tööde tähtsus. Rohelised taimed võtavad vastu ja koguvad endasse peidetud kujul päikeseenergiat. Seda oletasid teaduse ja tehnika eesrindlikud inimesed juba enne Timirjazevit. Kuid Timirjazevi katsed ja uurimused sel alal suutsid anda esmakordselt selle tähtsa probleemi teadusliku lahenduse. Timirjazev tegi kindlaks, et taimed rakendavad klorofüllil poolt kinnipüütud päikesekiirte energiat süsihappugaasi, vee ja mullast saadud toiteainete ühendamiseks ja suhkru, tärklise ning teiste taimekeha orgaaniliste ainete ülesehitamiseks. Rohelised taimed on vahendiks, mille abil päikeseenergia valgub kõigisse elusolendesse ja tagab kõiki elunähtusi Maakeral.

Timirjazev ja põllumajandus. Kogu oma tegevust püüdis Timirjazev siduda tegeliku eluga. Teadus oli talle ainult abinõu inimeste elu kergendamiseks. Ta ehitas esimese taimekasvuhoone Venemaal kultuurtaimedega katsetamiseks. Ta lõi esimese põllumajandusliku katsejaama Moskvas ühes Kremli-lähedases aias. Ulevenemaalisel näitusel 1896. a. Nižni-Novgorodis (praeguses Gorkis) organiseeris Timirjazev põllumajandusliku katsejaama vegetatsiooni-majakesega ning näitas oma katseid.

Timirjazev näitas pidevalt teaduslikke teid Venemaa põldude viljakuse tõstmiseks. Tema teosed „Teadus ja põllumees“, „Taimede füsioloogia kui ratsionaalse põllumajanduse alus“, „Taimede lämmastiku-allikana“, „Pool sajandi katsejaamu“, „Taimede võitlus põuaga“, „Lina“ jne. on määratud tegelikule põllumajandusele teaduslike suundade andmiseks. Kuid sellele teele asus põllumajandus alles nõukogude võimu päevil.

Timirjazevi teaduslik pärand on leidnud laialdast rakendust kolhoositalurahva poolt. Teadus ja põllumajandus on hakanud sotsialismimaal andma rekordilisi saake ja loonud kõige eesrindlikuma põllumajanduse maailmas.

Timirjazev darvinistina. Oma võitlust darvinismi eest alustas Timirjazev 21-aastasena, varsti pärast Darwini põhjapaneva teose „Liikide tekkimisest“ ilmumist 1859. aastal. Tsaari-Venemaa oludes oli see võitlus tähtsaks osaks võitlusest eesrindliku teaduse ja tolle loodusajaloolise materialismi eest, millest kirjutas V. I. Lenin.

Timirjazevi darvinistlikest seisukohtadest peab märkima järgmisi põhiluseid:

1. Timirjazev näitas, et katselist meetodit, mis pole tihedas seoses ajaloolisega, revolutsioonilisega, ei saa teaduses pidada täisväärtuslikuks. On teada terve rida näiteid, kus oma aja kohta täpsete katsetuste alusel kaitsti teaduses ebaõigeid, konservatiivseid põhimõtteid, näiteks aatomi purunematust keemias. Seega tugines Timirjazev dialektilisele materialismile, seletades, et looduses esinevaid nähtusi võib mõista õigesti ainult nende ajaloolise liikumise ja muutumise seisukohalt.

2. Timirjazev püstitas seisukoha ja rõhutas seda alati, et „orgaanilisi vorme on võimalik kujundada“, on võimalik muuta neid ümbruse tingimustega mõjutades.

3. Timirjazev kaitstes darvinismi igasuguste katsete vastu asendada seda mendelismiga ja seletas mendelismi õhutamise püüet välismaal kui üritust, millel pole midagi ühist teadusega. Timirjazev omistas Mendeli avastustele

ainult kitsalt piiratud tähtsust ja andis laiaulatusliku klassifikatsiooni skeemi taimede pärilike nähtuste kohta. Seda klassifikatsiooni kasutab ja arendab T. D. Lössenko.

4. Timirjazev näitas, kui ebateaduslikud on püüded allutada inimkonna arengu seletamist olemise eest võitlemise „loomulikele“ seadustele; ammu enne seda, kui tekkis fašism kui poliitiline vool koos tema painajaliku sonimisega rassiteooriast, oli ta selle voolu seisukohtade vastane.

Timirjazev kirjutas: „Õpetus võitlusest olemise eest peatub kultuuri-ajastu lävel. Inimese kogu mõistuslik, kultuuriline tegevus on ainult võitlus võitlusega olemise eest.“

Timirjazevi võitlus teaduse ja demokraatia eest. Juba oma esimestest sammudest alates teaduse alal püstitas Timirjazev endale kaks rööbiti jooksvat ülesannet: töötada teaduse heaks ja kirjutada rahvale, s. o. populaarselt. Esmakordselt teaduse ajaloos võrdsustas ta teadlase ja populariseerija ülesannete tähtsuse.

Ja Timirjazev saavutaski sel alal suure menu; ta loengud ja kirjutused on arusaadavad laiadele rahvamassidele. Eriti klassikaliseks populaarteadusliku teose näiteks on ta raamat „Taimede elu“, mis on ilmunud ka eesti keeles.

Propageerides materialistlikku maailmavaadet ja Darwini evolutsiooni-teooriat pidas ta kibedat võitlust ka teaduse vabaduse ja demokraatia eest. Ta rõhutas teadlase kohustusi rahva ees, kelle huvisid ta on kutsunud teenima, kutsus üles mitte tõmbuma oma eriala tsitadelli ja andis suure tähtsuse teadlaste ühingute ja konverentside ühiskondlikele ülesannetele.

Oma publitsistlikud artiklid ja kõned koondas ta raamatusse „Teadus ja demokraatia“, mis ilmus trükist vähe enne ta surma ning leidis kõrge hinnangu V. I. Lenini poolt. See raamat annab selge ettekujutuse Timirjazeviist kui teadlasest-revolutsionäärist.

V. R. Viljams — suur Nõukogude agronoom

A. LILLEMA

ENSV TA Põllumajanduse Instituudi teaduslik töötaja

Akadeemik Vassili Roberti pg. Viljams (sünd. 1863. a. Moskvas) oli silmapaistev vene mullateadlane. Pärast Petrovski Akadeemia (praeguse Timirjazev-nimelise Põllumajanduse Akadeemia) lõpetamist (1888) viibis ta õppeots-tarbel välismaal. 1894. a. asus ta samasse õppeasutusse professoriks põllun-duse ja põllutöömasinate alal, võttes endale üheaegselt ka katsepõllu ja seemne-kontrolljaama juhtimise.

Ühtaegu pedagoogilise tegevusega laiendas Viljams oma teaduslikku uurimistööd. Aastaid kestnud (1903—1913) vaatluste põhjal õnnestus tal mullast eraldada ja koguda orgaanilisi happeid, uurida ja selgitada nende tekkimist ja omadusi. Ta organiseeris ja juhtis isiklikult rohkeid teaduslikke ekspeditsioone Ljublini, Kara-Kumi steppidesse, Tšakvasse, Aserbaidžani ja mitmesugustesse teistesse kohtadesse. Suurt huvi pakuvad akadeemik Viljamsi bioloogilised uurimused. Oma õppetooli juurde rajas ta ligi 3 tuhande eri taimeliigiga katsevälja.

Viljamsi isiklikud laiaulatuslikud katsed laboratooriumis, terve rida ulatuselt ainulaadseid uurimusi, võimaldasid tal luua mullateaduses ja maaviljeluses oma kooli, oma õpetuse, mis kaugelt ületas teised kaasaegsed õpetused. Arendades edasi V. V. Dokutšajevi õpetust lõi Viljams dialektilise materialismi

alusel rajaneva uue õpetuse mullast, õpetuse, mis võimaldas tal edukalt lahendada rahva- ja põllumajandusele tähtsaid probleeme.

Viljams asus esimesena maailmas tundma õppima mulda kui looduslikku keha ja tootmisvahendit ühes tervikus. Mulla uurimise aluseks seadis ta mulla viljakuse arenemise. Vastukaaluks seni valitsenud metafüüsilistele kujutelmadele kestvatest, isoleeritult esinevatest mullavõõnditest lõi Viljams õpetuse ainuühtsest mulla kujunemise protsessist. Selle õpetuse järgi mulla tekkimise protsess maakeral koosneb üksikutest staadiumidest (perioodidest), mis vahelduvad ja asenduvad korrapäraselt ajas ja ruumis (näit. leetumine vaheldub soostumiseega).

Eriti huvitavad on akadeemik Viljamsi tööd heinaviljelussüsteemist. Töötades välja mõiste kultuurmullast, mille põhimiseks tunnuseks on struktuursus ning aktiivse huumuse ja niiskuse kogunemise soodne kulg mullas, andis ta ka teaduslikud juhised, kuidas neid tegureid praktiliselt säilitada ja kõrgemale tasemele tõsta taimekasvuperioodiks. Heinaviljelussüsteemi õpetuse aluseks seadis Viljams kamardumisprotsessi ja loodusliku mullaviljakuse arenemise. Kõrged ja kindlad saagid põllumajanduskultuuridest heinaviljelussüsteemis on kindlustatud, kui põllu ja niidu külvikordadesse võtta mitme-aastane hein (liblikõielised ja kõrrelised). Olulise osaks heinaviljelussüsteemis on Viljamsi poolt väljatöötatud maaharimise süsteem, milles tingimata tarvilikuks nõudeks on eelkoorijaga adra kasutamine ja kultuurkünni teostamine mitte vähem kui 20 cm sügavuselt, samuti järjekindel kõrrekoorimine ja sellele järgnev sügisene sügavküünd eelkoorijaga varustatud adra abil (kultuurküünd).

Viljamsi õpetus, mis lähtus sotsialistliku põllumajanduse tootmise praktikast ja mulla kujunemisprotsessi looduslikest tingimustest, sai suundamääravaks reale Nõukogude valitsuse riiklikele üritusile, millede eesmärgiks on kõrgete ja püsivate saakide kindlustamine. Nende ürituste hulka kuuluvad: lutserni- ja ristikehinaseemnete kokkuost, kõrreharimissüsteem, mustkesa, külvikorrad mitmeaastaste heinte ja mustkesaga, eelkoorijaga adra tarvituselevõtt, kaitsemetsad niiskuse säilitamiseks ja rida teisi.

Niitude kasutamise küsimused on samuti leidnud valgustamist Viljamsi töödes. Tema poolt on välja töötatud niitude kasutamise looduslikud alused. Oma loengutes Viljams tõendas, et terve rida põllumajanduslikke küsimusi, mida pole suuteline lahendada eraldatud väikemajandite süsteem, on lahendatavad vaid ühiskondlikus plaanimajanduse süsteemis sotsialistlike suurmajandite poolt.

Viljams oli õpetajaks mitte ainult agronoomidele, kes siirdusid ülikoolist töötama sovhoosi- ja kolhoosipõldudele — teda kuulasid ja temalt õppisid mitte ainuüksi Timirjazevi-nim. Akadeemia üliõpilased, vaid ka tuhanded ja kümned tuhanded kolhoositalurahvast.

Viljamsi hindamatuks teeneks on ka see, et ta kritiseeris ja lükkas ümber kodanliku „langeva viljakuse seaduse“. Stahhaanovlaste poolt toodetud kõrged saagid põllumajanduslikus tootmises tõendavad täielikult Viljamsi õpetust, et kõrgete ja kindlate saakide taotlemiseks on tarvis üheaegselt mõjutada kõiki taimekasvu tegureid. Tema väidet, et saagid ei oma „piiraru“, on tõestanud sajad tuhanded põllumajanduse eesrindlased, kes on tegelikus tootmises näidanud, et teraviljasaak 60—80 ts. hektaarilt ei ole veel piiravuks.

Terve rea mullateaduse ja põllunduse kohta 1897.—1926. a. kirjutatud töid ühendas Viljams oma teosesse „Maaharimine, maaviljelus ja maaharimise alused“, mis on ilmunud viies väljaandes ajavahemikul 1927—1946. Akadeemik Viljamsi kirjutatud raamat „Maaviljeluse alused“ on muutunud vajalikuks käsiraamatuks põllutöö eesrindlastele ja agronoomidele praktilisel maaviljeluskultuuri taseme tõstmisel.

Pärast Oktoobrirevolutsiooni võttis Viljams innukalt osa sotsialistlikust ülesehitustööst. Ta organiseeris Akadeemia juurde töölisfakulteedi, võttis osa Põllutöö Rahvakomissariaadi, Riikliku Plaanikomisjoni ja Riigi Õpetlaste Nõukogu tööst.

Akadeemik Viljamsi teaduslikke ja ühiskondlikke teeneid on partei ja valitsus hinnanud kõrgelt. Teda on autasustatud Lenini ja Töö Punalipu ordeniga. Nõukogude rahvas valis Viljamsi Nõukogude Liidu Ülemnõukogu saadikuks.

Viljams oli väsimatu töömees. 76-aastasena oli ta veel täis indu jätkama ühiskonnale vajalikku loovat tööd. Kuid 11. nov. 1939. a. katkestas surm tema elutöö.

Mitte asjata ei hüütud V. R. Viljamsit Nõukogude Liidu vanemaks agronoomiks. Ta lähendas muldade arenemise õpetuse tootmisprotsessile. Tema õpetuse bioloogilised, biokeemilised alused määravad avara suuna mullaprotsesside uurimiseks ja mõistmiseks marksistliku, dialektilise meetodi alusel.

Ivan Vladimirovitš Mitsurin

(25. X 1855—7. VI 1935)

I. V. Mitsurin on neid Nõukogude Liidu suurimaid teadlasi, kes on üldtuntud mitte ainult teadlaste keskel, vaid ka paljumiljonilise nõukogude rahva hulgas. Üldrahaliku populaarsuse omandas ta kui julge novaator, geniaalne looduse ümberkujundaja, uute kasulikumate taimevormide ja -sortide looja. Ta pani oma töödega aluse uuele, dialektilisel materialismil põhinevale looduse arenemise õpetusele, mis on nüüd üldtuntud kui mitšuuriinlik bioloogiateadus.

I. V. Mitsurin algas oma loovat tegevust 1875. a., süngel tsarismi ajal, kui ei olnud veel kadunud pärisorjuse jäänused. Nähes noormehena kui kitsad on olemasolevad võimalused puuviljanduse arendamiseks tema sünnimaal, otsustas Mitsurin lahendada kaks julgeimat ülesannet, nagu ta ise kirjutab: „täiendada keskvööndi viljapuude ja marjapõõsaste sortimenti uute, viljakuse ja kvaliteedi poolest väljapaistvate sortidega ning nihutada lõunamaiste kultuuride kasvatamise piire kaugemale põhja poole.“

Oma sihi saavutamiseks uuris Mitsurin pidevalt ja igakülgset elava taimeorganismi loomust, mitmekesiste taimevormide tekkimise seadusepärasusi, välistingimuste mõju taimevormide arenemiskäigule ning pärilikkuse ja selle muutumise nähtusi.

Tsarismi ajal Mitsurin teostas oma katseteid eriti rasketes materiaalsetes tingimustes omal jõul; ta loobus sageli pisematestki elumugavustest, et vaid leida võimalusi töö jätkamiseks. Tsaarivalitsus ei osutanud talle vähematki abi; teda koheldi valitsusvõimude poolt isegi halvaks panevalt. Kuid sellele vaatamata Mitsurin jäi truuks kodumaa patrioodiks. Kui USA valitsuse esindajad tegid talle ettepaneku müüa kogu tema ettevõtte Ameerikale, loobus Mitsurin sellest ahvatlevast võimalusest põhimõttel, et kõik tema saavutused peavad tulema kasuks eestkäit tema oma rahvale.

Avarad töövõimalused avanesid Mitsurinile alles pärast Suurt Oktoobrirevolutsiooni, kui Nõukogude valitsus võttis kõik tema katsetööd riigi eelarvele. Mitsurini aja- ja puukoolide baasil asutati Mitsurini-nimeline selektsioonigeneetika kesklaboratoorium, mis asus tööle Mitsurini isiklikul juhtimisel. Selle tulemusena saavutas ta kõige suuremaid tagajärgi just pärast Oktoobrirevolutsiooni; tema poolt aretatud sortiment koosnes 1934. a. rohkem kui 300 uuest sordist.

Lähtudes oma loovas tegevuses revolutsioonilisest põhimõttest — „meie ei saa oodata looduselt ande, meie ülesandeks on neid temalt võtta“ — õpetas Mitsurin ja tõestas tegelikult, et „inimene võib luua ja peab looma paremini kui loodus ise“. Seda tunnistavad tema aretatud mitmesugused uued sordid.

Mitsurini teadusliku tegevuse tähtsus seisneb selles, et oma otsingutega

sordiaretuse alal ta arendas edasi darvinismi ning rajas uue teooria taime indivuaalse arenemise kohta. Järjekindla materialistina paljastas ta teaduses valitsevaid idealistlikke pimedusjüngrite maailmavaateid, mis olid vastuolus tema töötulemustega. Nii andis ta purustavaid vastuhoopse mendelismile, mille veismanistid otsisid kolikambrist välja ning kasutasid materialismi ümberlük-kamiseks bioloogiateaduses.

Omistades suurt tähtsust organismi ja väliskeskkonna ühtsusele taime arengus, lõi Mitšurin uued aretusmeetodid, mis võimaldavad organismi arene-mise juhtimist inimesele kasulikult suunas.

Ta toonitas, et viljapuude uute sortide aretamisel põhiline ei seisne mitte ainult kunstlikus ristsugutuses, vaid teadlikus vanematepaaride valikus ning õigete kasvutingimuste loomises istikutele kuni viljakandmise staadiumini.

Mitšurin avastas, et geograafiliselt ja süstemaatilisel kaugete liikide ja vormide hübriidiseerimine avab piiramatuid võimalusi uute majanduslikult väärtuslike ja senises külmakindlamate taimevormide loomiseks. Tuhandete katsete najal ta töötas välja uued algupärased aretusmeetodid ja kasutas neid suure eduga. Oma tööde alusel ta võis teha järelduse, et „teadliku vahelesegamise-ga me võime tunduvalt kiirendada uute liikide ja vormide tekkimist, ning juhtida nende kujunemist inimesele kõige kasulikumas suunas“.

Akadeemik T. D. Lõssenko ja teised eesrindlikud teadlased, arendades edasi Mitšurini õpetust, rajasid selle alusel nõukogude agrobioloogiateaduse, mis V. I. Lenini nimelise Üleliidulise Põllumajandusteaduste Akadeemia 1948. a. augustisessioonil saavutas lõpliku võidu reaktsiooniliste väärteaduste üle.

Nõukogudemaal leidub nüüd tuhandeid eesrindlikke teadlasi, agronoome, loomakasvatajaid, töölisi ja kolhoosnikuid, kes, juhindudes Mitšurini õpetusest, töötavad suure eduga rahva heaolu tõstmiseks, loovad uusi produktiivseid taimesorte ja loomatõugusid ning efektiivseid võtteid toodangu tõstmiseks nii põllunduses kui ka loomakasvatuses. Kui tegelikult Mitšurini järele-käijaid nimetatakse neid õigustatult mitšuurinlasteks.

N. MURRI

Akadeemik T. D. Lõssenko mitšuurinliku õpetuse suure edasiarendajana

R. TOOMRE,
ENSV TA Põllumajanduse Instituudi direktor

Kogu Nõukogudemaa tervitas septembri lõpul 1948. a. antud NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi määrust, millega akadeemik Trofim Denissovits Lõssenkit autasustati tema viiekümnendal sünnipäeval eesrindliku teaduse arendamise ja haruldaselt viljaka tegevuse eest põllumajanduse taseme tõstmisel Lenini ordeniga. Sellega ühtlasi märgiti akadeemik T. D. Lõssenko kahekümneviie-aastasest teaduslikku tegevust, sest aastal 1923 ilmusid tema esimesed teaduslikud tööd trüki.

T. D. Lõssenko sündis 29. septembril 1898. a. Karlovka külas Poltaava lähedal kesktaluniku perekonnas. Lõpetanud Poltaava aianduskooli ja see-järele Kiievis kahe-aastased kursused selektsiooni alal, asus ta 1922. a. tööle Belaja Tserkovi selektsioonijaama vanempetsialistina. Töötades tähendatud kohal jatkas Lõssenko oma õpinguid Kiievi Põllumajanduse Instituudis. 1925. a., pärast Instituudi lõpetamist, T. D. Lõssenko siirdus tööle Kirovabadi selektsioonijaama Aserbaidžanis, kus ta pani aluse tähtsatele uurimistele bioloogia- ja põllumajandusteaduste alal.

Oma viiekümne eluaasta kestel on T. D. Lössenko läbinud tee lihtsast talupojast maailmakuulsaks nõukogude õpetlaseks. Tugevad ja katkematud sidemed seovad teda oma rahvaga, Lenini-Stalini suure parteiga. Akadeemik T. D. Lössenko arenemine toimus sotsialistlikus ümbruses ning tema töö on algusest peale rajatud Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini suurele õpetusele. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni kirgas võitlusvaim sai omaseks noorele arenevale teadlasele ning see avaldub kõigis tema hilisemates töedes. Pidev võitlus vanade, iganenud ja reaktsiooniliste seisukohtade vastu bioloogias ja põllumajanduses, progressiivsete seisukohtade visa ja kirglik esiletoomine ja kaitsmine, see iseloomustab kõige paremini akadeemik T. D. Lössenokit tema tulemusrikkas töös. Sügava uhkustundega lugesid miljonid nõukogude inimesed augustikuus 1948. a. ajalehtedes avaldatud akadeemik T. D. Lössenko ettekannet V. I. Lenini nimelise Üleliidulise Põllumajandusteaduste Akadeemia sessioonil „Olukorras bioloogiateaduses“. See oli väljapaistva mitšuurinliku õpetuse edasiarendaja, materialistliku looduskäsituse innukama eestvõitleja ettekanne. Selle ettekandega anti purustav hoop reaktsioonilisele, idealistlikule looduskäsitusele.

Oma kahekümneviie-aastase teadusliku töö kestel on akadeemik T. D. Lössenko avaldanud sadu teaduslikke artikleid ja töid. Avaldatud tööde temaatika on väga mitmekesine. Suur osa neist on pühendatud taimele stadiaalse arenemise teoreetiliste aluste käsitamisele ning jaroviseerimise küsimustele. K. A. Timirjazevi tööde järele on T. D. Lössenko „taimede stadiaalse arenemise teooria“ üks suuremaid avastusi taimefüsioloogias. I. V. Mitšurin jälgis tähelepanelikult Trofim Denissovits Lössenko tööd ning tähendas, et see on „suur samm edasi meie töös“, see tähendab, mitšuurinliku õpetuse edasiarendamisel. Juba ainuüksi taimele stadiaalse arenemise teooria püstitamisega oleks T. D. Lössenko kui suure teadlase nimi läinud ajalukku.

Taimede stadiaalse arenemise teooria alusel lahendab T. D. Lössenko ühe suure rahvamajandusliku küsimuse — kartulikasvatamise küsimuse lõunas. Tema teooria alusel on loodud selline tähtis agrotehniline abinõu, nagu seda on teraviljade ning teiste kultuuride seemnete jaroviseerimine. Enne sõda külvati NSV Liidus jaroviseeritud seemnega juba 14 miljonit hektaari, kusjuures keskmiselt saadi selle võtte tulemusel enamsaaki 1,5—2 tsentnerit teri hektaarilt. T. D. Lössenko poolt on töötatud välja hirs kõrgete saakide saamise agrotehnika, uus, kõrgeid saake andev kautšukit sisaldavate taimele kasvatusviis, on lahendatud talinisu kasvatamise küsimus Siberi steppides. Kõigi nende põllumajanduse arenemisele suurt tähtsust omavate küsimuste lahendamine toimus lahutamatult seoses mitšuurinliku pärikkuseõpetuse aluste edasiarendamisega.

Akadeemik T. D. Lössenko väga mitmekülgne ning paljusid küsimusi haarav teaduslik tegevus koondub ühtsesse tervikusse — bioloogia materialistlikku käsitusse. See on teoreetiline bioloogiateadus, mis on rakendatud vahetult sotsialistliku põllumajanduse praktika teenistusse. T. D. Lössenko nimetab seda ise lühidalt agrobioloogiaks. Agrobioloogia jälgib põllumajanduslike taimele arenemiseasusi. Agrobioloogia püüab põlluharijat varustada vajalike teoreetiliste alustega tema töös looduse vallutamisel ning selle paremal ärakasutamisel. Agrobioloogiateaduse aluseks on Mitšurini-Dokutšajevi-Viljamsi õpetused. T. D. Lössenko ühendas need suured õpetused üheks tervikuks, viis nad vastastikku seosesse ning arendab neid pidevalt edasi. See ongi tänapäeva agrobioloogiateadus, mille rajajaks ning suuremaks edasiarendajaks on akadeemik T. D. Lössenko.

Materialistlikku bioloogiat arendades on T. D. Lössenkol tulnud pidada ägedat võitlust kodanlike reaktsiooniliste vooludega bioloogias. „Bioloogilisi nähtusi võib õigesti mõista ainult dialektilise materialismi seisukohast lähtudes,“ ütleb T. D. Lössenko, kes kogu oma uurimistöö kestel on toetu-

nud kindlalt V. I. Lenini ja J. V. Stalini töödele. Need tööd aitavad temal lahendada keerulisi ülesandeid, annavad jõudu võitluseks formalismi ja kodanlike maailmavaadete vastu bioloogias. Mitšuurinlik bioloogia on akadeemik T. D. Lössenko juhtimisel saavutanud suuri tulemusi. Reaktsioonilise veismanismi seisukohad on purustatud. Akadeemik T. D. Lössenko juhtimisel töötab suur kollektiiv õpetlasi-agrobiolooge väsimatult mitšuurinliku bioloogia edasisel arendamisel. See töötajate kollektiiv kasvab väga kiiresti, ühendades endaga kõik parema, eesrindlikuma ja progressiivsema. Seega on loodud eeldused materialistliku, mitšuurinliku bioloogia arenemiseks veelgi ulatuslikumalt ning edukamalt.

Akadeemik Johan Eichfeld

Akadeemik J. Eichfeldi elu on tüüpiliseks näiteks sellest, kuidas sotsialistlik kord avab avara arengutee andekatele noortele ja võimaldab andekuse kõige otstarbekamat kasutamist rahvamajanduse edendamisel. Uhtlasi on see heaks näiteks sellest, kuidas nõukogude süsteemis püüdlikkus ja visa tahe lahendada kõige raskemadki probleemid ning kuidas säärast tööd kõrgelt hinnatakse.

Johan Eichfeld, rahvuselt eestlane, sündis 1893. aastal Paides töölise paljupärliselis perekonnas. Suurte raskuste kiuste läheb J. Eichfeldil korda lõpetada 1909. aastal Paides linnakool. Hoolimata noormehe andekusest puuduvad aga igasugused võimalused edasiseks kooliskäimiseks. Kuni Esimese Maailmasõja puhkemiseni töötab ta sideametnikuna mitmel pool Venemaal. Uhtlasi õpib ja pidevalt, valmistudes eksternina gümnaasiumi lõppeksamiks andmiseks. Algav Maailmasõda tõmbab sellest kavatsusest aga kriipsu läbi: J. Eichfeld mobiliseeritakse sõjaväkke.

Oktoobrirevolutsiooni puhkemisel valitakse J. Eichfeld diviisikomitee sekretäriks. Uhtlasi võtab ta osa talupoegade nõukogude organiseerimisest. 1917. aasta novembris valitakse ta Ulevenemaalise Talurahva Kongressi saadikuks. Nüüd satub ta Petrogradi — revolutsiooni hälli. Otseselt kokku puutudes revolutsioonilise liikumisega saavad talle selgeks ja mõistetavaks revolutsiooni juhi — bolševike partei — kõrged eesmärgid ja võitlusülesanded. J. Eichfeld ühineb täielikult nende seisukohtadega. Võttes osa peamiselt talupoegade revolutsioonilise liikumise juhtimisest, saab talle selgeks, et kui ta tahab mõjuvalt kaasa rääkida uue sotsialistliku riigi põllumajanduse kõrgele tasemele viimisel, peab ta omama täiuslikku haridust, peab põhjalikult tungima põllumajandusteaduse saladustesse. Nüüd, nõukogude korra juures, on talle avatud võimalused õppimiseks. 1918. aasta lõpul asubki ta õppima Leningradi Põllumajanduse Instituuti. Selle lõpetab J. Eichfeld 1923. aastal.

Kuna sel ajal on tõusnud Nõukogude Liidus päevakorraks põllumajanduskultuuride kasvatamise piiride nihutamine seniseist põhja poole, võtab ta noore agronoomina selle vastutusriikka ülesande enda lahendada. Instituut komandeerib ta Kaug-Põhja. Kaug-Põhjas, Murmanski raudtee ääres Hibinõ jaama juures, rajab ta esimese katsejaama. Aasta hiljem rajab ta katsepunkti veel Murmanski oblastis, Koolas, ja 1925. a. teise katsepunkti Põhja-Karjalas.

Nende noorte katseasutuste baasil algab ta ulatuslikku uurimistegevust Kaug-Põhjas põllumajanduslike kultuuride viljelemiseks. Mõne aasta pärast selguvad esimesed positiivsed tulemused. J. Eichfeldi uurimused hakkavad huvitama laia avalikkust. Sellest tingituna reorganiseeritakse 1931. aastal Hibinõ katsejaam koos selle katsepunktidega Uleliidulise Taimekasvatuse Instituudi polaar-osakonnaks. J. Eichfeldi poolt teostatud ja organiseeritud teadusliku uurimistöö tulemusena on suudetud nihutada majandusliku täht-

susega taimekasvatuse piiri senisest tunduvalt põhja poole, kohati kuni 1500 km võrra.

Paljude põldtaimede vegetatsiooni kestus osutub põhja oludes liialt pikaks. J. Eichfeldil läks korda selgitada võimalusi, kuidas sundida taimi oma omadusi muutma. Ta leiutas kiirendatud meetodeid taimesorvide aretustööks.

Kaug-Põhjas tekivad tööstuskeskused ja asulad. See kohustab saadud uurimistulemusi kiiresti ellu rakendama. J. Eichfeldil tuli otseselt kaasa aidata sovhooside rajamisele. Lühikese ajaga saadi siin üllatavaid tulemusi. Näiteks vaatleme Hibinõs asuvat sovhoosi „Industria“. Sovhoosil oli 1939. aastal põllukultuuride all 1500 ha maad. Keskmiselt saadi hektaarilt 17—23 tsentnerit (maksimaalselt 30 ts.) teravilja, 40—50 (maksimaalselt 70) tsentnerit heina, 130—200 (maksimaalselt 360) tsentnerit kartuleid ja kuni 860 tsentnerit kapsaid. Need andmed iseloomustavad kujukalt seda kolossaalset tööd, millega on tulnud toime nõukogude võim ja nõukogude inimene Põhja vallutamisel.

J. Eichfeldi tööd on leidnud üldist tunnustamist. Bolševike partei ja Nõukogude valitsus on hinnanud kõrgelt J. Eichfeldi tööd. Teda on autasustatud Lenini ja Töö Punalipu ordeniga. 1935. aastal kinnitati ta Uleliidulise Leninimelise Põllumajandusteaduste Akadeemia tegevliikmeks. 1940. aastal usaldati tema juhtimisele üks suuri uurimisasutusi Nõukogude Liidus — Uleliiduline Taimekasvatuse Instituut (VIR). 1942. a. määrati J. Eichfeldile I järgu Stalin preemia.

Suured teened on akadeemik J. Eichfeldil ka Eesti NSV põllumajandusteaduse arendamisel. Eesti NSV Teaduste Akadeemia loomisel valiti ta selle tegevliikmeks ja tema otsesel juhtimisel töötab Akadeemia Bioloogia ja Põllumajandusteaduste Osakond. Rakendades oma suuri kogemusi teadusliku töö organiseerimisel on J. Eichfeld juhtinud kindlale alusele kogu vabariigi põllumajandusliku uurimistöö. J. Eichfeld aitab energiliselt kaasa ka meie põllumajandusteadlaste kaadri ettevalmistamisel.

Akadeemik J. Eichfeldi senine elu on eredaks näiteks nõukogude teadlaste tööstiilist. See on ühtlasi näiteks stalinliku rahvuspoliitika tulemustest: väikerahva esindajal on võimalus tõusta nõukogude riigi suurima teadusliku uurimisasutuse juhatajaks. See kinnitab veelkordselt, et inimese seisukoht nõukogude ühiskonnas oleneb ainult tema tööst ja töötulemustest.

Julius Aamisepp

Palju on meie ümber seda, mida on loonud ja vääristanud J. Aamisepp, käies kuulsa looduse ümberkujundaja I. V. Mišurini deviisi järgi: „Meie ei saa oodata looduselt ande, meie ülesandeks on neid temalt võtta.“ Ei ole Eesti NSV-s põllumajanduse alal töötajat, kelleni ei oleks ulatunud tema elutöö tulemused.

Julius Aamisepp on sündinud 1883. aastal Kloostri (praeguses Padise) vallas Harjumaal. 1905. aasta revolutsioonilisest liikumisest aktiivselt osavõtmise pärast keelatakse teadmiste järele janunevale noormehele õppimine igasugustes õppeasutustes. Kõik oma rohked teadmised üldhariduslikul ja agronoomilisel alal, kõike seda, mille poolest J. Aamisepp kui suur teadlane praegu silma paistab, on tal tulnud koguda kõige suurema visadusega iseisva õppimise teel, teadmiste ja kogemuste hankimisega raamatutest ja otse loodusest.

Kartuli ja juurviljade sordivõrdlust ja -aretust alustab J. Aamisepp 1907. aastal oma isatalus. Esimese Maailmasõja eel on tal seal katsetes juba 40 kartulisorti ja rida juurviljasorte. Esimese omaaretatud kartulisordiga Kalevipoeg (saadud pesavaliku teel sordist Imperaator) esineb ta Tartu ja Tallinna näitustel juba 1913. aastal.

Viljakama tegevuse tandriks kujuneb J. Aamisepeale Jõgeva sordiaretusjaam, kus ta selle asutamisest (1919. a.) alates töötab kuni praeguseni. Jõgeval on ta kartuli, juur- ja kaunviljade sordivõrdluse ja -aretuse kõrval teutsenud ka kõigi nende kultuuride agrotehnikasse puutuvate küsimuste lahendamiseks. Selle tulemusena ei ole nende kultuuride alal peaaegu ühtki küsimust, millele J. Aamisepp ei saaks vastata oma otseste uurimistulemustega.

Jõgeva sordiaretusjaama algaastail kogus J. Aamisepp Jõgevale peaaegu kõik väärtuslikumad kartulisordid kogu maailmast. 1930. aastal oli tal sordivõrdluskatsetes üle tuhande kartulisordi. Neist 130 väärtuslikuma sordiga sooritas ta lõppkatsed. Selle ulatusliku töö tulemusena pääsesid tootmisse väärtuslikud kartulisordid (näiteks Majesteet, Deodara, Odenvaldi Sinine, Bintje jt.).

Kõige silmapaistvam on J. Aamisepe töö olnud vähikindlate kartulisortide aretamisel. Juba varakult hakkas ta pidama kartulisordi tähtsamaks omaduseks vastupidavust kartulivähile, sellele kartuli kõige kardetavamale haigusele. Saagi suuruse ja teiste omaduste poolest silmapaistvad tema poolt aretatud sordid (Kalev, Kungla, Virulane, Jõgeva Kollane, Jõgeva Piklik, Lembitu, Suvine jt.) on kõik ka vähikindlad. Praegu paneb J. Aamisepp sordiaretusel vähikindluse kõrval suurt rõhku ka kartuli lehemädaniku- ja külmakindluse tõstmisele.

Kodanlik võim Eestis ei hinnanud neid aardeid, mida lõi J. Aamisepp. Tema sordiaretuse tulemused on leidnud täit kasutamist alles nõukogude korra tingimustes. Praegu on Eesti NSV-s kehtestatud väärtusliku vähikindla sordikartuli laialdase levitamise korraldus. Võrdluseks võime tuua aga olukorra kodanlikust Eestist, kus J. Aamisepe aretatud väärtuslike sortide levitamiseks peaaegu midagi ette ei võetud. Huvitav on näiteks märkida, et kui 1940. aastal Eestis nõukogude võimu kehtestamisel võis siin J. Aamisepe esimeste vähikindlate kartulisortide Kalevi ja Kungla kasvatamise pindala arvestada vaid sadu hektaare, siis samal ajal Nõukogude Liidus arvestati nende sortide pindala juba kümneid tuhandeid hektaare.

J. Aamisepp on oma silmapaistvate töötulemuste eest tänu võlgu asjaolule, et ta algusest peale on seisnud materialistliku, mitšuuriinliku bioloogiateaduse alustel. J. Aamisepp on ka silmapaistvaks mitšuuriinliku bioloogia edasiarendajaks. Tema ulatuslik kartuli erivormide põld ja seal läbi viidud uurimused annavad juba praegu väärtuslikku lisa Mitšurini-Lössenko õpetusele.

Nõukogude võim ja nõukogude rahvas on vääriliselt hinnanud J. Aamisepe tööd. Jõgeva ümbruse rahvas on tema valinud Eesti NSV Ulemnõukogu saadikuks. Ta on valitud ENSV Teaduste Akadeemia korrespondentlikuks liikmeks. Eesti NSV Ulemnõukogu Presiidium austas teda ENSV teenealise teadlase nimetuse andmisega. Temale on antud põllumajandusteaduste doktori teaduslik kraad. Hiljutine järjekordne suur austusavaldus — Stalini preemia määramine J. Aamisepeale — näitab, kui võrd tõsiselt hindab nõukogude võim töötajat, kes oma silmapaistva töö ja saavutustega on aidanud kaasa kogu nõukogude rahva elujärje tõstmisele.

Mihkel Pill — rahva seast võrsunud sordiaretaja

1884. a. 7. jaanuaril sündis Tarvastu valla kehva riigirentniku Peeter Pilli poeg Mihkel. Kuigi isa oli visa ja püüdlük talupoeg, suutis ta oma jõuga vähe ära teha kehva pinnase viljakuse tõstmiseks. Ta tundis, et siin inimesele peab tulema appi mõistus ja püüdis läbi kõigi raskuste oma pojale võimaldada hari-

dust. Küla- ja kihelkonnakooli kaudu, osalt iseõppimise teel jõudis noor Mihkel kuidagi ülikoolini.

Soov oma vanemaid nende raske töös aidata viis noormehe huvid lähedale põllumajandusele ja loodusele: ta asus õppima loodusteadust. Juba mõne aasta pärast, kui isa suri, tuli tal katkestada õpingud ja asuda rakendama oma teadmisi kodutalus. Ta hakkas tulude suurendamise eesmärgil katsetama sööda-juurvilja seemnete kasvatusega. See ala viis ta otseselt sordiaretuse küsimistele juurde. Püüdes jätkata oma haridust, otsides endale ülalpidamisvõimalusi siirdub noor Mihkel Pill ühtlasi tööle oma huvialale, asudes väikepõllumeeste organisatsiooni poolt loodud Seemnevilja Toimkonna teenistusse. Peagi neelab see südamelähedane amet aga noore Pilli kogu tähelepanu ja tööjõu.

1920. aastal paneb Mihkel Pill koos Julius Aamiseppaga pooleraagatuseks aluse Jõgeva Sordikasvandusele. Selle asutuse suurt riiklikku tähtsust hindas õigesti alles nõukogude võim, muutes ta 1940. a. Jõgeva Riiklikuks Sordiaretusjaamaks. Mihkel Pill on töötanud selles asutuses juhtijana pidevalt kuni praeguse ajani. Kodanliku võimu aastail pidi ta nii mõnigi kord kibedusega tundma, kui vähe kapitalistlikus korras hinnati tema ja selle asutuse tööd. Alles Nõukogude valitsus on loonud aretajaile avarad ja lähedad töötamisvõimalused, mis pole jätnud avaldamata viljastavat mõju ka M. Pilli töötulemustele.

Mihkel Pilli võib täie õigusega nimetada Eesti kohalike olude kohaste sordide aretamise teerajajaks, pioneeriks. Tema juhtimisel on Jõgeva sordiaretusjaam välja lasknud mitmeid kümneid uusi viljakaid põllu- ja niidukultuuride sorte, mis on hästi tuntud kõigile meie talupoegadele. Jõgeva nimi kindlustab alati sordi sobivust meie kliima- ja mullastikuoludesse.

Aretustöös kujunesid Mihkel Pilli pea-huvialaks juba algusest peale teraviljad. Tema viis lõpule dr. Eischmidt'i Lipukaera aretustöö. Jõgeval on ta aretanud rukkisordid Jõgeva 1 ja Jõgeva 2. Ühtlasi on ta igati hoolitsenud meie kohalike olude kohase Sangaste rukkisordi alalhoidumise ning edasiaretamise eest.

M. Pilli suureks teeneks on nisu muutmise massiliseks kultuuriks Eestis. Kui varem alahinnati kodumaal kasvanud nisu kui kõlbmatut kvaliteettoodet valmistamiseks, siis M. Pill näitas, et õige agrotehnika kasutamisel ja meie oludele sobivate sortide valikul ei jää meie, nisu millegipoollest maha lõunapoolsetest ja meretagustest maadest sisseveetud nisust. M. Pilli õpetuste kohaselt laiendasid meie talupojad nisukasvatust ja peagi jatkus kohalikust nisutoodangust oma maa vajaduste rahuldamiseks. Samuti lahendas M. Pill ka kvaliteetse õlleodra kasvatamise probleemi.

M. Pilli poolt aretatud teraviljasortidest on praegu tunnustatud meie olude paremateks: talirukis Jõgeva 1, talinisu Jõgeva Luunja, odrad Jõgeva 453 ja 707, kaerad Jõgeva Agu, Jõgeva Koit, Jõgeva Seisukindlam jt.

Suurt rõhku on M. Pill alati pannud aretatavate sortide ja aretustöö kogutud agrotehniliste kogemuste levitamisele laides talurahva massides. Peale tema arvukate kirjutuste ajalehtedes ja ajakirjades organiseeris ta omal ajal, kui puudusid teised võimalused uute sortide ulatuslikuks levitamiseks, rändavad seemeviljanäitused raudteel. Peale sordiseemnete tutvustamise ja müümise talupoegadele jagati neile siin alati ka agrotehnilisi teadmisi ja näpunäiteid küll suuliselt, küll vastavate väljapanekute näol.

M. Pilli aastakümnete pikkune hool ja püsivus töös meie maa põllumajanduse tootlikkuse tõstmiseks, meie põldude viljakuse ja selle kaudu meie talurahva elujärje parandamiseks ei ole jäänud tähele panemata Nõukogude valitsuse poolt. Talle on omistatud Eesti NSV teenelise teadlase austav nimetus. Tema aastakümneid kestnud teaduslik töö leidis väärilist hinnangut talle põllumajandusteaduste doktori kraadi omistamisega Tartu Riikliku Ülikooli ettepanekul. Eesti NSV Teaduste Akadeemia valis M. Pilli oma korrespondentliikmeks. Suurima auavaldusena määrati Nõukogude valitsuse poolt Mihkel Pillile 1948. aastal Stalini preemia tema töö eest viljakate sortide aretamise alal.

Karl Isak — sotsialistliku töö kangelane

Veel on natuke aega pärastlõunaseks töö alguseks. Sõmerpalu sovhoosi avarale õuele on kogunenud töölisi. Mõned neist istuvad talli seina ääres olevatel pinkidel, teised seisavad toetudes seina najale või hangubarrelle. Nagu peretheitnud mesilassülem, — jääb mulje sellest elavas jutusuminas koosviibivast inimkogumist.

Keskseks kujuks selle pere seas on pingil istuv vanem mees. Tema lopsakalt areneva habeme alt paistavad teravad näojooned. Oma sõbralikult naerataivate silmadega selles habetunud näos jätab mees juba esimesest pilgust meeldiva mulje.

Näha on, et tema juttu kuulatakse meelsasti. Põnev tähelepanu ümberolijate nägudel vaheldub sealsamas lõbusa muigega, paisudes mõnikord üldiseks laiaks naeruks ja kutsudes sagedasti välja kaaslaste lõbusaid vahemärkusi. Mees tööliste ringi keskel mõistab kõita kaaslaste tähelepanu.

Vestleja ringi keskel heidab nagu muuseas pilgu kellale. Ta näoilme muutub tõsiseks, peaaegu karmiks. Ta tõuseb pingilt. Vaikib jutukõmin. Kõigi, ka äsja alles naeru rõkatanud tüdrukute nägudele sigineb tõsine, asjalik ilme. Aeg on asuda tööle.

Mees ringi keskel — Sõmerpalu sovhoosi põllutööbrigaadi brigadiir Karl Isak, esimene sotsialistliku töö kangelane Eesti NSV-s — vahetab mõne sõna lülivanematega. Siis pöördub ta tööliste poole. Asjalikult annab ta juhiseid. Korraldused on napolisõnalised, selged. On näha, et brigadiiri peas on iga üksik tööprotsess peensusteni läbi kaalutud. Kähku ja kärata, nagu hästi korrastatud ja õlitatud masinavärk, läheb käima töö Sõmerpalu sovhoosis.

On möödunud vaid mõningad minutid, kui rehe juurest kostev viljapeksumasina undamine, põllult rehe juurde suunduvad rukkivoorid, rukkikõrt kooriva traktori põrin ja kesale minevad sõnnikukoormad juba näitavad iga töötunni ja -minuti täisväärtuslikku ärakasutamist Sõmerpalu väljadel, — näitavad brigadiir K. Isaki tubli juhtimise vilja.

Karl Isakile anti sotsialistliku töö kangelase aunimetus 1948. a. maikuul NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega kõrge rukkisaagi kogumise eest: ta kogus 1947. aastal 32,4 hektaari suuruselt põllult 30,03 tsentnerit rukist hektaarilt.

Olgu märgitud, et lisaks kõrgele rukkisaagile saavutati Sõmerpalu sovhoosis samal aastal ka kõigi teiste kultuuride alal suuri saake. Näiteks suvinisu andis 20-hektaarse pindala juures 28 ts. ha-lt, oder 10-hektaarse pindala juures 25 ts. hektaarilt, kartul 30-hektaariselt pindalalt 200 ts. ha-lt jne. Keskmiseks teraviljasaagiks 92 ha juures kujunes K. Isaki brigaadis 25,5 ts. ha-lt.

Silmapaistvalt kõrgeid saake saavutas Karl Isaki põllutööde brigaad ka 1948. aastal. Paljude kultuuride alal ületati 1947. aasta saagid.

K. Isak on põline põllutööline. Sündinud Harjumaal metsavahi lasterohkes perekonnas oli ta sunnitud juba varakult hakkama orjama kulakute põldudel. Pärast Esimest Maailmasõda tuli ta tööle tolaeagessse Sõmerpalu riigimõisa. Seal ei leia ta võimed kasutamist, Ta töötab õõvahina, karjamehena, põllutöölisena. Alles 1940. aastal, kui Eestis võim läks üle töörahva kätte, leidis õige hinnangu selle töölise hoolsus ja taibukus: ta edutatakse riigimõisa

asemele asutatud sovhoosis väarikale kohale — esmalt eestöotajaks ja hiljem, kui 1947. aastast alates üle mindi brigaadi-süsteemilisele töötamisele, põllutööbrigaadi brigadiiriks. Alles nüüd, nõukogude võimu ajal, tunneb K. Isak end täisväarse inimesena, peremehena suure sotsialismimaa põldudel. See innustab teda maksimaalselt rakendama kõiki oma võimeid.

K. Isaki suured organisatoorsed võimed, aastate jooksul põllutööde alal talletatud väärtuslikud praktilised kogemused, tihe koostöö sovhoosi direktori ja agronoomiga, nõukogude eesrindliku agrotehnika täiuslik rakendamine, oskus viia sotsialistlikku võistlust iga lüli ja iga töötajani, seejuures tema haruldaselt sõbralik suhtumine kaastöötajasse — see kõik on loonud Sõmerpalu sovhoosi põllutööbrigaadist tugeva löökrühma, kes saavutab pidevalt üleliidulises mastaabis silmapaistvaid kõrgeid saake.

DEBORA VAARANDI

Rohke saagi meister

Seeme see mulda sai lastud
tuumaka sõnaga:

—Armastad põldu, siis vastu
sindki armastab ta.

Vaevalt need orased katsid
roheka kirmena maad,
uuesti oli platsis
põllutöö valvas brigaad.

Õrnad on oraste tipud,
muld aga kõva ja plink.
Näe, juba koltuma kipub
kõrgem ja kivisem kink.

Veel kord on vietada vaja.
Juba on kitkuda rutt —
odra sees püsti end ajab
nurjatu ohakatutt.

Brigadiir kõikjale jõuab,
kõike ta märkab ja näeb.
Rohkem kui teistelt veel nõuab
sitkust talt suvine päev.

Aga kui kuldsena särab
silme ees nurmedenõlv,
meelestki läinud on ära
tunane moonakapõlv.

Atsetes kollendav kesa,
kivist kus jagu ei saa.
Väike kui peopesa
toa taga kartulimaa...

Hooleks on antud nüüd talle
laiade põldude põim.
Nüüd ta saab näidata alles,
mida ta suudab ja võib.

Brigadiir terade raskust
peo peal mõtlikult vaeb.
Ligi on juba astund
otsustav lõikuseaeg.

Oi, seda kibedat, kiiret,
palavat lõikusetööd!
Päevadel pole siis piire,
pooleni kuluvad ööd.

Alles kui reheste käras
kotte ta kaalub ja loeb,
naeratus uhkusest särav
salaja suunurka poeb.

Küllap ta teadis, et teistest
rikkama saagi ta saab.
Ta on ju vilunud meister,
teda ju armastab maa.

UMBROHI

1.

Brigadiir oli juba eile põllule teivastega märkinud paarikümne meetri laiused ribad, mis jooksid üle pisut veerja suviniisupõllu, ühest otsast teise.

„Palju selle lastetöö eest ka päevi antakse?“ päris kolmest naisest kõige lühem, aga kõige ümmargusem, sõlmides kukla taha ulatuvaid rätiku otsi, mis sõõriku näo kohal kohevileatud juuste ümber oli seotud mütsina.

„Töönormide tabelis...“ venitas brigadiir Karl Lehtmets oma vesihalli pint-saku mahukast põuetaskust pappkaante vahele kokkukeeratud paberipoogna, „on öeldud, et keskmiselt umbrohtunud põllu kaheksa sajandiku hektaari puhastamise eest arvestatakse üks ja veerand tööpäeva ehk normpäeva, nagu neid nüüd kutsutakse. Igaühele mõõdetud siil on suur umbes veerand hektaari, seega tuleks normpäevi peaaegu neli...“

„Neli!“ hüüatas Amilde Luhakooder, käärides pehmete, küünarnuki juures väikeste lohukestega käsivartel üles triibulise pluusi varrukaid. „Sellise ilma-tuma lahmaka eest!“

„Nii on norm,“ toppis Lehtmets paberi tagasi taskusse. „Aga mis sa oma käsi paljastad, ohakad torgivad ju?“

„Ega ma neid käsitsi kitkuma hakka! Milleks mõistus on inimesele tööriis-tad andnud...?“

Liine Juks keeras õlgadelt võetud jaki kokku ja asetas põllukraavi veerel tippu teritavale kivivarele. Liine oli pikk ja kõhn, hoidis kõplavart päris otsast, kui torkas oma tumedaid lehti üle nisuorase sirutava põldohaka juure lähedalt pooleks.

„Vaata, kus kaval!“ nihutas Amilde rätikut tahapoole, nii et eest jäi paistma juusterull. „Sel ajal, kui teised peavad nõu, kuidas tööd paremini organiseerida, asub Liine kõige paremale tükile. Sellel sirul, kus sa praegu oled, on ainult kaks-kolm kõverat ohakat, teistel aga tihedalt nagu noor kuusemets.“

Liine Juks rapsas veel ühe ohaka maha, viskas selle teise juurde ja midagi vastamata läks teisele tükile.

„Ei-ei, ega ma nii ei mõtelnud!“ lõi Amilde käed ümber põskede ja vangutas pead nagu ahastades inimeste jonnakuse ja pikaldase taibu üle. „Meie ei hakka ometi ohakaid ja rakvere raipeid lugema, vaid võtame loosi. Kuidas kellelgi õnne on, üks nii trehvab ja nuriseda pole kellelgi. Velli on uus inime-ne kolhoosis, las tema korraldab. Võtab kolm õlekõrt, igaüks neist isepik-kune. Kõige lühem tähendab servmist, seda, millel seisab praegu Liine, ja kõige pikem Lullikatku-poolset. Pista kõigi otsad ühepikkuselt peost välja, meie valime...“

Velli Ojasalu tegi nagu õpetatud. Nii on muidugi kõige õigem, mõtles ise, kibritades harjumuslikult oma uudishimulikku, terava otsaga nina. See oli tema esimene tööpäev kolhoosi „Võidutee“ põllul, oli paljude unetute ööde, tusaste päevade, pikkadest mõtlemistest tekkinud ägedate peavalude lõpp. Rohkem visklemine kui magamine oli tänanegi õõ: kahju oli Lehkist, kahju oli Kim-list, kahju oli Suurdu krundist. Naabritega, kes kõik olid juba talvel ühinenud kolhoosi, rääkides, omavahel arutades, kolhoosi esimest kärestikulise ojana vuli-sevat kevadet jälgides jõudsid nad Villemiga veendumusele, et üheskoos oli siiski jõudsam kui ükski. Suurdu pere võeti kolhoosi üldkoosoleku poolt ühel häälel vastu, aga see polnud veel imerohi, mis nagu käega pühiks kõhklemise ja muretsemise: kas nad olid teinud õigesti, kui nädal tagasi kirjutasid kolhoosi-astumise sooviavalduse? Hea, et ta sattus koos töötama Amildegaga. Veidi pire

teine ju on, jutul ei tule ka kunagi lõppu, aga ta on siiski juba vana kolhoosnik, tragi ja hakkaja, tema kõrval õpib ruttu, kuidas siin olla ja elada.

Loos juhtus nii, et Juksi Liine sai esimese viilu, mida märgitsesid tema pcolt juba orasele röötsakile heidetud ohakad, Amilde jäi keskmisele, Velli Lullikatku-poolsele.

„Tehke siis puhas töö,“ võttis Lehtpuu kaenla alt kepi, et sellele toetudes ja siiski nõksatades longates — neetud saabas, kõva nagu kont, hõõrus vesivilli kanda — rutata põldude vahelist sinendava metsa suunas noolsirgelt sihitvat teed pidi tagumistel väljadel töötajate poole.

„Tema ka ei saa teisiti, ikka peab õpetama,“ torises Amilde. „Nagu meie ise ei teaks, kuidas tuleb tööd teha... Olime ju kõik ise taluperenaised... Peab end ei tea mis printsiks, unustab ära, et meie ta sellele kohale valisime...“

Juksi Liine torkis vaikides, üle tema huulte ei olnud seni lipsanud veel ainustki sõna. See ei pannud imestama Amildet, ei üllatanud ka Velli — kes ei tunneks Juksi Liinet? Nagu kurtumm. Teinekord veereb päev õhtusse, aga Liine ei ütle musta ega valget, vastab küsimustele ainult kas noogutades või pead raputades. Rääkis ta vähe ennegi — millest oligi hõisata suure pere kehval popsinaisel? Aga kui saksa okupatsiooni ajal kadusid jäljetusse hauda ta mees ja poeg, nuttis nädalapäevad ja vaikis siis hoopis. Töötas nagu ennegi, aga sõnu kisu kas või korgitsaga, naerust hoopis rääkimata. Kuidas küll inimesed on loodud — Amildel on jälle hoopis teine loomus, topi tropp kurku, ikka vatrab edasi. Nii mõtiskles Velli, surudes pika varre otsa kinnitatud tera hambulisse ohakasse, lõpetades ta upsaka elu. Kui hõlpsasti tungis kõpla tera ohaka tugevast juurikast läbi! Ahjaa, libistas Velli sõrme üle tera, seda on ju kääl ja isegi luisul ihutud, kolhoosi Juhaniist hoolsamat seppa pole ju kogu kihelkonnas.

Nisus polnud umbrohust puudu. Mis seal imestada, see oli ju härra Kaasiku ligi kümne-aastane söödima, mis õitses südasuviti umbrohust nagu kollane lillemeri. Sinkjad, juba lillakakstõmbuvate õienuppudega põldohakad vaatasid ülbelt üle põllu, aga hoopis raskem oli teida madalaid, lehti maadligi suruvaid, ainult ettevaatlikult kahvatu-rohelisi varsi nisuga rind-rinnu ülespoole ajavaid piimohakaid. Kuidas seda maad kevadel pöörati ja purustati, siiski ei puudunud siin isegi üksikud rakvere raipe puhmad ja siin-seal sirutasid saledaid kaelu põldosjad...

„Kas viimse libleni tuleb välja kiskuda?“ küsis Velli Amildelt.

„Viimseni! Heldeke, mis juttu ta ajab?“ löi Amilde vaba käe põse juurde, vangutades nagu kaastundlikult pead. „Siis ei jõuaks me sügiseks ka valmis. Ja paterdaksime nagu pardid kogu nisu maha. Raudohakad ja rakvere raipe tuustid raiume pooleks ja siis on hea küll. Meie ei tulnud siia kolhoosi aja vargile, kolhoosis pole paika loodreil ja seanahavedajail. Kuulsid, Liine?“

Liine oli kummargil oma tüki vastaspoolsel äärel ja võib-olla tõepoolest ei kuulnud, vähemalt ei vastanud ta midagi, ei tõstnud peadki, vaid rebis midagi kägea mullast.

„Kui hakkaksime igale libele jahti pidama, mis siis õhtul esimees ütleb. Millal sa enne oled põldu nagu kapsapeenart kitkunud...“

„Piimohakad tirisime küll alati välja...“

„See oli väikeses majapidamises. Suures nagu kolhoos ei tasu see end enam ära. Pakilisemad, tulukamad tööd, millest oleneb kolhoosi õitseng, ootavad, sellepärast. Mis nina püsti ajab ja juba kaugele paistab, selle muidugi likvideerime, aga mis ei paistagi — küll oras lämmatab selle ise...“

„Piimohakas on laialehine, varjab hullusti palju maad...“

„Tean-tean, mina olen kauem perenaine olnud kui sina. Ja mul oli maadki rohkem. Aga ei jõua kolhoosis nii nagu igaüks oma krundil. Annab torkida kaheksat sajandikku hektaarigi — see on ju peaaegu veerand riia vakamaad — ja siis pannakse kirja ka ainult üks ja veerand normpäeva. Kolhoos on ju asutatud meie elujärje parandamiseks, et lõpetada kehv virelemine igaühe väiksel lapil, et iga kolhoosnik elaks jõukalt, kultuurself.“

„Sind oleks tulnud esimeheks valida,“ naeratas Velli.

„Arvad? Oleksin ka hoopis teised hääled sisse löönud. Mis veel mina, aga kui oleks ikka valitud minu Albert — nagu kord ettegi pandi... oh-oi! Ei siis oleks niiviisi vireldud nagu nüüd. Riik annab laenu, pakub kohe, aga ei võeta!“

„Olevat ju võetud viisteist tuhat...“

„Viisteist tuhat! Mis on viisteist tuhat neljateistkümmne talu kohta? Vähemalt viissada tuhat, ütleb minu Albert, vaat siis läheks elu siin keema nagu... nagu Ameerikas.“

Velli vaatas: Juksi Liine on neist tükikese maad ette jõudnud. Torkab kõplaga, aegajalt kummardub, tõmbab käega. Küllap midugi orasheina ja veel maadligi luuravaid piimohaka-puhmaid. Nemat siin vatravad ja peavad aru, aga Liine töötab ja jätab nad häbisse. Liine põdes kaua pärast üksijäämist, aga siiski ei raiska ta minutitki. Läheb lõunale, avab esimest korda päevas suu ja... räägib, kuidas Velli pidas kolhoosipõllul mokalaata!

Velli ei vasta Amildele, ruttab edasi, torkab, kummardub piimohaka järele. Amilde näib teda mõistvat, rapsab õige pikale ohakale ja teise juurde minnes räägib:

„Õige, kolhoosis tuleb tööd teha. Sinust näib kasvavat hea kolhoosnik, tööd sa ei põlga. Tead, ma kutsun su võistlusele, vaatame, kumb õhtuks suurema tüki põllust puhtaks teeb! Näitame, mis kolhoosnikud suudavad... ja tummale Liinele anname ka kümme silma ette, põrnitsegu siis veel mulle altkulmu!“

Pöördus Liine poole, hüüdis:

„Kutsun võistlusele ka sinu, Liine, kuuled? Või kardad, ah?“

Liine sirutas selga, vaatas korraks Amildele, aga ei vastanud. Vasak suunurk oleks nagu tukselnud, aga Velli ei olnud kindel, kas nägi õieti, sest vahe-maa oli küllalt kauge. Ja mis olekski tal naerda? Kas võtab ta Amilde üles-kutset lõõpimisena? Seda see vist midugi on, aga... .

Agar varsti selgus: Amilde Luhakoodril oli tõi taga. Väledalt veeres ta ühe ohaka juurest teise juurde, kõpla läikivaks hõõrutud tera sähvas päikesekiirtest nagu türglase mõök, nalpsatas vaenlase päid õlgadelt. Tahab uustulnukat proo-vida, kaugele ette jõuda, et õhtul näpuga näidata: seal nad on, need üksik-taludest tulijad, pole harjunud meie töötempoga. Velli Ojasalu virku käsi on kiidetud rohkem kui üks kord, ei taha ta kohe esimesel päeval jääda naeru-aluseks ka kolhoosis. Aga Amilde lendab ühest äärest teise nagu süstik kudu-mismasinas, on unustanud rääkimisegi — punakad huuled jonnakalt pruntis, käsi kõplaga alles õhus, kuid silmad juba piidlemas järgmist ohvrit. Ei oleks uskunud, et Amilde võib nii virgasti töötada, kolhoosil näib oma liikmeile ole-vat imevõim... .

Velli vasaku käe krobedad sõrmed kobavad end jonnakalt maadligi suruva piimohaka järele, parem võtab samal ajal juba hoogu kaugele üle põllu vaatava raudohaka hävitamiseks.

„Kas sa tead ka, kui palju meie planeerisime normpäeva eest tasu?“ küsib Amilde, kui nad tööhoos põllusiilude serval kokku satuvad.

„Esimees ütles, et viis kilo teri, samapalju kartuleid ja...“

„Õige. Aga olevat kolhoose, kus head töötlised teevad ühe päevaga kolm, neli, viis ja rohkemgi normpäevi. Kui õnnestuks ütleme kolmgi normpäeva, koguneks kena hunnik vilja...“

Ei oota vastust, vaid tuulab edasi. See oli kindlasti öeldud enda mõtete jät-kuks, mitte Velli arvumuse kuulamiseks. Aga Velli mõtted hakkavad liikuma samas suunas nagu sügavasse roopasse sattunud rattad. Kolm normpäeva annaks viisteist kilo vilja, viisteist kilo kartuleid. Kui pingutaks, jõuaks õhtuks ehk neligi, siis saaks juba kakskümmend... .

Velli samm muutub kiiremaks. See piimohakas on alles üsna nooruke, ei paista kuhugi, võib-olla ei saagi õiget eluhoogu sisse, närbub kiiresti kasvavas nisus... Amilde on juba tükk maad kaugemal, Velli jääb maha... las see nooruke piimahabe kasvab pealegi. Juksi Liine on jäänud tahapoole, ta nagu

ei kuulnudki Amilde üleskutset, vaid töötab sama rahulikult nagu algaski. Tal näib olevat Amilde vastu vimma, küllap vihuti teeb teisiti kui Amilde.

Neli normpäeva! Kakskümmend kilo vilja! See orasheinatutt ei loe suure põllu kohta midagi ja seda umbrohtu ei hävita vist küll ükski võim maailmas. Ja sina, osjake, oled peenem kui ölekõrs, ei hakka mina su juurde jooksma, üksik oled sa liiati... Kui täiest hingest teha, võib-olla saaks õhtuks äkki viis normpäeva? See oleks alles! Esimest päeva kolhoosipõllul, aga kohe viis päeva, kakskümmend viis kilo vilja ja... milline lahmakas nisu umbrohust puhastatud, kauaks temasugustele terve nisupõldki vastu lõõb.

Mis imevägi küll Amildet edasi kannab, ikka jõuab ette? Aga Ojasalu Velli ei anna alla, ei jää maha, miski hinna eest ei jää...

2.

Velli Ojasalu laskis kätel küll usinasti käia, jalakannadki jäid hellaks, aga Amiltele ta järele ei jõudnud. Vaatas küll, et Amilde põlluosa ei olnud nii ühtlaselt puhas kui tema oma, aga kes tema jalajälgedesse luusima või ohakaid lugema tuleb? Kihutas eemale teab kust jonnakalt üleskerkiva etteheitevarju, et nii ülepeakaela tööd pole ta varem teinud. Näe mul asja — Amildel on suurem tükk üle käidud, saab sügisel suurema kotitäie...

Juksi Liine oli hoopis kaugele maha jäänud. Niisugust tööd nagu tema teeb, pole varem veel nähtud; nisupõld pole ju porgandipeenar.

*

Brigadiir tuli õhtu eel. Lonkas veel tugevamini kui hommikul, oli visanud tanksaapad jalast ja liipas kalossides, mis olid nõõriga ümber labajala tõmmatud. Ta oli kalifeedes, mis tegid ta keskkeha veelgi kerakujulisemaks. Velli vaatas eemalt ja tahtmatult naeratas — nagu lapse vurrkann veeres-Lehtmets lähemale.

Tuli läbi orase töötajate juurde, valides astumiseks naiste jalajälgi. Torkas kepiga siia, pistis sinna, puhmas kuldud olid kokku tõmmatud, kurrud jooksid veidi pahkliku ja mügeriku nina laiiale seljalegi.

„Nuusib!“ kibrutas Amilde nina. „Nuuskigu, mis meil sellest — kogu põld on üle käidud.“ Hüüdis juba eemalt: „Noh, kas me ei olnud täna tublid! Stahhaanovlased. Oleks ime, kui „Võiduteest“ ei kirjutataks nüüd ajalehes...“

„Ei ole ime, tõepoolest ei ole ime,“ surus Lehtmets lopsaka piimohaka kepiotsaga mullasse. „Nagu ratsahobusega olete üle lasknud. Ainult ohvitseridel on silmad peast välja torgatud, umbrohu sõjavägi kummardab tänades — neil on nüüd vabam voli laiutada.“

Velli süda hakkas uuesti kibeleva. Nagu kriibiks teda nähtamatud tibatillukesed küünekesed. See oli sama kibeleva, mida oli tõrjunud kogu päev ja millest arvas, et see oli põhjustatud kolhoositöö harjumatusest. Väike kibeleva hakkas Lehtmetsa sõnadest paisuma, kasvas tummaks pakitsuseks. Brigadiir ei olnud rahul! Velli Ojasalu töö kohta ei ole keegi kunagi võinud ütelda, et teeb nagu kingsepp saia.

Amilde löi kõpla mulda püsti, laksatas jälle peopesad põskedele ja nagu maailma suurimat uskumatust kuuldes hüüdis:

„Oi heldeke, millist juttu ajab! Küll on ikka brigadiir — meie korraldame sotsialistliku võistluse, küürutame päev läbi, nii et särgil pole kuiva plekki, aga üks pole hea ja teine ei kõlba. Kas nii hinnatakse tööliste omaalgatust!“

Lehtmets nagu ei kuulnudki. Arvestas oma märkmikus, pistis pliiatsi raamatu vahele ja ütles:

„Panen teile vaid ohakate väljatorkimise eest kummalegi ühe normpäeva kirja.“

„Ainult ühel!“ kriiskas Amilde. „Ühe ainukese... Juski Liinele äkki arvestad koguni kolm?“

„Kolme just mitte. Ta on puhastanud umbrohust kümme sajandikku hektari, temale arvestame poolteist normpäeva.“

„Aga meil on rohkem kui kolm korda suurem põld puhtaks roogitud, peame saama viis...“

„Ime, et kümmet ei nõua!“

„Mis selleski imet oleks. Seda sina muidugi pole kuulnudki, et Stahhanov tegi ühe päevaga neliteist normi...“

„See oli kõik puhas kivisüsi, mis tema maa alt välja saatis.“

Brigadiir laksatas taskuramatut kinni ja ruttas edasi. Inimesi oli mitmel pool tööli, õhtu eel tuli päeva jooksul tehtu üle vaadata, hinnata, üles märkida ja arveametnikule teatada. Kolhoos on pikk nagu sedelgarihm, kui saaks ometi kuskilt osta sadula, kalpsaks ratsa...

Velli: Ojasalu vaatas nukralt ülekaidud põllule. Säh sulle kakskümmend kilo viija ja samapalju kartuleid! Antakse viis, sellegi juures oli brigadiiri nägu vingus. Ta oli nii oma kahtekümnesse kilosse sisse elanud, et oli valus ja kahju, nagu oleks brigadiir praegu käinud kotiga tema viljasalve kallal.

„Ei, seda meie nii ei jäta, mitte ei jäta,“ haaras Amilde kõpla ja sähvas sellega, nii et muld tuiskas. „Tunneme neid brigadiire! Natsalnikud sellised, ainult selle peal väljas, et tööliste tagant näpata. Meile arvestab ühe, aga raamatutest kannab läbi õige arvu, ülejääk libiseb kõik oma arvele.“

„Kas see on nii võimalik?“ kahtles Velli. „Arvepidaja vaatab ju üle, esimees kontrollib...“

„Usu sa neid, ega hunt hunti murra. Pane nüüd tähele, mis mina sulle ütlen, olen seda igale otse suu sisse ütelnud, ei karda ka nüüd: kolhoos on hea asi, isegi väga hea, on töötava inimese huvides korraldatud, aga Lehtmetsa Karl rikub kõik ära. Selline nõsu nüüd mõni brigadiir! Brigadiir kolhoosis on ju sama, mis mõisas valitseja. Sel peab olema kuraasi ja väljanägemist, mõistust ja ütlemist. Lehtmets nohistab endamisi, on eluaeg nohistanud. Kui ta nii kange virtsahvti mees on, miks ta siis talu ei pidanud? Päevilisest nüüd suure majapidamise juhtijat... küüned ainult oma poole, krahmiks kokku süle ja seljaga...“

Võtsid tööriistad kaenlasse, asusid koduteele. Juksi Liine jõudis samal ajal teele, vaiki nagu alati. Ei uhkustanud, ei manitsenud, ainult kloppis riidetelt mullakübemeid ja hõõrus käsitsi kitkumisest mullaga paatunud sõrmi üksteise vastu puhtaks. Amilde haaras Velli käsivarrest ja hoidis teda eessammuvast Liinest tagasi. Viipas laia kaarega põllule:

„Vaata nüüd ise, millise lahmaka puhastasime meie ja millise kassi püherdusaseme Juksi Liine.“

„Brigadiir ütles, et jätsime palju umbrohtu kasvama...“

„Kus see öeldud on, et iga libele tuleb välja näppida? Kes seda enne on kuulnud? See on selline sohk, et pimegi näeb. Juksi Liine talle ju naaber, eks seda siis hoiakse ja poputatakse. Oodaku ainult, veel täna läheme esimehe jutule, nõuame kas või üldkoosoleku kokkukutsumist. Sina kui uus inimene ütle ka oma sõnal!“

Velli tõmbus tagasi. Ta ei armastanud tüli ega riidu. Hoidus karedast sõnast ise, ei tahtnud kuulda teisteltki. Lipsas mitme seinaga, kui mõnel perekondlikul pool ülevas meeleolus satuti üksteisele ütlema kõvemaid sõnu ja meenu-tati teab mis ajast jäänud kanakitkumisi.

„Mul ei passi... Esimest päeva ja kohe tülitsema...“

„See pole ju tülitsemine. Meie oleme ainult siis õiged kolhoosnikud ja kindlustame kolhooside arenemise, kui ise hoolikalt valvel oleme ja kõik vigurdamised ja tööinimeste petmised aegsasti paljastame. See ei ole mitte ainult sinu õigus, vaid ka sinu kohus. Õigus pole loogapuu, et muudkui painuta. Ma tulen sinuga, ka kõik teised on meie poolt, küll näed. Vaat, kus ujus brigadiir pinnale, pähl!“

Velli ei suutnud nii ruttu unustada kahtkümmet kilo vilja. Millise kottide-rivi saaks selliselt edasi kestes sügiseks oma rekke. Jäi ainult viis kilo ja sel-

les oli tõepoolest süüdi brigadiir. Väga terava ninaga ka ei maksaks olla, ega need ole tema põllud... Juksi Liine ka, mis ta pidi niikaua ühe koha peal kõõbitsema. Oleks ta nendega sammu pidanud, brigadiir poleks ehk midagi märganud...

Kas ei oleks märganud?

Kolhoosi hooned lähenesid, Velli jalg muutus raskemaks, nagu kleepuks kuiva tee tolm raske mudana saabaste külge. Samm jäi lühemaks nagu vedru, mis hakkab maha käima. Midagi oli viltu, kuskil ei jooksnud hammasrattad korrapäraselt vaheliti, vaid kuidagi risus üksteise peale. Kolhoos, see kolhoos! Nagu veel vähe oleks tema pärast olnud muretsemist, kaksipidiollemist, kaalu- mist ja kümme korda ümberotsustamist. Mõtles, et saab liikmeks ja kõik on ühel pool — kaovad kõhklused ja närvitsemised, et kõik veereb ladusasti ikka ülesmäge nagu kirjutavad ajalehed. Aga tuleb välja, et valesti arvestas, et eksis: juba esimesel päeval pitsitab nagu sepp Juhan suurte raudpihtidega.

Kolhoosi aida nurga juures jõudsid nad Juksi Liinele järele. Luhakooder tormas esimese hooga mööda, aga kui nägi, et Velli aeglustas samme, seisatas ka tema ja seadis end Velli kõrvale.

„Esimees näikse olevat kantseleis,“ näitas ta läbi akna paistvale tugevale, üsna noorele, tähelepanelikult laualasetsevate paberite kohale kummardunud ja brigadiiri seletusi kuulatavale blondile mehele. „Lähme, seletame asjaloo ära!“ Velli tahtis vastata, aga ei leidnud sõnu. Ta mõtted olid risti-rästi nagu kanadest sötkutud kaerapöld. Peaks peatuma, mõtles, aga jalad astusid edasi. Peaks tõrkuma, aga järgnes eeskõndivale Amildele. Jõudsid juba keset õue, kui äkki Juksi Liine pead pööramata, sammu aeglustamata, nagu hoopis kõrvalisest asjast rääkides küsis:

„Kas sead oma Alberti kohe brigadiiriks?“

„Äi sa heldeke, nüüd enda teada alles sähvas!“ hüüatas Amilde. „Aga seda ma ütlen küll, et kui minu Albert oleks brigadiir, siis kõlaksid siin kolhoosis hoopis teised laulud...“

„Ja Amilde oleks orelitallaja.“

„Mis? Mida sa tahad sellega ütelda? Mina olen aus naisterahvas, olin üks esimesi, kes kirjutas alla kolhoosiastumise lehele ja tegin täna ligi neli korda rohkem tööd kui sina. Kui Albert oleks brigadiir, tehtaks ka sinusuguste takkusjalgetele tuli hanna alla, sellepärast ajadki nüüd karvad turri, et Albert ja Albert. No, mis siis, kui minu Albert, paremat meest ei leiaks kogu vallas!“

„Pankrottmeister!“

„Ajad olid siis sellised. Inimene tahtis põldu arondada, püüdis paremuse poole, aga määsiti nagu ling ümber kõri ja — kinni. Oksjonihaamer paukus katusel... Oleks siis ka niiviisi põllumehe eest hoolitsetud nagu nüüd, nõukogude ajal...“

„Ää vatral!“ tõmbas Liine kuuriukse lahti, pannes kõpla seina äärde teiste tööriistade kõrvale. Ja Vellist mööda minnes lisas: „Mehed tulevad kesamaalt, eks küsi, palju nad künni eest normpäevi said...“

Kolhoosi juhatusahoone otsa juurest viis põllu ja niidu piiril looklev tee metsaveerel kükitava madala ja halli maja poole. Sinna, oma kodu poole, suundus Liine.

Kesapõllul turtsus traktor. Kontorihoone tagant kostis hüüdeid ja naeru — noored töötasid omaette lülis.

„Mis ta ütles?“ astus Amilde lähemale.

„Käskis küsida, kui palju mehed normpäevi said...“

„Vaat kus ninatark! Mis on meil meestega pistmist? Kolhoosi üldkoosoleku poolt kinnitatud töönormid ei ole iga brigadiiri jalge alla tallata. Lehtmets saab sellega muidugi hakkama, tunnen teda juba vanast ajast. Ikka uhkust täis... nagu kehva mehe uhkus midagi maksaks...“

Velli kuulis, aga ei pannud tähele. Talli otsa laudadest ehitatud masinate ja põllutööriistade katusealuse juures rakendasid mehed hobuseid lahti. Traktor on sahaga põllul, aga siin seisavad reas niidu- ja lõikusmasinad, randaalid,

rullid, sahad, hekslimasin ja mis kõik veel. See on alles jõud! Nende vahel liigub juba kodunenult Villem, tema vanamees. Möödamines patsutas kaelale valge mokaga kõrvile, häälitsete tasa nagu oma Kimlile.

„Sa meie Kimliga ei küdnudki?“ nihutas Velli end lähemale.

„Ei, hommikul oli Kimmel juba välja antud. Alguses torisesin vastu, aga hea oli, et sain Popi ja Miitra — Kimmel on perukas, ei taha kellegagi õieti sammu pidada. Temaga ei oleks ma nii palju jõudnud, sest hobustega tuleb kända ju kõige kivisem nukk, siledal maal müdiseb traktor, kolm vägu nagu läikivad boamaod järel...“

„Palju sa siis jõudsid?“

„Ah et normpäevi või...?“

„Neid neh...“

Villem nakitses ohjade kallal, lappas nad siis kokku. Tõmbas lahti rangirinnuse, vastas:

„Brigadiir ütles, et peaks ajama kahe lähedusse... Ega ma kõige viimane olnudki...“

„Ja kus tegi ikka künni!“ kiitis pikk Hindrek. „Villemist saab õige kolhoosnik — siin peab ju kõik olema paremini ja targemini tehtud kui ükskõik millises talus.“

„Mis sa seal kudrutad?“ ruttas kärsitult oodanud Amilde lähemale. „Vaat kus noorpaar sai kokku...“ Sakutas Vellit käest kantselai poole. „Lähme õiendama oma sekduse, meie juba ei lase end ninapidi vedada. Ole aga vali, et kolhoosi seadust peab pidama, selles suhtes on valitsus ja partei karmid. Ütle, et sina ei ole nõus brigadiiri vassimistega, nõua, et kolhoosi tööd juhtigu ikka täismees...“

Nad jõudsid kolhoosi peahoone madala ja laia trepini, mille kõrval ripnesid murtudsüdamate lapergused kellukesed, õitsesid madalad võõrasemad, vaadates pärani aetud silmadega otse loojuvasse päikesse. Aeda viivat teed palistasid noorte flokside tumedad müürid.

Õhtu oli soe ja vaikne, lilled lõhnasid, lauda pool kolistati juba piimakanudega ja läbi praakil akna kostis esimehe selge ja rahulik hää:

„Pole viga, pole viga — inimestes on juba kolhoosniku uhkust, veendumust, et iga asi, iga töö peab „Võidutees“ olema parem, korralikum, ilusam, tulukam kui ükskõik millises talus. Meil on palju õppida Liine Juksi kohusetruudusest...“

Amilde Luhakooder võttis kaks astet korraga ja oleks peaaegu tagurpidi alla lennanud, sest Velli jäi alla seisma.

„Noh, pelgad või? Ära ole tossike, siis nad mässivad sind eluaeg sõrme ümber nagu villast lõnga. Mina olen sinu selja taga, karta pole sul midagi — kui hakkavad vastu putrama, lõõn sekka ja siis... Mina juba tunnen neid põhikirju ja seadusi, tunnen, pandagu mulle või advokaat ise vastu.“

„Ei, mina ei tule,“ sikutas Velli oma kätt. Aga Amilde pani paremale veel vasakugi appi, hoidis Vellit nagu kalamees kümnekilost haugi.

„Mis sa nüüd... nagu viie-aastane plika... Tule nüüd, esimees muidu läheb enne veel õhtule...“

„Ei tule! Lase lahti!“

„Heldeke, äkki veel mõtled, et meil ei olnudki õigust? Et Juksi Liine, va popsinaise, töötas paremini?“

Velli rapsas järsu liigutusega käe Amilde tangide vahelt ja taganes kiiresti, nagu kartes, et trepiseisja teda uuesti kinni haarab. Ta kohendas kuklasse libisenud rätiku tagasi tumepruunidele, tihedaile ja läikivaile juustele, löi libistava liigutusega seeliku sirgu ja keset õue seistes vastas:

„Arvan küll...“

Amilde vangutas pead, nagu kuuleks kõige kummalisemat uudist:

„Sa heldeke, või arvadki, et Liine! Viskad äkki heast peast kolm-neli normpäeva metsa, oled nagu Kröösus, kes pillub varandust üle vasaku ja üle parema õla. Ära ole rumal...“

Velli taganes paar sammu veelgi. Kröösus ta ei ole; ei ole veel nähtud talu-

poega, kes liivaseljäandiku kümnel hektaaril oma käte jõul oleks mõistlikult ära elanud, ammuigi siis veel Kröösus olnud. Rikkust Ojasalude väikeses majakeses ei tuntud, küll aga teati, mis on õigus. Kui Villem sai raske künni eest napilt kaks normpäeva, kuidas võiks tema töö eest, mis taludes on enamasti olnud noorte pärisosa, nõuda viis...? Kas Velli Ojasalu hea nimi on nagu jaapanlaste saapad, mis tuppa astudes jäetakse läve taha?

„Muidugi oli Liinel õigus. Ma käin oma vabast ajast tänase põlluosa üle, teen ta umbrohust puhtaks, et vili saaks vabalt kasvada. Viimase kui umbrohu kitkun välja, juurteni välja!“

Pöördus ja pooljoostes ruttas värava poole, kus Villem naist oodates kiskus piibusse tikust tuld.

P. RUMMO

Töö ja võitlus

Töö ja võitlus, mere müha
karastand sind, Eestimaa.
Põlvest põlve meile püha,
õnnelikuks, jõukaks saa.

Võõra võimu vägivalla
heitsid endalt, eesti muld.
Läänemere kaunis kallas,
hoia vabaduse tuld!

Lüüdu vennalikus peres
õitsengule puhke sa.
Pühendame jõu ja vere
sulle, Eesti isamaa!

K. MERILAAS

Kevade laul

Valgust ei keegi nüüd varjata saa,
päike me väljadel kügub.
Käib meie pilk üle piiritu maa,
laiemaid tuuli siin lügub.

Iial see koidik või pöörduda ööks:
rinne meil suundub ja koondub.
Rahvas nüüd loovaks ja õitsevaks tööks,
Lenin, su käe järgi joondub.

Puhkenud pungade haljendav loor
kaunistab nurme ja niitu.
Tervitab päike, nii kuldne ja noor,
tööraha võidukat liitu.

PÖLLUMAJANDUSLIKE TÖÖDE K A L E N D E R

JAANUAR

Kokkuvõttude tegemine lõppenud tootmisaasta kohta ja tootmisplaanide koostamine eelolevaks aastaks.

Põllumajanduslikus artellis koostatakse aastaaruanne ning kinnitatakse see kolhoosnikute üldkoosoleku poolt pärast revisjonikomisjoni otsuse ärakuulamist. Tulude ja saaduste õpplik jaotamine normpäevade järgi, täiendava tasu ja preemiade väljaandmine kolhoosnikuile.

Loengute, kursuste, õpiringide korraldamine ja neist osavõtt töötajate põllumajanduslike ja poliitiliste teadmiste täiendamiseks. Isiklike ja ühiskondlike raamatukogude täiendamine erialase ja poliitilise kirjandusega. Tellida ajakirjad ja ajalehed.

Metsa-, remondi- ja ehitustööd: Riiklike metsaraie- ja metsaveo kohustuste täitmine. Kütte- ja tarbepuude valmistamine majandile ning nende väljavedu metsast.

Põllutöömasinade, -riistade, veovahendite, väikeinventari remont; remont- ja tagavaraosade, remondi- ja hooldusmaterjalide muretsemine.

Loomakasvatatus: Talvine alusturba lõikus, Kuiva alusturba kojuvedu ja purustamine. Sõnniku vedu hoidlast patareidesse.

Sõötade ettevalmistamine söötmiseks (kupatiamine, pärmistamine). Hoiduda liiga külma vee jootmisest loomadele. Poegimishooaja eel korrastada poegimisruumid.

Loomi võimalikult iga päev lasta välja jalutama.

Lambaid ei tohi hoida soojas ja niiskes ruumis (koos veistega, sigadega), sest siis lammaste tervis halveneb ja vill langeb maha.

Sigala olgu soe ja kuiv.

Linnufarmis anda kanadele munemise hooajal küllaldaselt valgurikast ja mineraalsõöta; parasiitide tõrjeks olgu kanaläs tuhakast siblimiseks; paremad munejad kanad eraldada sugurühmadesse (à 10 kana ja 1 kukk) haudemunade saamiseks.

Taimakasvatatus: Riiklike plaaniülesannete alusel koostada majandi külviplaan ja agrotehniliste tööde plaan. Põllumajanduslikus artellis töötada välja tootmisülesanne igale brigadile ja lülile.

Kontrollida eraldatud seemnefondide vastavust külviplaanile; seeme puhastada; kontrollida seemnete idanevust; puuduliku kvaliteediga seeme (nõrk idanevus, sobimatu sort jne.) vahetada ümber kvaliteetse sordiseemne vastu.

Koostada kevadise väetamise ja väetiste varumise plaan. Mineraalväetiste ost ja vedu. Lubimergli ja põlevkivituha vedu lupjamist vajavaile põldudele. Koguda tuhka väetamiseks. Mätaste ja soomuda vedu kompostide valmistamiseks. Mitmesuguste kompostide valmistamine.

Aianäitus: Viljapuude võraharude ja okste vahed puhastada lobjakast ja jääst ning lumme jäänud võrad vabastada paksust lumekorrast. Hoidlates (keldrites) jälgida temperatuuri ja köögivilja seisukorda. Soojemate ilmade puhul hoidlaid tuulutada ja kõrvaldada mädanema ning hallitama läinud köögivilji. Kasvuhoones tomatite külvamine. Lavamattide punumine.

Mesindus: Mesilasperede seisukorra kontrollimine kuulatlemise teel. Hiirte ja rottide hävitustöö vältimine. Tihaste kahjustustöö vältimine väljas talvituvate mesilasperede juures. Tarude ja muu mesindusinventari valmistamine.

VEEBRUAR

Täpsustada kevadise külvihooja tööde plaanid. Kolhoosis kinnitada tootmisüksed igale brigaadile ja lülile. Korraldada tootmisnõupidamisi brigaadides kevadtööde organiseerimise kohta. Jatkub talvine teadmiste täiendamine õpiringides, kursustel, loengutel ja iseseisvalt õppides raamatute abil.

Sõlmida lepingud traktorijaamadega, põllumajandusühistutega ja hobulaenuuspunktidega kevadiste tööde tegemise kohta.

Täita riiklikke müügikohustusi loomasaaduste alal.

Põllumajandusühistuis arutada eesiseivaid ülesandeid tootmistegevuse abistamise alal paarituspunktide võrgu laiendamise, sordiseemne hankimise, istikute kasvatamise, riistade-masinate laenutamise jne. teel.

Ehitus- ja remonditööd: Metsast tuua materjale ehitusteks, viljaredelite valmistamiseks, koplitarade rajamiseks ja uuendamiseks, rakendite ja põllutööriistade remontimiseks. Kõik masinad, riistad ja rakendid seada korda kevadisteks põllutöödeks.

Loomakasvatus: Suviseks piimajahutamiseks lõigata ja vedada (keldrisse või kuhja) jääd.

Järjekindlalt hoolitseda loomade puhastamise ja tervise eest. Esinevatest haigusjuhtumitest kohe teatada veterinaararstile. Kontrollida söödatagavarade vastavust söötmissuunistele ja tarbekorral söötmissuuniste muuta nii, et sööta jatkus kevadeni.

Tiineid määrasid kasutada veotöödel ettevaatlikult, et mitte kahjustada mära ja loote tervist.

Veistele praaga söötisel ettevaatust; varstipoegivatele lehmadele mõjub rohke praaga annus kahjulikult; kui tiinuse lõpul udar praaga söötmise mõjul on väga paistes, siis tuleb lehma hakata lüpsma juba enne poegimist.

Kõik veel paaritamata emised paaritada. Emiste poegimisaja lähenemise tõttu puhastada ja lubjata emiste ja põrsaste sulud; puhastada ka sulupõhi. Varstipoegivate emised asetada eraldi sulgudesse. Imetajaile emistele ja põrsastele ei tohi anda riknenud sööta.

Lammastesulg hoida alati kuiv; allapanekuks ei tohi siin kasutada turvast, sest see rikub villa väärtust. Poegima hakkavad uted asetada eri sulgudesse ja jälgida neid, et poegimisel tarbekorral abi anda.

Haudeaparaadid seada tööks hiljemalt 1. märtsiks ja välja selgitada haudemunade saamise võimalused. Välja arvestada tibude vajadus farmis (majandis), arvestades seda, et $\frac{1}{3}$ kanakarjast kuulub uuendamisele ja 50% tibudest on kuked.

Taimekasvatus: Kontrollida külvisel tagavarade vastavust külviplaanile ja nende kvaliteeti. Lõpetada puuduliku väärtusega külvisepartiide täiendav puhastamine ja asuda tarbekorral nende ümbervahetamisele või idanevuse tõstmisele. Muretseda valmis puhtimisvahendid.

Vedada sõnnik patareidesse kaugemale väljadele kevadiseks väetamiseks ja kompostide valmistamiseks.

Kontrollida kartuli- ja juurviljakuhilate olukorda. Korrastada ruumid seemekartuli jaroviseerimiseks (eelidandamiseks) ning muretseda inventar jaroviseerimise teostamiseks.

Kontrollida talviljade oraste seisukorda ning vajaduse korral tarvitusele võtta abinõud talvekahjustuste vältimiseks.

Aiandus: Puuviljaaias kontrollida jänesteohtu ja teostada vajaduse korral tõrjet. Lavade täitmiseks varuda sõnnikut ja kuu lõpul alustada lavade täitmist. Kasvuhoonetes külvata kurgid (kasvuhoone-), salatid ja redised. Kõrgiviljahoidlates jatkata eelmise kuu töid.

Mesindus: Üldiselt samad tööd, mis jaanuaris. Kuu teisel poolel jälgida, kas ei esine mesilaste tarust väljakippumist ning seda põhjustanud asjaolud kõrvaldada.

M Ä R T S

Viia lõpule ettevalmistustööd kevadkülvi hooajaks. Kolhoosi põllutööbrigaadides ja lülides koostada üksikasjalised tööplaanid ja graafikud ning sõlmida sotsialistliku võistluse lepingud nende täitmiseks. Vastastikuse sotsialistliku võistluse korras kontrollida brigaadide ja lülide valmisolekut kevadkülviks.

Osavõtt külvihooaja-eelseist loenguist ja nõupidamistest.

Kontrollida aasta esimese veerandi müügikohustuste täitmist ja lõpetada veel täitmata osa müümine riigile.

Ehitus- ja remonditööd: Viia lõpule metsaveod ning põllutööriistade ja -masinate remont. Muretseda vajalik väikeinventar. Korrastada vankrid. Palkide, tarbe- ja küttepuude virnad korralikult laduda. Saagida laudu saeveskis. Kruusa vedu teede ja õuede korrastamiseks.

Loomakasvatatus: Kojuveetud jäätagavarad ilmade soojenemisel korralikult katta saepuruga või turbamullaga; jääkeldri luugid sulgeda. Talvel väljaveetud märg alusturvas asetada redelitele kuivama.

Kontrollida söödavarusid ja söötmise ratsioone.

Hoolitseda tiinuse lõppjärgus olevate ja vastpoeginud lehmade eest; peale muude söötade tingimata anda neile ka mineraalsööta (keedusool, kondijahu, lehtpuutuhk jne.). Sugupulli hästi sööta ja võimaldada talle rohkesti liikumist, sest algab paaritushooaeg.

Poegivatele emistele anda eriti head sööta, sealhulgas ka mineraalsööta. Põrsaste eest eeskujulikult hoolitseda, et säilitada kõik sündinud põrsad. Põrsad vajavad puusüüt ja mullamättaid. Veel paaritamata emised paaritada.

Poegivad ja poeginud lambad paigutada eraldi, soojemasse ja valgemasse ruumi; hoolitseda sündinud tallede eest. 14.—21. elupäeval hakkab tall vajama lisaööta.

Munemise soodustamiseks kanadele sööta rohkem lõssi ja mineraalsööta.

Taimekasvatatus: Mineraalväetiste ost ja kojuvedu. Lõpetada sõnnikuvedu patareidesse. Lumeminekul alustada mineraalväetiste külvi rohumaadele. Talvilijaoraste järelevalve. Sulaveed orastelt ära juhtida.

Külviste lõplik kontroll ja puhtimine kuivpuhustiga. Puuduliku idanevusega seemet õhutada ja soojendada. Varajase kartuli kasvatamiseks seemekartulid panna eelidanema.

Aiandus: Suurte külmade möödumisel alustada viljapuude võrade ja marjapõõsaste harvendamist. Viljapuude kuivanud ja haiged oksad põletada. Tüvedest lõigata välja vähihaavad; määrada lõikekohad üle vasklubjast ja keetmata linaseemneõlist valmistatud pastaga. Alustada viljapuude pritsimist viljapuukarbolineumiga.

Lava- ja külvikastid ning kasvumajade seinad lubjata väävelõie ja lubja seguga (1 : 8). Lava- ja külvikastide mullad desinfitseerida 1%-se formalini ja märgpuhise lahusega. Lavade täitmine ja tomati, selleri ning varajase kapsa külv.

Mesindus: Soojus- ja niiskusolude jälgimine mesilasperede talvitushoones, ning vajaduse korral nende reguleerimine. Söödavarude kontrollimine. Varajasema kevade puhul mesilaspered viia välja talvitushoonest. Väljas talvituvail mesilasperedel eraldada lendlate eest tõkked. Ettevalmistused puhastuslendluseks.

A P R I L L

Majandi kõigi harude valmisoleku kontroll kevadtööde hooajaks ja veel esinevate puuduste kõrvaldamine. Kolhoosis kontrollida eelmise kvartali jooksul üksikuis tootmisharudes kulutatud normpäevade otstarbekust ning plaanide vastavust.

Remondi- ja ehitustööd: Remont peab olema lõpetatud 1. aprilliks. Kontrollida remonditud masinate ja riistade seisukorda ja leitud puudused kohe likvideerida. Parandada ja korrastada koplite piirdetarad, õuetarad jne.

Loomakasvatuse: Loomade veterinaarne läbivaatus ja ravi enne karja väljalaskmist ja kevadtööde algust. Sõrgade ja sarvede kärpimine. Hobuseid kevadküüvi eel ja ajal tugevasti sööta. Ka neil päevadel, kui töödes on vaheaeg, võimaldada hobustel iga päev kergelt liikumist või tööd. Hoolega jälgida märadel inna esinemist ja kõik üle 3 aasta vanad märad paaritada. Kontrollida hobuste kapju ja rautust. Hobuste rakmed korrastada ja nahkosad määrida. Kohandada iga hobuse rangid ja sedelgad vastavaks hobuse õlgadele ja turjale. Tiinuse lõppjärgus olevad märad asetada puhtaisse ja avaraisse sulgudesse ning neil rauad alt võtta.

Varstipoegivaid lehma tarbekohaselt sööta, et vältida kondinõrkust. Juurvilja otsalõppemisel sööta loomadele hautatud aganaid ja heksleid. Läppunud ja hallitanud heinad enne söötmist kuuma veega üle valada. Veiseid, eriti noorloomi ja pulli iga päev lasta välja jalutama.

Hoolitseda sealaudas kuivade asemete eest. Kondinõrkuse vastu sigadele sööta söödakriiti, purustatud lubikrohvi, sütt ja lubjapiima (5 spl. lupja 1 liitri vee kohta, anda pool klaasi päevas). Noortele põrsastele (kuni 10—20 pv.) anda iga päev 1 teelusikatäis segu, mille koostis on: 1 liiter vett, 1 g rauavetrioli, 1,5 g vasevetrioli.

Lambaile anda vitamiinsöödaks männi- ja kuusekasve.

Haudemunad võtta sugurühmade parimaits kanadelt; valida ühtlased, vigastamata, puhtakoorelised, mitte rohkem kui 10—14 päeva vanad munad; haudemunade hoiuruumis olgu 10—12°C sooja. Soodsaim aeg tibude väljatulekuks on aprilli lõpp ja mai algus.

Taimekasvatuse: Mineraalväetiste külv põldheinale ja rohumaadele. Heina- ja karjamaadel ajada laiali mutimullahunnikud.

Soomaade harimine kelta pealt ja segatise külv kelta peale. Kõrreliste soohaiguse tõrjeks külvata kultuursoodele 2 nädalat enne viljakülvi vasesulfaati (vasevetrioli) 30—50 kg ha-le.

Talviljatoraste pealtväetamine ja äestamine. Ristikuseemne külv talviljatorasesse.

Sügiskünni tahenemisel alustada põldude libistamist ja harimist, ning lõpetada võimalikult kõik külviceelsed maaharimise ja väetamise tööd kuu lõpuks.

Külvised seada külviks valmis; lõpetada puhtimine. Vastavalt mullaoludele alustada külv. Rajada teraviljade külviaegade jne. näidiskatseid.

Kartulikuhjad avada ja läbi sortida; külmavõetud kartulid aurutada ja sileerida. **Aiaandus:** Viljapuude ja marjapõõsaste väetamine ja uute istutamine. Viljapuid ja marjapõõsaid pritsida enne lehepungade puhkemist viljapuukarboliineumiga. Sõstrapõõsaid tolmutada sõstra-pahklesta tõrjeks lubja ja väeviltoolmu seguga (1 : 8).

Köögilvilja-maa ettevalmistamine ja köögiviljade külv avamaale. Lavas kasvatatavate köögivilja-istikute pikeerimine ja hooldamine.

Mesindus: Taru põhjade puhastamine. Esimene kevadine mesilasperede revisjon. Pesade puhastamine. Pesaruumi kitsendamine. Pesad soojalt kinni katta. Mesilasse seada üles jootmisnõu. Kontrollitaru asetada kaalule ja alustada igapäevaste vaatluste ülesmärkimist. Noseema esinemise jälgimine ja tema ilmnemise puhul vastavate tõrjemenetluste rakendamine. Vajaduse korral täiendada söödavaru. Emata perede abistamine. Kunstkärgede kinnitamine raamidesse.

MAI

Mitte unustada loomasaaduste müüginormide täitmist. Sõlmida traktorijaa-maga, masinaühistuga, hobulaenuuspunktiga kesaharimise ja uudismaade harimise lepingud. Koostada brigaadidele üksikasjalised plaanid suvisteks töödeks, sealhulgas heinatööks ja kesaharimiseks. Lõpetada heinakoristamismasinat ja riistade remont.

Loomakasvatuse: Alustada alusturba lõikamist. Lõpetada karjakoplitte

piirdetarade ja läbikäikude korrastamine. Vastavalt rohuksvule loomad lasta välja karjamaale. Kartuli ja juurvilja ülejäägid võimalikult rutem ära sööta loomadele, et nad ei rikneks.

Veel paaritamata märad viia inna ilmumisel täku juurde. Mittetiinestumise puhul pöörduda loomaarsti poole.

Lehmi iga päev hoolikalt puhastada. Enne väljalaskmist karjamaadele loomad kaaluda. Loomi harjutada väljalaskmisega ja valvata, et nad üksteisele haiget ei teeks. Loomade söötmisele karjamaal üle minna järk-järgult; algul tingimata anda ka kuiva koresööta, et vältida seederikkeid. Kui lõpptiinel lehmil heale karjamaasöödale üleminekul udar liiga üles paistetak, siis hakata lehma lüpsma juba enne poegimist.

Enne vasikate väljalaskmist hoida laudauksi lahti soojade ilmadega, kusjuures kaitsta vasikaid tõmbetuule eest. Eriti hoolikalt puhastada ilmade sooje- nedes vasikate jooginõusid, et vältida kõhulahtisust.

Sigade jooksuaedades korrastada katusealused, nühkimispuud, veeaugud. Sigalad ja jooksuaiad puhastada ning desinfitseerida. Sugukuldile võimaldada liikumist väljas; kuldile anda piiratud mahukat ja vedelat sööta, et kult ei muutuks loiuks. Kõik suguemised paaritada. Ilusate ilmadega lasta kõik porsastega emised välja, et põrsad saaksid kevadist päikest ja värsket õhku ning sellel mõjul paremini areneksid. Imetajail emistele anda rohkem lõssi ja vähem mahukat sööta.

Lambatalled eest eriti hoolitseda: lasta neid ilusate ilmadega välja, anda head peenikest heina ja alates ühe kuu vanusest kaerateri purustatult, hiljem ka tervelt. Jõusööda hulgas anda söodakriiti, 3 g päevas; ka soola anda lakkumiseks.

Kanapoegi esimese elunädala jooksul mitte välja lasta, eriti külma ja tuulise ilmaga. Vesilindude pojad on väga õrnad esimese 2—3 nädala jooksul, hoida neid kaste, vihma ja külmetamise eest. Kalkunipoegi võib juba mõnepäevaselt sooja ilmaga välja lasta, kuid 8.—10. elunädalani on nad tundlikud külmeta- mise ja niiskuse vastu.

T a i m e k a s v a t u s: Suviteraviljade ja kartuli ning juurvilja külvitööd teostada parimal tähtaegadel ning lõpetada kiiresti. Eriti hoolikalt ja kõrge agrotehnika tasemel töötada seemnepõldudel. Kõik külvised olgu korralikult puhitud. Kartulile anda sõnnik vaku. Kartulipõld äestada enne ja pärast tõusmete ilmumist.

Valmistada turbakomposte sõnniku, tuha ja fosforiidiga. Alustada kesahari- mist. Juurviljapõldudel alustada vaheltharimist ja kahjuritõrjet.

Rohumaadelt ja uudismaalt raiuda ja niita võsa. Heinaseemne külv etteval- mistatud uudismaale ja karjakopliisse.

A i a n d u s: Lõpetada viljapuude ja marjapõõsaste istutamine. Väetamistööd viljapuuaias. Viljapuid enne õiepungade puhkemist pritsida 1%-se bordoovede- liku või vasklubja lahusega; iga 100 l pritsimislahusele lisada 350 g kaltsium- arsenaati (pritsimispreparaati). Karusmarjapõõsaid pritsida vahetult pärast õit- semist kasaraaniga ja korrata pritsimist 10-päevaste vaheajadega 2—3 korda. Vaarikaid ja maasikaid (õiepungade ilmumisel) tolmutada DDT või kaltsium- arsenaadiga kahjuritõrjeks.

Kõõgiviljaseemne puhtida enne külvi. Külvi ja istikute väljaistutamise lõpeta- mine. Kapsaistikute hulgast kõrvaldada kõik tõusmepõletikused (musta juure- kaelaga) ja kapsakärsaka pisteist paksenenud istikud. Maakirpude tõrjeks tol- mutada kõõgivilju kaltsiumarsenaadi, silikofluoriidi või DDT-ga. Porgandi- lehekirbu tõrjeks tarvitada DDT-d.

M e s i n d u s: Meetaimede külv. Kärgede kevadine sortimine. Mesilaspere- dele anda kihutussööta. Pesaruumi laiendamine. Hoolitseda leskede üleskasva- tamise eest üksikute häid tõuomadusi näidanud mesilasperedes. Ehitusraami asetamine pessa. Võtete rakendamine sülemlemise vältimiseks. Mesilaste mürgi- tusto vältimine taimekaitsevahendite kasutamisel. Pesaruumi laiendamine. Eel- tööd emade kasvatamiseks.

JUUNI

Lõpetada aasta teise veerandi riiklike müügikohustuste täitmine loomasaaduste osas. Kütte- ja alusturba lõikus. Koostada brigaadidele tööplaanid ja graafikud koristustöödeks.

Rõmond- ja ehitustööd: Lõpetada koristamismasinat remont. Korrastada ja valmistada juurde viljakärbiseid ja rõuguredeleid, Hoonete katuste, sisustuse (aitades, loomalautes), uste-akende jne. jooksev remont. Uusehitused. Silohoidlate ehitamine ja korrastamine.

Loomakasvatust: Pärast loomade väljalaskmist ja sõnniku väljavedu (sõnnikulautes) kõik loomade eluruumid põhjalikult puhastada, desinfitseerida ja lubjata. Võimalikult kõik loomad karjamaale ja koplitesse lasta.

Heinateo ajal silmas pidada eri loomaliikide nõudeid: sigadele varuda noort ristikehina, lindudele ja noorloomadele valmistada vitamiinheinajahu, lammastele leherikast aasaheina ning valmistada lehissööta jne.

Alustada silovalmistamist (umbrohtudest, segatisest). Ka kartulite ülejäägid silleerida.

Taimekasvatust: Registreerida sordiseemnepõllud tunnustamiseks. Madalat veeseisu ja hoogtööde vahega kasutada kraavide puhastamiseks. Uudismaade ülesharimine.

Kesaharimine: happelistel maadel vedada kesale lubimerglit või põlevkivituhtka. Raskematel maadel kuu lõpul kesale sõnnik välja vedada ja sisse künda. Kesale võib veel külvata fosforiiti, kui seda ei tehtud kevadel või ei külvatud sõnnikusse.

Umbrohotõrje põldudel: oraste äestamine, kartulipõllu äestamine ja muldamine; ohakate, tõlkjate jt. umbrohtude torkimine ja väljakitkumine kõigil põldudel. Eriti hoolikalt teostada umbrohotõrjet ja võõrsorti ning kidurate taime eemaldamist seemnekasvatuse põldudel kolhoosides.

Juurviljapõldudel harvendamine, vaheltharimine ja pealtvætamine virtsaga või mineraal-lämmastikväetistega.

Põldheinaväljal enne heinateo algust valida välja parimad kohad seemnelappideks majandi kogu seemnevajaduse katmise arvestusega. Heinategu alustada varakult, et saada head, kõrgeväärtuslikku heina.

Aiandus: Puuvilja- ja marjaaias mullapinna kobendamine ja umbrohotõrje. Õuna- ja pirnipuid pritsida pärast tupplehtede sulgumist sama lahusega nagu maikuus; õunamähkuri tõrjeks lisada lahusele nikotiin- või anabasiinsulfaati. Lehetäide tõrjeks kasutada tubakaekstrakti või anabasiinsulfaati (lahjenduses 1 : 1000 veega).

Köögiviljade vaheltharimine ja harvendamine ning pealtvætamine virtsaga või mineraalväetistega. Vajaduse korral tolmutada kaltsiumarsenaadiga. Kuu algul istutada kasvukohale tomatid. Kapsakärbse tõrjeks kasutada DDT-d või naftaliini; viimast riputada 3—5 g iga vastistatutud taime ümber.

Mesindus: Emade kasvatamine. Emade uuendamine. Kunstperede moodustamine. Pesaruumi laiendamine. Meemagasinide andmine. Vajaduse korral mesilasperede transport põllumajanduslike kultuuride tolmeldamise eesmärgil. Kuu lõpul hiliste meetaimede külv.

JUULI

Loomakasvatussaaduste riiklike müüginormide täitmine. Alustada heina ja varjase kartuli müüginormide täitmist. Ettevalmistustööd põllumajandusnäitusest osavõtuks. Opikäigud (ekskursioonid) katseasutustesse, eesrindlikesse kolhoosidesse ja sovhoosidesse. Koostada koristustööde, sügiskülvi jt. sügistööde konkreetsed plaanid ja jaotada kindlad tööülesanded brigaadidele ja lülidele. Tootmisnõupidamised brigaadides. Kolhoosides kontrollida teise kvartali normpäevade kulutamist üksikute majandiharude ja tööde järgi.

Ehitus- ja remonditööd: Jatkub jooksev hoonete remont ja töö uusehitustel. Kontrollida koristamismasinat, peksumasinat ja kuivatite remondi kvaliteeti.

Loomakasvatust: Kesalt ja uudismaalt koristatavast haljassegatisest valmistada silo; rohuksu vähesusel anda segatist loomadele lisaöödaks karjamaasööda kõrvale. Veistele ja lammastele anda soola ja mineraalsööta, eriti siis, kui loomi karjatatakse soistel karjamaadel. Loomade kaitseks kärbest, parmude ja kiinide vastu valmistada segu hülgerasvast (1 osa) ja naftaliinist (5 osa), millega kokku määrada loomadel need kohad, kuhu kärbsed ja parnud eriti tikuvad.

Viimane aeg märade paaritamiseks, samuti tibude hankimiseks haudejaamast.

Taimakasvatust: Lõpetada heinatöö. Uudismaa pärast haljassegatise niitmist harida läbi kultivaatoriga ja kuu lõpul külvata heinaseeme. Karjakopli kamara hooldamine ja korrastamine; vanaks läinud rohutukad niita, väljaheidet ja mutimullahunnikud laotada. Kesade kultiveerimine ning hoidmine kogu aeg mustana, mitte lasta kesa umbrohustuda.

Kesale vedada soomuda või komposti. Mustkesa äestada, vedada peale sõnnik ja künda sisse. Kuu lõpul teostada korduskünd.

Reavahede harimine ja umbrohutõrje kartuli- ja juurviljapõldudel. Tarbekorral hankida (vahetada) taliviljakülviks korralik sordiseeme.

Aianäus: Viljapuude pritsimine (kui viljad on kasvanud põidlaotsa suurusks) samasuguse lahusega, mida kasutati juunis. Jatkata mullapinna kobendamist ja umbrohutõrjet puuvilja- ja marjaaias. Marjade koristamine. Noores viljapuuaias kuu teisel poolel pintseerida võrseid. Kandealises aiast tugeva saagi puhul alustada okste toetamist.

Köögiviljajaias hoida muld kobe ja umbrohupuhas. Tomati võorkasvude kõrvaldamine ja kuu lõpul latvade kärpimine.

Mesindus: Emade üleskasvatamise jätkamine. Varuemperede moodustamine. Meevõtmine. Mesilasperedele talvitumiseks tarvisminevate meeraamide varumine. Sülemlenud perede eest hoolitsemine. Mesilasperedega rännata kanarbikupiirkondadesse. Kunstperede moodustamine.

AUGUST

Riiklike müüginormide täitmine teravilja ja loomasaaduste alal. Sügisest tööde edukaks läbiviimiseks organiseerida sotsialistlikke võistlusi.

Remonditööd: Korrastada viljakuivatid, aidad, aidainventar ja viljakotid; aidad desinfitseerida.

Loomakasvatust: Silo valmistamine jätkub (ristikuädalast jne.).

Algab 4—5-kuiste varssade võrutamine. Varsale antav lisaööti sisaldagu raskesti mineraal- ja valkaineid. Varsu esimesel karvkatte vahetamisel hool- sasti harjata; noorhobuste kapju järjekindlalt järele vaadata ja iga 4—6 nädala tagant värkida. Soojade ilmadega hobuseid pesta ja ujutada jões või järves.

Lehmade karjatamisega ristikupõldudel ettevaatust, et ei tekiks puhitust. Lehma mitte lasta ristikupõllule kastega või otsekohe kaumaks ajaks. Kõik paarituskõlblikud veised paaritada; kõik sündinud lehmvasikad jätta kasvama.

Lindudele talvesöödaks koguda ristikuädalat, lutserni ja nõgeseid; nõgeseid koguda enne õitsemist ja kuivatada kimpudena kuivas kohas.

Taimakasvatust: Kraavide korrastamine ja uute kraavide kaevamine. Uudismaa künd. Komposti ja sõnniku andmine rohumaadele. Kesale külvata mineraalväetised enne kordusküندی või kultiveerimist. Kuu algul kesa lõplikult ette valmistada külviks. Kõrrepõllud koorida ja alustada sügisküندی.

Suuviljade ja kartuli sordiseemnepõldude tunnustamine. Taliviljade koristamise lõpetamine ja peksmine. Algab suuviljade koristamine ja peksmine. Vilja koristamisel ja peksmisel kolhoosis arvestada saak iga brigaadi ja lüli kohta eraldi. Kuu viimasel kolmandikul algab taliviljakülv. Külviseeme puh- tida. Rukis maha külvata kuu lõpuks. Lina kitkumine ja leotamine.

Aiandus: Viljapuude toetamine ja suvisortide juures saagi koristamine. Aedmaasikate kasvukohale istutamine. Vaarajaste köögiviljade koristamine ja mitme-aastaste köögiviljade (rabarber) paljundamine ning kohaleistutamine.

Mesindus: Pesaruumide kitsendamine. Väheses meega raamide eraldamine pesast. Hoolitseda noorte mesilaste juurdekasvu eest talvitusperioodiks. Lehemesi kõrvaldada pesaruumist. Söödavarude vähesuse puhul täiendatagu neid mee või suhkruga.

SEPTEMBER

Täita viivitamatult riiklikud müüginormid nii teravilja kui ka loomasaaduste osas. Võtta osa põllumajanduslikest näitustest. Kolhoosnikutele antakse välja vilja avansse vastavalt tehtud normpäevadele.

Ehitus- ja remonditööd: Lautade ja tallide korrastamine talveks. Tarbekorral aknaid suurendada, et akende valgustuspinna ja lauda pörandapinna suhe oleks vähemalt 1:20.

Kõik koristamisriistad ja -masinad tööde lõpetamisel kohe puhastada, asetada talvekorterisse ja asuda nende remontimisele.

Loomakasvatatus: Söödasaadid nende kogumisel võtta võimalikult täpselt arvele kaalumise, koormate lugemise, mahu mõõtmise jne. teel. Nende andmete ja loomade arvu alusel täpsustada söödabilansi ja söötmissplani. Talvise söödatagavara suurendamiseks jätkata loomade karjatamist nii kaua, kui ilmastik lubab. Külmadel ja niisketel öödel loomad varju alla jätta.

Ädalatest, juurvilja- ja kartulipealsetest valmistada silosööta. Juurviljapealsete toorelt söötisel anda loomadele rohkesti söödakriiti seederikete vältimiseks. Sigadele võib valmistada segasilo ristikuädalast ja keedetud kartulist.

Taimakasvatatus: Hoida eraldi seemnepõldudel kasvanud villi. Moodustatakse seemnefondid tuleva aasta külvideks. Uudismaade harimine ja veejuhtmete korrastamine. Järgmise aasta juurvilja- ja kartulimaale vedada sõnnik enne sügisküнди, samuti lubi happelistele muldadele. Sügisküнд teha kõigil kevadkülvil alla minevatel maadel ja ka kesamaal. Sügiskünni ajal on õige aeg künnikihi süvendamiseks.

Lõpetada kuu algul talivilja külv. Seemneristiku koristamine. Kartulivõtmise lõpetada võimalikult kuu lõpuks. Kartuli koristamisel kontrollida, kas ei esine kartulivähki. Talivilja orasesse külvata timutiseeme juba sügisel. Põldnälkja esinemisel selle tõrjeks tolmutada orasepõldu vara hommikul värskelt kustutatud lubjaga (250 kg ha-le); võib ka tõmmata vaod ümber põllu, mille põhi katta lubjaga (1 kg 15 meetri kohta).

Aiandus: Saagi koristamine puuviljaaias; septembri lõpus viljapuude tüvede ümber asetada liimivööd. Vaarikaistanduses kõrvaldada vanad varred.

Köögiviljahoidlad desinfitseerida 1%-se formaliinilahusega. Saagi koristamine, realiseerimine ja paigutamine hoidlasse.

Mesindus: Pesaruumide lõplik korraldamine talvitusperioodiks, hoolitsetes sööda otstarbekä aseruse eest raamides. Varuemperede ettevalmistamine talvitumiseks. Kärgede desinfitseerimine ja panipaikadesse asetamine. Vanad, kõlbmatud kärjed sulatada vahaks. Talvitushoonete ettevalmistamine.

OKTOOBER

Lõpetada kõigi riiklike müügikohustuste täitmine. Koostada talviste tööde plaanid kolhoosis brigaadidele ja lülidele ning need läbi arutada tootmisnõupidamisel. Jätkub töö tuleva-aasta tootmissplaanide koostamiseks.

Kogutud saakide arvestus ja nende kasutamise bilansi koostamine. Kolhoosides jätkatakse avansside väljaandmist vastavalt tehtud normpäevadele. Kontrollitakse 3-ndas kvartalis kulutatud normpäevade arvu igas majandiharus ja iga töö kohta.

Ehitus- ja remonditööd: Kõik põllutöomasinad ja -riistad puhastada, kontrollida nende kompleksust ja asetada talvekorterisse. Selgitada remondivajadused ja alustada remonti. Reed korrastada.

Loomakasvatust: Enne loomade lautajätmist teostada loomade veterinaarne läbivaatus. Loomad boniteerida. Loomade lautajätmise perioodil hoolitseda loomade tervise, võimalikult ühtlase söötmise ja juba algusest peale loomade hoolika puhastamise eest. Täpsustada ja viimistleda söödabilanssi ning söötmissplaanide; asuda algusest peale loomi söötma söötmissplaanil alusel. Kohale toimetada söödad, eraldada söötade kindlustusfondid. Söödatagavarad kolhoosides jaotada farmidele ning anda aktidega karjatalitajate vastava hoole alla. Laudad puhastada ja lubjata; sulud ja sõimed korrastada. Kontrollida lautade soojapidavust.

Külmade, sajaste ilmadega hobuseid, eriti noorhobuseid mitte välja jätta. Kabjapiirded ja sõrgatsipainded igal õhtul hoollega porist puhastada ja kuivatada, et vältida poripreide tekkimist. Kontrollida kapjade tervist ja rautust. Varsad võõrutada.

Sigadele valmistada silo, näiteks segasilu — aurutatud kartuleid ja ristikuädalat, kapsalehti või juurviljapealseid.

Soetada tõulambaid ja hea jääb. Lambad enne lautajätmist pügada.

Veiseid karjatada väljas viimase võimaluseni. Laudasöötmisele üle minna pikkamööda, söötes laudas esialgu juurviljapealseid ja kapsalehti. Selle kõrval anda rohkesti kondijahu ja söödakriiti.

Juurviljapealsed sileerida; varuda allapanuks turvast, puulehti jne.

Taimekasvatust: Jatkub seemnefondide moodustamine. Lõpetada kartulivõtmise ja juurvilja koristamine. Vahetada järgneva aastaks sordikartuli seeme. Kartuli- ja juurviljakuhjad ning -hoidlad korrastada; suuremate külmade ootel kuhjad katta; kuhja tegemisel jätta sellesse õhutamiseks torud ja avad.

Taliviljaorastelt juhtida ära pinnavesi. Jatkub viljapeks, pekstud vilja kuivatamine ja sortimine.

Lõpetada põldude sügisene sügavkülv ja kesa alla, uudismaade harimine ja veejuhtmete korrastamine. Rohumaid puhastada võsast ja tasanada. Rohumaale ja põldudele külvata fosforiiti.

Kompostihunnikud ümber kaevata. Soomuda ja lubimergli kaevamine ja vedu.

Aiandust: Saagi koristamine puuviljaaias ja puuvilja- ning marjaaias väetamine sõnnikuga. Kõõgiviljade koristamise lõpetamine.

Mesindust: Tarud soojalt toppida talvitusperioodiks. Taru lendla ja põhi seada talveks korda.

NOVEMBER

Algab metsatöö riiklike kohustuste täitmiseks. Täpsustada talviste tööde plaanid ja graafikud brigaadidele ja lülidele. Järgmise aasta tootmissplaanid koostamine.

Ehitus- ja remonditööd: Kõik töö lõpetanud masinad ja riistad puhastada, paigutada korralikult ulualla ja alustada nende remonti.

Loomakasvatust: Koostada täpne söödabilanss kogutud saagiandmete alusel ja söötmissplaanid kõigi loomaliikide jaoks. Hankida talveks vajalikud kogused mineraalsöötasid.

Kontrollida kõigi loomapidamisruumide korrasolekut ja teostada veel vajalikuks osutuvad korrastustööd. Erilist rõhku panna loomade puhastamisele.

Iga päev hobused puhastada ja kontrollida kapju, iga hobuse jaoks olgu eraldi komplekt puhastamisriistu. Hobused talve kohaselt ümber rautada. Vanaid sälge harjutada rakmetega. Rakmed kontrollida, parandada ja määrada.

Puhtuse hoidmiseks pügada lehmade kintsud ja kõhualune. Hoolitseda loomade, eriti noorloomade jalutamata laskmise eest.

Sealautades eriti kontrollida soojapidavust. Kõik emised paaritada tunnus-

tatud kultidega. Tarbesigadeks määratud seemned panna nuumale. Eriti hoolitseda, et noorsead saaksid söödakriiti või kondijahu rahhiidi vältimiseks 10—20 g päevas.

Uted paaritada tõujääruga. Maksalutikate hävitamiseks anda lammastele distooli.

Lindude talvitamisruumid desinfitseerida; korraldada talvine kütmine ja valgustamine vastavalt vajadusele. Varuda talveks kanadele krohvi, tuhka, süsi. Üle talve jätta ainult terveid, noori, heade jõudlusomadustega ja puhtatõulisi lindi. Teised nuumata ja tappa lihaks.

Taimekasvatatus: Võimaluse korral jätkata uudismaaharimist ja sügisküüdi. Rohumaadel lahti raiuda mättad ja laduda hunnikuisse, et neid saaks lumeteega kokku vedada komposti valmistamiseks. Kaevata lubimerglit ja vedada lupjamist vajavaile põldudele.

Kartuli ja juurvilja hoiukohtade katmine külmade tulekul.

Aiandus: Võraoksid ja tüved puhastada korbast ja samblikest ning kaitseks jäneste eest tüved siduda tihedasti kuuseokstega, ajalehepaberiga või tõrvapapiga. Kõõgiljajakuhilate katmise lõpetamine.

Mesindus: Mesilaspered asetada talvitushoonesse. Väljas talvituvail mesilasperedel pöörata lennulaud talvisesse asendisse. Mesila inventari remont.

DETSEMBER

Algab talvine õpiringide, kursuste ja loengute hooaeg põllumajanduse alal töötajate teadmiste ja oskuste taseme tõstmiseks. Kõigil kolhoosidel koostada õppetöö plaan ja organiseerida õpinge vastavalt tootmisharudele ja töötajate huvialadele. Tellida järgmiseks aastaks ajalehed ja ajakirjad.

Koostada lõplikult järgmise aasta tootmisplaan.

Ehitus- ja remonditööd: Lasta valmistada kavatsetavate ehituste plaanid. Alustada ehitus-metsamaterjali ülestöötamist ja väljavedu.

Põllumajandusliku inventari, riistade ja masinate remont peab jätkuma täiepingega.

Loomakasvatatus: Alusturba lõikus, vedu ja purustamine. Kontrollida söödakulutust ja söödatagavarasid ning võrrelda neid söödabilansiga ja söötmisplaanidega. Lume tulekul alustada heina vedu kaugemal heinamaadelt. Loomi varustada puhta, parajalt sooja (10—15° C) joogiveega; anda loomadele järjekindlalt mineraalsööta ja lasta neid soojemate ilmadega välja jalutama. Fosforiidi külv sõnnikusse.

Osa lehma paaritada, et karjas oleks ka sügisel lüpsmatulijaid lehma. Kasvuvastikuid tegevamini sööta.

Noorhobuseid lasta jalutama ja kapju järjekindlalt (iga 4—6 nädala tagant) värkida. Vanemaid sälgusid harjutada rakmetega.

Paarituskõlblikud suguemised paaritada; eriti hoolikalt jälgida inna esimest rammusate emiste juures. Paaritushooajal sööta sugukultu tegevamini.

Kõik veel paaritamata uted paaritada. Lammas vajab keedusoola 4—8 g päevas; alati olgu kättesaadaval puhas, värske joogivesi.

Kanalat päevade lühenedes valgustada. Kanadel peavad olema supelkastid tuha ja peene liiva seguga, millesse lisada veidi väävelõiepulbrit. Kanadele sööta mineraalaineid ja anda iga päev pehmesööda segu hulgas 1—2 g kalamaksaõli linnu kohta.

Taimekasvatatus: Soomuda ja lubimergli vedu põllule ja kompostide valmistamiseks.

Katta kartulikuhtad mullaga, tarbekorral ka sõnnikuga ning okstega.

Aiandus: Aedmaasika- ja vaarikaistanduste katmine kuuseokste, õlgede, sõnniku ja muu kaitsematerjaliga. Kõõgiljahoidlate kontroll.

Mesindus: Tarude ehitamine. Hiirte ja rottide hävitustöö vältimine talvituvate mesilasperede juures. Plaani koostamine mesindusalaseks tegevuseks järgmisel aastal.

Eesti NSV kolhooside saavutusi 1948. aastal

Kollektiivse põllumajanduse — kolhooside — esimesed saavutused Eesti NSV-s on kinnitanud sotsialistliku majandamisvormi üleolekut ning suurt paremust üksikmajandamisega võrreldes. Töötav talurahvas üle vabariigi on jõudmas arusaamisele ühise, kollektiivse töö paremuses. Seda näitab järjest massiliseks muutuv kollektiiviseerimisliikumine. Meie esimesed kolhoosnikud, eilsed üksiktalupojad, tunnevad ja näevad juba oma praktikast, et kolhooside jõud on suur ja et kollektiivse töö taga peituvad ammendamatud võimalused.

Kollektiivse põllumajanduse kasust ning paremusest kõnelevad ennekõike selgeimat keelt vabariigi esimeste kolhooside töösaavutused 1948. aastal.

Esimene põllumajanduslik artell sõjajärgsel perioodil meie vabariigis loodi 1947. a. sügisel Saaremaal Valjala vallas. Talupidaja K. Maripuu ettepanekul anti artellile Viktor Kingissepa nimi, millega ühtlasi märgiti Viktor Kingissepa tähtsust võitluses eesti töötava rahva vabaduse ja parema tuleviku eest. Viktor Kingissepa nimelise kolhoosi esimese aasta saavutused iseloomustavad kollektiivsete suurmajandite kiiret edukäiku.

Artellil oli 1948. a. sügisel 509 ha maad. Loomise aastal oli kolhoosil ülesharitud põllumaad vaid 60—70 ha, 1948. a. aga juba 240 ha. Üles hariti 70 ha sööti ning tehti 100 ha uudismaad. Kultuurkarjamaid on rajatud 14 ha ning parandatud väetamise teel umbes 60 ha ulatuses heinamaid. See on suur saavutus noore kolhoosi töös.

Artelli asutamise aastal oli karja olukord vilets; kolhoosil oli ainult 18 lehma (kellest suurem osa oli pealegi ahtraid), kaks suguemist ja üks sugu-kult. Aasta hiljem omas artell 20 tiinet lehma, 11 noorlooma ning üle 40 sea, nende hulgas 8 suguemist. Sellega on loodud tugev alus karjamajanduse edasisele arengule.

Põllutööde mehhaniseerimise ning töö otstarbeka organiseerimise tõttu on tõusnud kiiresti ka tööjõudlus. Traktorijõul töötavad reaskülvimasinad seemendasid kevadel päeva jooksul 15 ha, heina niitmisel masinatega 80 ha suuruselt alalt oli tegevuses ainult 3 inimest.

Saaremaa kehvale pinnasele ning kolhoosi rajamise olukorrale vaatamata saavutati esimesel aastal juba küllaltki märkimisväärseid saake. Artell suudab anda oma liikmeile ühe normpäeva eest ümmarguselt 5 kg teravilja, peale selle kartuleid, heina, raha ja muidprodukte. Suuresti on muutunud kolhoosi astunud endiste üksiktalupidajate olukord. Juhan Soom, kes töötab kolhoosis oma kahe pojaga, saab töötasuks umbes 6 tonni teravilja. Enne oma üksiktalu majandades sai Soom üldse 4—5 tonni vilja, millest arusaadavalt tuli maha arvestada veel normid, seeme ja maksud. Kolhoosnik Rosalie Rist, kes enne oli taluteenija, saab oma tööpäevade eest nüüd 3—4 tonni teravilja. Enne oli tema teenistus suve jooksul 500 kg vilja, talvel aga pidi ta töötama tavaliselt vaid söögi ja korteri eest.

Järgides Viktor Kingissepa nimelise kolhoosi eeskujule on ka teised Saaremaa talupojad hulgaliselt ühinenud kolhoosidesse. Pärsamaa vallas loodud kolhoosi „Uus Elu“ esimene lõikus osutus 1948. a. ootamatult heaks. Artellis koguti 64 ha põllupinnalt, mis oli teraviljade all, ümmarguselt 100 tonni vilja. Sordiotra Jõgeva 707 külvati 250 kg, saak oli 3500 kg. Siinjuures tuleb märkida, et samadelt põldudest saadi varem, üksikmajandamise ajal, teri vaid kuni 7 ts. ha kohta.

Millest oli tingitud saakide nii märgatav tõus kolhoosis? Sellele vastab kolhoosi esimees sm. Uus järgmist:

„Hea hoolitsus põllu eest ühelt poolt, teiselt poolt aga need 15 ha uudismaad, mis harisime üles. Ent see osutus võimalikuks üksnes kolhoosikorra juures.

Hoolitsus viljade eest seisnes kõigepealt heas põllu ettevalmistuses. Viljadele anti pealtväetisena lämmastikväetist 100 kg hektarile, suvel aga hävitati umbrohtu. Nii pealtväetise andmine kui ka pärastine umbrohutõrje olid Luulupe küla põldudel uuseteks agrotehnilisteks võteteks. Märgatavalt mõjus teravilja kogusaagi tõstmisele kaasa külv uudismaale. Üksikatalude juures puudusid võimalused asuda laialtulatusele, kuid uudismaa ülesharimisele. Ühiselt suudeti aga tohtu soomaa pindala kiiresti künnikõlblikuks muuta. Masina-traktorijaama abiga künti see maa üles ja külvati sellele vili. Kolhoos asus oma esimesest olemasolu-aastast alates avarale arenguteele.“

Esimene viljasaak kolhoosis võimaldas igale kolhoosnikule arvestada 100 normpäeva katteks 1 tonni vilja, umbes niisama palju kartuleid, lisaks veel muu naturaaltasu. Nii tagab juba esimene ühisõik kolhoosnikuile laheda elu.

Harjumaa olid esimesteks kolhoosideks maakonnas „Sangar“ (Harku vallas) ja „Ühiselu“ (Juuru vallas), teised kolhoosid — „Edasi“, „Uus Elu“, „Kalev“, „Lembitu“ — loodi otse kevadiste põllutööde ajal. Kolhoosnikutel ja põllumajanduse eriteadlastel tuli teha suuri pingutusi, et kindlustada kevadiste põllutööde ja kolhooside organiseerimistööde õigeaegne kulg. Sellest saadi üle ja kõik kolhoosid lõpetasid 1948. a. kevadise külviplaani kõrgel agrotehnilisel tasemel 25. maiks, s. o. märksa varem kui üksiktaludes. Kõrgete saakide saamiseks külvati kolhoosipõllud peamiselt sordiseemnega.

1948. a. kevadkülviplaani täitmiseks ja ületamiseks harisid Harjumaa kolhoosid masina-traktorijaamade abiga üles kokku ligi 70 ha maad, sellest 45 ha uudismaad ja 23,7 ha söötis seisnud maid. Uudismaade tegemine jätkus 1948. a. sügisel veelgi laialdasemalt.

Kevadine õigeaegne külv, kohane väetamine ja umbrohutõrje kindlustasid kolhoosidele saagid, mis märksa ületavad ümbruse üksiktalupidajate saake.

Tõhusaid edusamme Harjumaa noortes kolhoosides on tehtud ka loomakasvatuse alal. Kolhooside organiseerimise algupäevil oli neis loomi järgmiselt: hobuseid 110, veiseid 69, sigu 9 ja lambaid 3. 1948. a. septembrikuus oli kolhoosides: 112 hobust, 132 veist, 33 siga jne. Samuti on märkimisväärselt tõusnud ka piimatoodang. Näiteks tõusis kolhoosis „Sangar“ keskmine piimatoodang lehma kohta rohkem kui 3 korda.

Eriti silmapaistvaid töötagajärgi saavutati esimesel kolhoosiaastal Nõukogude Eesti preemiaga autasustatud Raikküla valla kolhoosis „Uus Elu“. Selles põllumajanduslikus artellis on 145,3 ha põllupinda, millest 53 ha on Põhja-Eestile omane paepealne, kus vähene mullakiht on paeklibustikuga segatud ning osaliselt raudkividega kaetud. Kolhoosi organiseerimisperioodil tuli võita mitmesuguseid raskusi: suur osa inventarist oli remontimata, kariloomadest põdesid pooled puudushaigusi, 20% hobustest olid vanad, noorhobused kannatasid alatoitluse all, oli puudus põllutööriistadest ja -masinatest jms. Ent kõik see ei kohutanud kolhoosiliikmeid asumast julguse ning enesekindlusega ühistööle. Raskused võideti ühisel jõul ning meie partei ja valitsuse kaasabil.

Kevadine maaharimine ja külv teostati „Uues Elus“ kõrgel agrotehnilisel tasemel ning õigeaegselt. Põllud seemendati kõrgeväertusliku sordiseemnega ja reaskülvis. Külvati otra Jõgeva 453, kaera Jõgeva Koit ja suvinisu Diamant. Külvide alla anti mineraalväetisena 200 kg superfosfaati ja 100 kg kaalisoola ha kohta, peale selle suviteraviljadele pärast orase tärkamist 60 kg lämmastikväetist.

Hoolitsemine külvide eest oli samuti hea. Umbrohutõrjeks äestati põllud võrkäketega 3.—7. päeval pärast külvi, s. o. enne orase tärkamist. Teiskordset äestati orased siis, kui taimed olid kolmes lehes. Oraste äestamise kasulikkust näitas pillikult järgmine juhtum: kestva vihma tõttu jäi üks põld teis-

kordselt äestamata; hiljem lокkas seal sinepit ja rõigast tunduvalt rohkem kui kaks korda äestatud põllul. Ka saak jäi seetõttu madalamaks.

Kolhoos „Uus Elu“ lõikas esimese ühistöö viljana 1948. a. sügisel põldudelt rikkaliku saagi, märksa kõrgema sellest, mida loodeti kevadel. Tootmisplaanil kohaselt loodeti saaki: otra 13 ts., kaera 12 ts., suvinisu 12 ts., segavilja 14,5 ts., rukist 14 ts., talinisu 15 ts. ja kartulit 140 ts. ha kohta. Tegelikult aga saadi 23 hektaarilt kokku 368,3 ts. põllukuivi sorteerimata reri, mis ha kohta keskmiselt on 16 tsentnerit. Tegelik hektaari-saak oli: talinisu 18,2 ts., kaeral 16 ts., odral 18 ts., suvinisul 10 ts. ja kartulil ümmarguselt 170 tsentnerit. Suvinisusaak jäi madalamaks seetõttu, et sademete tagajärjel oli põld üle ujutatud.

Kolhoosi esimese lõikuse saak on endiste üksiktalupidajate — praeguste „Uus Elu“ kolhoosnikute — endiste aastate saakidest umbes 100% võrra kõrgem. See on parimaks näiteks ja tõendiks kollektiivse põllumajanduse paremusest ja kollektiivse töö edukusest.

Vastavalt tööle ja töötulemustele kujunes ka artelli liikmete tasu. Juba alguses oli plaanitud ühe normpäeva eest igale kolhoosiliikmele 5,6 kg teravilja, aasta lõppkokkuvõtte tegemisel võib see tasu aga kasvadagi. Millised on üksikute kolhoosnikute reaalsed sissetulekud, selle kohta mõned andmed. Näiteks oli R. Savelil 1. aprillist kuni 1. septembrini 1948. a. välja teenitud normpäevade arvel 1607 kg teravilja, 4162 kg heinu ja põhku, 402 kg kartuleid ja 2009 rubla raha. Kolhoosiliikmel V. Liiveril oli arvestatud 242 normpäeva eest 1305 kg teravilja, 3509 kg heinu ja põhku, 339 kg kartuleid, 1694 rubla rahas jne. Ei saa muidugi unustada, et iga kolhoosnik omab lisasissetuleku saamiseks veel individuaalmajandit (0,6 ha põllu- ja aiamaad, 1—2 lehma jne.).

Karjakasvatuse alal on kolhoosi „Uus Elu“ saavutused eriti tähelepanevad, vaatamata karjabaasi esialgsele raskele olukorrale. Juba möödunud aasta keskpaigaks oli kolhoosis esialgse 18 pea asemel 42 veist, neist 2 sugupulli, 20 lehma, 5 mullikat ja 15 vasikat. Noorkari koosneb ainult tõuloomadest, kelle õõ-päevane juurdekasv on olnud kuni 550 grammi. 1949. aastaks on karjale rajatud vajalisel määral kultuurkopleid, mis kindlustab karja tootlikkuse järjekindlat tõusu. Jõusööda tagavara 1948./49. a. talveperioodiks on küllaldane kuni 15 kg suuruse piimatoodangu saamiseks keskmiselt ühe lehma kohta päevas. Kolhoosi hobused viidi lühikese aja jooksul heasse toitumusse. Ka seakasvatuse arenguks kolhoosis on häid eeldusi. 1948. a. sügiseni osteti juurde 16 siga, kasvamas on 4 suguemist. Esmakordselt võeti sigade söödaratsiooni ristiküädalast valmistatud vitamiinirikas heinajahu.

Kolhoosi „Uus Elu“ tulevikuväljavaated on avarad. „Juba see lühike aeg, mis me oleme elanud kolhoosikorra tingimustes,“ kirjutab kolhoosi esimees H. Olbrei, „on meile selgekujuliselt näidanud selle süsteemi üleolekut mistahes üksikmajandamise vormist. Kolhoosikorras peitub suur edasiviiv jõud.“ Neis Raikküla valla kolhoosi „Uus Elu“ esimehe sõnades avaldub kõigi artelli liikmete ühine veendumus.

Kolhoosnikud Viljandimaa Holstre valla põllumajanduslikust artellist „Uus Elu“ on samuti sügavalt veendunud kolhoosisüsteemi paremuses. Nad kirjutavad: „Me saavutasime sel aastal suurt edu meie ühismajandi kindlustamisel ja arendamisel; see aasta tõi meile palju rõõmu ja kindlat usku kolhoosikorra võidusse. Ja üks siis mitte rõõmu tunda selle üle, et me külvasime tänava palju suuremale põllumaale kui enne kolhoosi astumist, viljasaak on meil väga hea, keskmiselt 20 tsentnerit hektaari kohta. Saagi koristasime õigel ajal ja kadudeta. See andis meile võimaluse ennetähtaegselt täita riiklikud viljamüüginormid, ausalt täita seltsimees Stalinile antud lubadus, müüa riigile 800 kg vilja üle plaani, varuda seemne-, sööda- ja kindlustusfondid ja varustada kõik kolhoosnikud suure hulga viljaga. Partei, Nõukogude valitsus ja isiklikult seltsimees Stalin hoolitsevad kogu aeg meie kolhooside eest ja oma kolhoosi esimeste edusammude eest võlgname tänu neile.“

Viljandimaa Tarvastu valla kolhoos „Punane Koit“ sai 1948. a. lõikusest üle

100 tonni teravilja, kusjuures keskmiseks hektaarisaaigiks kujunes 19—20 ts. Suviljade, odra ja segavilja saak oli kuni 21 ts. ha kohta.

1948. a. märtsis Võrumaal asutatud akadeemik Viljamsi nimelises kolhoosis loodeti plaanikohaselt 1948. a. sügisel koguda hektaarilt 13 ts. rukist, 11 ts. suvinisu jne. Võitlus kõrge saagi eest, pingne ja üksmeelne töö andis tulemusi. Lõikust ületas kõik ootused. Nii saadi rukist 28 ha suuruselt põllult keskmiselt 21,7 ts. hektaarilt, mis ületas plaanis arvestatud saagi 60% võrra, suvinisu saadi 16—17 ts. ha kohta ehk 145% plaanist, odrasaak osutus aga veelgi kõrgemaks arvestatult. Kolhoosi esimesed edusammud on kummutanud kõik klassivaenlaste „ennustused“ ja laimu ning kolhoos sammub kindlalt jõuka ja kultuurse elu poole.

Valgamaa Kuigatsi valla kolhoosi „Oktoobri Võit“ põllutööbrigaadi brigadiir V. Osberg, kes enne kolhoosi astumist oli üksiktalupidaja, kirjeldab endist ja praegust olukorda järgmiselt: „Mina isiklikult sain oma uusmaakohal enne kolhoosi astumist ainult poole väiksemad hektaarisaaigid kui sai kolhoos 1948. a. lõikusest. Keskmise hektaarisaaik talivilja osas kujunes kolhoosis umbes 20 ts., nisupõllud andsid veelgi rohkem — ligi 30 ts. hektaarilt. „Me poleks jõudnud selliste saakideni,“ ütleb ta, „kui põllutööbrigaadi liikmed poleks jätnud kõrvale nende poolt üksiktalude oludes kasutatud mahajäänud põlluharimisviise ja asunud rakendama loovat nõukogude agrotehnikat. Samume kindlalt vastu uutele tegevõtudele. Meie edu kõige paremaks tunnistajaks on see, et osa ümbruskonna kehva ja kesktalupeogi, kes aasta tagasi jäid äraootavale seisukohale, on nüüd meie elu ja saavutustega tutvudes esitanud avaldused kolhoosi astumiseks.“

Pärnumaa Orajõe valla kolhoosnikute esimest edu ühismajandamisel iseloomustab kõige paremini saakide märgatav tõus; nimelt saadi 1947. a. (s. o. enne kolhoosi asutamist) üksiktalundite põldudelt keskmiselt 9 ts. otra hektari kohta, 1948. aastal samadelt põldudelt kolhoosilise majandamise juures aga 23,3 ts. ha-lt.

Eesti NSV valituse otsusel anti 1948. aastal saavutatud töötulemuste eest punane rändlipp Läänemaa Kirbla valla kolhoosile „Edu“, mille esimehks on sm. Rammu. Kolhoos on saavutanud seni parimaid töönäitajaid. Iga kolhoosnik saab normpäeva kohta 14,8 kg teravilja, 4,2 kg kartuleid, 2 rbl. raha, peale selle veel muid saadusi. Näiteks sai kolhoosnik Linda Jõekallas, kes oli välja töötanud 245 normpäeva, selle eest 3626 kg vilja, peale selle muud saadused.

Mõeldunud sügisel maakondades ja valdades korraldatud põllumajanduslikel näitustel võisid tuhanded töötajad näha vabariigi esimeste kolhooside väljapanekuid ja veenduda tehtud töös ja saavutustes. Huvi näituste vastu oli suur. Nii kujunes Lihulas toimunud Läänemaa II põllumajandusnäitus ülemaakondlikuks suursündmuseks. Vormsi valla kolhoos „Säde“ oli esitanud näitusel väljapaneku — läbilõike tüüpilisest Lääne-Eesti paepealsest klibustikust, mille peal on tavaliselt vaid mõni sentimeeter mulda. Kõrval oli välja pandud samal põllul 1948. a. kasvanud vili ja selle saagiandmed. Suvinisu koristati „Sädes“ 23 ts. ja rukist 20 ts. ha kohta. Sellised saagid saadi kollektiivse töö, eesrindliku nõukogude agrotehnika rakendamise ja maa korraliku väetamisega. Saak, võrreldes üksiktalunditega, oli tõusnud mitmekordseks.

Samuti tõisid edu saavutati kartuli ja juurvilja kasvatamisel. Vähikindel kartulisort Linda andis keskmiselt 240 ts. ha-lt, kartul Jõgeva Piklik 210 ts. jne. Kolhoos „Säde“ omandas näitusel esitatud väljapanekute eest kaks kõrgemat ja ühe esimese auhinna.

Laialdast tähelepanu väärivad kolhoosi „Edu“ väljapanekud. Selles kolhoosis saadi 1948. a. sügisel teravilja keskmiselt 19 ts., kartuleid 200 ts., kapsast 400 ts. ja söödakaalikaid 610 ts. ha kohta.

Jõgeval toimunud põllumajandusnäitusel pälvis erilist tähelepanu kolhoosi „Tasuja“ kari, kõik eesti punast tõugu lehmad. Kolhoosile anti hea karja eest I auhind.

Kolhooside väljapanekud kõigil näitusil peegeldasid neid suuri saavutusi, milledele kollektiivse majandamise juures on jõutud juba nüüd, meie vabariigi kolhooside esimesel aastal.

Eeltoodud üksikud faktid ja andmed Eesti NSV kolhooside saavutustest 1948. aastal kõnelevad vaid üht: kollektiivse põllumajanduse suurt paremust üksikmajandamisega võrreldes. Esimeste kolhooside töötulemused üle vabariigi kinnitavad seda.

Nõukogude Eesti töötav talurahvas oma suures enamuses on juba näinud ja jõudnud arusaamisele, et kolhoosisüsteem on kindel tee oma olukorra parandamiseks. Seda meie töötava taluraha veendumust väljendavad hulgaliselt loodud uued kolhoosid kõikjal üle vabariigi.

Kolhoosist ja tema organitest

Agronoom V. TEITELBAUM

Kolhoos on kollektiivne, sisult sotsialistlik ja vormilt kooperatiivne suurmajand, kus peamised tootmisvahendid kuuluvad kõigile kollektiivi liikmeile.

Põllumajandusliku artelli põhikirja punkt 1 räägib, millisel alusel luuakse kolhoos. Siit loeme järgmist: „... töötavad talupojad ühinevad omal vabal tahtel põllumajanduslikuks artelliiks, et ühiste tootmisvahenditega ja ühise organiseeritud tööga rajada kollektiivne, s. t. ühine majand...”

Põllumajandusliku artelli asutamine toimub seega talupoegade vabatahtliku ühinemise teel, ning samal alusel toimub ka iga üksiku töötava talupoja astumine selle kollektiiv-majandi liikmeks.

Vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale ühistatakse kolhoosi astunud talupoegade põhilised tootmisvahendid: maa, masinad, kõik tööloomad, põllumajanduslik inventar, artelli majandamiseks vajalikud hooned ja osa produktiivkarjast. See ühistatud vara ongi artelli tootmistegevuse esialgne baas. Nende tootmisvahenditega hakkavad kolhoosnikud harima ühiselt põlde, arendama loomakasvatust ning teisi ühismajandi tootmisalasid.

Kolhoosi ühismajandi tootmistegevuse igakülgne arendamine on kogu artelli, kuid ka eraldi iga tema liikme põhiline ning peamine ülesanne, kuna ühismajand on iga pere peamine ning määrav tuluallikas. Peale ühismajandi on igal artelli liikmel õigus pidada isiklikku väikest abimajandit. Ühismajandist ning isiklikust abimajandist saadud toodang võimaldab rahuldada kolhoosnikute kõige mitmekesisemaid elutarbelisi vajadusi ning tõsta nende kultuurilist ja ainelist elujärge. Sellega on muutunud võimalikuks õigesti kooskõlastada kolhoosnikute isiklike huvisid nende ühiskondlike huvidega, mis on kolhoosi arengu edu pandiks ning tööviljakuse tõusu aluseks kolhoosi ühistootmise juures.

Liikmed

Kolhoosi liikmeks vastuvõtmise korra määrab kindlaks põllumajandusliku artelli põhikirja punkt 7, kus on öeldud, et „artelli liikmeks võivad astuda kõik töötajad, nii naised kui ka mehed, kes on saanud 16 aastat vanaks”. Iga töötaja, kes soovib astuda kolhoosi, esitab kolhoosi juhatusel sellekohase kirjaliku avalduse. Artelli ei võeta kulakuid ega isikuid, kellelt on võetud valimisõigus. Artelli liikmeks vastuvõtmise otsustab üldkoosolek, kes kinnitab juhatuse poolt esitatud uute liikmete nimekirjad.

„Artelli liikmed”, nii on öeldud artelli põhikirjas, „kohustuvad tugevdama oma artelli, ausalt töötama... , täitma oma tööliste-talupoegade riigi poolt antud ülesandeid ning muutma seega oma kolhoosi bolševistlikuks ja kõik kolhoosnikud jõukaks.”

Üldkoosolek

Artelli asjaajamine on rajatud demokraatlikule alusele. Artelli asjaajamisest ning artelli juhtimisest võtab osa artelli iga liige. Artelli täielikud peremehed on kolhoosnikud ise. Artelli põhikirja punkt 19 määrab, et „artelli asjaajamist juhivad artelli liikmete üldkoosolek, koosolekute vaheajal aga üldkoosolekul valitud juhatus”. Artelli liikmete üldkoosolek on seega artelli juhtimise kõrgeim organ. Üldkoosolek otsustab artelli kõik põhilised küsimused: valib artelli esimehe, juhatuse, revisjonikomisjoni, toimetab juhatuse poolt varem läbitöötatud aasta tootmisplaanid, tulude-kulude eelarve, ehitusplaanid, töönormid ja tööde hindid normpäevades jne. Samuti kinnitab ta lepingud masina-traktorijaamaga, juhatuse aastaaruande ning aruanded tähtsamate tööde käigu kohta, mitmesugused fondid, saaduste ning raha hulga, mis kuulub väljamaksmisele normpäevade järgi, ja artelli sisekorra eeskirjad.

Üldkoosolek on otsusevõimeline, kui koos on vähemalt $\frac{1}{2}$ liikmete üldarvust. Erandi moodustavad need küsimused, mis puudutavad artelli juhatuse ja esimehe valimist, artellist väljaheitmist, mitmesuguste fondide suure määramist; nende küsimuste otsustamiseks on nõutav vähemalt $\frac{2}{3}$ liikmete kohalviibimine. Üldkoosoleku otsused võetakse vastu hääletamisega lahtisel hääletamisel.

Juhatus

Põllumajandusliku artelli põhikirjas (punkt 2) on öeldud, et „artelli asjaajamise juhtimiseks valib artelli liikmete üldkoosolek kaheks aastaks 5—9 liikmest koosneva juhatuse, olenevalt artelli suuruselt”. Artelli juhatusel on erakordselt suur tähtsus artelli elus ja tema asjaajamises; ta on organ, kes otsustab kolhoositöö põhiküsimusi; seepärast valitakse artelli juhatusse kõige ustavamad ning teadlikumad artelli liikmed.

Artelli juhatus on artelli täidesaatvaks organiks. Juhatus kontrollib süstemaatiliselt üldkoosoleku otsuste täitmist, võtab vajaduse korral tarvitusele abinõud nende täitmiseks ja annab tööde käigust regulaarselt aru üldkoosolekule. Artelli juhatus vastutab artelli üldkoosoleku ees artelli kogu tootmistegevuse, ta majandusliku seisukorra, riiklike kohustuste õigeaegse täitmise, lepingutest kinnipidamise jt. ülesannete täitmise eest.

Artelli juhatuse ülesannetest ja kohustustest on üksikasjalisemalt juttu artelli põhikirjas (punkt 6). Selles on öeldud, et juhatuse liikmed (ja ka teised kolhoosi liikmed) kohustuvad täitma põllumajandusliku tootmise plaane ja artelli kohustusi riigi vastu, tõstma kolhoosipõldude viljakust, ellu viima õiged külvikorrad, rakendama kolhoosi põldudel kõrget agrotehnikat, teostama õigeaegselt põldude harimist, hooldamist ning saagi koristamist, laiendada külvipinda, harima sööti ning uudismaad, oststarbekalt kasutama veo jõudu ning inventari, arendama loomakasvatust ning tõstma karja produktiivsust, laiendada loomasööda toodangut, organiseerima ehitustöid, tõstma artelli liikmete tööskust ning nende kultuurilist taset jne. jne.

Põhiküsimused, millele kohta kolhoosi juhatus võtab vastu oma otsused, kuid mis kolhoosnikute üldkoosoleku poolt vajavad kinnitamist, on järgmised: 1) viisaastaku-, aasta- ja kvartaliplaanid ning tulude-kulude eelarve; 2) aastaaruanne; 3) tulude jaotuse projekt; 4) külvikordade kava elluviimise projekt; 5) liikmete väljaheitmine artellist; 6) sisekorra eeskirjad; 7) töö-

normid ja nende hindlus normpäevades; 8) lepingud masina-traktori-jaamaga; 9) aruanded põllutööde käigu kohta; 10) kvalifitseeritud tööjõu palkamine.

Teisi küsimusi otsustab artelli juhatus iseseisvalt ning need jõustuvad otsekohe pärast otsuste vastuvõtmist juhatuse poolt.

Esimees

Vastavalt artelli põhikirjale (punkt 22) „artelli ja brigaadide töö pidevaks juhtimiseks, samuti ka juhatuse otsuste täitmise pidevaks kontrollimiseks, valib artelli üldkoosolek artelli esimehe, kes on ühtlasi juhatuse esimeheks”.

Artelli esimees on artelli juhtimises keskseks kujuk, seepärast peab esimehiks olema kogenud, algatusvõimeline kolhoosnik, kes on ühtlasi hea organisator.

Artelli esimees vastutab kogu artelli ühismajandi seisundi eest, ta peab olema kursis iga majandamisharu tööga ning juhtima brigadiiride, farmi-juhatajate ja teiste ametiisikute tööd. Ta peab valvama tootmisplaanide, tulude-kulude eelarve ja lepingute õigeaegse koostamise ja sõlmimise üle. Esimees peab tagama õigeaegset riiklike kohustuste, valitsuse määruste, üldkoosoleku ning artelli juhatuse otsuste täitmist. Artelli esimees kontrollib töö kvaliteeti; ta võtab vastu põllutöö brigadiirilt põllutöid ning masina-traktorijaama brigadiirilt traktoritöid ning peab olema seejuures nõudlik tööde kvaliteedi suhtes.

Kolhoosi esimees peab rajama kolhoositöö kõigi artelli liikmete aktiivsele osavõtule, ta peab kujundama enese ümber monoliitse aktiivi ning toetuma kogenud kolhoosnikute näpunäidetele. Artelli esimehel õnnestub vaid siis endale luua autoriteeti ning hästi juhtida artelli, kui ta suudab õigesti ühendada kolhoosidemokraatia meetodeid ainujuhtimisega töös, tõsta kõrgele töödistsipliini ning kooskõlastada riiklikke huvisid nii kolhoosi ühis- kui ka kolhoosnikute erahuvidEGA.

Brigaadid

Iga kolhoosi ühismajandi edukas arenemine ja kolhoosnikute heaolu ole-
neb suurel määral töö organiseerimisest kolhoosis. Et saavutada kolhoosi ühistöös tagajärjekaid tulemusi, et tõsta töödistsipliini kõrgemale tasemele ning tõsta tööviljakust ja vastutustunnet töö tulemuste suhtes, selleks tuleb õigesti organiseerida tööjõudu, paigutada õigesti tööle inimesi, veojõudu ja maksimaalselt kasutada tootmisvahendeid.

Artellitöö organiseerimise põhivormiks on alatised tootmisbrigaadid. Artelli juhatus moodustab tööde teostamiseks artelli liikmeist alatised põllu-
töö-, loomakasvatuse-, aianduse-, köögiviljakasvatuse- jt. brigaadid, vastavalt kolhoosi ja üksikute majandamisharude suurusele.

Põllutööbrigaadid moodustatakse vähemalt ühe külvikorra kestuseks, s. t. nii mitmeks aastaks, kui palju on välju külvikorras. Põllutööbrigaadidele kinnistatakse külvikorra kestuseks maatükid külvikorra igal väljal, heina-
maad, samuti tööloomad, põllutöömasinad, veovahendid ja vajalikud tootmis-
ehitused. Maatüki kinnistamine pikemaks ajaks äratav brigaadi liikmete huvi mullaviljakuse tõstmise vastu.

Isikliku vastutuse tõstmiseks kinnistatakse tööloomad, rakmed, põllutöö-
masinad, veokid jne. üksikule brigaadi liikmeile, kes täielikult vastutavad neile kinnistatud vara eest.

Loomakasvatusebrigaadid moodustatakse vähemalt kolmeks aastaks, ning igale brigaadile kinnistab artelli juhatus kariloomad, loomade talitamiseks vajaliku inventari, veovahendid ja karjalaudad.

Brigaadi koosseisu valitakse kolhoosnikuid, kes hästi tunnevad vastavat tööala; nende kõrval töötades õpivad ka vähem vilunud brigaadi liikmed kiiremini tundma eesrindlikke töövõtteid. Tööde otstarbeka jaotuse ja teostamise huvides on kasulik, kui brigaad koosneb mitmesuguste oskuslike ja kehaliste võimetega kolhoosnikuist.

On vaja pidada silmas, et brigaadi koosseis juba algusest peale kujuneks püsivaks, et ei esineks kolhoosnikute sagedast ümberpaigutamist ühest brigaadist teise. Alatise koosseisuga brigaadis areneb edukamalt koostöö, brigadiiril on kergem tundma õppida kõiki brigaadi liikmeid, nende võimeid ja oskusi. Siis on ka kergem otstarbekalt organiseerida tööprotsessi ja arendada isiklikku vastutust töö kvaliteedi eest.

Seepärast on vaja kolhoosnikute jaotamisel brigaadidesse arvestada võimalikult kõiki asjaolusid: iga kolhoosniku oskusi ja huvialasid, elukohti jne.

Põllutöö- ja loomakasvatusebrigaadide töö igapäevaseks juhtimiseks määrab artelli juhatus põllutöö ja loomakasvatuse brigadiirid vilunud kolhoosnikute hulgast. Brigadiir jaotab tööd brigaadi liikmete vahel, arvestades iga kolhoosniku tööoskust, kogemusi ja füüsilist jõudu, kontrollib iga päev iga kolhoosniku poolt tehtud töö hulka ning selle kvaliteeti ning arvestab välja-tõetatud normpäevi.

Brigaad töötab aastaplaani kohaselt, mille brigaadile kinnitab artelli juhatus.

Lülid

Tööde paremaks juhtimiseks ja üksikute kultuuride viljelemisel isikliku vastutuse puudumise vältimiseks organiseeritakse brigaadis alatised lülid. Lüli suurus peab kindlustama tööjaotust nõudvate tööde korralikku täitmist, seepärast on kujunenud kohaseks 8—10-liikmeline lüli. Lülide komplekteerimisel tuleb lähtuda töö nõuetest, arvesse võttes ühtlasi iga brigadiiliikme elukohta ja soovi töötada ühes või teises lülis. Lüli põhikoosseisu peavad kuuluma vastavate oskuste ja võimetega kolhoosnikud. Lüli juhtimiseks kinnitab kolhoosi juhatus lüli liikmete hulgast vilunuma lüliivanemaks. Lüliivanemat ei vabastata otsesest tööst põllul, vaid ta töötab koos oma lüli liikmetega.

Lülile kinnistatakse vastavate viljade põllud, kus lüli liikmed teostavad kõiki maaharimise ja külvide hooldamise töid, välja arvatud traktoritööd. Tingimata jaotatakse ja kinnistatakse lülide hooldamisele väärtuslikumate ja enam tööd nõudvate rühvel-, tehniliste ja köögiviljakultuuride maad ja seemnepõllud; kui võimalik, siis ka teraviljakultuurid, nendest aga esimeses järjekorras toiduteravili. Uhe lüli hoole alla on otstarbekohane anda mitte rohkem kui 2—3 erinevat vilja, silmas pidades iga vilja töö nõudlust; kui lüliledele kinnistatakse ka teraviljakultuure, siis võib lüli hoole alla antud erinevate kultuuride arv tõusta kuni viieni.

Põhiliseks tingimuseks lülide töö õigel organiseerimisel on lüli koosseisu püsivus. Alatiste lülide organiseerimine võimaldab paremini ja täielikumalt kasutada iga kolhoosniku tööjõudu, suurendab kolhoosniku huvi oma töötulemuste vastu, edendab isiklikku initsiatiivi ning tõstab isikliku vastutuse tunnet.

Lülid töötavad aasta-ülesande alusel, mille neile kinnitab artelli juhatus.

Revisjonikomisjon

Artelli revisjonikomisjon teostab ühiskondlikku kontrolli nii artelli juhatuse kui ka teiste artelli ametiisikute töö ja tegevuse üle. Revisjonikomisjoni

valitakse artelli üldkoosoleku poolt kaheks aastaks 3—5 liiget, olenevalt artelli suurusest. Revisjonikomisjoni tööd juhib revisjonikomisjoni esimees, kelle valivad revisjonikomisjoni liikmed enda hulgast. Revisjoni aktid kuuluvad kinnitamisele üldkoosoleku poolt.

Revisjonikomisjoni esimeseks ning tähtsamaks ülesandeks on kontrollida artelli kohustuste õigeaegset täitmist riigi vastu.

Revisjonikomisjon on kutsutud kindlalt kaitsma riigi, kolhoosi ühis- kui ka kolhoosnikute erahuvisid ning paljastama kõik väärnähtused.*

Töönormid ja normpäevad kolhoosides

Töö eest tasumise sotsialistlik printsiip on kindlalt väljendatud Nõukogude Liidu Konstitutsioonis. Seal on öeldud: „Igaühele tema võimete järgi, igaühele tema töö järgi.“

See sotsialistlik töö eest tasumise põhimõte on rakendatud täielikult ka kolhoosides, kus ta tähendab seda, et iga kolhoosnik peab osa võtma ühismajandi tööst oma võimete kohaselt, kusjuures tasu oma töö eest saab ta vastavalt tehtud töö hulgale ja selle kvaliteedile.

Kõik põhimised tööd artelli ühismajandis teostatakse artelli liikmete poolt isikliku tööga. Ainult eriteadmisi omavaid isikuid, nagu agronoomid, zootehnikud, insenerid, on lubatud palgata põllumajanduslikele töödele väljastpoolt. Erandpuhkudel, kui pakiliste tööde ajal ei suudeta artelli liikmete oma tööjõuga töid õigeks ajaks lõpetada, on lubatud palgata ka ajutisi töölisi.

Kolhoosi tootmise iseärasustele vastavalt on kolhoosides rakendatud ka omapärane töö eest tasumise kord, mis tõstab iga kolhoosniku materiaalselt huvi tööviljakuse tõstmise, kolhoosi tootmisharude laiendamise ja kõigi põllumajanduslike saaduste kogutoodangu kasvu vastu.

Milles seisnevad siis kolhoosi töö korraldamise ja töö eest tasumise korra iseärasused?

Olulisemaks momendiks kolhooside töökorralduse juures on see, et tööd teostatakse tükitöö alusel. Tükitööks nimetatakse niisugust viisi, kus iga kolhoosniku tööd hinnatakse tasu arvestamiseks mitte selle järgi, kui kaua aega ta on tööl viibinud, vaid tegelikult tehtud töö hulga ja kvaliteedi järgi.

Sel teel on likvideeritud kolhoosis töötajate võrdsustamine töötasu arvestamisel, mille tagajärjel iga artelli liige püüab teha rohkem tööd, teha seda õigeaegselt ja võimalikult paremini.

Lähtudes sellest soovitatakse kolhoosidel teostada kõik põllutööd brigaadides ja lülides ning lõmakasvatuse farmides üldreeglina individuaalse ja väikegrupilise tükitöö alusel, et likvideerida sel teel isikliku vastutuse puudumist, mida esineb tööde läbiviimisel hulgi viisi.

Väikegrupilist tükitööd tavaliselt rakendatakse niisuguste tööde juures, mida töötajad üksikult teostada ei saa, nagu näiteks viljapeksmine, vilja puhastamine masinatega jne. Parimaks tükitöö vormiks tuleb pidada individuaalselt tükitööd. Individuaalse tükitöö juures arvestatakse ja hinnatakse iga kolhoosniku poolt tehtud tööd eraldi.

Et õigesti arvestada tasu igale kolhoosnikule tema poolt tehtud töö eest, on vaja õigesti kindlaks määrata tehtud töö kogus ja selle väärtus kolhoosi ühismajandile; selleks kehtestatakse iga töö jaoks teatav töönorm. Selle kohta on põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja 15-ndas punktis öeldud järgmist:

* Kolhoosi revisjonikomisjoni tööst ning ülesannetest on pikemalt kirjutatud kalendri juriidilise konsultatsiooni osas, lk. 175.

„Artelli juhatus töötab välja ja kolhoosnikute üldkoosolek kinnitab töönormid kõigi põllumajanduslike tööde kohta...

Iga töö kohta määratakse kindlaks töönormid, mis on jõukohased kohuse-
tundlikult töötavale kolhoosnikule, arvesse võttes tööloomade, masinate ja
maapinna seisukorda...“

ENSV Ministrite Nõukogu on oma määrusega „Abinõudest töö organiseerimise, tööjõudluse tõstmise ja töötasu maksmise korra parandamiseks Eesti NSV kolhoosides“ heaks kiitnud ENSV Põllumajandusministeeriumi poolt esitatud näidistöönormid, mille alusel iga kolhoos, vastavalt oma majandi tingimustele ning saavutatud tootlikkuse astmele, töötab välja omad töönormid. Töönormide väljatöötamisest kolhoosis võtavad osa põllumajanduse eriteadlased, kolhoosi brigadiirid, lülivanemad, kolhoosi juhatuse liikmed ning teadlikumad kolhoosnikud.

Seega alles pärast põhjalikku ja mitmekülgset läbiarutamist ja kaalumist esitatakse töönormid kinnitamiseks üldkoosolekule. Alles pärast seda, kui töönormid on üldkoosoleku poolt heaks kiidetud ning kinnitatud, rakendatakse need ellu igapäevases töös. Igal aastal kontrollitakse ja revideeritakse kolhoosides kehtivaid töönorme ja nende täitmist. Kui varem rakendatud töönormid osutuvad madalaks võrreldes saavutatud tasemega, siis võib neid norme muuta ja tõsta vaid kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel.

Kuid üksnes normi kindlaksmääramisest ei piisa, sest norm ei näita veel seda töövaeva, mis normi täitmiseks on kulutatud. Igaühele on teada, et kõik majandis teostatavad tööd pole ühesugused — esineb raskemaid ja kergemaid töid, lihtsaid ja teatavat oskust nõudvaid töid, suurema tähtsusega töid ning vähemtähtsaid. Kas võib võrdsustada koristaja või valvuri tööd uudismaaküндja või masinisti tööga?

Selleks, et hinnata tööd mitte üksnes töömahu järgi, vaid arvesse võtta ka töö juures nähtud vaeva ja pinget — ongi kolhoosides rakendatud töö hindühikuna nõndanimetatud normpäev.

Normpäev on seega kolhoosniku poolt ühismajandis tehtud töö hulga ja selle väärtuse mõõdupuuks, mis määrab kindlaks tema osavõtu ulatuse kolhoosi tulude jaotamisel. Artelli tüüp-põhikirja 15-ndas punktis on öeldud: „Iga töö, näiteks hektaari kindmine, hektaari külvamine, tonni teravilja peksmine... jne. — hinnatakse normpäevades töötajalt nõutava tööoskuse ja töö keerukuse ning raskuse järgi ja selle järgi, kui tähtis see töö artellile on.“

Et hõlbustada tööde hindamist normpäevades, on kõik kolhoosis teostatavad põllumajanduslikud põhi- ja kõrvaltööd jaotatud üheksasse rühma, olenevalt töö keerulisusest ja raskusest, töötajalt nõutavast tööoskusest ja töö tähtsusest.

Esimesse rühma liigitatud tööde päevase töönormi täitmise eest näiteks arvatakse 0,5 normpäeva. Sellesse rühma kuuluvad kõige lihtsamad tööd — majandi sisemised tööd, rehepeksukohtade puhastamine, umbrohu põletamine põllul jne. Teise rühma, töönormi tasuga 0,75 normpäeva, arvatakse niisugused tööd, nagu seemnete ettevalmistamine külviks, kartuli sortimine, põllumajanduslike kahjuritõrje, käsitsi viljapeade koristamine, küttepuid varumine jne. Kolmandasse rühma, töönormi tasuga 1,0 normpäeva, arvatakse näiteks kohalike väetiste kogumine, seemnete ja väetiste toimetamine külvimasinate juurde, teraviljade ja heintaimede kunstlik tolmeldamine jne. Neljandasse rühma, töönormi tasuga 1,25 normpäeva, arvatakse kesa äestamine, mulla rullimine, heina riisumine ja kaarutamine käsitsi, põhu ja aganete kandmine peksumasina eest jne. Viiendasse rühma arvatud tööd hinnatakse 1,5 normpäevaga, kuendasse — 1,75 normpäevaga, seitsmendasse — 2,0 normpäevaga. Kaheksandasse rühma, töönormi tasuga 2,25 normpäeva, on arvatud raskemad ja tähtsamad tööd, nagu seda on kõrre- ja uudismaa küндmine, masinisti töö viljalõikusmasinal, masinisti töö ristiku

ja lutserni seempe hõõrumisel jne. Viimasesse, üheksandasse rühma on arvatud tööd töönormi tasuga 2,5 normpäeva — need on kõige raskemad ja tähtsamad tööd, nagu masinisti töö isesidujal, soomaakünd, allalaskja töö viljapeksumasinal, lina ja kanepivarte väljavõtmine leost jne. Siinjuures tuleb alla kriipsutada, et kolhoosides kehtib sotsialistlik töö eest tasumise printsiip: võrdse töö eest saavad kõik võrdset tasu, olenemata soost ja vanusest.

Kolhoosides toimub, lähtudes üldkoosoleku poolt kinnitatud töönormidest ja tööde hinnetest, iga päev ja iga kolhoosniku poolt tehtud töö hindamine normpäevades. Tööde algarvestust teostavad kolhooside brigadiirid. Selleks kannavad brigadiirid iga päev iga kolhoosniku poolt tehtud tööd norm-päevade arvestuse lehele ning kolhoosnikute tööraamatutesse. Tööraamatud on harilikult kolhoosnikute käes; iga nädala lõpul antakse need brigadiirile tehtud tööde ja arvestatud normpäevade sissekandmiseks ning järgneva nädala esimesel päeval tagastatakse need täidetult kolhoosnikutele.

Igal kolhoosnikul ja kolhoosis töötaval kolhoosipere liikmel on oma tööraamat. Artelli juhatus paneb vähemalt üks kord kuus välja artelli liikmete nimekirja, kus on ära näidatud nende poolt möödunud kuu jooksul tehtud normpäevade arv. Niisugune kord võimaldab igal kolhoosnikul pidevalt jälgida, kas talle on õigesti arvestatud normpäevi tehtud tööde eest või mitte. Nõukogude valitsus ja partei kaitsevad kolhoosi normpäeva tähtsust ja selle väärtust, mida saab kindlustada vaid siis, kui normpäevi arvestatakse õigesti ning kui neid põhjusega ei raisata. Iseäranis suurt rõhku on pandud administratiiv-teenindava personaali koosseisude koondamisele ja neile töötasuks arvestatavate normpäevade kulutamise korrastamisele, mis omakorda tõstab tootval tööel teenitud normpäeva väärtust.

Valitsus soovib kolhoosidel tulude jaotamisel arvesse võtta veel ka saaki; nimelt sääraselt, et brigadidele ja lülidele, kes on ületanud nende määratud viljasaagi plaani, arvestatakse täiendavalt juurde plaani ületamise eest normpäevi.

Peale täiendavate normpäevade, mida kolhooside brigadidele ja lülidele arvestatakse viljasaagi plaani ületamise eest, saavad kolhoosi brigadid ja lülid üleplaanilise viljasaagi puhul ka täiendavat tasu natuuras, millelt osa üle plaani toodetud saadustest. See tähendab, et osa saadusi, mis on saadud üle plaani, läheb ainult nende kolhoosnikute tuluks, kes ületasid plaani.

Artelli avansside väljaandmine ja tulude lõplik jaotamine liikmete vahel toimub põhikirja kohaselt eranditult artelli iga liikme poolt tehtud normpäevade arvule vastavalt. See tähendab seda, et see, kes on rohkem teinud tööd kolhoosi ühismajandis ning on järelikult ka rohkem teinud normpäevi, saab ka suurema töötasu ja sissetuleku.

Põllumajandussaadused, mis jäävad üle pärast riiklike müügikohustuste ja masina-traktorijaama naturaaltasu õiendamist, samuti pärast seemne ja loomasööda eraldamist ning seemne- ja söödakindlustusfondi ja abistamisfondi moodustamist ning turul müümiseks määratud saaduste eraldamist — jaotab artell oma liikmete vahel normpäevade järgi.

Masina-traktorijaamade ülesanded kolhoosis

Agronoom V. KOSAR

Kapitalistlikus maailmas masinad põllumajanduses on kättesaadavad peamiselt kulakutele ja mõisnikele, kelle käes nad on võimsaks vahendiks töötava talupoja eksploateerimisel. Töötav talupoeg oma majanduslikus võimetuses ei suuda kapitalistlikus maailmas muretseda masinaid, kuna väikeses ma-

jandis ei leidu töömahtu, mis oleks küllaldane masina tasuvaks ekspluateerimiseks. Näiteks 1938/39. a. paiku kalkuleeriti Eestis, et juba lihtsamate külvija koristamismasinate kasutamise tasuvaks muutmiseks on vaja vähemalt 20 ha niitepinda, vähemalt 40 ha külvipinda jne., rääkimata traktoritest, viljapeksuja teistest komplitseeritud ja kallitest masinatest. P.-Ameerika Ühendriikides ainult 28,3% farmidest kasutab traktoreid. Nõukogude Liidus teenindati aga juba 1940. a. 94% kolhooside külvipinnast masina-traktorijaamade poolt.

Masina-traktorijaamad, mis loodi seltsimees Stalini initsiatiivil, tegid kättesaadavaks kõigile töötavatele talupoegadele kõige moodsamad ja täiuslikumad masinad kõige soodsamatel kasutamise alustel. Sotsialistlik riik kindlustab masina-traktorijaamade masinate kvaliteetse remondi, maksab vastava administratiivpersonaali ja tootmistööliste palgad (täielikult või osaliselt), õpetab välja vastava kaadri jne. Masina-traktorijaamade töö eest võetav töötaasu on aga minimaalne ja seda võetakse vastavalt kolhoosi põldude viljakusele. Masina-traktorijaamad kujunesidki kolhoosikorra kõige võimsamaks alustooks; kolhoosid omakorda oma sotsialistliku maakasutamissüsteemiga andsid võimaluse kõige võimsamate põllutöömehhanismide kõige täiuslikumaks kasutamiseks.

Kolhooside tähtsusele põllumajanduslike tööde mehhaniseerimise võimaluste tohtu laiendamise seisukohalt juhtis eriti tähelepanu seltsimees Stalin. Eesrindliku kapitalistliku põllumajandusega Ameerika Ühendriikides traktorite tööjõudlus on ligemalt 2,5 korda madalam kui Nõukogude Liidus kolhooside ja masina-traktorijaamade süsteemi juures.

Juba enne sõda teostati NSV Liidu kolhoosides enamik põllutöö masina-traktorijaamade poolt, näiteks sügisküüdi 71%, kesaküüdi 84%, suviteravilja küüdi 82%. Masina-traktorijaamad aitasid säästa aastas 7,2 miljoni inimese töö. 1946. a. Nõukogude Liidus töötas 7577 masina-traktorijaama, kes tegid kolhoosides töid kokku 140 miljoni ha ulatuses (pehmekünni-ühikuis arvatult).

Eesti NSV-s töötab praegu 24 masina-traktorijaama, kes teenindavad meie noori kolhoose ja ka kehv- ning kesktalunikke.

Meie masina-traktorijaamade põhiülesandeks on juba organiseeritud kolhooside põldude viljakuse tõstmine ja kolhooside majanduslik ning organisatsiooniline tugevdamine. Ühtlasi aga meie masina-traktorijaamad peavad nii organisatoorselt kui ka majanduslikult aitama töötavaid talupoegi ühinemisel uutesse kolhoosidesse.

Masina-traktorijaama abi kolhoosile määratakse konkreetselt ja üksikasjaliselt kindlaks nende vahel sõlmitavas mõlemapoolses lepingus. NSV Liidu valituse poolt on kinnitatud sellekohane tüüpleping, mis võetakse aluseks lepingu sõlmimisel. See tüüpleping on rajatud ÜK(b)P Keskkomitee 1947. a. veebruaripleenumi ajaloolistele otsustele. Leping kinnitatakse kohalikus maakonna täitevkomitees ja tal on seaduse jõud mõlema poole suhtes.

Leping masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel on mõlemapoolseks kohusteks saavutada lepingus ettenähtud viljakus kolhoosi põldudel. Selleks masina-traktorijaam kohustub tegema kolhoosis oma traktorite ja põllutöömehhanismidega vastava hulga tööd. Omakorda kolhoos kohustub oma elavveojõu, inventari ja kolhoosnikute tööjõuga sooritama ülejäänud osad töödest ning ühtlasi andma veo- ja inimtööjõu, mis on vajalik MTJ traktoriagregaatide teenindamiseks kütta-aine, vee, külvise jne. juurdeveoks ja masinate takistusteta töötamiseks. Peale selle kolhoos kohustub võtma kasutamisele kõik lepingus ettenähtud agrotehnilised abinõud, mis on vajalikud plaanitud viljakuse saavutamiseks, nagu: kohalike väetiste kogumine talvisel perioodil, nende õigeaegne väljavedu ja külv, külvise puhastamine ja puhtimine, külv sordiseemnega, hooldustööd, võitlus umbrohu vastu, õigeaegne ja kadudeta viljakoristamine. Kõigi tööde kohta — nii nende kohta, mis teostatakse MTJ poolt, kui ka teiste kohta, mis teostatakse kolhoosi poolt — peavad olema lepingus kindlaks määratud tähtsajad ja kvaliteedi nõuded, vastavalt eesrindliku agrotehnika tasemele. Peale selle kolhoos korraldab traktoristide majutamise ja toitlustamise, annab hoiruumid traktorite ja põllutöömehhanismide ning kütta-aine jaoks. Ka korraldab kolhoos

MTJ traktorite ja masinate ning teiste MTJ varade valvet nende viibimise ajal kolhoosis. MTJ ja kolhoos kohustuvad vastastikku heaperemehelikult ümber käima üksteise varadega.

Lepingus ette nähtud tähtaegadel tasub kolhoos MTJ poolt teostatud tööde eest riigile naturas. Vastavalt ENSV Ministrite Nõukogu määrusele nr. 434, 1948. a. maksavad kolhoosid naturaaltasu 10% vähem kui üksiktalundid.

Naturaaltasu määrad teravilja osas olenevad piirkonniti määratud viljakuse tasemest, tegelikult saadud viljasaagist ja tööde teostamise õigeaegsusest. Viljakuse grupid on järgmised: kuni 7 tsentnerit ha-lt; 7—9; 9—11; 11—13; 13—15; 15—17; 17—19; 19 ja enam tsentnerit teravilja ha-lt. Naturaaltasu määramisel aluseks võetakv teravilja viljakuse määr piirkonniti teatakse masina-traktorijaamale varumisorganite poolt. Kartuli kasvatamiseks tehtavate tööde eest määratakse naturaaltasu ainult vastavalt maakonnale, olenemata saagist. Tehniliste kultuuride kasvatamiseks tehtud tööde eest arvestatav naturaaltasu on ühtlane terves vabariigis.

Tööde eest, mis on tehtud hilinemisega, arvestatakse naturaaltasu 10% vähem. Kui töö hilines kolhoosi (või üksiktalundi) süü läbi, siis naturaaltasu tuleb tasuda täies ulatuses. Halvakvaliteediliste tööde eest kolhoos (või üksiktalund) ei maksa ja need tehakse ümber süüdlase kulul. Vaidlusküsimused tööde kvaliteedi ja teostamise õigeaegsuse kohta lahendab kohaliku maakonna täitevkomitee põllumajanduse osakond. Varanduslikud nõudmised kolhoosi ja MTJ vahel, mis tekivad lepingu mittetäitmisest, lahendab kohalik rahvakohus.

Meie noored kolhoosid peavad hoiduma lepingu mittetäitmisest, eriti viivitustest naturaaltasu maksimisega. On ette nähtud, et iga viivitatud 10 päeva eest tuleb maksta viivist 1% ulatuses naturaaltasust, kuritahtliku mittemaksmise puhul võetakse aga süüdlased vastutusele ja kolhoosile võib määrata trahvi. Naturaaltasu on riigivõlg ja see kuulub tasumisele esimese järjekorras.

Masina-traktorijaamade töö ja ülesanded kolhoosis ei piirdu ainult põllutööde tegemisega. Masina-traktorijaamad peavad oma eriteadlaste-agronoomide kaudu organiseerima kolhooside tootmistegevust. Selleks MTJ agronomid abistavad kolhoosnikuid tootmisplaanide koostamisel, võttes sellest vahetult ise osa. Sealjuures MTJ agronomid peavad pidama silmas, et MTJ abi ratsionaalne kasutamine oleks majanduslikult õigesti kooskõlastatud kolhoosi kõigi tootmisressursside maksimaalse kasutamisega veo- ja inimtööjõu alal.

See ülesanne nõuab MTJ agronomidelt teenindatavate kolhooside ökonoomika ja agrotehnilise olustiku sügavat tundmist. Paremad MTJ agronomid tunnevad hästi oma kolhooside mullastikku (eriti tähtis meil), kliimat, maapinna reljeefi, taimestiku isärasusi; nad peavad iga kolhoosi kohta ökonoomilist registrit, kus on näidatud kolhoosis olemasolev inim- ja veojõud, saigid kultuuride järgi, külvikorrad ja iseloomustavad andmed iga külvikorra välja kohta; meie oludes on tingimata tarvilikud ka andmed väetistarbe, mulla reaktsiooni, lubjatarbe ning vajalike maaparanduslike tööde kohta.

Tootmisplaanide koostamisel MTJ agronom peab tõmbama kaasa MTJ ja kolhoosi aktiviste, tootmisala eesrindlasi, kes aitavad kaasa plaani konkretiseerimisele ja tootmisressursside laiale mobilisatsioonile kõrge viljakuse saamiseks kolhoosi põldudel. Masina-traktorijaama suureks ülesandeks ongi kasvatada kolhooside põllumajanduslikku kaadrit — brigadiire, lüüvanemaid, eriteadlasi taimekaitse alal jne. Selleks MTJ agronomid korraldavad kolhoosnikutele agrotehnilisi õppusi ja erialaseid kursusi. Agrotehniline õppus kolhoosnikutega käib läbi aasta ja ta kohandatakse MTJ agronomi poolt vastavale käsilolevale või eelolevale tööperioodile. MTJ agronomid peavad tutvustama kolhoosnikuile moodsaid agrotehnilisi võtteid ja organiseerima nende rakendamist kolhoosis.

Võitlus kõrge töökvaliteedi eest kolhooside põldudel peab hõlmama kõiki kolhoosnikuid ja MTJ töötajaid. Vennasvabariikiide kogemustest on teada, et kõige paremaid tõotulemusi viljakuse tõstmise alal kolhoos ja MTJ saavutavad siis, kui võitlusele töökvaliteedi eest on mobiliseeritud nii kolhoosi põllun-

dusbrigaadi liikmed kui ka MTJ traktoristid, brigadiirid jne., kes töötavad kolhoosis.

On täiesti lubamatu „pattude andeksandmise“ praktika, kus vastastikku leplikult suhtutakse MTJ traktoristide ja kolhoosi põllundusbrigaadi poolt tehtud vigadesse töö kvaliteedi alal. Võitluses kõrge tööviljakuse, töö kvaliteedi ja viljasaagi tõstmise eest on oluline, nagu näitab praktika, et kolhoosile oleks kinnistatud kindel traktoribrigaad (või traktoriagregaadid pidevalt ühest ja samast traktoribrigaadist), kes töötab aastast aastasse sama põllundusbrigaadiga, tunneb sellele kinnistatud maatükkide iseärasusi, brigaadile kinnistatud tootmisvahendeid ja brigaadi liikmete töövõimeid. Parimad töösaavutused sellistelt kuulsatelt traktoristidelt ja brigadiiridelt vennasvabariikides, nagu seda on sm-d Garmaš, Angelina, Bortakovski jne., on saavutatud just tiheda ja pideva koostööga kolhooside põllundusbrigaadidega, kellega üheskoos võideldakse ühise eesmärgi saavutamiseks, milleks on viljakuseplaani täitmine ja ületamine. Siin mängib veel tähtsat osa sotsialistlik võistlus kolhoosi põllundusbrigaadide liikmete ja samu brigaade abistavate traktoribrigaadide liikmete vahel.

Kolhoosi ja MTJ töö kooskõlastamiseks on nähtud ette, et MTJ ja kolhoosi vahel sõlmitav leping tingimata arutatakse läbi ja kinnitatakse kolhoosi üldkoosolekul. MTJ direktor annab vähemalt 2 korda aastas kolhoosile üldkoosolekul aru lepingu täitmisest. Omakorda iga kolhoosi esimees kuulub MTJ nõukogusse, mis on nõuandvaks organiks MTJ direktori juures ja kutsutakse kokku MTJ direktori, kuid ka teenindatavate kolhooside nõudel MTJ töö küsimuste arutamiseks.

Viisaastakuplaan näeb ette ENSV-s töötavate MTJ-de arvu tõstmist 50-ni; MTJ-de traktoripark, võrreldes 1945. aastaga, peab kasvama ligemale 5-kordseks ja osatähtsus meie põllutöö üldmahus umbes 10-kordseks. Meie masinatraktorijaamadest peab saama võimas tugi arenevatele kolhoosidele; nad peavad abistama nii oma tootmisvahenditega kui ka organisatoorselt uue õnneliku elu rajamist töötavatele talupoegadele. Kuid olemasolevate kolhooside abistamise kõrval MTJ-de töötajad ei tohi hetkekski unustada oma suurt osa, mis neil on täita uute kolhooside organiseerimisel, meie põllumajanduse kiireks rekonstrueerimiseks sotsialismi alustel. See ülesanne on meie põldude viljakuse tõstmise kõrval otsustava tähtsusega, on temast lahutamatu, ja tema kallal peab töötama iga MTJ töötaja — direktorist haakijani.

Põllumajandusliku ühistegevuse ülesannetest ja tegevusest

J. PARN

Põllumajandusliku Ühistegevuse Keskliidu esimees

Ühistegevus eesti põllumajanduses ei ole uus nähtus. See omab enam kui 50-aastast eluiga ja traditsioone. Juba tsaarivalitsuse ajal loodi hulk ühistuid — peamiselt piimatööstuste rajamiseks ja viljapeksumasinade muretsemiseks. Kodanlikes Eestis see liikumine suurenes veelgi ja haaras kümneid tuhandeid talupoegi. Kuid tolleaegne ühistegevus oli oma aja laps ja omas kõiki neid tunnuseid, mida omab kapitalistlik ühiskond: sinna oli koondunud peamiselt maarahva jõukam, rikkam, kulaklik kiht, kes oma majanduslikku üleolekut ära kasutades ühistegevuse sildi all ekspuuteeris ümbruskonda — kehv- ja kesktalunikke. Ühistuid endid aga ekspuuteeriti omakorda nende keskuste poolt, kes juhatustes istusid saamamehed — erakondade tegelased. Samuti tuleb lugeda suureks puuduseks tolleaegsele ühistegevusele asjaolu, et ühistud enamasti olid väga killustatud, tegelesid kitsa

erialaga, mispärast talunik, kes tahtis lahendada ühistegevuse kaudu oma töö- ja tootmisprobleeme, pidi üheaegselt olema liikmeks paljudes ühistutes.

Ühistegevuse ülesandeks on rahvamajanduses seni veel kasutamata seisnud ressursside mobiliseerimine, ühendamine ja nende plaanikindel tegevusse rakendamine. Näiteks käib elektri-jõujaama või piimatööstuse ehitamine ühele talupojale üle jõu ega ole majanduslikult tasuv, kuid hulgale on see jõukohane ja vägagi tasuv.

Nende puhtal kujul majanduslike väärtuste kõrval omab hindamatut väärtust ühistegevuse idee ise kui kollektiivse töö ja tegevuse algrakute, mis kõigis oma avaldusvormides demonstreerib oma üleolekut individuaalmajandamisest, luues seega soodsa pinna meie noore kolhoosiliikumise arengule.

Sõjaeelsed stalinlikud viisaastakud tõstsid suure Nõukogude riigi maailma rahvaste peres esirinda. Nende kaudu likvideeriti mahajäämus, mille jättis pärastuseks noorele Nõukogude riigile tsaari-Venemaa, nende abil loodi baas võitluseks fašistlike rööv vallutajate vastu ja nende purukslõõmiseks.

Eesti NSV võtab praegu esmakordselt osa stalinliku viisaastaku teostamisest ja seda tagajärjekalt. Suur tõus on selles viisaastakus ette nähtud Eesti NSV põllumajanduse arengule ja selles on oma kaaluv sõna ütelda meie rohkearvulisil põllumajanduslikel ühistuil.

Meie nõukogude ühiskonnas rahuldavate tulemuste saavutamiseks ühistegevuses on tarvis kolme põhitingimust: 1) et ühistu oleks massiühistu, s. t. et ühistu värbaks enamiku ümbruskonna elanikkonnast, 2) et ta omaks või suudaks muretseda küllaldaselt ressursse oma eesmärkide teostamiseks ja 3) et teda juhiks aus ja töövõimeline juhatus, kes tegutseb kooskõlas meie rahvamajanduse taastamise ja arendamise viisaastakuplaaniga.

Põllumajanduslik ühistegevus on kolmel pärast sõjaeelsel aastal nõukogude valitsuse ja kommunistliku partei pideval hoolitsusel ja juhtimisel kasvanud tugevaks organisatsiooniks, kes on suuteline arendama mitmekülgset tootlikku tegevust, teenindama oma liikmeskonda ja teisi põllupidajaid paljudel aladel. Käesoleva aasta kevadel viidi lõpule põllumajandusliku ühistegevuse organisatsiooniline ülesehitus. Esmakordselt loodi maakondlikud ühistute liidud; neid omakorda ühendab ja juhib Põllumajandusliku Ühistegevuse Keskliit. Keskliidu süsteemi kuulub ka Vabariiklik Loomakasvatuse-Piimaühistute Liit, kelle ülesandeks on kogu Eesti NSV territooriumil ühistegeliku loomakasvatuse ja piimatööstuse organiseerimine ja arendamine.

Ühistutesse on pidevalt juurde tulnud uusi liikmeid, eriti kehvikute ja uusmaasaajate hulgast; need on asunud ka ühistegevuse juhtimisele, kõrvaldades sealt kulakliku elemendi, kes seal varem oli domineeriv.

Samal ajal kasvas jõudsasti ühistegelik masinate ja põllutööriistade park, mis paljudel aladel mitmekordistus. Traktorite arv ühistutes on sõjaeelsele võrreldes suurenenud rohkem kui neli korda. Kui ühistuil oli enne sõda 269 lokomobiili, 140 mootorit, 569 viljapeksumasinat, siis praegu on neil 451 lokomobiili, 639 mootorit ja 1838 viljapeksumasinat; ühistud omavad viljapeksu alal Eesti NSV-s otsustavat tähtsust. Ühistute traktorite ja teiste põllutööriistade parki kasutavad peamiselt uusmaasaajad ja kehvikud, kellel hobuveojõudu on veel napilt. Tasu nende kasutamise eest on minimaalne ega käi kellelegi üle jõu.

Samuti on kasvanud ühistutele kuuluvate jahuveskite, viljakuivatite ja saekaatriite arv, mida kodanliku korra ajal ühistuil hoopiski ei olnud. Nüüd nad etendavad ühistute elus juba tunduvat osa. Nii kuulub praegu ühistuile 155 jahuveskit, 219 viljakuivatit, 82 saekaatriit.

Alates 1946. a. kevadest on ühistute juurde moodustatud teraviljafond, et abivajavaid liikmeid toetada seeme- ja tarbeviljaga. Aastast aastasse tõuseb ühistute kaudu organiseeritud kütte- ja alusturba tootmine. On loodud 30 toorlina-puhastamispunkti, millede arv pidevalt kasvab. Ühistegelik haudejaamade võrk hautas 1948. a. välja 307 000 tibu, omades inkubaatorites 150 000 ühekordset munakohta. See arv tõuseb 1949. a. hooajaks 100 000

munakoha võrra, mis suures ulatuses suudab rahuldada liikmeskonna nõudeid. Ühistute kaudu on seni elektrifitseeritud 20 000 majandit, mis näitab meie maaelanikkonna suurt huvi elektrienergia saamise vastu ühistute kaudu. Ühistute suur masinate ja põllutööriistade park nõuab pidevat ja suurt remonti. Kodanisel ajal ühistuil oma remondibaasi ei olnud, nüüd, vaatamata pargi mitmekordistumisele, suudab remondibaasa rahuldada remondivajadusi vähemalt 50% ulatuses. Remonditöökodade võrgu laiendamine ja nende sisseseadete täiendamine jätkub pidevalt.

Ühistute piimatööstuste võrk, mis sõja ja okupatsiooni läbi kandis suuri kaotusi, on taastatud ja tugevasti laiendatud mitmekümne uue piima-vastu-võtupunkti avamise näol. See võrk juba enamvähem rahuldab piimatoojate nõudeid. Seoses sellega on tõusnud ka piima läbikäik meiereidest ja piimasaaduste hulk. 1948. aastal Eesti NSV talundid täitsid juba septembrikuul aegsasti enne tähtaega riikliku piimavarumise aastaplaani.

Kodanisel ajal ühistud ei tegelnud loomakasvatusega üldse, ei mõjutanud seda millegagi. Nüüd aga on ühistud asunud seisukohale, et paarituspunktide võrk külas peab kuuluma ühistegevusele, et tuleb paaritustegevusest välja lülitada kõik eraisikute tõutud isasloomad. Sellega antakse tugev panus meie loomakasvatuse arengule. 1948. a. sügisel oli ühistute paarituspunktide võrgus 955 pulli, 163 täkku, 304 kultu, 390 jäära. Tänu eesrindlike ühistute aktiivsusele see arv näitab pidevat tõusu. Kuid ei saa jätta mainimata, et on veel terve rida ühistuid, kes paarituspunktide loomisele veel ei pööra mingit tähelepanu ja on asunud kõrvaltvaataja seisukohale. Ühistu liikmel ja revisjonikomisjonidel tuleb siin nõuda juhatustelt suuremat aktiivsust, teguvõimetud juhatuse liikmed tuleb asendada uutega.

Enam kui kolmandik kõigist ühistuist on asutanud sigade ja veiste nuumapunktid, et ratsionaalselt kasutada viljapeksu eest saadavat teravilja ja mitmesuguseid ühiskondlike majandite ning käitiste saadusi. Kalmetu p/m. ühistu avaldas üleskutse tasuda riigile nende punktide kaudu ühistu-liikmete lihanormi. Tegelikult on see ilus ja kasulik algatus alles veel vähe levinud, nagu nuumapunktide organiseeriminegi. Nende kaudu ühistud võivad saada suuri sissetulekuid ja anda elanikkonna varustamiseks vähe-malt tuhat tonni sealiha.

Ühiskondlike majandite loomist ühistute juurde alustati 1946. a., milleks kasutati riigi reservmaid. Praegu on neid juba üle 300. Nimetatud majandid on ühistutele baasiks, kus saab organiseerida paarituspunkte ja sugulavasad, kasvatada puhtasordilist seemevilja ja heinaseemet, arendada aiandust ja kasvuhoone-majandust, luua munahaudepunkte, ehitada remonditöökodasid, masinakuure, viljakuivateid, viljasorteerimispunkte jne. Uhtlasi on see majand ühistu keskuseks ja juhatuse asukohaks.

Kuivendustööde alal uute maa-massiivide ülesharimiseks on massitöö korras kaevatud tuhandeid kilomeetreid uusi kraave ja korrastatud vanu kanalisatsioonüsteeme.

Põllumajandusliku ühistegevuse süsteem on alates 1945. aastast etendanud tähtsat osa põllumajandussaaduste kokkuostul ja turustamisel. Ostetakse oma liikmeskonnalt ja teistelt põllupidajailt turul kujunevate hindadega, olles seega vahetalitajaks tootja-põllumehe ja tarbija-linnaelaniku ja tööstustöölise vahel. See aitas tublisti kaasa spekulatsioonile ja spekulantide kõrvaldamisele toiduainete-turult. Uksi 1947. a. jooksul turustati põllumajandusliku ühistegevuse süsteemi kaudu põllumajandussaadusi enam kui 400 milj. rbl. väärtuses.

Ülaltoodust näeme, et põllumajanduslik ühistegevus on olnud rahvamasse ja tootmisressursse mobiliseerivaks ja plaanikindlalt töölerakendavaks jõuks, on olnud kollektiivse töö idee levitajaks rahvamassides. Näeme ühtlasi ka, et meie külas peituvad veel suured jõureservid ja et nende oskuslikul organiseerimisel võib saavutada veel palju suuremaid tagajärgi meie põllumajanduse arengu taseme kiirel tõstmisel.

Maa tarbijate kooperatiivi ülesandeid kolhooside ja üksiktalude varustamisel

Nõukogude Liidu tarbijate kooperatsiooni peamiseks ülesandeks on tõsta maaelanikkonna varustamise taset, maakaubanduse kultuuri ja kiirendada kaubakäivet maa ja linna vahel.

Maaelanikkonna, s. o. kolhoosnike ja üksiktalunike kaupadega varustamise tegelikuks, otseseks teostajaks on tarbijate kooperatsiooni põhilülil — tarbijate kooperatiiv. Tarbijate kooperatiiv on vabatahtlikult ühinenud kodanike koondis, mille liikmeiks võivad olla mõlemast soost isikud, kes on 16 a. vanad, välja arvatud need isikud, kellel on võetud valimisõigus. Kooperatiivi juhtimise kõrgemaks organiks on liikmete üldkoosolek, kes kooperatiivi tegevuse juhtimiseks valib juhatus, Juhatus tegevuse revideerimiseks volitab üldkoosolek revisjonikomisjoni. Mõlemad organid tegutsevad liikmete üldkoosoleku poolt antud tegevusplaanide ja korralduste ning kehtivate seaduste ja kõrgemalseisvate organisatsioonide juhtnõuude alusel. Kooperatiivi liikmed on kooperatiivi peremehed, kes on õigustatud ja ka kohustatud aktiivselt osa võtma oma organisatsiooni tegevuse parandamisest ja väärnähtuste kõrvaldamisest. Tarbijate kooperatiivi ülesandeks on rahuldada kõigi töötajate üha kasvavaid nõudeid neile vajalike kaupade suhtes ja soodustada sellega sotsialistliku majanduskorra kasvu (Tarbijate Kooperatiivi normaalpõhikirja p. 1).

Nende ülesannete täitmiseks kooperatiiv avab kauplusi, organiseerib töös- tus- ja toidukaupade kättetoimetamist tarbijatele, teostab tarviduse tundmaõppimise alusel kaupade ostu oma liidust ja teistest ühistegelikest ning riiklikest asutustest, teostab riiklikele ülesandele kokkuleppe kohaselt oma liiduga ja muude organisatsioonidega või nende ülesandel põllumajanduslike toodete, toormaterjalide ja kodutööstuse toodete kokkuostu, organiseerib neil ostarbeil kokkuostetud toodete vastuvõtu-, sorteerimis- ja säilitamispunkte, samuti ka ettevõtteid nende toodete töötlemiseks. Ta organiseerib oma tarbijaskonna jaoks restorane, teemaju, sööklaid, pagaritööstusi ja muid tootmisettevõtteid (Koop. põhikirja p. 2).

Nagu sellest näeme, on kooperatiivi ülesandeks oma piirkonna kogu tarbi- jaskonna varustamine neile vajalike tarbimiskaupadega.

Majandid (kolhoosid, üksiktalud) vajavad aga tootmisprotsessis veel mitme- suguseid põllumajanduslike tootmisvahendeid, mida toodab nõukogude töös- tus, nii põllutööriistu, masinaid, mineraalväetisi. Ka nendega peab koopera- tiiv varustama oma piirkonna põllumajanduslike ettevõtteid, hankides kaupu tsentraliseeritud korras jaotatavaist fondidest või oma abikäitiste toodangust (vankrid, reed jm.). Eriti hästi peavad kooperatiivid töötavat talurahvast tee- nindama põllutöö-hooaegadel. Tuleb hoolitseda, et oleks külviajal õigeks ajaks kohal mineraalväetis, maaharimisriistad, külvimasinad. Saagikoristamise- ja lõikustöödeks peab varakult olema varutud rohuniitjaid, viljalõikajaid, kartuli- võtjaid, loorehasid ja vajalikul hulgal tagavaraosi. Viljapeksutöödeks tuleb hankida kaubandusvõrku küllaldaselt kütte- ja määrdeõlisid, viljapeksumasi- nate osi jm.

Kõigi hooajakaupade hankimise kohta kehtib üldine nõue, et nad peavad olema jaekaubandusvõrgus (kauplustes, ladudes) kohal aegsasti enne hooaja algust. Põllutööhooaegadel tuleb kooperatiivil kõigiti soodustada ka talupo- eade tarbimisvajaduste rahuldamist, avades täiendavaid müügipunkte põllul töötajate vahetuse lähedusse, kindlustades neis rikkaliku sortimendiga laia- tarbekaupade müügiloleku, samuti organiseerides elteilmiste vastuvõtmist kolhoosnikult ja üksiktalupidajailt nende vajalikele kaupadele ja nende koju kättetoimetamist.

ETKVL süsteemis on eraldi kolhooside teenindamiseks loodud Kaubandus-

valitsuse poolt kindel kord, mis peab kindlustama kollektiivmajandite kiire ja häireteta varustamise. Kooperatiivides ja maakondlikes liitudes on sisse seatud kolhooside kaubatellimiste raamat. Nende tellimiste täitmiseks on ette nähtud tähtajad: tarbijate kooperatiividel 24 tundi, tarbijate kooperatiivide maakondlikel liitudel 72 tundi ja ETKVL Kesksaasidel 7 ööpäeva. Tellimise edasikandmine peab toimuma kõigis lülides 24 tunni jooksul. Kaubatellimiste raamatuid kontrollitakse kõrgemalseisvate organisatsioonide poolt pidevalt ja tehakse selle kohta vastav kirjalik märkus. Kaupade tellimisi võib kolhoos anda kooperatsiooni kõigile lülidele vahetult, s. o. kooperatiividele, tarbijate kooperatiivide maakondlikele liitudele ja ETKVL Kaubandusvalitsusele. See annab kolhoosidele võimaluse vajaliku kauba saamist igati kiirendada ja võrgus olemasolevaid kaupu alati vahetult kätte saada. Siinjuures peab märkima, et kaupade müük ka kolhoosidele toimub ainult sularahas-otse või vastava summa ülekandmise alusel kaubaandja arveldusarvele Riigipangas. Võlgumüük on kategooriliselt keelatud ja selle teostajad võetakse rängele vastutusele kui finantsdistsipliini rikkujad.

Partei ja valitsus on alati hoolitsenud ja hoolitseb talurahva vajaduste rahuldamise eest, luues selleks kõik eeldused. Tarbijate kooperatsiooni töötajail ja eriti kooperatiivide juhtival kaadril tuleb teha kõik, et rahuldavalt hakkama saada oma ülesandega vahemehena tööstuse ja tarbijaskonna vahel.

J. KOIK

ETKVL org.-revisj. osakonna vanem-inspektor

Agro- ja zootehniline nõuande- ja propagandatöö eesrindliku nõukogude bioloogiateaduse alusele

Agronoomia kujutab endast tähtsat lüli üldises teaduses loodusest, eriti aga just seda osa, millel on konkreetseks ülesandeks looduse stiihliste jõudude allutamine inimkonna huvidele. See on saanud täiel määral teoks ainult sotsialistlikus ühiskonnas, Nõukogude Liidus. Ta on saanud seda seepärast, et ainult Nõukogude Liidus valitseb jagamatult Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini suur teooria — võimas dialektiline materialism. See tõi värsked tuuli Lääne-Euroopa kivinenud agronoomilistesse tõekspidamistesse, murdis kapitalistliku vananenud teaduse ahelad ja kujundas uue sotsialistliku agronoomilise teaduse.

Nõukogude suured teadlased Timirjazev, Mitšurin, Viljams, Lössenko ja teised on loonud nõukogude agrobioloogiateaduse, mis on harmooniliseks üld-agronoomiliseks teaduseks sotsialistlikule põllumajandusele, mis kindlustab saakide ja toodangute progressiivse tõusu meie maal.

Meil tuleb seda teooriat kasutada ja edasi arendada vastavalt Eesti NSV tingimustele. Sellele tööle tuleb kaasa tõmmata mitte ükski teadlasi ja agronoomi, vaid ka laialdasi rahvamasse, eesrindlikke kolhooside ja sovhooside töötajaid, kuid ka üksiktalupoegi. Akadeemik T. D. Lössenko ütleb, et nõukogude teaduse jõud seisneb tema sidemes massidega, teooria ja praktika ühtsuses.

Meie noored eesrindlikud sovhoosid ja kolhoosid on juba lühikese ajaga näidanud, milliseid tulemusi annab eesrindliku agrotehnika ja teaduse saavutuste rakendamine. Paljud meie sovhoosid ja kolhoosid on suutnud saake tõsta mitmekordselt kõrgemaks kui meie keskmised tavalised saagid. Nende eesrindlaste võtteid ja töökogemusi on vaja laialdaselt selgitada ja populariseerida ning organiseerida nende rakendamist kõigis majandis.

Agro-zootehnilise propaganda peaaesandeks ongi viia laiadest rahvahulkadesse nõukogude teadlaste avastused ja õpetused, esmajoonest teha seda aga

meie noortes kolhoosides ja sovhoosides. Iga kolhoos ja kolhoosnik kujunegu eesrindliku agrotehnika ja zootehnika rakendajaks ning teaduse edasiarendajaks.

Igas kolhoosis tuleb organiseerida agronoomide ja zootehnikute juhtimisel õpingid agrotehnika ja zootehnika õppimiseks, vastavalt iga kolhoosi omapärale ja olukorrale. Neis õpingides tuleb paralleelselt tootmistegevusega, eriti aga talvekuudel õppida ja läbi arutada kolhoosis konkreetset kasutatav agrotehnika ja zootehnika vastavalt põldude ja karja omapärale ja nõuetele. Töö õpingis ei tohi toimuda ainult teoreetiliste loengute korras, vaid küsimuste läbiarutamise peavad osa võtma kõik õpingilased, sest igal põllu- või karjabrigaadi liikmel on edasi anda oma praktilisi kogemusi ja tähelepanekuid, mis on eriti väärtuslikud, sest nad aitavad õpitavat ainet siduda konkreetsete tegelikkusega.

Õpinguid tuleb siduda võimalikult praktiliste näidetega ja demonstratsioonidega (karjalaudas, aidas jne.), kasutades selleks kõiki võimalusi.

Kolhoosi õpingide töö ei tohi piirduda ainult talviste teoreetiliste õpingutega, vaid talvel õpitud agrotehnikat tuleb suve jooksul tegelikult rakendada, põldkatsetega kontrollida ja demonstreerida. Samuti tuleb ka õpitud zootehnilisi näpunäiteid tegelikult karja juures rakendada nii talvisel kui ka suvisel perioodil. Õpingides ei tule agrotehnikat käsitleda mitte üksikute agrotehniliste võtetena, vaid siin tuleb läbi arutada ja koostada igale brigaadile iga põllu jaoks agrotehniliste abinõude kooskõlaline süsteem, mille abil saab saake ja maaviljakust tõsta.

Kodanliku aja agrotehnika õpetamise kui ka rakendamise peapuudus selles seisiskis, et kõiki agrotehnilisi võtteid õpiti, vaadeldi ja rakendati üksikuna, eraldi teistest. See viis väärtulemusteni.

Nõukogude agrotehnika vaatleb aga iga küsimust seoses teistega, kompleksina, nii nagu ta looduses tegelikult esineb. See võimaldab küsimusi õigesti mõista ja lahendada.

Agro-zoo-vet-personaali ülesandeks on rakendada täie jõu ja innuga kolhooside õpingide organiseerimisele ja juhtimisele, kujundada iga rajatud ja rajatav kolhoos eesrindlikuks agrotehnika rakendajaks ja agronoomilise teaduse edasiarendajaks, nii nagu on seda vennasvabariikide eesrindlikud kolhoosid.

Agro-zoo-vet-propaganda ei saa loomulikult piirduda ainult kolhoosi õpingidega, vaid selles töös tuleb kasutada ka kõiki teisi võtteid.

Peamiseks kohaks, kus peab toimuma agronoomiline selgitustöö, on rahvamaja. Paljude rahvamajade juures töötavad juba edukalt põllumajandusringid, ja selliseid tuleb ellu kutsuda iga rahvamaja juurde. Siin tuleb töötada samadel põhimõtetel kui kolhoosi õpingisiki.

Peale põllumajandusringide tuleb korraldada rahvamajades ka mitmesuguseid loenguid ja kursusi üksikute küsimuste käsitlemiseks ja selgitamiseks. Tuleb kujundada rahvamajades vastavad põllumajandusnurgad, kus näitlike piltide, tabelite, diagrammide ja eksponaatide abil saab reljeefselt näidata eesrindlike talupidajate saavutusi ja õige agrotehnika rakenduse tulemusi.

Rahvamajade ülesandeks on korraldada ka õpikäike ümbruskonna eesrindlikesse sovhoosidesse ja kolhoosidesse ning õppemajandesse, kus võimalik on demonstreerida agrotehnika saavutusi kui ka suurmajandi organisatsioonilisi paremusi.

Rahvamaja kujunegu keskseks kohaks, kust juhitakse kogu rahvamaja piirkonna agronoomilist selgitustööd. Rahvamaja tööle tuleb tõmmata nii jaoskondlik agro-zoo-vet-personaal kui ka kõik lähikonna sovhooside ja põllutöökoonade agronoomid ja õppejõud. Rahvamaja agronoomilise töö sihikindlaks suunamiseks on vaja koostada üksikasjaline töökava kogu rahvamaja piirkonna ulatuses ja ette näha kindlad ülesanded ja tähtajad kõigile üritusile ja töötaajale. Sellele tööle tuleb kaasa tõmmata ka kõik koolid ja noorte-organisatsioonid kui ka ühistegelikud organisatsioonid.

Iga piimaühistu, põllumajandusühistu kui ka tarbijate kooperatiiv saab tõhusalt kaasa aidata rahvamaja üritustele agronoomilises selgitustöös.

Et agronoomiline propaganda- ja selgitustöö kõigjal tõsiselt ja ladusalt edeneks, selle eest peavad esmajoones hoolitsema jaoskondlik agro-zoo-vet-personaal ja valdade põllumajandusosakonnad ühes alatiste põllumajanduskomisjonidega. Viimaste ülesandeks on tööd õigesti suunata ja kooskõlastada ning kontrollida ja abistada seda propagandatööd. Samuti on nõukogude organite ülesandeks organiseerida suuremaid ja laiemaid masse haaravaid üritusi, nagu näitusi, kaugemaid õpikäike jne.

Meil on küllaldasid võimalusi selleks, et lühikese ajaga viia laiaedesse massidesse nõukogude eesriidliku agronoomilise teaduse avastused ja saavutused ning kõrvaldada iganenud ja ekslikud vaated inimeste teadvusest, mis takistavad uue ühiskonna ehitamist ja plaaniliste ülesannete täitmist.

Kolhoosiasulatest

Kolhoosiasula jaguneb administratiiv-ühiskondlikuks keskuseks, elamistsooniks ja tootmistsooniks.

Administratiiv-ühiskondlikus keskuses asub kolhoosi juhatuse hoone, kultuurhoone (klubi), spordiväljak, kauplus, söökla ja tuletõrje-depoo. Lastesõim, lasteaed, koolimaja, saun ja pesumaja võivad asuda kas administratiiv-ühiskondlikus keskuses või elamistsoonis, olenevalt sellest, kus on paremad tingimused haljasalade rajamiseks, vesivarustuse ja kanalisatsiooni ehitamiseks.

Lasteaed ja lastesõim asugu vähemalt 15 m eemal maanteest, tänavast ja kolhoosniku individuaalajamaast, koolimaja kohta aga on nõutav kaugus maanteest või tööstushoonest 50 m ning 15 m tänavast. Haigla ja sünnitusmaja asugu vähemalt 100 m kaugusel teistest hoonetest. Sama kaugel peavad asuma ka saun ja pesumaja.

Elamistsoonis asuvad kolhoosnike individuaalelamud ning õue- ja aiamaad. Olenevalt suurusest rajatakse kolhoosiküla kas ühe või kahe tänavaga, kusjuures kolhoosnike individuaalelamud asetsevad kas ühel või mõlemal poolel tänavat. Ühele poole tänavat rajatakse kolhoosiküla siis, kui esineb maastikuliselt või muud takistusi (jõgi, järv, soo jne.) kolhoosiküla rajamiseks mõlemale poole tänavat.

Kõik elamistsoonis asetsevad kolhoosnike individuaalhooned ei tohi olla tänavast kaugemal kui 30 m ega ligemal kui 6 m, Majandushoone, käimla ja pühkmetekast peavad olema elamust kaugel vähemalt 15 m.

Kolhoosi tootmistsoon koosneb majandusõuest, loomakasvatustfarmide grupist ja hoidlate grupist. Majandusõues asetsevad tööhobuste tallid, põllumajandusmasinade ja transportvahendite kuurid, sepikoda, puutöökoda, autogaraaz, pumbamaja, brigaadikontor koos valveruumiga ning käimlad. Loomakasvatustfarmide grupis asuvad veiselaudad, sigalad, lambalaudad, kanalad, karjaköök, piimahoidla koos jääkeldriga, loomade ja lindude koplid, virtsahoidlad, sõnnikuhooldlad, pumbamaja ning käimlad. Suuremates kolhoosides loomakasvatustfarmide grupp jaguneb üksikuteks looma- ja linnukasvatustfarmideks, mis olenevalt tingimustest võivad asetseda üksteisest lahus, isegi kilomeetrite kaugusel. Hoidlategrupis on teraviljaaidad, kartuli- ja juurviljahoidlad, mine-ralväetiste ja majandustarvete hoidlad ning viljakuivapid.

Et vältida nakkushaiguste ja kahjutule levikut, tuleb uute hoonete püstitamisel rangelt silmas pidada nõutavaid hoonetegruppe ja üksikute hoonete vahelisi minimaalkaugusi, mis on antud tabelis.

Nõutavad hoonetegruppide ja hoonete vahelised kaugused meetrites

Ehituse nimetus	Nõutav kaugus m	
	Elu- ja ühis- kondlikest hoonetest	Loomakasvatus- hoonetest
Looma- ja linnukasvatusfarmid	200	—
Majandusõu koos tööhobuste talliga	100—150	50—100
Autogaraaž	50	50
Sepikoda ja remondi-töökoda	75	75
Elektrijaam	100	100
Kütteainete ladu	75	75
Viljapeksukuur	100	100
Teravilja-ait	100	100
Juurvilja-hoidla	100	12—30

Millisele kohale ehitada kolhoosi administratiiv-ühiskondlik keskus, elamistsoon või tootmistsoon, see oleneb maastikust, põldude ja karjamaade paigutusest, olemasolevatest maanteedest ja hoonetest ning muudest kohapealsetest omapärastest (veekogud, metsad). Administratiiv-ühiskondlik keskus olgu teedega hästi ühendatud kolhoosi teiste osadega, eriti aga elamistsooniga. Elamistsoon peab asetsema kohal, kus sanitaar-hügieenilised tingimused on head ning hõlpus on ehitada kohe või hiljem vesivarustust ja kanalisatsiooni. Kolhoosi majandusõu olgu hästi ühendatud maantee ja põldudega. Loomakasvatusfarmide grupi asukoht peab võimaldama soodsad tingimused loomade karjatamiseks. Ta ei tohi olla karjamaadest väga kaugel ega paikneda selliselt, et karjatamistee ristleks raudtee või eriti suure liiklemisega maanteega.

Hoonete kohandamisest kolhoosi veise- ja vasikalaudadeks ning nende sisustamisest

Üks põhilisi küsimusi meie kolhoosides on loomakasvatushoonete korrastamine. See kerkib üles juba kolhoosi organiseerimise perioodil. Endiste üksik-talundite hooned, laudad, tallid jne. on enamuses segaehitused ja vajavad ümberehitamist või paremal puhul vähemalt sisustamist vastavalt kolhoosi vajadusele.

Veistele tuleb eelistada puhaslauta, mis nõuab loomade hooldamisel ja talitamisel vähem tööjõudu, tõstab piimasaaki ja võimaldab toota puhtamat piima.

Hoone valikust

Hoone veiselaudaks kohandamisel on oluline seinte ja lae soojapidavus, hoone laius, ruumide kõrgus, akende ja uste arv ning nende suurus. Maa- ja pae-kivist massiivsete seintega hooned on väikese soojapidavusega ning niisked ega ole seepärast sobivad ilma tellis- või silikaatvoodrita.

Vajalik hoone seesmine laius veiste kahe-realise paigutuse puhul on 8,25 kuni 10,40 m. Lauda seesmine kõrgus põrandast kuni laeni olgu 2,4 kuni 2,8 m. Akendel ja ustel on veiselaudas küll oluline tähtsus, kuid nende arvult ja asukohalt nõuetele vastavat juurdeehitamist võib teostada ka aja jooksul, pärast esmajärguliste ehitustööde (põrand, veiste asemed, söödakünad jne.) valmimist.

Kolhoosis juba olemasolevatest hoonetest tuleb valida veiselaudaks selline, mille kohandamine nõuaks võimalikult vähe tööjõudu ja ehitusmaterjali.

Põhi- ja kõrvalruumide normid ja mõõted. Veiselaudas peab olema peale veiste eluruumi veel ruum piima ümbervalamiseks, toidu ettevalmistamise ruum ning söötmis-inventariruum. Vasikalaudas aga peavad olema ruumid vasikate paigutamiseks (ühes ruumis ei tohi olla üle 25 vasika), poegimisosakond ja vee-soojendamis-ruum. Poegimisosakonnas peab olema ruum poegijate asemetega, profülaktoorium (sündinud vasikate ruum) ja valveruum.

Asemel lehmadele ja noorkarjale tehakse tavaliselt lühikesed, pullidele ning poegimisosakonnas poegijatele aga pikad. Asemel valmistada vastavalt tab. 1 ja vasikate sulud tab. 2 toodud andmeile.

Tabel 1.

Karilooma nimetus	Pikad asemel cm		Lühikesed asemel cm	
	Pikkus	Laius	Pikkus	Laius
Sugupullid	195—225	135—160	—	—
Lehmad	195—225	120—130	160—170	105—115
Tiined lehmad poegimis-ruumis	195—225	130—150	—	—
Noorkari	—	—	140—150	80—100

Tabel 2.

Sulu tüüp	Pikkus cm	Laius cm	Pind m ²
Individaalsulg (mittestatsionaarne)	100—120	80—120	0,8—1,2
Individaalsulg (statsionaarne)	130—150	110—120	1,4—1,8
Rühma-sulg (pind ühele vasikale)	—	—	1,5—2,1

Esti punast tõugu lehmadele tuleb võtta lühikest tüüpi asemete pikkuseks 160 kuni 165 cm, friisidele aga 165 kuni 170 cm.

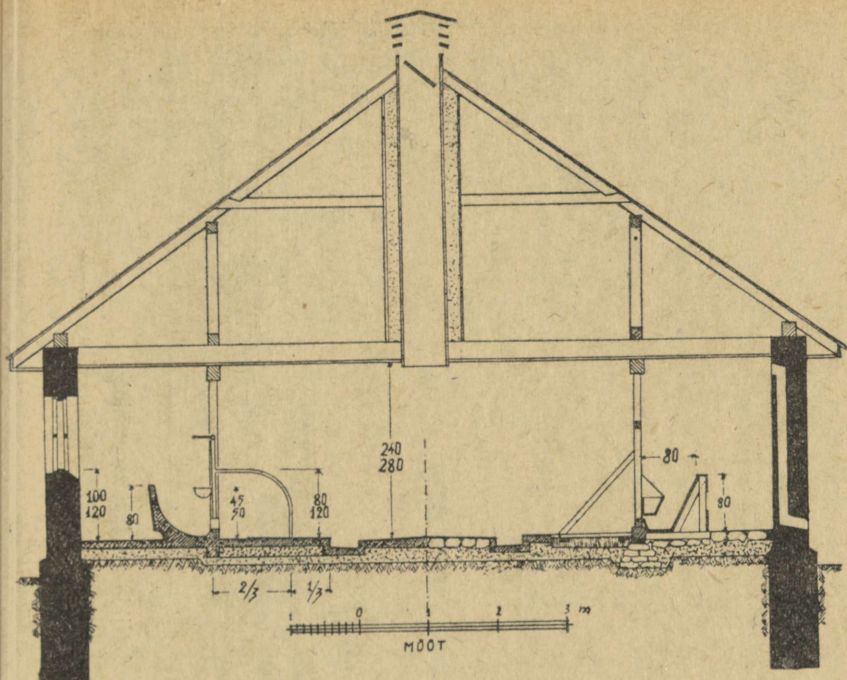
Asemete pikkuse valikul tuleb arvestada mitte ainult praegu kolhoosis olemasolevaid veiseid, vaid lähtuda tõust, mida kavatakse kasvatada tulevikus.

Poegimisosakonnas olgu 4 poegimisaseta iga 50 aasta-lehma kohta ja samal ajal vasikasulgusid profülaktooriumis.

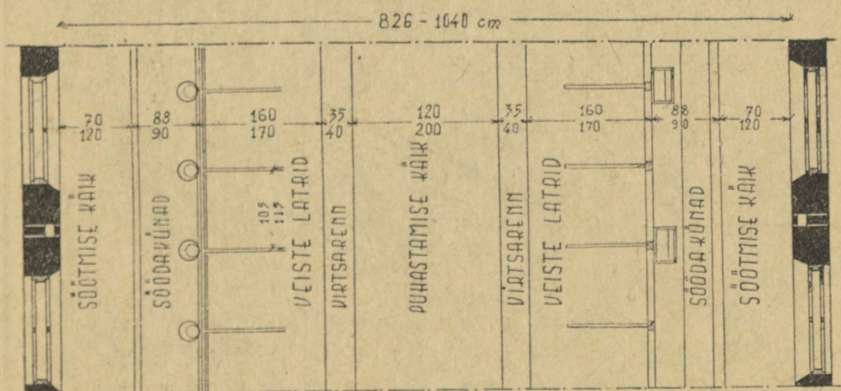
Söötmis- ja puhastamiskäikude laiused on toodud tabelis 3.

Tabel 3.

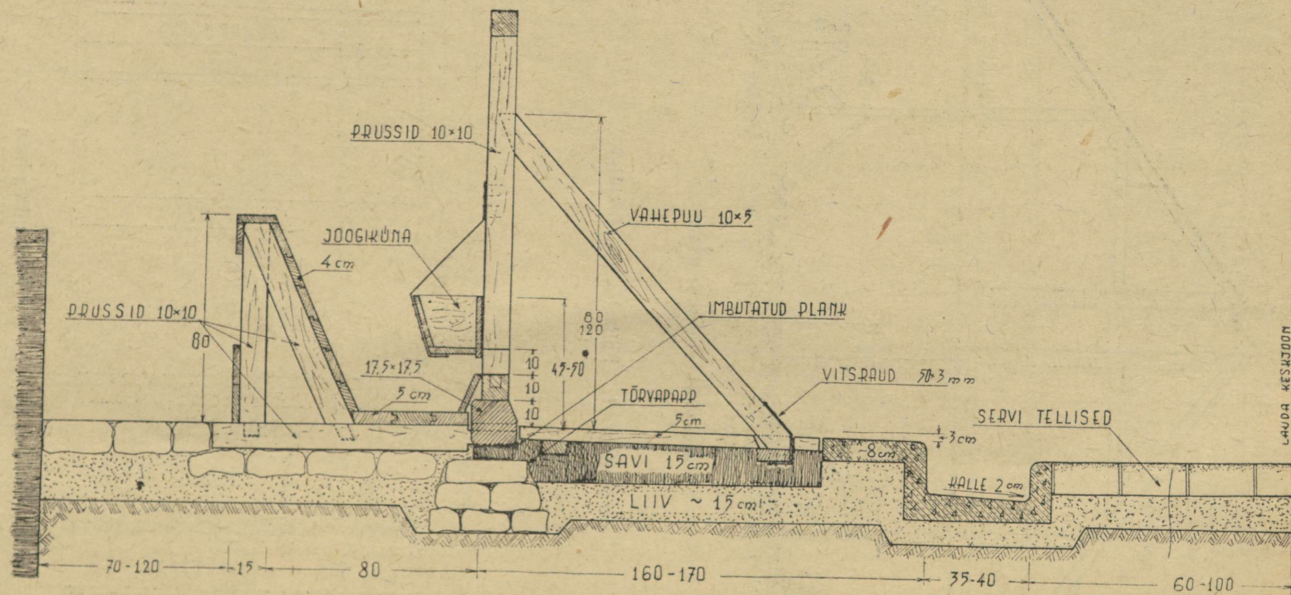
Asemete arv ühes reas	Söötiskäik cm				Puhastamiskäik cm		
	Sööda kohaletoimetamisel käsitsi	Sööda kohaletoimetamisel vagonetiga		Sõnniku väljaviljimisel käsikärguga	Sõnniku väljaviljimisel vagonetiga		
		Laesrippuv	Põrandaliikuv		Laesrippuv	Põrandaliikuv	
kuni 20	70—80	—	—	120—130	—	—	
üle 20-ne	90—100	100—110	110—120	140—150	150—165	180—200	

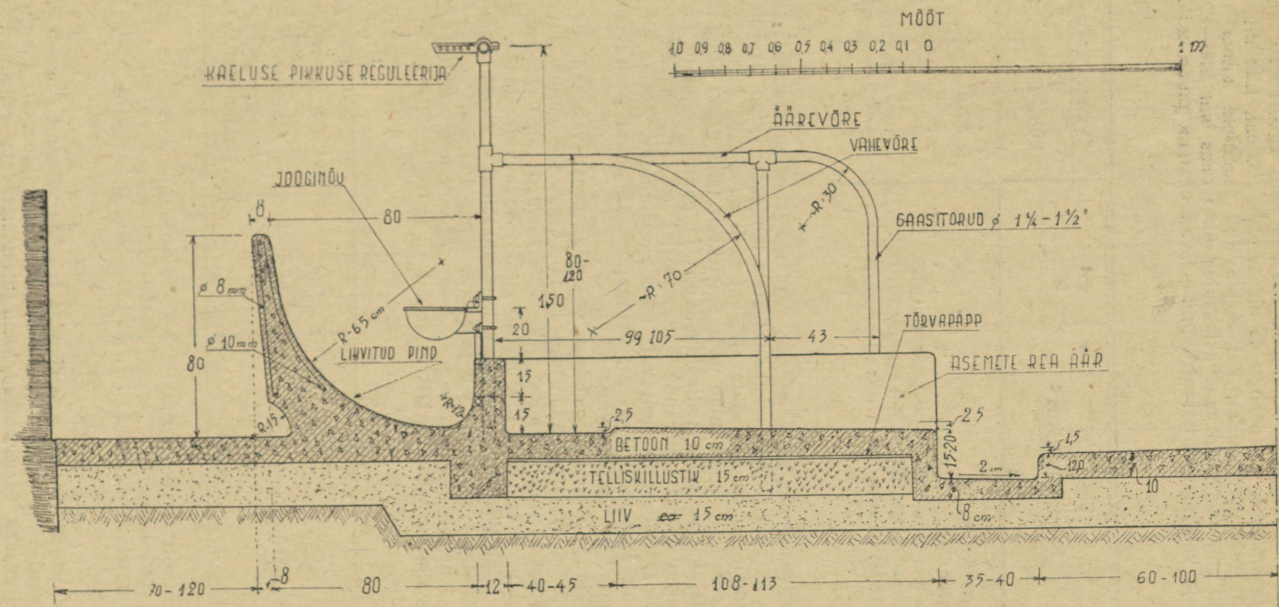
Joonis nr. 1. Puhaslaua põiklõige

Joonis nr. 1-a. Puhaslaua plaan

Joonis nr. 2. Puidust veiselatri ja söödaküna põiklõige

Joonis nr. 3. Betoonist veiselatri ja söödakuina põiklõige

Pöikikäikude laius olgu 100—120 cm, kui aga neid kasutatakse ka loomade laudast väljalaskmiseks, siis peab laius olema 150—200 cm. Läbikäigud vasikalautes ja profülaktooriumides, kui vasikasulud asetuvad kahes reas, olgu laiad 140—160 cm, asetsevad aga vasikasulud ühes reas, siis 100—120 cm.

Veiselauda ja vasikalauda kõrvalruumid peavad omama pinda tabel 4 vastavalt.

Tabel 4.

Ruumi nimetus	Veiste arvu juures	
	kuni 50	üle 50
Söötmis-inventariruum	4—8	8—12
Veesoojendamis-ruum	6—8	8—12
Piimaruum jahutusseadeldise ja separaatoriga	8—9	11—12
Piimaruum jahutusseadeldiseta ja separaatorita	4—5	7—8
Sööda ettevalmistusruum	14—18	14—18
Valveruum	5—8	8—12

Asemete, vasikasulgude, söödakünade, värvavate ja käigupõrandate tegemisest.

Asemete põranda võib teha kas kahe-tollistest laudadest (joon. 2) või betoonist (joon. 3). Laudpõrand on soojapidavam, ent halb puhastada ja desinfitseerida. Betoonpõranda valmistamisel tuleb pöörata erilist tähelepanu tema soojapidavuse tõstmisele, kattes aluse telliskillustikuga ja pannes asemete kohale kihi tõrvapappi. Parim asemete põranda kattematerjal on bituumenmass, mis on soojapidav, hõlpsasti desinfitseeritav ja küllalt vastupidav. Aseme põrand olgu virtsarenni poolt madalam 3—4 cm; betoonpõranda puhul peab olema veiste esijalgade kohal 2—3 cm sügavune nõgu.

Asemed eraldada üksteisest prussist või gaasitorust vahega. Eraldusvahe pikkus olgu võrdne $\frac{2}{3}$ latri pikkusega ja ta kõrgus söödaküna juures peab olema 80—120 cm aseme põrandast. Äärmised asemed tuleb eraldada pöikikäigust kogu latri pikkuses 100—120 cm kõrguse võre või seinaga. Poegimisruumi asemed tuleb üksteisest eraldada laudvaheseinaga aseme kogupikkuses, kõrgusega söödaküna juures 120 cm ja aseme lõpus 100 cm.

Vasikasulud tehakse püstiasetatud 4—5-cm läbimõõduga lattidest või 5×5 cm prussidest. Sulgude kõrgused ja lattide vahed on antud tabelis 5.

Tabel 5.

Sulu tüüp	Kõrgus cm	Lattide vahe (valgusava) cm	
		käigu- poolne	sulgude- vaheline
Individuaalsulg (mittestatsionaarne)	90—110	4—5	4—5
Individuaal- ja grupisulg	100—120	8—12	3—4
Grupisulg vanematele vasikatele	100—120	12—14	3—4

Alatised söödakünad veistele puhaslaudas tehakse vahetult põrandale. Materjaliks võib kasutada kas betooni (joon. 3) või laudu (joon. 2). Loomade individuaalseks söötmiseks varustatakse küna ülestõtetavate vahedega. Vasikate

söödakünad tehakse puust ja kinnitatakse sulu käigupoole seina külge. Söödakünade mõõdud on antud tabelis 6.

Tabel 6.

Mõõtude nimetus	Täiskasvanud loomadele		Poegijatele lehmadele	Noorkarjale	Vasikatele	
	Pikk ase	Lühike ase			Individaalsulgudes	Grupsulgudes
Laius ülevalt cm	60	80	60	50—60	35	40—50
Laius alt	40	50	40	30—40	25	30—35
Eesääre kõrgus	40—50	30	40	25	10	15
Väljalõike sügavus	—	17	—	12—15	—	—
Tagaääre kõrgus	60—80	60—80	60—80	60—70	40	35
Frontaal-laius	Aseme laius				30—35	40—50

Välisväravad ja välisüksed tuleb teha soojad, kahepoolse kattega. Iga 25 aseme kohta olgu üks värav; peale selle peab ruumis, kus on 20 või enam veist, olema veel üks varuväljapääs tulekahju puhuks. Et loomi kaitsta otsese kokkupuutumise eest külma välisõhuga (talvel), tuleb ehitada välisväravate ja välisüste juurde kas välised või seesmised kojad (tamburid). Tamburi pikkus ei tohi olla vähem kui 2 meetrit ja ta olgu laiem väravast või uksest mitte vähem kui 40 cm mõlemale poole.

Söötiskäigu ja puhastamiskäigu põrandad tehakse betoonist, paest, tellistest või puidust. Käigud, eriti aga puhastamiskäik, mille kaudu teostub veiste liikumine, peavad olema tasased, mitte libedad, hõlpsasti puhastatavad ja desinfitseeritavad. Paremaks tuleb meie oludes pidada tsement-betoonpõrandaid. Nende valmistamisel ei tohi aga põranda pealispinda lihvida libedaks.

Vesivarustus. Kuna veetarvidus veiselaudas on võrdlemisi suur (70—115 liitrit ööpäevas ühe looma kohta laudasolemise perioodil), siis tuleb kindlasti ehitada küllaldane vesivarustus. Kaev olgu võimeline varustama lauta veega ka veevaesel ajal (eriti talvel). Kaevust lauta tuleb veetoru asugu vähemalt 1,5 m sügavusel. Kui pumpamine teostub käsitsi, siis toru läbimõõt võib olla 25—40 mm, kusjuures pumba võimsus on 50—60 liitrit vett minutis.

Veereservuaar tuleb teha mahuga vähemalt 1—2 m³ ja asetada lauda laele. Reservuaar valmistatagu 2—3-tollistest punnitud plankudest, kusjuures on soovitatav teda seest vooderdada tsingitud plekiga ning pleki liitkohad valtsida ja tintutada. Reservuaari ümber tuleb teha soojuse isolatsiooniks laudseintega saepurutatäitega kast. Ajutiseks reservuaariks võib kasutada olemasolevaid paake, tünne jne., ühendades neid omavahel toruga. Täitetoru asugu reservuaari ülemises ääres, äravoolutoru aga põhjas. Reservuaar olgu varustatud veeseisu näitajaga ja ülevoolutoruga.

Äravoolutoru läbimõõt võib olla 40—50 mm, harutorude läbimõõdud 20—30 mm ja automaatjooginõudesse suunduvate torude läbimõõdud 10—15 mm. Automaatjooginõud asetatagu põrandalt 45—50 cm kõrgusele.

Kanalisatsioon. Virtsa ja vee äravool laudast toimub lahtiste rennide, trap-pide ja kinniste kanalite kaudu.

Lahtised virtsarennid tehakse 35—40 cm laiused, sügavusega kuni 20 cm asemete poolt, kusjuures renni põhi on puhastuskäigu poolt 1—2 cm madalam. Rennid tehakse laudadest, tsemendist, tellistest või maakivist. Laudadest või betoonist rennil peab pikikalle olema vähemalt 1% ja tellistest või maakivist rennil 1,5%.

Virtsa äravoolamiseks rennist tehakse põranda alla kinnised kanalid kaldega 3% virtsakaevu poole. Virtsakanal teha kas põletatud savitorudest läbimõõduga 10 cm või laudtorudest ava mõõduga 10×10 cm. Et virtsakanalid ei ummistuks, varustada sissevoolu-kohad trappidega. Trapi ülemine rest olgu ühetasane virtsarenni põhjaga ja ülestõstetav, alumine rest aga asugu otse virtsakanali peal.

Virtsahoidlasse juhitakse virts läbi settekaevu, mis asub väljaspool hoonet. Settekaev tehakse kas betoon-torudest läbimõõduga 50—90 cm või kastikujuline seinte paksusega 15—20 cm. Selle vajalik sügavus on 70—120 cm.

Virtsahoidla tehakse raudbetoonist, seinte paksusega 20—25 cm ja põhja paksusega 25—30 cm. Hoidla katta pealt õhukindla kahe-tollistest punnitud laudadest valmistatud ja mõlemalt poolt tõrvatud kattega, milles on õhukindel avaneev kaas. Kaane keskele jätta 10-cm läbimõõduga ava virtsa väljapumpamiseks. Virtsahoidla suurus oleneb loomade arvust ja sellest, mitu korda teda aastas tühjendatakse.

Ööpäevane virtsakogus (koos pesuveega) arvestatakse ühe lehma kohta 15—20 l, ühe noorloomaga ja pulli kohta 6—10 l.

Ventilatsioon. Õhu väljavool laudast teostub läbi lae ja katuse asetatud vertikaalsete ventilatsioonitorude kaudu. Ventilatsioonitoru teha 1-tollistest laudadest kahekordsete seintega 10-cm seinavahega, kusjuures seesmine toru olgu punnitud laudadest. Toru seinte vahe täita kuiva saepuru ja lubjapulbri seguga (vahekorras 1:20) või linaluudega. Katusest väljaulatav osa varustada õhutõmbe-peaga. Väljavoolutoru valmistada mõõdus 60×60 kuni 100×100 cm puhast ava. Toru sulgemisklapp asugu mitte toru alumises otsas, vaid toru sees, umbes katuse piirjoonel (joon. 1).

Õhu juurdevool lauta toimub seintesse tehtud avauste kaudu. Avaused avanegu sissepoole lae all ja nende seesmised otsad olgu varustatud laudadest sulgklappidega. Välisotsad varustada traatvõrkudega. Avaused teha mõõtudes 25×25 kuni 30×30 cm.

Iga täiskasvanud veise kohta peab olema õhu väljavoolutorude põiklõike pinda 250 cm² ja sissevoolu-avade põiklõike pinda 190 cm². Kui laut mahutab 40 täiskasvanud veist, siis on vaja 3 õhu väljavoolutoru mõõtudega 60×60 cm ja 16 õhu sissevoolutoru mõõtudega 25×25 cm.

Valgustus. Vajalik akende valgustuspinna suhe põrandapinnaga on veiselautades 1:12 kuni 1:16 ning vasikalautades 1:10 kuni 1:14. Akna alumise ääre kõrgus põrandast olgu vähemalt 120 cm.

Ligikaudselt kulub lauda sisustuse ehitamisel põrandapinna iga m² kohta 1,5 inimtööpäeva ja 65 rubl. materjalide ja töö tasuks, kui sisustus ehitatakse tsement-betoonist koos vesivarustuse ja automaatjooginõudega; puidust automaatjooginõudeta lauda sisustuse iga m² põrandapinna kohta kulub 0,8 tööpäeva ja 35 rubla raha.

Kuna veiselauda sisustada ja põranda ehitamist on hõlpus teostada osade viisi, siis tuleb soovitada, et kolhoosid koostaksid ehitustööde järgulise läbiviimise plaani 3—5 aasta peale.

ELEKTER KOLHOOSIDESSE!

„Kommunism on nõukogude võim pluss kogu maa elektrifitseerimine... Ainult siis, kui maa on elektrifitseeritud, kui tööstus, põllumajandus ja transport on rajatud nüüdisaegse suurtööstuse tehnilisele alusele, ainult siis võidame me lõplikult.“ (V. I. Lenin, Teosed, kd. XXVI, lk. 46—47.)

Marksism-leninism õpetab, et kõige tugevam ja elujõulisem on alati olnud see ühiskond, kus eesrindliku tehnika alusel arendatakse kõige kõrgemat tööviljakust. Lenin ütles, et nõukogude võim, kõige eesrindlikum võim maailmas,

peab täieliku võidu saavutamiseks kapitalismi üle olema rajatud kõige kõrgemale tööviljakusele ja tootmisjõudude täielikule õitselepuhkemisele. Seda aga võib saavutada ainult siis, kui kogu maa on elektrifitseeritud.

Juba Eesti NSV-s rajatud esimeste kolhooside esimesel tegutsemisaastal on meil kerkinud terve rida kolhoosi-elektrijaamu ja -alajaamu. Nii on iseseisvaid jõujaamu ehitanud noor kolhoos „Ranna“ Läänemaal, „Võit“ Võrumaal ja teised.

Paljudel kolhoosidel on käsil elektri sisseseadmine kõrgepingevõrkudes; neist võiks mainida „Oktoobri Võitu“ Valgamaal, „Punast Koitu“ Viljandimaal, „Pärnjõe Leeki“ Pärnumaal. V. Kingissepa nimelise põllumajandusliku artelli liikmed Saaremaal on juba terve aasta tundnud elektrienergia hüvesid tööviljakuse tõstmisel kolhoosis.

Elekter on suuteline kolhoosis tegema imesid. Sageli mõtleme sõna „elekter“ öeldes ainult elektrivalgust; kolhoosi seisukohalt on aga valgustuse osatähtsus üldisest elektrienergia tarvitusest arvestatud vaid 10–20%. Juba on konstruktorid välja töötanud üle kaheaja mooduse elektrivoolu rakendamiseks põllumajanduses. Kui kündmisel, külvamisel ja viljasaagi koristamisel jääb esikoht veel paljudeks aastateks traktoritele ja traktori-haakeriistadele ning teistele plahvatusmootorite jõul töötavaile masinaile, siis põllumajandussaaduste tootmisel ja töötlemisel, lehmade lüpsmisel ja lammaste pügamisel võib juba praegu palju teha elektri abil.

Kogu küsimus seisab selles, kui kiiresti jõutakse ehitada kolhoosi elektrijaamu ja alajaamu; kui kiiresti osatakse ohjeldada looduse stiihilisi jõude ja rakendada neid sotsialistliku põllumajanduse teenistusse; kui kiiresti suudetakse elektrifitseerida kolhoosides palju tööd nõudvaid tootmisprotsesse.

Täit ja tõsist tähelepanu tuleb pöörata põllumajanduse elektrifitseerimisel väikeste jõgede kasutamisele elektrienergia tootmisel. Veejõuga saavutatakse hinnalt kõige odavam elektrienergia. On tarvis praegu kaaluda tõsiselt iga olemasoleva vesiveski, tööstuse jne. paisu seisukorda elektrifitseerimise seisukohalt. Pole ükskõik, kas need veepaisud rakendatakse tööle ainult kohaliku veski otstarbeks või toodetakse seal ka paralleelselt elektrienergiat ümbrusele.

Nendes kolhoosides, kus vee-energia kasutamine võimalus jõgede näol puudub, tuleb elektrienergia saamine kiiresti lahendada kohalike kütteainetega (põlevkivi, turvas jt.) töötavate elektrijaamade abil, või lülitada neid ülemaalistesse kõrgepinge-elektrivõrkudesse.

Meil ENSV-s pole praegu siiski veel ühtki tõeliselt laiaulatuslikult elektrifitseeritud kolhoosi. Selle mõiste selgituseks kirjeldame Uurali mäestikus Atšiti rajoonis asuvas kolhoosis „Zarja“ rakendatavaid elektrienergia mooduseid.

Üldse töötab selles kolhoosis üle kolmekümne elektrimootori. Kolhoosi 40-ha kõögivilja-ala kastmisega, kus varem kümned kolhoosnikud iga päev töötasid vee juurdeveol ja laialikandmisel, saab praegu hakkama kolm noort naiskolhoosnikut. Ilma pingutamata, ainuüksi kerge käeliigutusega lülitab noor neiu vinnaküliliti abil elektrivoolu sisse ja kõögivilja-aias hakkab sadama kosuvat „vihma“.

Veel kümme aastat tagasi „Zarja“ kolhoosnikuile paistis jutustus kunstlikust vihmast muinasjutuna, kuid nüüd paneb tegelikkuses elektrimootor tööle pumba ning viimane omakorda saadab vee laiali torudesse, kust see avauste kaudu peenikese vihmana välja purskub.

200 lehma, hobuste ja sigade joogiveega varustamisel tegeles varem iga päev 15 kolhoosnikut ja 15 hobust. Nüüd teeb selle töö hõlpsasti üks inimene elektrimootori ja pumba abil.

Lehmad lüpsatakse elektri abil, kusjuures üks lüpsja kiiresti ja puhtalt lüpsab kuni 30 lehma.

Karjaköögis töötavad elektrimootorite abil hekslimasinad, silopeenendaja, juurikalõikaja, õlikoogipurustaja ja juurviljapeseemismasin. Siin töötab kaks naiskolhoosnikut.

Elektrimootor paneb liikuma rehepekumasina „MK-1100“. Otse viljakuheliku juurest liiguvad vihud transportlinti mööda pekumasina trumliisse. Siit

lähed vili võimsa vooluna tuulamismasinasse. Tugev õhuvool puhub aganad ilma inimese abita toru mööda kuhja. 35 inimese asemel töötab rehepeksu juures nüüd ainult viihteist inimest.

Pekstud vili saabub puhastusmasinatega varustatud „töötlemisosakonda“, kus töötavad elektrimootoritega tuulamismasinad, sortimismasinad ja triiõrid. Selles osakonnas töötab 11 inimest, kusjuures osakonna läbilaskevõime on kuni 200 tsentnerit vilja öö-päevas.

Jahvatamisele määratud vili läheb veskisse, mis käivitatakse samuti elektrimootoritega.

Aiast saadud kapsad soolatakse sügisel suurtesse tünnidesse. 320 tonni kapsaste riivimiseks tuli varem kümnetel inimestel töötada nädalate kaupa. Nüüd töötab elektrimootori abil riivimismasin, mis 3—4 päevaga teeb sama töö.

Kolhoosil on mitu abikäitist, mis samuti on elektrifitseeritud. Mehaanika-töökojas töötab elektri abil kaks treipinki, kaks käia ja puurmasin. Sepikoda on elektrifitseeritud. Üldise lugupidamise kolhoosis on võitnud elektri-keevitus-aparaat.

Tisleritöökojas panevad elektrimootorid tööle kreissae, hõövel- ja peitelma-sinad. Elektrisaag lõikab suurel hulgal kolhoosi autodele ja traktoritele tarvis-minevaid gaasigeneraatori klotse. Kolhoosi lauavabrik, mis töötab elektriga, annab aastas kuni 2000 kuupmeetrit saetud materjali kolhoosi ehituste jaoks.

Ohtul aga, kui ilm pimeneb, süttivad kolhoosi tänavail ja majades elektrituled. Kasutatakse elektritriikraudu ja elektripliite. Kolhoosil on oma raadio-sõlm ja helikinoaparaat.

Mis annab elektrifitseerimine kolhoosile?

Külvipind, mis 1939. a., s. o. enne elektrifitseerimist, oli kolhoosis „Zarja“ 586 ha, suurenes 1945. a. (kuigi töövõimeliste inimeste arv vähenes) 1486 ha-ni, s. o. elektri abil võimaldus kolhoosil suurendada külvipinda peaaegu kolmekord-selt, Kartulipõld suurenes 18 ha-lt 200 ha-ni, kõõgililja-aed 15 ha-lt 40 ha-ni. Vähema töökulutuse juures suurenes viljasaak mitmekordselt. 1939. a. sai kolhoos teravilja 5820 ts., 1944. a. 10 788 ts. Suuresti tõusis kolhoosis kariloo-made, hobuste ja lindude arv pärast elektrifitseerimist. Tõusis kolmekordseks karjakasvatuse toodang.

Eriti aga kasvas kolhoosnikute tööviljakus. Kolhoosnik, kes varem sai töö-päevade eest vaid 26,5 ts. vilja, saab nüüd 35 ts.; kartuleid 20 ts. asemel 66,5 ts. ja piima 155,2 l asemel 327,4 l.

Kolhoosi üldtoodang suurenes pärast elektrifitseerimist 72%.

Selliseid elektrifitseeritud kolhoose on Nõukogude Liidus tuhandeid.

Meie noored kolhoosnikud on praegu veel kaugel nii laiaulatuslikust mehha-niseerimisest. Meil ei osata veel õigesti hinnata elektrit kui kolhoosniku iga-päevast abilist tema kõigi tööde ja eluavalduste juures. Tarvis on, et kolhoosni-kud ise selle üle järele mõtleksid ja näitaksid vajaliku initsiatiivi. Kolhooside laiaulatuslikuks abistamiseks on Eesti NSV-s Põllumajandusministeeriumi juurde loodud vabariiklik põllumajanduse elektrifitseerimise trust „Maaelekter“ (Lai tän. 41, Tallinnas), kes omab suurt spetsialistide kaadrit ja tarvilikud materjalide fondid igakülgeks põllumajanduse elektrifitseerimise arendamiseks. Trust teostab kolhoosnikute soovil kohapealseid uurimistöid jõgede, veskite ja tööstuste juures; koostab ehituste projekte ja ehitab iseseisvalt. Kolhoosil on vaja vaid arutusele võtta elektrifitseerimise küsimus ja pöörduda oma soovi-dega trusti „Maaelekter“ poole, kes alati on valmis nii nõu kui jõuga kolhoose abistama. Trust selgitab välja iga kolhoosi elektrifitseerimise võimaluse ja koostab projektid elektrijõul mehhaniseerimiseks ning viib need ka ellu.

Tohutud perspektiivid seisavad meil põllumajanduse elektrifitseerimise alal alles ees.

Meie kõikide eesmärgiks olgu seltsimees Stalini juhtimisel ellu viia suure Lenini õpetust: „Kommunism on nõukogude võim pluss kogu maa elektrifit-seerimine.“

K. PRATKA

Uusi masinaid põllumajanduses

Meie maa põllumajanduse kiiremaks taastamiseks ja edendamiseks on käesoleva viisaastaku plaanis nähtud ette suurejooneline programm traktorite ja põllumajandusmasinate tootmiseks. Selle programmi teostamiseks taastatakse senised traktorite ja põllutöömasinate ehitamise tehased ja ehitatakse uusi ning suurendatakse nende toodangut. Seejuures pööratakse erilist tähelepanu täiendatud konstruktsiooniga masinate ja mitmesuguste vaevarikaste tööde mehhaniseerimiseks määratud uute masinate tootmisele.

UK(b)P Keskkomitee 1947. aasta veebruaripleenum oma otsuses „Põllumajanduse arendamise abinõudest sõjajärgsel perioodil“ rõhutas, et põllumajanduse kindlustamine traktorite ja põllumajanduslikkude masinatega on esmajärgulisi ja tähtsamaid riiklikke ülesandeid. Andes erilise tähtsuse uut tüüpi traktorite ja põllumajandusmasinate kiiremale tarvituselevõtule põllumajanduses kohustas pleenum Põllumajandusmasinate Ehitamise Ministeriumi asuma senistest täiuslikumate traktorite, iseliikuvate kombinainide ja teiste teravilja, tehniliste kultuuride ja kartuli koristamise ning loomakasvatustehaste töö jne. masinate konstrueerimisele ja tootmisele. Tööstuste töölised, teadlased ja konstruktorid teevad selles suunas suurt tööd nii teadusliku uurimise kui ka praktilisel alal, mis annabki juba tähelepanuväärseid tulemusi. Üleliidulises Põllumajandusmasinate Ehitamise Instituudis projekteeritakse kümneid uusi põllumajandusmasinate tüüpe. Paljud neist töötasid suure eduga juba möödunud põllutöö-hooaegadel.

Allpool toome mõnede nende uute masinate kirjeldused.

DIISELMOOTORIGA TRAKTOR „KIROVETS D-35“

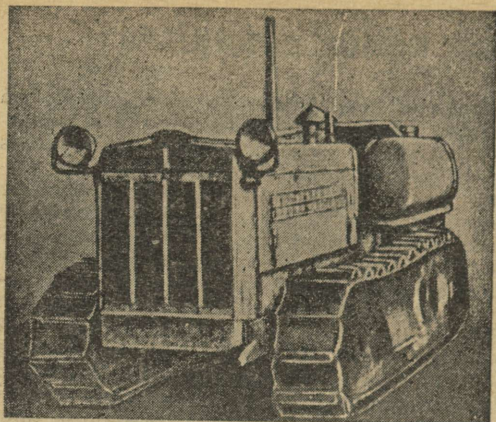
Mehaanilise jõu vajaduste rahuldamiseks Nõukogude Liidu põllumajanduse mitmesugustes tingimustes on tarvis võimsat, mitut tüüpi masinatega traktoriparki. Uks kõige vajalikumaid tüüpe on keskmise võimsusega traktor, mis arendab kuni kahe tuhande kg tugevust tõmbejõudu 3,8 km liikumiskiirusega tunnis või 1 tuhat kg 6 km kiirusega tunnis. Nende nõudmistele vastab Lipetski tehases toodetav traktor „Kirovets D-35“, mis on originaalse kodumaise konstruktsiooniga masinaid.

Selle traktori tõmbevõimsus on 24—28 hobujõudu. Keskmise raskusega mulla tingimustes töötab ta neljahõlmase adraga. Külvitöödel tuleb traktor toime kahe-kolme külvimasinaga ja vilja koristamisel ühendatakse ta kombinainiga „Stalinet“. Kõrreküundmisel on ta tunnivõimsus 0,59 ha ja kesa küundmisel 0,52 ha. Küttekulu 1 ha kohta on kõrrekünnil 13,2 kg ja kesa küundmisel 15,3 kg diiselmootori kütteainet, kuna ratastraktor „SHTZ“ tarvitab 1 ha künniks keskmistes tingimustes 22 kg petrooleumi.

Uuel traktoril on jõuallikaks 37 h.-j. võimsusega diiselmootor 1400 tiiruga minutis. Küttekulu 1 h.-j. kohta on 220 g tunnis. Kütte ökonoomsuselt seisab uus diiselmootoriga traktor tänapäeva selle klassi parimate hulgas. Ta töötab 2000 tundi häretult, alles pärast seda peab vahetama kolvirõngaid ja teda remontima. Suurejõulise õlipumbaga ja õli põhjaliku filtreerimisega läbi kahe filtri on saavutatud masinaosade kulumise vähenemine.

Kindel mootoritüüride arv saavutatakse tsentrifugaal-regulaatoriga, mis on ühendatud kütteaine pumbaga. Regulaatoril on korrektor, mis pinge suurenemisel suurendab kütteaine juurdevoolu ja muudab paremaks traktori võime ülekoormuste vältimiseks. Kütteaine-paak mahutab endas kütteainet, millest jätkub traktorile täiskoormusega töötamiseks 10 tunni jooksul.

Traktoril „Kirovets D-35“ on kergesti käsitsetatav ja kindel käivitussüsteem. Diiselmootori käivitajaks on ühesilindriline kahetaktine lihtsa ehitusega

Diiselmootoriga traktor
„Kirovets D-35“

käivitusmootor, mis töötab bensiini ja õli seguga. Mootor on varustatud karburaatori ja hooratas-magneetoga. Külma ilmaga aetakse diisel ja käivitusmootor enne käivitamist soojaks. Selleks on karteris jahutussüsteemiga ühendatud katlake, mida soojendatakse erilise lambiga. „Kirovets D-35“ käivitamise lihtsus ja kindlus ületab välismaa diiselmootoriga traktorite parimad tüübid.

„Kirovets D-35“ parimaks iseloomustuseks on kõrge kasulikkuse koefitsient, mis on saavutatud traktori kaalu ühtlase jaotusega tugipunktidele, mehhanismide otstarbeka paigutuse ja ratsionaalse ehitusega. Tänu transmissiooni kompaktsel ehitusele, on traktori rataste vahe kõigest 1,09 m ja gabariidi laius 1,43 m. Niisuguse väikese laiusega traktorit võib suure eduga kasutada töödeks ka aias ja viinapuuistandustes.

Traktori kere raamkonstruktsioon kergendab juurdepääsu kõigi oluliselt tähtsate mehhanismide juurde ja lihtsustab suurel määral lahti- ja kokku- monteerimist.

Uue traktori iseloomustavaks erinevuseks on viis edasikäiku, kuna endistel mudelitel oli neid kõige enam neli. Edasikäikude kiirused on 3,81; 4,64; 5,22; 6,13; ja 9 km tunnis. Tagasikäigu kiirus on 3,3 km tunnis. Käigukast on väga tugev. Ta oli veel kasutamiskõlblik ka pärast 3500 tundi täiskoormatusega töötamist. Käigu vahetus kang on varustatud näitajaga, mis kergendab käikude ümberlülitamisel käikude valikut.

„Kirovets D-35“ tagumise silla erisus seisab montaaži sõltumatuses peaülekandest ja külgmistest hõõrdülekannetest. Vajaduse korral võib hõõrdülekandest iga üksiku eraldi lahti monteerida ja uuesti üles seada, rikkumata selle juures koonilise ülekande reguleeringut. Tagumise silla keskosas asetsev peaülekanne on eraldatud külgülekande pesadest kindla lahtivõtmata vaheseinaga, millesse on kinnitatud koonilised rull-laagrid õlikindlate tihendustega. Ilma mootorita masinatega töötamiseks ja statsionaarseteks töödeks on „Kirovets D-35“-1 olemas jõuülekanne telg ja rihmratas.

Uus traktor on arvestatud pikaajaseks katkematuks tööks. Suurt tähelepanu on pööratud juhtimise ja tehnilise korrashoiu kergusele. Juhtkangide pingutuseta käsitlemisvõimalus, mootori kerge ja kindel käivitamine, pehme mugav iste, mis on reguleeritav vastavalt juhi kasvule ja varustatud küünarnukitoetajatega — kõik see kergendab traktoriga töötamist ja teeb selle jõu-

kohaseks ka naistele. Juhil kaitsmiseks tuule ja sademete vastu on traktor varustatud soovi korral kõrvaldatava kabiiniga.

„Kirovets D-35“ on varustatud elektrivalgustusseadmetega. Generaatori paneb käima mootori hammasratas. Valgustatud skaalad ja näitajad kergendavad mõõteriistade jälgimist. Nii traktoril kui ka mootoril on ette nähtud sõlmede agregaatne vahetus — see lihtsustab traktori remonditööd masina-traktori jaamade tingimustes.

1948. aastal asus „Kirovets D-35“ traktoreid tootma Lipetski traktoritehas. 1948. aastal lõpetatakse Minski traktoritehase ehitamine, mis on määratud eriti selle traktoritüübi tootmiseks.

ISELIIKUV KOMBAIN „S-4“

Nõukogude põllumajandusmasinate park on täienenud uue väärtusliku viljakoristamismasinaga — iseliikuva kombainiga.

Iseliikuv kombain „S-4“ on ehitatud kodumaa kombainiehitamise ja kombainide rakendamise rikkalike kogemuste alusel. „S-4“ on kerge kaaluga, õhukummidel, väga lihtsalt ja kergelt juhitav. „S-4“ on varustatud automootoriga. Õhukummidega ratastest on esimesed vedajaiks ja tagumised rattad suunajaiks. Viljapekuseadeldises on peksutrummel, neljaosaline õlepuistaja ja üks terapuustaja kahe reguleeritava varbasõelaga.

Kombain „S-4“ mootorist jõu ülekandmine liikumisseadeldisele ja peksuseadeldise töömehhanismile toimub eraldi, kahe lülitamismuhvi abil. See pärast jätkab peksuseadeldis häirimatult oma tööd, kui kombain ise peab vajaduse korral peatuma või vahetama käike.

Erinevalt vanadest konstruktsioonidest asub lõikemehhanism frontaalselt peksuseadeldise ees; see võimaldab kombainiga üle niita ükskõik millise põlluosa ja samuti teostada valik-viljakoristamist vastavalt viljade valmi-vusele. Iseliikuva kombaini lõikemehhanismi juures varemalt kasutatud lõuendist transportöör on asendatud metallist tigutransportööriga, mis kannab lõigatud vilja peksumehhanismi. Lõuendid on kergesti rebenevad, niiske vilja puhul saavad nad märjaks, neid peab mitmel korral reguleerima. Tigutransportöör aga ei vaja mingit reguleerimist.

Mootor asetseb üleval, peksumehhanismi sõioteasa peal. See asjaolu, võrreldes teiste kombainidega (millel mootor on paigutatud peksumehhanismi küljele või alla), kindlustab parima juurdepääsu nii mootorile kui ka kombaini peksumehhanismi osadele, kaalu ühtlasema jagunemise tugipunkti-dele ja paremad tulekaiitse tingimused.

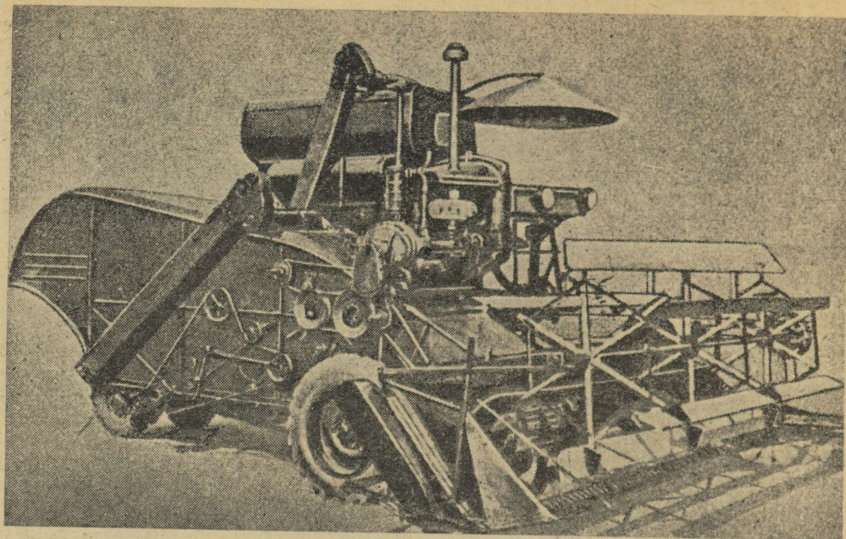
Suhteliselt väike kaal (külgehaagitavast kombainist 2 tonni kergem) ja õhukummid lubavad seda tüüpi kombainil töötada suurendatud kiirusega (töötamise kiirus kuni 8 km tunnis). Võrreldes külgehaagitava kombainiga tarvitab masin tunduvalt vähem kütteainet (umbes 40% võrra), ja on palju suurema manööverdamis- ning jõudlusvõimega.

Kombain „S-4“ laius ja peksumehhanismi tööseadeldised on arvestatud kõrgesaagilise õlerikka teravilja madalalt lõikamiseks.

Iseliikuva kombainiga „S-4“ võib koristada mitte ainult teravilja, vaid ka väga paljusid õlikultuure ja kaunvilju ning samuti ka seemneheina kultuure.

Iseliikuvat kombaini teenindab üks inimene — kombaini juht, kuna külgehaagitaval kombainil pidi töötama kolm inimest. Kombaini juhi asukohta on koondatud mootori ja liikumise juhtimise seadeldised, lõikemehhanismi tõstmise ja allaskmise seadeldised, rool jne.

Katsetel 1946. aastal Siberi Teraviljamajanduse Teadusliku Uurimise Instituudi põldudel ja Omski oblasti kolhoosides töötas kombain „S-4“ vihmase ilmaga rasketes tingimustes. Vaatamata sellele näitas kombain kvali-

Iseliikuv kombain „S-4”

teedilt täiesti rahuldavat tööd ja suurt jõudlust. Võrreldes Ameerika iseliikuvate kombainidega andis meie masin vähema kao ja suuremad töötulemused.

Iseliikuva kombaini jõudlus on üle 2 ha tunnis puhast tööd. Lõike kõrgus on reguleeritav 75 kuni 750 mm piires.

UK(b)P Keskkomitee pleenumi otsus „Põllumajanduse arendamise abinõudest sõjajärgsel perioodil” tegi ülesandeks meie sotsialistlikus põllumajanduses tarvitusele võtta iseliikuvaid kombaine. Nende kombainide tootmisele on asutud viies tehases. 1948. aasta plaanis oli ette nähtud 7500 iseliikuva kombaini tootmine. Esimesed sellised kombainid jõudsid 1943. aastal ka juba Eesti NSV-sse.

Nõukogude põllumehed ja põllutöomasinate ehitajad on pidevalt tegevuses põllutööd kergendavate ja tööjõudlust suurendavate uute masinate otsimisel ja vanade täiendamisel. Kartulikoristamiskombain, suhkrupedi-koristamiskombain, puuvillakoristamiskombain, traktorite mitmesugused uued tüübid, alates suurejulistest maaharimistraktoritest kuni väikeste, aedades ja viinapuistandustes kasutatavate traktoriteni ning igasugused teised põllutööriistad ja -masinad on juba rakendatud või on rakendamisel meie põllumajanduses. Nende kõigi peamiseks ülesandeks on meie sotsialistliku põllumajanduse taseme tõstmine.

Andmeid NSV Liidus toodetavate põllumajanduslike masinate kohta

Agronoom V. KOSAR

Käesoleva viisaastaku jooksul NSV Liidu põllumajandus peab saama uusi traktoreid 325 000 tükki ja mitmesuguseid põllumajanduslikke masinaid 4,5 miljardi rubla väärtuses. 290 000 traktorit ja suurem osa põllumajanduslikke masinaid läheb masina-traktorijaamadesse kolhooside teenindamiseks, s. o. vahetult nõukogude töötavate talupoegade käsutusse. Jõudsalt kasvab põllumajanduslike masinate arv ka Eesti NSV-s. Võrreldes 1945. aastaga on meie masina-traktorijaamade traktoripark juba kasvanud ligi 2 korda suuremaks moodsate kodumaiste traktorite arvel, mis asuvad tööle eeskätt meie noorte kolhooside põldudel. Samuti on kasvanud atrade, viljapeksumasinate, kultivaatorite ja hobujõuliste masinate arv. Tööstuspinkide arv meie masina-traktorijaamade remonditöökodades on tõusnud umbes 2,5 korda vennasvabariikidest saadud moodsate pinkide arvel.

Käesolevas on lühidalt toodud iseloomustavad andmed NSV Liidu tööstuse poolt väljalastud tähtsamate masinate kohta.

I. TRAKTORID

Tabel 1. Traktorite põhinäitajaid

Näitaja	STZ-HTZ	Universal-1,2	SHTZ-NATI	ČTZ S-60	ČTZ S-65	HTZ T-2G	Kirovets D-35	ČTZ S-80
Käiguosa tüüp	ratas	ratas	lülilik	lülilik	lülilik	lülilik	lülilik	lülilik
Mootori võimsus h.-j.	32	22	52	60	75	45	37	93
Mootori tuuride arv minutis	1050	1200	1250	650	850	1250	1400	1000
Kütteaine kulu grammides ühe h.-j.-tunni kohta	315	330	315	320	220	900 (klots.)	220— 225	205— 220
Kiirused km tunnis:								
I käik	3,5	3,4	2,82	3,0	3,55	3,82	3,56	2,25
II "	4,5	4,8	4,53	4,2	4,75	4,53	4,17	3,06
III "	7,4	7,2	5,28	5,09	6,80	5,28	4,88	5,14
IV "	—	—	8,04	—	—	8,04	5,73	7,04
V "	—	—	—	—	—	—	9,61	9,65
tagasikäik	4,2	4,4	3,12	2,2	2,5	3,12	3,1	2,66
Tõmbejõud veohaagikg: I käik:	1200	800	2500	4450	4100	2200	2300	8800
II "	900	500	2000	3325	2900	1650	1970	5200
III "	600	300	1600	2320	1800	1350	1720	3300
IV "	—	—	1000	—	—	900	1389	2000
V "	—	—	—	—	—	—	690	1500

Traktorid STZ-HTZ, U-1 ja U-2, SHTZ on varustatud 4-silindriliste petrooleumimootoriga. Traktor HTZ T-2G on varustatud 4-silindrilise mootoriga, mis töötab puuklotsidest saadaval (generaatori-) gaasil. Teised traktorid töötavad diiselmootoritel, välja arvatud traktor CTZ S-60, mis töötab ligriiniil. NSV Liidu moodsaimad traktorid KD-35 ja CTZ S-80 on diiselmootoritega ja kuuluvad kütteaine tarvitusele ökonoomsemate traktorite hulka, tarvitades ühe h.-j.-tunni kohta kütteainet umbes 1,5 korda vähem kui petrooleumitraktorid. Traktor U-1 omab ühe ederatta (liitratas) ja on kohandatud vahelharimistöõdele. Teised traktorid on üldotstarbelised.

II. ADRAD

NSV Liidu tööstus on tootnud kuni 24 erisugust traktoriadra tüüpi (marki). Praegu NSV Liidu tööstuses on käsil adratüüpide täiustamine ja standardimine. Käesolevas peatume nende adratüüpide juures, millel on tähtsus ENSV oludes.

Tabel 2. Traktoriadrade põhinäitajad

	Adra mark	Tehas	Korpuste arv			Maksimaalne künni-sügavus cm
			Üldine	maha-võetavate	Ühe korpuse töö-laius cm	
1.	K 212-D	Koljuštšenko-nimeline	2	—	30	25
2.	K 412-D	"	4	1	30	25
3.	3K 35-U	Oktoobrirevolutsiooni-nimeline	3	1	35	27
4.	3K 35-UP	"	3	1	35	42
5.	5K 35-U	"	5	1-2	35	27
6.	5K 35	Okt.revol.-nim. Altai põllutöömashinate tehas	5	1-2	35	27
7.	PS-35	Okt.revol.-nim. Rostovi põllutöömashinate tehas nr. 110	5	1-2	35	27
8.	PS-30 (toodetakse alates 1947. a.)	Oktoobrirevolutsiooni-nimeline	3	1	30	25
9.	TS-535	Siberi põllutöömashinate tehas	5	1-2	35	27
10.	TPU-5N2	Rostovi põllutöömashinate tehas	5	1-2	35	27

Kõik traktoriadrad, millede margis leidub täht „U“, on tugevdatud tüüpi (vene keeles — ussilennõi) ja on meie maade kividerohkuse tõttu meie oludes paremad kui tavalised adrad.

Tabel 3. Hobuadrad

	Adra mark	Tootja tehas	Korpuste arv	Töölaius cm	Künni-sügavus cm	Veojõud hobuseid
		1. Rippadrad				
1.	KP-20	Altai p.-m. tehas	1	23	13	1
2.	PV-23	Punane Aksai	1	23	13	1
3.	PV-25	Altai p.-m. tehas	1	25	15	1
4.	PO-23 ja PPO-23	Oktoobrirev.-nimeline	1	23	15	1—2
5.	N-O	Taškendi p.-m. tehas	1	24	13	2
		2. Eelikuga adrad				
6.	OLK-7 (Uus mark PP-28)	Oktoobrirev.-nimeline	1	27	18—20	3—4
		3. Raamadrad				
7.	ZH6 (Uus mark PR2-23)	Koljuštšenko-nimeline	2	48	15	2—3

III. KÜLVI-, KORISTAMIS- JA PEKSUMASINAD

Tabel 4. Koristamismasinad

	Masina nimetus ja mark	Töölaius m	Masina kaal kg	Tarvilik veojõud
1.	Hobujõuline isesiduja „Uus Ideaal“	1,84	837	3—4 hobust
2.	Viljalõikaja „Ideaal“ ja M-5	1,52	471	2—3 „
3.	Hobujõuline heinaniitja „Uus Ideaal“	1,37	330	2 „
4.	Hobureha KG-1	2,13	184	1 „

Tabel 5. Andmeid viljapeksumasinade kohta

Näitajad	Masinate margid			
	MK-1100	MO-900	BDO-34	BR-23 (hobujõuline)
Töötamiseks vajalik võimsus h.-j.	18—20	12—15	10—12	6 hobust
Masina võimsus tonni teri tunnis	2—2,2	1—1,2	0,8—1	0,5
Masina kaal kilogrammides	39 000	2640	2200	647

Tabel 6. Andmeid külvimasinate kohta

Masina nimetus, iseloomustus ja mark	Reavahe cm	Töölaius m	Seemnekasti maht kg või l
1. Traktorijõulised			
Teravilja külvimasin, 24-kettane, T-7, T-8	15	3,6	240
Teravilja külvimasin, 24-kettane, SD-24, toodetakse alates 1945. a. unifitseeritud masinana	15	3,6	295
Teravilja külvimasin, 28-kettane, T-9	15	4,2	280
Traktori-hobu-tera- ja aedvilja külvi- masin, OKDS-12, uus mark SOD-10, 10-reane	muudetav	1,8—2,1	160
Traktori-linakülvimasin, 46-reane, LT-2, uus mark SL-44	7,5	3,45	260
Kartulipanemismasin, 2-reane, KS SK-1	70	1,4	80
Kartulipanemismasin, 4-reane, KS .	70	2,8	150
Väetise-külvimasin (laialkülvi jaoks), TR-1	—	2,3	175
Kombineeritud teravilja ja heina- seemnete külvi jaoks, SZT-47	7,5 ja 15	3,6	terav. 295 l heinas. 21 l
2. Hobujõulised			
Teravilja külvimasin, ketastega, 12- reane, KD-12	15	1,8	120
Teravilja külvimasin, sahkotstega, 13-reane, KA-13	12,7	1,65	110
Linakülvi jaoks, 17-reane, LK-1, uus mark SL-17 (reavahe 7,5 cm)	9,0	1,53	110 (lina)
Kartulipanemismasin SKN-2	70	140	200 (kart.)
Kartulipanemismasin SKNR-1	—	70	75 (kart.)
10-reane, ketastega, SD-10	15	1,5	48 l (terav.)
12-reane, sahkotstega, SA-12	12,5	1,5	48 l (terav.)

Muld ja selle harimine

Muld koosneb mineraalsest ja orgaanilisest osast. Mineraalne osa on tekkinud kivimite murenemisel ja sisaldab seetõttu mitmesuguse suurusega kiviosi (rusikasuurustest kividest kuni tolmupeenikeste saviosadeni).

Mulla orgaaniline osa, mulla huumus ehk kõdu, on tekkinud mitmesuguste taimeosade ja mullas elunevate putukate, ussikeste, bakterite ja paljude maude organismide kõdunevaist jäätmest.

Nagu näeme, on muld tekkinud mitmesuguste lähtematerjalide muundumise teel ja teda ei tulegi seepärast vaadelda kui mingit püsivat ja muutumatut, vaid kui pidevalt muutuvat ja arenevat substantsi. Mullas toimuvad pidevalt mitmesugused muundumised, lagunemised ja ühinemised, alatasa tekib uut ja häviv vana. Mullas toimub alatine liikumine ja arenemine.

Tõllumees peab kõiki neid mullas toimuvaid protsesse mõistma ja tundma, muidu pole ta sueteline mulda edukalt tootmisteenistusse rakendama.

Põllumehe sihiks on muuta muld selliseks, mis võimaldaks viljeldavalt kultuuridelt saada võimalikult kõrgeid saake.

Et seda saavutada, selleks on vaja esmajoones teada, millised on viljeldava kultuuri nõuded mulla suhtes ja milline peab muld olema, et neid rahuldada.

Iga viljeldav taim on elusolend nagu iga loomgi ja ta vajab oma eluks toitu, vett, õhku, valgust ja soojust. Kui taim neid end ümbritsevast keskkonnast ei leia, ei saa ta kasvada ega areneda.

Head saaki on taimedelt võimalik saada ainult siis, kui on rahuldatud taimede eelnimetatud kasvunõuded, s. o. kui on küllaldaselt õhku, soojust, valgust, vett ja toitu.

Kõik need kasvutegurid on omavahel tihedas seoses. Mullas sisalduvast veehulgast on olenev mulla õhuhulk ja soojus.

Lahustuvate toiteainete hulk on aga olenev mulla orgaanilise aine lagunemisest, nende lagundamist toimetavad mullas elunevad bakterid oma elutegevusega. Bakterid arenevad mullas aga ainult siis, kui seal on õhku, niiskust ja soojust.

Milline peaks siis olema muld, et loeteldud taimekasvu tingimused oleksid täidetud?

Looduses võib igal sammul märgata, et muld oma ehituselt võib olla kas tihe ja plink või kohev ja sõmeraline. Tihe või kõvaks paatunud muld ei võta vett sisse. Sademete vesi jääb sellisel mullal loikudena pinnale. Teissugune on olukord aga kobedatel, sõmeralistel muldadel, s. o. sellistel muldadel, kus muld koosneb mitmesuguse suurusega teradest, sõmerast, ja on seetõttu kohedas olekus, ei ole plink ega tihe. Seal tungib vesi kiiresti mulda ja loike pinnale ei jää. Põhjuseks on see, et tihedas, tolmuses või kõvas mullas on üksikute peenikeste osakeste vahel väga väikesed vaheruumid ja vesi neis oma raskuse mõjul allapoole liikuda ei saa. Need mulla vaheruumid on juuspeened ja neis võib vesi liikuda nn. kapillaarsuse põhimõttel, s. o. ta võib aeglaselt edasi imbuda märjemast kohast kuivemasse, nii nagu liigub õli lambitahis. Sellisel mullal vee sisseimbumine toimub aeglaselt, seetõttu läheb sademete veest väga palju auramise ja äravoolu teel kaotsi ja mulda pääseb ainult väikene osa. Seepärast ongi tihe ja plink muld halvasti varustatud niiskusega.

Vastupidine on olukord aga sõmeralises mullas. Siin on vaheruumid avarad, sademete vesi valgub kiiresti mulda, vee äravool pinnalt ning auramiskadu on väikesed.

Kobeda mulla suuremad terakesed, sõmerad, ei ole mitte lihtsalt suuremad kruusa- või liivaterad, vaid nad on tekkinud mulla peenikeste osade liitumise teel.

Nii näeme, et tolmpeened mullaosad võivad liituda ühiseks tihedaks ja kõvaks massiks; nad võivad aga samuti liituda ka väiksemaiks teradeks — sõmeraiaks,

mis omavahel ühtseks kõvaks massiks ei liitu. Mulla sellist kaheksugust olekut või ehitust nimetatakse mulla struktuuriks. Struktuur võib olla niisiis kas sõmeraline (teraline) või sõmeruseta (s. o. kus mulla väikesed osad lasuvad lahtise massina või on liitunud tihedaks kõvaks massiks). Taimekasvatatajale on kasulik ainult mulla sõmeraline struktuur, sest ainult sõmeraline muld on varustatud küllaldase niiskuse ja õhuga, mis tagab bakterite arenemise mullas ja selle abil ka taimede varustamise toiduga.

Sõmeruseta mullas ei saa korraga olla küllaldaselt õhku ja niiskust, sest kui mulla peeni vaheruumi täidab vesi, siis pole seal õhku, või vastupidi. Sõmeralises mullas aga mulda valguv vesi imub sõmerate sisse (need on kapillaarsed) ja sõmerate vaheruumides on õhk. Seetõttu toimub sõmeralises mullas küllaldane bakteriaalne tegevus ja taimede varustamine toiduga.

Sellest järeldub, et taimed saavad hästi kasvada ainult sõmeralises mullal, et ainult sõmeraline muld on viljakas, sest ta suudab taimi pidevalt varustada küllaldase vee ja toiduga. Akadeemik V. R. Viljams nimetabki mulla viljakuseks mulla võimet varustada taimi pidevalt vee ja toiduga.

Sellest kõigest järeldub, et mulla viljakuse tõstmiseks tuleb püüda saavutada mullale sõmeraline struktuur.

Kuidas aga saavutada sõmeralist struktuuri ja millest on tingitud tema tekimine?

Teadlased ja uurijad, eesotsas akadeemik V. R. Viljamsiga, on selgitanud, et mulla sõmerus tekib siis, kui mullas on sideainet, mis kitib kokku väikesed mullaosad ja neid hoiab koos. Selliseks kitiks on mullas huumus ja lubi. Lubjata ei suuda huumus mulla mineraalosi püsivalt liita. Vee mõjul nad lagunevad uuesti. Lubjaga ühenduses on see sideaine aga veekindel ja sõmerad vihma mõjul ei lagune.

Lubjaveesel põllul me näeme väga sageli, et kuigi harimisega on saavutatud parajalt sõmerjas muld, sõmerad vihma mõjul kohe lagunevad ja mullale kohe pärast vihma tekib kooruke, mis kuivades muutub kõvaks. Lubjarikkal, püsiva sõmerusega mullal aga vihm sõmerust ei suuda hävitada ja sellisel mullal pärast vihma koorukest ei teki. (Eriti selgesti võib seda vaheet näha Lõuna- ja Põhja-Eesti muldadel. P.-Eestis on muld lubjarikas ja märgatavalt parema sõmerusega kui L.-Eestis, kus mullad on suures osas lubjaveesed).

Mulla sõmeruse peamiseks tekitajaks on mitmeaastane põldhein. Põldheina juurestik jätab mulda rohkesti orgaanilist ainet, millest tekib huumus. Põldheina juurestik lõhub mulla ka parajaiks sõmeraks. Seda ülesannet täidab põldhein aga ainult siis, kui ta koosneb mitmeaastastest taimedest ja tingimata liblikõielistest segus kõrrelistega (ristik ja timut, lutsern ja timut jne.). See ongi põhjuseks, miks õiges külvikorras peab olema põldhein.

Sõmerust aitab tekitada muidugi ka mulla väetamine orgaaniliste väetistega ja õige maaharimine, kuid peamiseks sõmeruse tekitajaks on ikkagi põldhein.

Maaharimise ülesanded ja võtted

Maaharimine on üks tähtsamaid agrotehnilisi abinõusid saakide tõstmiseks; tema ülesandeks on: 1) luua taimedele soodsad kasvutingimused nende varustamisel vee, toidu ja õhuga, 2) kohendada mulda ja soodustada seega taime juurte tungimist ja levikut mullas, 3) segada antavad väetised mullaga, 4) hävitada umbrohtu, 5) soodustada taimehaiguste ja -kahjurite tõrjet.

Neid ülesandeid saab täita künni, äestamise, kultiveerimise ja koorimisega, ühendades need võtted ühtseks maaharimissüsteemiks.

Künn on maaharimisvõtteist kõige põhilisem ja tähtsaim. Künnist oleneb suuresti kogu järgnev maaharimine. Künni kvaliteet oleneb esmajoones adrast, millega kündi teostatakse. Peamisi nõudeid on, et ader künniviilul hästi pööraks ja samaaegselt ka purustaks (murendaks). Kõige parema künni teeb kultuurhõlmaga, eelkoorijaga varustatud ader. Seda atra nimetataksegi harilikult kultuuradraks ja tema kündi — kultuurkünniks.

Teine tähtis künni headust mõjutav tegur on mulla niiskuse aste. Liig märga või liig kuiva mulda kündes ei tule künni kvaliteet hea. Künd annab parimaid tulemusi siis, kui mullas on 40—60% mulla maksimaalsest niiskusest. Muld on siis paras niiske, ei kleepu, kuid pole ka kõva ja mureneb hästi.

Mulla äestamise sihiks on: 1) pinna tasandamine pärast muude riistadega harimist, 2) pinna õhukeselt kohendamine kevadel pärast lumeminekut, 3) mineraalväetiste mullaga segamine, 4) kultuuride hooldus kasvu ajal (oraste äestamine, kartuli äestamine jne.).

Äke alati tolmustab mulda ja lõhub sõmerust rohkem kui ükski muu põllutööriist. Äestada tuleb seepärast mõõdukalt.

Kultiveerimine kohendab mulda sügavamalt ilma mulda pöörata. Kultiveerimine on enamasti alati tarvilik, et saada külviks küllalt hästi kohendatud mulda. Lõikekäppadega kultivaatorid on parimad riistad umbrohu hävitamiseks.

Koorimine on õhuke (kuni 10 cm) pealispinna purustamine ja segamine. Kooritakse vastavate koorimisatradega või muude riistadega (randaal, hankmo, kultivaator jne.). Koorimise ülesanne on peamiselt umbrohutõrje, niiskuse säilitamine ja kogumine, kuid ka taimekahjurite vastu võitlemine ja mulla pinnalt kohendamine. Koorimisel on mulla sõmeruse tekitamiseks ja säilitamiseks suur tähtsus.

Künnikihi süvendamine

Künnikihi sügavusel on mulla viljakusele eriti suur mõju. Mida sügavamalt on muld haritud, seda enam ta kogub niiskust ja taimetoiteaineid, ning seda soodsam olukord kajuneb taime juurte levikuks ja arenguks mullas, seega ka tekivad head eeldused saakide tõusuks.

Tänapäeval loetakse normaalseks künnisügavuseks vähemalt 20 cm. Kartulile ja juurviljale on vajalik veelgi sügavam künd.

Künnisügavust on vaja iga aasta muuta, et vältida tihenenud kihi tekkimist künnikihi ja aluskihi vahele.

Kui mullastik on selline, mis ei võimalda sügavat kündi, siis tuleb künda võimalikus maksimaalses sügavuses.

Kui seni on küntud madalamalt, siis ei või korraga kündi väga palju süvendada, vaid iga aasta ainult 3—4 cm võrra. Künnikihi süvendamine toimugu sügisel künnil. Eriti soovitatav on künnikihti süvendada juba sügisel maa kündmisel müstkesaks, kus järgneva suve jooksul mulda pidevalt haritakse ja antakse orgaanilist väetist.

Leetunud muldadel tuleb künnikihi süvendamiselt teostada ühtlasi ka mulla lupjamist ja anda eriti tugevasti orgaanilist väetist, samuti ka mineraalväetisi, eriti aga fosforiiti.

Mulla künnikihi süvendamine on üks põhilisi mulla viljakuse tõstmise eeldusi ja tingimusi. Selle teostamisele tuleb igas majandis asuda viivitamata.

Sügisene maaharimine

Pärast vilja koristamist on vajalik kõrrepõllud kohe koorida, s. o. mulla pealispind 4—5 cm sügavuselt purustada ja ümber pöörata. See loob mulla pinnale õhukese kohendatud kihi. Kooritud põld hoidub kobedana, temas säilib mulla küpsus ja pinnal olevad umbrohuseemned hakkavad idanema ning hili-sema künniga hävivad.

Neid ülesandeid täidab koorimine aga ainult siis, kui see teostatakse vahetult pärast vilja koristamist. Koorimisest, mida tehakse hiljem või vähe aega enne sügisest kündi, kasu ei ole.

Õigeaegselt teostatud koorimisele järgneb sügiskünd, siis, kui kooritud põllul umbrohud on idanenud, s. o. tavaliselt 1½—2 nädalat pärast koorimist.

Sügiskünniga ei tule viivitada. Varakult teostatud sügiskünn annab paremaid tulemusi kui hilisem. Hilisel künnil on tavaliselt mulla niiskus tõusnud üle soovitava astme ja künni kvaliteet ei tule hea. Ainult ristikusööti tuleb künda hiljem — septembri lõpul.

Sügiskünnil tuleb tingimata kasutada eelkoorijaga atra ja künda tuleb 2—3 cm võrra sügavamalt kui varem on küntud, kuni künd pole veel jõudnud normaalse sügavuseni.

Sügisel küntud põldu ei äestata, vaid jäetakse talveks vagudesse. Sügisene künd on kevadisest künnist mitmeti parem. Ta võimaldab varakult asuda kevadistele külvitöödele ja parematel tähtaegadel, sest töökoormus on kevadel siis künnitöö võrra vähem. Peale selle võimaldab sügisene künd koguneda mulda maksimaalselt talveniiskust ja seda kevadel mullas säilitada. See on kuivematel muldadel enamasti saaki määravaks teguriks. Sügisene künd võimaldab kevadel maad õigesti harida. Kõik see teeb sügiskünni vältimatuks kui ühe saakitõstva teguri.

Kevadine külvielne maaharimine

Kevadine külvielne maaharimine peab algama kohe pärast lumeminekut, niipea kui muld hakkab taहनema.

Kevadise külvielse maaharimise sihiks on: 1) mullapinna tasandamine ja niiskuse säilitamine mullas, 2) lahustuvate toiteainete tekkimise soodustamine mullas, 3) vajaliku mulla koheduse saavutamine, 4) umbrohtõrje ja 5) mulla viimine niisugusesse seisukorda, mis on soodsaim külvi- ja hooldustööde teostamiseks.

Põld vajab kevadel alati külvielset harimist, talvel tihenened ja vajunud mulla uuesti kohendamist, et takistada vee auramist ja kiirendada umbrohtude idanemist ning mulla soojenemist.

Kui sügiskünn tehti eelkoorijaga varustatud adraga ja muld talve jooksul pole tugevasti vajunud ega tihenened, siis on kevadel esimesi töid põllu libistamine. Libistamist tuleb alustada kohe, kui muld hakkab pinnalt taहनema.

Libistamisel pole siis mõtet, kui sügiskünn tehti eelkoorijata adraga ja muld on talve jooksul tihenened ja paatunud. Libistaja ei suuda siis luua vajalikku kohendatud kihti. Sel puhul tuleb põld libistamise asemel äestada siksakketega.

Järgnevak külvielseks maaharimistööks on kultiveerimine mulla sügavamaks kohendamiseks ja tärgranud umbrohtude hävitamiseks. Soovitatav on seda tööd teha hanijalg-kultivaatoriga, mis hävitab paremini umbrohtu ja kuivatab vähem mulda.

Kultiveerimist alustatagu siis, kui muld on kultiveerimise sügavuseni parajalt tihenened.

Eriti rasketel, umbrohtunud ja talvel tugevasti paatunud muldadel ei piisa küllaldaseks kohendamiseks ja umbrohu hävitamiseks kultivaatorist, vaid tuleb teostada korduskünn. Korduskünni tuleb teha otsekohe, kui muld on parajalt tihenened. Liig märja mulla kündmine annab halbu tagajärgi, samuti aga ka künniga hiilinemine. Kevadine korduskünn teha madalam kui sügiskünn. Künnile peab kohe järgnema äestamine. Traktoritõöl võib panna äkkes agregaat, s. t. kinnitada otsekohe adra taha.

Kesaharimine

Kesaharimise ülesandeks on: 1) umbrohtude hävitamine ja põllu puhastamine umbrohust, 2) niiskuse kogumine ja säilitamine mullas, 3) küllaldaste toitevarude kogumine mulda.

Mustkesas olev põld on terve aasta kultuurideta; teda on võimalik kogu

selle aja jooksul harida, mistõttu mustkesa ongi tõhusam vahend põllu umbrohtudest puhastamiseks.

Mustkesa harimine algab sügisel kohe pärast vilja koristamist kõrrekoorimisega ja seejärel teostatakse sügisene sügavküünd. Kevadel on esimeseks tööks kas libistamine või äestamine; hiljem kogu suve jooksul teostatakse korduvaid harimisi kas kultivaatoriga või künni teel, vastavalt sellele, kuidas umbrohtorje olukord nõuab. Arvestada tuleb seda, et mustkesa ülesanne on põllu puhastamine umbrohtudest, mitte üksi kasvavate umbrohtude hävitamine. See tähendab, et tuleb hävitada kõik mullas olevad seemned ja juurumbrohtude kasvuvõimeline juurestik. Seda saab teha aga üksnes kesa korduva harimisega, nii et muld on alaliselt kohev ja must. Siis lähevad kõik umbrohuseemned idanema ja juurumbrohtude juured surevad väljakurnamise tõttu. Eriliselt rohkesti umbrohtunud kesal on vajalik kihiline harimine mitmekordse künniga. Viimane kordusküünd tuleb teha hiljemalt 2—3 nädalat enne talviljade külvi, et maa jõuaks parajalt vajuda ja tiheneda. Sõnnik antakse juunis-juulis. Sõnniku sisseküünd teostatakse madalamalt kui sügisküünd.

Kui sügisküünd kesamaal mingil põhjusel jäi tegemata, siis tuleb kesa künda võimalikult vara kevadel (nn. varajane kesa), kuid hiljemalt kevadkülvide lõppedes. Küünd toimugu künnikihi täies sügavuses. Mida varem kesa küntakse ja sõnnik antakse, seda parem.

Varajase kesa harimine pärast esimest kündi ei erine mustkesa harimisest. Olgu tähendatud, et varajane kesa on agrotehniliselt mittesoovitav, sest kesa täidab ainult siis täielikult oma ülesannet, kui ta on juba sügisel küntud.

Osaline ehk kasutatud kesa on osa suvest mõne kultuuri all. Tavaliselt on kesakultuuriks vikk (kaera-herne-segatis) või mõni muu varajane kultuur (kartul, lina jne.).

Kasutatud kesa sügisene harimine toimub nii nagu mustkesalgi. Kesakultuuri külv teostatakse kevadel võimalikult vara.

Pärast kesavilja koristamist tuleb vabanev põld kohe koorida ja 1—2 nädalat hiljem teha küünd. Kui sõnnikut kevadel ei antud, siis tuleb seda teha pärast koorimist toimuva künni alla. Osalises kesas maaharimine ei saa olla eriti täielik ja seepärast on osalise kesa pidamine õigustatud ainult neis majandis, kus põllud on umbrohust puhtad.

Haljasaetiskasal (sideraalkesal) kasvatatakse mõnda liblikõielist taime, mis väetisena sisse küntakse. Selleks kasutatakse lupiine, serradellat ja meie oludes kõige enam valget mesikat. Mesikas külvatakse kesale eelneva teravilja alla ja küntakse sisse (teisel kasvuaastal) tavalisel sõnnikuveoajal (juunis-juulis). Küünd tuleb kohe äestada, et mesikas kiiremini kõduneks. Edasine harimine toimub nii nagu muudel kesadelgi. Mesikakesa on ühtlasi bioloogiliseks umbrohtorjevahendiks.

Väetamine ja väetamisnormid

Väetamise ülesandeks on parandada mulla omadusi ja varustada mulda taimetoiteainetega.

Väetamine on maaharimise kõrval teine tähtsam abinõu maaviljakuse tõstmiseks. Väetiste absoluutne hulk üksi aga ei kindlusta alati saagi tõusu, vaid väetisi tuleb parema tulemuse saavutamiseks kasutada teadlikult ja oskuslikult, vastavalt mulla ja kultuuride erinõudeile.

Kodused väetised

Laudasõnnik on kodustest väetistest ja üldse väetistest kõige tähtsam, ta ei ole mitte üksi väetiseks, s. o. taimede toodangu varustajaks, vaid sõnnik annab mullale ka suures koguses orgaanilist ainet, mis mulda parandab; peale selle

sisaldab sõnnik tohutul hulgal baktereid, mis mullas arendavad kasulikke protesse.

Laudasõnnik sisaldab keskmiselt 0,15—0,25% fosforhapendit, 0,5—0,6% kaaliumhapendit ja 0,5—0,6% lämmastikku, olenedes allapanust, loomade söötmisest, sõnniku säilitamisest jne.

Sõnniku säilitamise ja sõnnikukoguse suurendamise tähtsamaks vahendiks on allapanu. Allapanu rohkusest ja headusest oleneb sõnniku väärtus ja hulk. Tavaliseks allapanumaterjaliks on talivilja õled, mis annavad küllalt hea sõnniku ja sõnnikulaudas ka hea aseme loomadele.

Õlgede vedeliku sisseimemise võime pole aga eriti suur, pealegi veel siis, kui õled pole küllalt kuivad. Õled suudavad vedelikke imendada vaid 2—3 korda rohkem oma kaalust. Kui õled on peenendatud (15—20 cm pikkusteks tükkideks), siis tõuseb imenduvõime veel 10—15% võrra. Õlgi kulub allapanuks 5—6 kg päevas ühe suure looma kohta.

Õlgedest parem allapanu on sammalturvas. Sammalturvas suudab vedelikke imendada kuni 10 korda rohkem oma kaalust. Turvas sisaldab ka ise rohkem lämmastikku kui õled ja tõstab seetõttu sõnniku väärtust. Turvas imendab aga peale vedelike ka veel gaase ja seetõttu turvas seob lauda õhus olevat ammoniaaki, puhastab seega lauda õhku ja väldib väärtusliku lämmastiku lendumist gaasina. Turvas on seetõttu väga väärtuslik allapanumaterjal. Sõnniku hulga ja väärtuse tõstmiseks ning sedakaudu maaviljakuse suurendamiseks peaks iga kolhoos ja iga teine majand tarvitama rohkesti allapanuturvast, pealegi kuna meil turvas on peaaegu kõikjal kergesti saadaval.

Normaalselt kulub kuiva turvast 10 kantmeetrit ühe suure looma kohta aastas.

Sõnniku säilitamisel tuleb peamist tähelepanu pöörata sellele, et sõnnik oleks sõnnikulaudas või puhaslauda puhul sõnnikuhoidlas alati ühtlaselt ja tihedasti kinni tallatud. Lahtine kohev sõnnik läheb kuumaks, laguneb kiiresti ja taime- toiteainete kaod on suured. Sõnnikulaudas tuleb seepärast loomade asemeid hoolega tasandada ja sõnnikuhoidlas iga päev väljaviidav sõnnik hoolega kinni tallata ja talle turvast peale panna. Sõnnikuhoidlad peavad olema kindlate seinte ja põhjaga, et virts neist välja ei valgus.

Suvisel väljaveol tuleb sõnnik kohe laotada ja sisse künda. Sõnniku seista laskmine väikeste hunnikutena või laotatult on suur raiskamine. Väärtuslik lämmastik läheb siis suures osas kõiks kaotsi.

Talvisel väljaveol asetatakse sõnnik suurtesse patareidesse, kus ta kinnitalatult ja pealt turbaga või mullaga kaetult seistes ei kaota palju oma väärtusest.

Sõnniku hoolsa kogumise ja säilitamisega võib sõnniku hulka ja väärtust igas majandis tunduvalt tõsta. See on väga oluline vahend maaviljakuse tõstmiseks, milline võimalus on igas majandis olemas.

Virts. Puhaslauda ja sõnnikuhoidla kasutamisel ei saa virtsa teisiti täielikult säilitada, kui teda kogudes vastavatesse kaevudesse. Virts on väga väärtuslik väetisaine, eriti juurviljale ja kõögiviljadele, kui ta on hästi hoitud.

Virtsaga väetades tuleb teda enne kasutamist lahjendada, võttes 1 osa virtsa 3—5 osa vee kohta. Kõige otstarbekam on virtsa kasutada reavahede kastmiseks vastava masina abil. Virts saab aga ka väga heade tulemustega kasutada mitmete kompostide valmistamiseks.

Tuhk. Väärtuslikuks väetisaineks on ka tuhk, eriti puutuhk. Tuha koostis oneneb puu liigist ja vanusest ning tuha säilitamisest. Keskmiselt sisaldab puutuhk 6—10% kaaliumi, 4—5% fosforit ja 30% lupja. Tuhaga võib väetada kõiki kultuure; ta külvatakse välja kas sügisel või kevadel ja küntakse sisse või segatakse kultivaatori abil mullaga. Pealtväetiseks ei ole tuhk otstarbekohane. Eriti kohane on tuhk kartulile ja kõögiviljadele. Tuhka on paras anda 500—600 kg ha kohta.

Turbamulda ja samuti ka jõe- või tiigimuda võib kasutada ka otseselt väetisena. Nende mõju on siis aeglasem, sest turvas peab mullas enne kõdunema.

Enne põllule vedamist on soovitatav turvast ja muda lasta hunnikus seista ja õhustada. Tahedat turvast või muda võib anda sügiskünni alla kuni 100 tonni ha kohta.

Aдру on meretaim, mida tuulega sageli randa kandub ja mida võib kasutada väetiseks. Adru on oma koostise poolest lähedane sõnnikule. Enne kasutamist võib adrut lasta hunnikus seista mõni nädal, siis kõduneb ta mullas kiiremini.

Kompostid

Koduste väetiste hulga suurendamiseks on tõhusaks abinõuks kompostide valmistamine. Suuremaid komposti-koguseid saab valmistada peamiselt turbast mitmesuguste lisanditega.

Turbakompost sõnnikuga valmistatakse peamiselt madalsooturbast (muldturbast) ja sõnnikust. Turvast võetakse seks otstarbeks põldude või heinamaade lähedastest soost ja kompostihunnik valmistatakse võimalikult tema kasutamispäiga lähedale. Sõnnikut pannakse turbale hulka 20—50% turba kogusest. Turvas ja sõnnik pannakse hunnikusse kihiti, nii et alla ja peale jääks turvas.

Vähese sõnnikuga valmib kompost kuni 6 kuud, rohkema sõnnikuga aga 2—4 kuud.

Kui turba-sõnniku-kompost valmistada vahekorras 1:1, s. o. turvast ja sõnnikut võrdsetes kogustes, siis selline kompost on väärtuselt võrdne sõnnikuga. Igas majandis, kus turvast vähegi hõlpsamini on saadaval, võib sõnniku kompostimise teel koduste väetiste hulka väga kiiresti kahekordistada.

Turbakompost virtsaga valmistatakse tahenenud turbast, valades turba virtsaga üle. Selleks valmistatakse turbast kompostihunnik nagu tavaliselt, kuid iga 40—50 cm paksune kiht turvast valatakse virtsaga läbi. Virtsaga valmistatud kompost käärib kiiresti ja võib valmida juba 2—3 nädalaga.

Turbakompost fekaalidega (inimväljaheidetega). Turba-fekaalkompost valmistatakse samuti kui eelminegi, ainult et virtsa asemel kasutatakse fekaale.

Turba-fosforiidi-kompost valmistatakse kõrgsoo sammalturba ja fosforiidi segamise teel. Sammalturvas on happeline, seetõttu mõjub ta fosforiidile lahustavalt. Kuivatamata ja peenendatud sammalturvas aetakse hunnikusse ja külvatakse kihiti fosforiiti hulka, võttes iga 100 kg turba kohta keskmiselt 2 kg fosforiiti. See kompost valmib umbes üks aasta, siis alles on turvas parajalt lagunenu ja kõljab väetisena kasutada. Valmivuse kiirendamiseks on kasulik lisada natuke sõnnikut, virtsa või fekaale.

Fosforiidi-sõnniku-kompost valmistatakse sel teel, et fosforiiti külvatakse iga päev või üle päeva sõnnikusse, kas lauta loomade alla või sõnnikuhoidlasse, arvestades iga suure looma kohta 0,3—0,5 kg fosforiiti päevas.

Mis kasu sellest on? Kõigepealt muutub fosforiit sõnnikus lahustuvaks ja taimedele kergesti kättesaadavaks, sest sõnniku käärimisel tekkivad happed lahustavad fosforiiti. Teiseks, fosforiit sisaldab lupja, ja see soodustab omalt poolt sõnniku käärimist ja valmimist, sest bakterid, mis sõnnikut lagundavad, vajavad lupja ja samuti ka fosforit, mida nad fosforiidist saavad. Selle tulemusena saadakse väärtuslik sõnnik, mis annab umbes poole vähema hulga samu tulemusi kui fosforiidita sõnnik. See on kõige lihtsam ja kergem moodus sõnniku väärtuse tõstmiseks ja muldade fosforiga rikastamiseks.

Tähtsamad mineraalväetised

Fosforiit on peenike hallikas või pruunikas pulber, mis on saadud toorfosforiidi jahvatamise teel. Eesti fosforiit sisaldab 25% fosforhapendit ja 40% lupja. Võrreldes superfosfaadiga on fosforiidil see paremus, et ta sisaldab rohkem fosforit, ja peale selle ka lupja, ning seetõttu ta pole happeline, ta ei avalda halba mõju ühelegi mullale ega ka ühelegi kultuurile. Teda võib tarvitada suuri koguseid korraga (kuni 800—900 kg ha kohta) ilma mingit kahju

kartmata. Ta rikastab mulda fosforiga ja lubjasialduse tõttu vähendab muldade happesust, soodustab mulla paremat käärimist ja sömeruse tekkimist. Ainuke puudus on fosforiidil see, et ta vees ei lahustu ja seetõttu mõjub aeglaselt, eriti aga lubjarikaste muldadel.

Mullas mõjuvad fosforiidi mitmesugused mulla happed, mis teevad fosforiidi lahustuvamaks. Nende mõju on eriti tugev soomaadel, kus on happeid rohkem, kuid ka happelistel mineraalmuldadel, nagu meil neid leidub rohkesti Lõuna-Eestis, eriti Võru-, Valga- ja Tartumaal. Neis piirkondades on ligemale pooled muldadest nii hapud, et fosforiit mõjub võrdlemisi kiiresti ja kahekordse normina (400—500 kg ha kohta) annab superfosfaadiga võrdsed tulemused juba esimesel aastal. Happelistel maadel on fosforiit superfosfaadist parem, sest ta ühtlasi lubjab mulda, soodustab mulla bakterite tegevust ja põhjustab seepärast mulla murenemist ja sömeruse tekkimist.

Fosforiit tuleb külvata juba sügisel, sügavkünni eel ja kohe künda sisse. Sisseküntult seguneb fosforiit paremini mullaga ja ta mõju suureneb. Kõige sobivam on fosforiiti tarvitada kesal, kus ta sügisel külvatuna suve jooksul muutub lahustuvamaks ja sügisel ning järgneval aastal mõjub taliviljale hästi. Eriti ilmneb ta mõju taliviljale järgnevale põldheinale. Fosforiiti on soovitatav anda alati suuremates kogustes korraga (500—700 kg ha kohta) ja harvemini, sest ta on kestva mõjuga.

Fosforiidi mõju kiirust tõstab tema segamine superfosfaadiga võrdseis koguseis (1:1), kus siis saadakse nn. segafosfaat. Segafosfaat on superfosfaadist parem, ta ei ole nii happeline, sisaldab enam fosforiit ja mõjub sama kiiresti kui superfosfaat, kuid keetvamalt. Sobib kõikide kultuuride väetamiseks.

Peale happeliste muldade tõstab fosforiidi lahustuvust kääriv sõnnik ja samalturvas. Seepärast tulebki fosforiiti kompostida sõnniku või turbaga.

Superfosfaat on teine tähtsam fosforväetis. Norm on 150—300 kg ha kohta.

Kainiit on kaevandustest väljakaevatud toormaterjal, millest valmistatakse kaalisoola. Ta sisaldab 10—13% puhast kaaliumhapendit. Peale kaaliumiühendite sisaldab kainiit rohkesti ka keedusoola ja seepärast tuleb kainiit külvata kas sügisel või varakevadel, siis, kui taimekasv on katkenud. Kainiit lahustub kiiresti ja keedusool uhtub mullast enne välja kui taimed kasvama hakkavad.

Parajaks kainiidi normiks on 3-kordne kaalisoola norm (300—500 kg ha kohta). Soovitav on kainiiti tarvitada koos fosforiidiga, sest kainiit mõjub fosforiidile lahustavalt, ja fosforiit nõrgendab keedusoola halba mõju mullale. Enne külvi fosforiit ja kainiit segada. Kainiit mõjub aga eriti hästi linale.

Kartulile mõjub kainiit pisut tärgliseprotsenti alandavalt. Kui külv toimub sügisel või õige vara kevadel, siis seda pahet ei esine.

Kaalisool (40%) sisaldab kõrvalaineid vähem ja ta tarvitamine on seetõttu lihtsam ning ohutum. Külvatakse vähe aega enne viljade külvi; teda võib külvata ka kasvavatele taimedele.

Kaaliumväetisi vajavad kõige enam juurviljad, kartul, põldhein ja soos kõik kultuurid. Savimaad on kaaliumirikkamad ja paiguti kaaliumväetisi üldse ei vaja. Teised mullaliigid on kaaliumivaesemad ja vajavad kaaliumväetisi.

Lämmastikväetistest on tähtsamad **ammooniumsalpeeter**, roosakas-valge sool, mis sisaldab 33—34% lämmastikku. Ta lahustub kiiresti ja mõjub ruttu. On hügrokoopne, s. t. võtab õhust niiskust ja läheb seisimisel märjaks ja tükki. Säilitada kuivas kohas. Kõrge lämmastikusalduse tõttu on normid poole väiksemad kui varem tarvitusel olnud salpeetritel (tšiili- ja lubisalpeeter). Keskmiseks normiks on taliviljale pealtväetiseks 25—50 kg ha kohta ja juurviljadele 75—150 kg. Täpsed normid tuleb aga alati arvestada vastavalt mullale, kultuurile ja saagile.

Teiseks tähtsamaks lämmastikväetiseks on **vävelhapuammoonium**, mis sisaldab 20—21% lämmastikku, lahustub kergesti ja õhu käes ei niisku. Tema mõju on aga aeglasem kui eelmisel, ja seetõttu teda tuleb külvata viljade külvi eel ja segada mullaga äkke või kultivaatori abil. Kartulile külvata lahtistesse vagudesse. Keskmiseks normiks on 100—200 kg ha kohta.

Mikroväetised. Peale ülalloeteldud mineraalväetiste, mida tarvitatakse väetamisel suuremates kogustes, on väetisi selliste toiteelementide sisaldusega, mida taimed vajavad väikestes kogustes, kuid milleta nad siiski kasvada ei saa. Laiemalt tarvitatavaks mikroväetiseks on **vasesulfaat**. Teatavasti kannatavad vasepuudust just soomullad, kus seetõttu vili sageli tera ei kannu. Vasesulfaati antakse ha kohta 25—30 kg. Mõned mullad vajavad ka mangaani- või booriühendeid väetistena. Nende elementide jaoks aga veel väetisi müügil ei ole.

Bakterväetised. Bakterid etendavad mullas väga suurt osa ja mõjutavad suuresti saake. Kasulike bakterite hulga tõstmiseks ja arengu suunamiseks kasutatakse mulla idutamist soovivate bakteritega.

Lüblikõielised taimed vajavad lämmastiku kogumiseks igatüks enamasti isesugust bakterit, mis elab tema juurtele tekkivais mügarais. Kui sobivat bakterit mullas ei ole, siis see taim hästi ei kasva. Neil puhkudel kasutataksegi siis vastavat bakterväetist (vastava mügarbakteriga küllastunud mulda) nitragiini.

Mullas vabalt eluneva lämmastikku koguva bakterit hulga tõstmiseks kasutatakse bakterväetist — azotogeeni. Mõlemaid neid väetisi valmistab Eesti NSV-s Teaduste Akadeemia Põllumajandusinstituudi Kuusiku Filiaal, kust neid saab tellida. Bakterväetiste kasutamine on praegu veel vähe levinud, kuid edaspidi levib see kindlasti laialdaselt ja kujuneb küllalt tähtsaks tururiks saakide tõstmisel.

Melioratsioon ja uudismaa ettevalmistamine harimiseks

Insener G. KARUS

Maaparandusel on määrav tähtsus ülesannete lahendamisel, mis on seotud põllupinna ja söödabaasi laiendamisega. EK(b)P XXIV pleenumi otsused märgivad maaparanduse osatähtsust kolhooside tugevdamisel ning nõuavad „võtta tarvitusele vajalikud abinõud kolhooside külvipinna edasiseks laiendamiseks jäät- ja uudismaade ülesharimise ning soiste maade kuivendamise arvel“.

Nõukogude Liidus on mitmel pool edukalt läbi viidud suuri melioratsioonitöid kolhoosi-talurahva massilisel osavõtul; nõukogude võimu ja kolhoosikorra tingimustes on olemas avarad võimalused külvipinnade laialdaste rahvahulkade organiseerimiseks ühiste suurürituste kiireks läbiviimiseks.

Riik annab suurt abi kolhoosidele maaparandustööde teostamisel, võttes oma peale suurte peakraavide kaevamise ja jõgede reguleerimise. Ulatuslike maaparandustööde piirkondades on MTJ-d varustatud kraavisahkadega, juurimismasinatega, võsalõikajatega ja uudismaa-harimisriistadega.

Detailkuivendustööd iga kolhoosi ja majandi maakasutuse piirides tuleb teostada suures osas veel käsitsi. Nendeks töödeks tarvilikke andmeid ja juhi-seid on esitatud järgnevais ridades.

Taimekasvule soodsate tingimuste loomiseks tuleb uudismaal kõigepealt alandada põhjavee seisu ja ära juhtida pinnavesi. Põhjavesi ei tohi seista keskmiselt kõrgemal kui:

	Mineraal- pinnases	Turba- pinnases
põllu-aiamaal	0,8—1,2 m	0,7—0,8 m
karjamaal	0,6—0,75 m	0,5—0,7 m
heinamaal	0,55 m	0,5 m

Kraavid kaevatagu rööbiti üksteisele, võrdsete vahedega, põigiti maapinna langule.

Enamtarvitatavad lahtiste kuivenduskraavide sügavused ja vahekaugused:

Maa kasutusviis	Kraavi sügavus m	Kraavide vahekaugus m
põllu-aiamaa	0,80—1,00	15—25
karjamaa	0,60—0,80	25—40
heinamaa	0,50—0,75	30—50

Põllumaalt ainult pinnavee ärajuhtimisel võib kraavide sügavus olla 0,60 m. Sügavamate kraavide puhul võib kraavide vahekaugus olla suurem, madalamate juures peab see olema väiksem. Suuremad vahekaugused valitakse vett läbilaskvas pinnases, väiksemad tihedamas pinnases. Kuivenduskraavide pikkus ärgu ületagu 300 m. Mullatööde mahtu kraavide kaevamisel on hõlpus arvutada vastavalt kraavi mõõtudele. Näide: Kraavi põhjalaius olgu 0,5 m, pealtlaius 2,5 m, sügavus 1 m, pikkus 300 m. Arvutus:

$$\frac{0,5 + 2,5}{2} \times 1 \times 300 = 450 \text{ m}^3.$$

Lahtisi kraave on kõige parem kaevata ja puhastada kraaviadra abil. Eesti NSV tingimustes on selleks edukalt kasutatud kraaviatru, näiteks Audru sovhoosis. Kraaviadra tööjõudlus on olenevalt töökäigu pikkusest ja pinnase iseloomust 240—400 m tunnis. Kivises ja kännulises pinnases ei ole kraaviadra kasutamine võimalik ning sel juhul tuleb tööd teha käsitsi.

Üks mees kaevab välja 10 tunniga keskmiselt: a) liiva, mulda, turvast 10—15 m³; b) savi 6—8 m³; c) kruusa 4—5 m³; d) rähka 3—4 m³.

Lahtisi kraave tuleb puhastada vähemalt iga 2 aasta järele.

Põllu- ja karjamaad on parem kuivendada sala- ehk torukraavidega. Torutatud maadel võib kevadisi põllutöid alustada keskmiselt 2 nädalat varem, põllutöömasinate kasutamist ei takista siin lahtised kraavid, jääb ära maa kaotsimine kraavide ning umbrohtude ja taimekahjurite levikut soodustavate kraavipervede alla. Karjamaadel vähenevad torutamise puhul tunduvalt korrashoiukulud. Salakraavitus tuleb teha asjatundlikult ning ainult sellekohase projekti alusel. 100 meetri torukraavi kaevamiseks, torude panemiseks ja torukraavi kinniajamiseks kõvas maas kulub 8—10 tööpäeva, pehmes mineraal- ja turba-maas kulub selleks 5—6 tööpäeva.

Torukraavide sisseseadmisel on võimalik mehhaniseerida ainult mullatööd. Torude panck peab sündima käsitsi.

Enne uudismaakündi tuleb haritavalt maalt kõrvaldada kännud ja kivid, juurida puud ning suuremad (üle 1 meetri kõrged) pöösad. Juurimistöid on parem teha kevadel ja sügisel, kui maapind on pehme. Käsitsi on otstarbekohane juurida nõrgakasvulist metsa ja hõredat pöösastikku, sest siin ei ole mehaaniliste abinõude kasutamine majanduslikult tasuv. Kasvavate puude juurimisel soomaal tuleb juured läbi raiuda võimalikult puutüve lähedalt, sest siis on puude ümberlukkamine kergem. Käsitsi kändude kaalumisel tarvitagu lihtsamaid abiseadeldisi töö hõlbustamiseks.

Ühe hektaari tihedat kännustikku juurivad, lõhuvad kännud ja laovad need üles kaks meest 35 päevaga; harva kännustiku puhul kulub selleks 17 päeva. Kasvavat metsa madalsoos jõuavad juurida 3 meest 30—50 puud päeva jooksul.

Tihedama pöösastiku või kännustiku puhul on soovitatav kasutada mehaanilist jõudu — traktor-juurijaid ja võsalõikajaid või kasutada selleks traktori enese tõmbejõudu.

Kivide lõhkumisel kulub ühe kantmeetri kivide kohta lõhkeainet: pealtlõhkumisel 1,2—1,5 kg, alllõhkumisel 0,8—1,0 kg; kändude lõhkumisel on vaja ühe kantmeetri kohta 1,25—1,50 kg ehk ümmarguselt iga 10 cm kännu läbimõõdu kohta 100 g.

Lõhkumistöid võib teha ainult vastavate õigustega minöör. Lõhkeainete müük, transport, hoidmine ning kasutamine võib sündida ainult SM Miilitsa Peavalitsuse loal ja vastavate eeskirjade kohaselt. Laialt leiab kasutamist kivide väljatõmbamine ning eemale lohistamine tugevajõulise traktori abil.

Külvise standardid ja külvimäärad

Agronoom A. SOOVIK

Põldkultuuride külviseeme jaotatakse külviväärtuse järgi kolme klassi.

Kolhooside, sovhooside ning teiste organisatsioonide seemnepõldudele külvatav tera- ja kaunvilja külvis peab külviväärtuse poolest vastama vähemalt esimese klassi normidele.

Külvise sordipuhutuse alammäär (sordikülvidel):

külvamisel seemnekasvandustes	99,5%
kolhooside ja sovhooside seemnepõldudel	98,0%
kolhooside, sovhooside ja teiste majandite üldpõldudel	95,0%

Külviväärtus ja külvimäärad

Vilja liik	Klass	Minimaalne puhtus %	Minimaalne idanevus %	Külvimäär ha-le kilogrammides
talirukis	I	99,0	95,0	160—180
	II	98,0	90,0	
	III	97,0	90,0	
talinisu	I	99,0	95,0	160—180
	II	98,5	90,0	
	III	97,0	90,0	
suvinisu	I	99,0	95,0	180—220
	II	98,5	90,0	
	III	97,0	90,0	
oder	I	99,0	95,0	170—190
	II	98,5	95,0	
	III	97,0	90,0	
kaer	I	99,0	95,0	170—190
	II	98,5	95,0	
	III	97,0	90,0	
hernes	I	99,0	95,0	80—150
	II	98,0	95,0	
	III	96,0	90,0	
põlduba	I	99,5	98,0	150—240
	II	99,0	95,0	
	III	98,0	92,0	
tatar	I	99,0	95,0	60—80
	II	98,5	90,0	
	III	97,0	90,0	

Külvise niiskusesisaldus säilitamisel ja transportimisel ei tohi ületada all-
loeteldud protsendimäärasid:

teravili	15,0
hernes, uba	15,5
vikk, pelusk	16,0
ristikud, lutsern, mesikas	13,0
kõrshainad	15,0

Riigiladudest väljaantava iga külvise partiiga peab olema kaasas „külvise-
tunnistus“, mis tõestab külvise päritolu, sordilist- ja külviväärtust ning partii
suurust.

Paremad tera- ja kaunviljasordid

Nimestik kinnitatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega 20. juulist
1947. a. nr. 549.

Vilja liik	Sort	1000-tera- kaal g	Mahu- kaal kg	Seisu- kindlus 1—10
Talirukis	Sangaste Jõgeva 1	32,5	74,7	6,3
		31,1	74,7	7,3
Talinisu	Luunja Kuusiku	37,9	80,5	8,2
		33,7	78,8	8,3
Suvinisu	Svalöfi Diamant	32,2	79,7	9,6
Oder	Jõgeva 453	43,7	67,5	9,5
	Jõgeva 707	46,0	68,0	hea
	Abedi Maja	44,2	69,1	9,6
	Svalöfi Kuld	41,7	68,5	9,6
Kaer	Kehra Varajane	33,5	51,7	8,2
	Jõgeva Agu	33	50,9	8,0
	Jõgeva Koit	36	50,9	8,2
	Jõgeva Seisu- kindlam	28,9	46,1	9,1
Põldhernes	Jõgeva Roheline	251	—	—
	Svalöfi Concordia	229	—	—

Nimestikku on võetud sordid, mis katseandmetel ja tootmise kogemustel on
osutunud saagirikkamaiks ja saagikindlamaiks. Tabelis toodud andmed kesk-
miste saakide, 1000-tera-kaalu, mahukaalu ja seisukindluse kohta on võetud
Jõgeva Riikliku Sordiaretusjaama katsete kokkuvõtetest.

Seemnepõllud ja sordiseemnekasvatus

Agronoom A. SOOVIK

Nõukogude bioloogide (akad. Lössenko jt.) poolt on kindlaks tehtud, et seemnete saagivõime on suuresti olenev sellest, missugustes tingimustes seeme kasvas. Heades kasvutingimustes kõrge saagina saadud seeme annab külvates kõrgema saagi kui viletsates tingimustes kasvanud madala saagina saadud seemevili.

Kehtivas seemnekasvatuse süsteemis tuleb igal kolhoosil oma vajaduseks seemevili kasvatada oma seemnepõllul (Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus 30. juunist 1948. a. nr. 630).

Seemnepõlluks tuleb eraldada igas kolhoosis iga teraviljaliigi kogukülvipinast järgmine osa: rukist — 16%, talinisu — 19%, suvinisu, kaera ja otra — 18%, hernest — 20%.

Seemnepõllu alla tuleb võtta kõige paremad ja viljakamad põlluosad, need eraldada üldpõllust ning eraldamine vormistada aktiga. Seemnepõllud kinnistatakse eraldi vastavate töötluste hooldusele. Seemnepõllu alla võetav maa tuleb harida üldpõllust eraldi ja eriti kõrgel agrotehnilisel tasemel.

Ka kõik muud põllutööd seemnepõldudel tuleb teostada heakvaliteedilisel ja parimatel agrotehnilistel tähtaegadel. Külv tuleb teha parimate sortide valitud seemnetega ja eriti hoolikalt. Ühelgi puhul ei tohi külv hilineda.

Kasvuajal on lülile kohustuslik seemnepõldude puhastamine võõrliikidest ja sortidest, umbrohtudest ning haigustest.

Seemnekasvatuse lüli töö peab olema kolhoosi teenindava agronoomi pideva tähelepanu ja juhtimise all. Agronoom on kohustatud igati abistama lüli; ta peab koostama koos lüliga agrotehniliste abinõude plaani edukaks seemnekasvatuse teostamiseks seemnepõllul.

Seemnepõldude saak tuleb koristada lahus üldpõldude saagist. Kogu seemnepõldudelt saadav vili tuleb viivitamata kuivatada, puhastada, kaaluda, vormistada aktiga ja säilitada eraldatud ruumis, vältides segunemist teiste viljaliikide ja sortidega ning muude lisanditega, mis vähendavad selle sordilist või külviväärtust.

Kolhoosi esimeestele on pandud isiklik vastutus seemnefondide valmispaneku eest sellistes kogustes, mis kindlustavad kevad- ja sügiskülvi plaani täitmise ja samuti võimaldavad tarvilikku külvipinna laiendamist kolhoosis.

Ainult need kolhoosid ja vastavad administratiivüksused loetakse viljavaru- mise ja põllutööde plaani täitmise edukalt lõpetanuiks, kes on kindlustatud seemeviljaga kevad- ja sügiskülvi täieliku plaani ulatuses.

Seemnepõldudelt saadud ja kolhoosi seemnefondi varutud vili tuleb anda heiele laohoidjale akti alusel, milles on näidatud vilja kogus ja väärtus vilja liikide ja sortide järgi.

Kolhoosidele on keelatud seemnepõldudelt saadud vilja kasutada ükskõik milliseks muuks otstarbeks kui ainult külviks. Isikud, kes on süüdi seemnepõldudelt saadud vilja kasutamises mittemääratud otstarbeks, samuti isikud, kes kolhoose selleks mõjutavad, võetakse vastutusele kriminaalkorras.

Heinaseemne külvisegudest

Tabelis lk. 136 esitatud heinaseemne segud annavad häid tulemusi korraliku seemne ja soodsa seemenduse- ning kasvutingimuste juures. Soovitav hein- taimik kujuneb lõplikult välja tarviliku hooldamise ja kasutamise mõjul. Kate- vilja alla külvatakse ainult põldheinasegud, tungiva tarviduse korral ka veel lühiajalised nüidusegud; pikemaajalised segud on otstarbekohane külvata kate-

HEINASEEMNE KÜLVISEGUDE TABEL

Kasutuslaad, kasutuskestus (vaheldus- rohumaal 4-7 a., püsirohumaal üle 7 a.), mullaniiskus	Punane ristik	Rootsi- ristik	Valge ristik	Põldtimut	Harilik aruhein	Kerahein	Ohtetu luste	Aas-rebase- saba	Aas- nurmikas	Soo- nurmikas	Punane aruhein
Põldhein:											
Kuiv põllumuld	15-20					7-10	(2)				
Keskmine põllumuld	8-10	4-6		4-5							
Niiskevõitu põllumuld	5-7	6-10		2-4	8-12						
Kultuurniit:											
Niiske (ka soo) vaheldusniit		3-6		10-12	8-10						
Niiske (ka soo, luht) püsiniit		2-4		3-5	12-15			(2)		5	
Keskml. niiskusega vaheldusniit	3-4	3-4		3-5	6-8	6-8		3-5	(2)	3-5	
Keskml. niiskusega püsiniit	2-3	2-3	(2)	3-5	5-7	5-7	2-3	(2)	4-6		
Keskml. niisk. püsiniit soos		2-4		4-8	10-12		(2)	2-3	4-6	2-3	
Kuivavõitu vaheldusniit	6-8			4-5		8-10	(2)		4-6		
Kuivavõitu püsiniit	2-3	3-4	(2)	3-4		6-8	2-4		3-6		(4)
Püsikarjamaa:											
Niiskepoolne, huumuseline, ka soo- muld		(3)	3-5	3-5	10-14						
Niiskepoolne, huumusekehv		3-5	3-5	4-6		3-5		1-3	7-10		3-5
Keskml. niisk. huumuserikas			5-6	3-5	10-12			(2)	7-9		4-6
Keskml. niisk. huumusekehv		2-4	2-5	3-4					9-11		3-4
Kuiv mineraalmuld	3-5		4-7	3-4		6-10			7-9		5-6
Sigadekoplid	10-12		6-9			9-12			6-8		5-6
Kanadekoplid			4-6						10-12		
									15-20	4-6	4-6

Sulgudes olevaid seemneid võib lisada seemneseгу paremaks muutmiseks.

viljata. Nädisheina-seemnesegud kõlbavad keskmistes oludes, arvude kõikumisega on antud võimalused arvestada seemne väärtust ja kasvuolusid.

Põldheina segudes võime asendada 1 kg punase ristiku seemet 1,5 kg lutserniga viljakal mullal või kg kg vastu humal-lutserni või nõiahambaga kuival mullal, ja 0,7 kg rootsi-ristikuga kehvemal, niiskemal mullal; kg timuti seemet asendatakse kuival mullal 2 kg keraheina (tihedamal mullal) või 4 kg ohtetu luste või 4 kg prantsuse raiheinaga (kohedal mullal). Niiskepoolsetel huumuselistel muldadel võib vahetada 1 kg timutit 3 kg hariliku aruheina või 1,5 kg soonurmikuga. Timuti asendajad on kõik hea ädalakasvuga. Pika kestusega on ohtetu luste igasugustel, kerahein aga ainult mineraalmullal. Niidu- ja koplisegudes on võimalikud samad asendused. Saak ja püsivus suurenevad seemnehulga (kuni 25—35 kg/ha) ja liikide arvu suurendamisega.

Karjatavatele **püsiniitudele** lisatakse 2 kg/ha valget ristikut. Liikuva põhja-veega niisketele püsiniitudele, eriti üleujutatavatele luhtadele lisatakse 2—3 kg/ha paelrohu seemet, mida saab koguda ka loodusest. Niiskepoolsetele ja keskmistele huumuserikastele muldadele on soovitatav lisada 1—3 kg aasrebasesaba või sellega vastavalt asendada timutit (1 kg timuti vastu 2 kg rebasesaba).

Kultuurkarjamaal on aasnurmikas rohukamara peaosaks ja ta seemet võib julgesti tarvitada rohkem kui antud segus. Valget ristikut teiste ristikutega asendada ei saa ja kui teda on segusse võetud vähe, siis tuleb rõhku panna tema kiirema loodusliku leviku soodustamisele. Liikide arvu tõusuga paraneb taimiku söödavus, seepärast lisatakse mineraalmullal, kus pole karta jäätust, sugapead 2 kg/ha ja raskematel muldadel inglisis-raiheina 2—4 kg/ha. Nõiahammast ja prantsuse raiheina koplitesse ei külvata. Aasnurmika jt. aeglase arenemisega liikide läbilõõmiseks tuleb neid külvata kateviljata; heinaorast külvi-aastal karjatada ei või, vaid tuleb mitu korda kõrgelt üle niita.

Heinaseemne kasvatamine

ENSV põllumajanduse arendamine intensiivse karjakasvatuse suunas nõuab heina kasvupindalade tugevat laiendamist. Selleks on vaja suurel hulgal heinaseemet.

Kõrreliste ja liblikõieliste heintaimede seemnekasvatust laiareavahelises külvis

Heintaimeliik	Külviaeg kevadest kuni	Reavahe cm	Külvimäär kg/ha
Punane ristik	juuli keskpaigani	45—50	6—10
Rootsi-ristik	juuli lõpuni	40—50	4—8
Valge ristik	juuli keskpaigani	30—50	6—8
Lutsern	juuli alguseni	40—50	8—10
Valge mesikas	juuli alguseni	50—60	9—15
Nõiahammas	juuli alguseni	40—50	8—10
Põldtimut	augusti lõpuni	40—50	6—10
Harilik aruhein	juuli lõpuni	45—50	9—15
Kerahein	juuli alguseni	45—55	8—10
Aasrebasesaba	juuli lõpuni	45—50	8—10
Ohtetu luste	augusti alguseni	50—70	15—20
Aasnurmikas	juuni lõpuni	50—70	5—8
Soonurmikas	augusti lõpuni	40—50	5—7
Punane aruhein	juuni lõpuni	45—50	7—8

Kasvatamisviis. Seemnekasvatuse majandites on levinud laiareavahelised kultuurid (vahelharitavad, vt. tabel lk. 137), mis annavad kateviljata külvis suuremaid, puhtamaid, kindlmaid ja püsivamaid saake kui lauskülvi, nõuavad aga külviaastal enam tööjõudu. Lauskülve (laialkülve ja harilikke 10—15 cm vahega reaskülve — mittevahelharitavaid) kasutatakse peamiselt pideva heinakamara loomiseks niite- ja karjatamisaladel. Tarbe-seemne saamiseks võib külvata kultuurrohumaadele puhaskülvi- või segakülvilappe tarvilikest liikidest. Saagid on sel korral kaks kuni kolm korda väiksemad.

Väetamine. Seemnesaakide suurus ja kestus oleneb mulla viljakusest. Parimaiks eelviljadeks on sõnnikut saanud rühvelviljad. Igal kevadel antakse 100—200 kg/ha super- või segafosfaati ja 75—150 kg/ha kaalisoola (viimase asemele kolmekordses koguses kainiiti või viiekordses koguses puutuhka). Kõrsheintele antakse 100—200 kg/ha lämmastikväetisi (asendatakse ka virtsaga), sellest osa sügisel.

Külvi. Külviaastal põld seemnesaaki ei anna. Hilisemad ja kõik kateviljaga kõrsheinte külvid annavad ka järgmisel suvel väikese seemnesaagi. Lauskülvideks kulub keskmiselt kaks korda rohkem külvist. Paras külvi sügavus on 0,5—2 cm, vastavalt seemne suurusele, mulla niiskusele ja raskusele. Reaskülvi toimub üherease käsikülvimasinaga või vastava hobusejõulise külvimasinaga. Väiksematel aladel külvatakse käsitsi joonemärkija joontesse, mis lükatakse rehaseljaga kinni. Laialkülvi teostatakse tuulevaikse ilmaga kas käsitsi või peenseemne laialkülvi-masinaga. Seemendatakse kerge äkkega või rõngasrulliga.

Hooldamine. Umbrohutõrjeks niidetakse kateviljata külvide heinaoras külviaastal mitmel korral üle orase ladva kõrguselt. Laiareaseid külve rühveldatakse algul käsiplaneediga, hiljem hobusejõulise rühvliga. Ridade pealt kõbdatakse käsitsi.

Saagi koristamine. Kõrsheinte seemneid tuleb nende kerge varisemise tõttu koristada siis, kui pudenemine algab (juuni teisel poolel ja juulis). Ristikuid koristatakse nende pika õitsemise ja seemne ebaühtlase valmimise tõttu kõige rohkem seemet sisaldavate nuttide küpsuse saabumisel (tavaliselt augustikuus).

Agronoom A. ADOJAN

Taimehaiguste ja -kahjurite tõrjevahendeid

1. Puhtimisvahendid.

Elavhõbedaühendid: granosaan, tseresaan, germisaan, abaviit.

Arseenühendid: protars.

Need vahendid on müügil kõik kuivpuhustena; tseresaan, germisaan ja abaviit on peale selle müügil ka märgpuhustena.

Kuivpuhtimisel segatakse külvis vastavas puhtimisaparaadis, seda 5 min. tii-rutades. Iga 50 kg külvisse kohta võetakse kuivpuhiseid grammides:

Vilja liik	granosaan	tseresaan, germisaan, abaviit	protars
Nisule ja rukkile	50	100	50
Odrale	75	100	50
Kaerale	100	150	75
Linale	75	100	75

Köögiviljaseemnete puhtimisel kasutatakse peamiselt määrg-puhiseid. Selleks tehakse tseresaani, germisaani või abaviidi 0,25% -ne lahus (2,5 g puhist iga 1 l vee kohta), ja leotatakse saadud lahuses köögiviljaseemneid 18—22°C juures 15—30 minutit. Pärast kuivatamist on seeme külvivalmis.

Köögiviljaseemnete väiksemate koguste kuivpuhtimisel võib kasutada vastavas suuruses pudelit, millesse asetatakse seeme ning puhis ja raputatakse seda 3—5 min. Kui puhist võetakse kõrgem norm, siis tuleb liigne puhisetolm eraldada sõelumisega. Arvestuste kohaselt võetakse iga 100 g seemne kohta 0,2—0,3 g kuivpuhist, kui aga liig väikese koguse kaalumise osutub raskeks, võib suurendada normi ja võtta iga 100 g seemne kohta 0,5—2 g kuivpuhist.

2. Tolmutusvahendid.

DDT (sisaldab 6% dikloor-difenüül-triklooretaani).

DDT on orgaaniline, arseenivaba puute- kui ka söötmürk ja teda kasutatakse mitmesuguste lehti imevate ja närvivate kahjurite tõrjeks. Neist tähtsamad on: lehetäid, lehe- ja rohulutikad, maasika-õielõikaja, vaarikamardikas, karusmarjavaksik, karusmarja-lehevaablane, porgandi-lehekirp, kapsakoi, kapsaliblikas ja kapsa-õölane, punane kedriklest, maakirbud, naerimardikas jt. Hektaarile arvestatakse 8—12 kg. Kapsakärbse („juureuss“) tõrjeks riputata DDT pulbrit 3.—5. päeval pärast kapsataimede istutamist taime juurekaela ümber mullele ja korrata seda 8—10 päeva pärast uuesti.

Kaltsiumarsenaat (tolmutamiseks).

Mürgine, arseni (10—12% As_2O_5) sisaldav tolmutusaine. Kasutatakse mitmesuguste lehti närvivate putukate — maakirpude, naerimardika, kapsaliblika, maasika-õielõikaja, karusmarjavaksiku jt. — tõrjeks. Tolmu võtta ha kohta 8—12 kg.

Naatriumsilikofluoriid. Mürgine, fluori sisaldav tolmutusvahend. Kasutatakse samuti nagu kaltsiumarsenaati. Tolmutamisel arvestatakse ha-le 10—15 kg.

3. Pritsimisvahendid.

Viljapuukarbolineum. Viljapuude ja marjapõdsaste pritsimisvahend. Pritsitakse siis, kui pungad on muutunud hõbedaseks, lahustatult veega 1:9. Marjapõdsaid pritsida enne pungade puhkemist vahekorras 1:20.

Vasklubi. Valmispreparaat mitmesuguste viljapuuhaiguste, tomati-helelaiksuse, kartuli-lehemädaniku, vaarika-varrepõletiku ja paljude teiste haiguste tõrjeks. Tarvitatakse 0,5—2%-se lahusega. Vasklubi vastab bordoovedelikele ja viljapuude pritsimisel võib talle segada juurde arseen- ja nikotiinühendeid.

Vasesulfaat (vasevitriol ehk sinine silmakivi). Sinine, kristalne aine. Leiab kasutamist bordoovedeliku valmistamiseks.

Kaltsiumarsenaat (pritsimiseks). Mürgine, arseni (40% As_2O_5) sisaldav aine. Tarvitatakse lehti närvivate kahjurite, nagu külmaliblika, võrgendikoi, rõngakedriku, karusmarjavaksiku jt. tõrjeks.

Kasoraan. Karusmarja-jahukaste tõrjevahend. Kuivkasoraani tarvitamisel valmistatakse 0,5% -ne (0,5 kg kasoraani 100 l vee kohta) kasoraani lahus ja pritsitakse sellega kohe pärast õitsemist ja hiljem 1—2 korda 10-päevaste vaheaegadega. Parema toime saavutamiseks võib kasutada vihmavett või lisada juurde iga 100 l lahuse kohta 200—300 grammi rohelist seepi. Vedelkasoraani tarvitamisel võtta 2 l kasoraani, 98 l vett ja 500 g pesusoodat.

Lähemad andmed taimekaitsevahendite kasutamise aegade kohta on toodud põllumajanduslikkude tööde kalendris kuude järgi (vt. lk. 75).

Eeltöid puuvilja- ja marjaaia rajamiseks

Kui marjapõõsad on kord istutatud, siis annavad nad saaki 15—20 aastat, kirsi- ja ploompipuude iga on 20—30 aastat, õuna- ja pirnipuude iga aga 60—80 aastat ja rohkemgi. On selge, et selliste pikaealiste istanduste rajamise eeltöid tuleb teostada eriti hoolikalt. Aia rajamisel tehtud vead annavad end tunda aastakümneid.

Kolhoosi aianduse arendamise aluseks on riiklik plaan-ülesanne, mille annab kolhoosile maakonna põllumajanduse osakond. See ülesanne peab olema kooskõlas kolhoosi looduslik-majanduslike tingimustega ja kasutada oleva tööjõuga. Kolhoosi puuvilja- ja marjaaianduse arendamise plaan on osa kogu maakonna aianduse arendamise plaanist.

Koduaias, s. o. kolhoosniku, üksiktalupidaja, töölise ja teenistuja individuaal-aias arendamise ülesandeks on toota niipalju puuvilju ja aedmarju, et see kataks täielikult perekonna omatarbe.

Kolhoosi- kui ka koduaia rajamisel tuleb lähtuda ülaltoodud ülesannetest.

Kolhoosiaia rajamisel on esimesi nõudeid, et aia asukohaks valitaks välja **parim pinnas**, mis asuks võimalikult kolhoosi keskuse lähedal ja mis suuruselt vastaks kolhoosiaia väljaarendamise perspektiivülesandele. Aia asukoha õigest valikust oleneb puude normaalne areng, nende iga ja viljakus. Seepärast, enne kui aia asukoht kindlaks määrata, tuleb seda põhjalikult ja igakülgsest uurida. Marjaaia rajamisel on eriti oluline, et istanduse alla valitud maa oleks puhas juurumbrohtudest. Umbrohtunud pinnase korral on parem marjaaia rajamine lükata aasta võrra edasi ja selle aja jooksul maa umbrohtudest täiesti puhtaks harida.

Järgmiseks ülesandeks on teha **aia plaan**, millest nähtub aia jaotus kvartalitesse, juurdepääsu- ja aiasiseste teede asukohad, kaitseistanduste paigutus, viljapuude ja marjapõõsaste asetus sortide järgi (arvestada tollemistingimusi!), kui ka vajalike aiamaajanduslike hoonete asukohad. Plaanile lisada arvestused vajaliku istutusmaterjali ja selle hinna, samuti aia rajamiseks kui ka edasiseks hooldamiseks vajaliku inim- ja veojõu kohta.

Liikide ja sortide valik

1939./40. a. ja järgnenud aastate erakordselt külmal talvel omandatud kogemused näitavad, et kõige vastupidavamad viljapuud on meil õuna- ja kirsipuud, kuna ploomi- ja pirnipuud on märksa külmaõrnemad. Vastavalt sellele tuleb aia rajamisel, olenevalt puuviljanduse arendamise rajoonidest, istutada õunapuid 50—75% ja kirsipuid 15—30% istutatavate viljapuude arvust.

Kesk- ja Lõuna-Eesti paremail muldadel — Järva-, Viljandi-, Tartu- ja Valgamaal — on soovitatav rajada rohkem õunaaeda. Harju- ja Virumaa õhemail muldadel kasvatatagu rohkem kirsipuid. Pirni- ja ploompuid võib rohkem kasvatada pehmemas kliimaga piirkondades — Saare- ja Hiiumaal ning Läänemaal mereäärseis valdades.

Teatavasti on igal viljapuuliigil erinevad nõuded ka kasvukoha pinnase suhtes. Istutusmaterjali valikul kolhoosi suure aia jaoks tuleb seda tingimata arvestada. Väikeses koduaias on aga maaparanduse, väetamise, koguni mulla juurdevdamise jne. teel võimalik luua peaaegu igal pool soodsaid tingimusi kõigile meil kasvavaile viljapuuliikidele.

Kolhoosniku, töölise ja teenistuja koduaeda on soovitatav istutada keskmiselt 15—20 viljapuud, 40—50 karusmarja- ja sõstrapõõsast, vähemalt 50 m² ulatuses vaarikaid ja 100 m² maasikaid. Viljapuudest tuleks istutada kõige rohkem õunapuid, nimelt 10—12 tükki, sest need on kõige külmakindlamad ja annavad kauasäilivat saaki.

Pärast liikide vahekorra kindlaksmääramist tuleb juba lahendada sortide valiku küsimus iga liigi piires. Olenevalt üksikute sortide külmakindlusest ja muudest omadustest on iga liigi sordid meil kehtivas standardsortimendis jaotatud põhi-, täiendavasse ja asjaarmastajate sortimenti. Kõige paremad, külma-kindlamad sordid on koondatud põhisortimenti. Seepärast tuleb sortide valikul nõutada esmajoones põhisortimenti kuuluvaid sorte.

Meie viljapuud, kui risttolmlejad taimed, vajavad viljastumiseks teiste sortide õietolmu. Kõrgete puuviljasaakide kindlustamiseks on seega aia rajamisel vaja valida liigi piires sellised sordid, mis vastastikusel tollemisel hästi viljastuvad.

Õunapuusortide valikul on veel lahendada sordirühmade õige valiku küsimus, s. o.: kui palju istutada suvi-, sügis- ja talisorte. Kauemini säilivat, väärtuslikumat vilja annavad talisordid, seepärast tuleb istutada neid ka rohkem. Eriti tuleks Kesk- ja Lõuna-Eesti õunakasvatusrajoonis istutada talisorte, keskmiselt 80% õunapuude arvust. Suuremate linnade lähedal oleva isse kolhoosiaedadesse istutatagu rohkem suvisorte (kuni 35% õunapuude arvust).

Koduaias jaoks soovitada 2 suvisorti õunapuud, 3 puud sügissortidest ja 7 puud talisortidest.

Oluline on veel märkida, et kolhoosiaeda ei ole otstarbekohane istutada liiga paljusid sama liigi sorte. Suur sortide arv raskendab aia hooldustööd ja saagi realiseerimist. Kolhoosiaias ei tohiks õunapuusorte olla üle 4—5.

Ka sortidel on erinevad nõudmised kasvukoha mullastikuolude suhtes. Nii nõuab Liivi Kuldrenett sügavapõhjalist, rasket savimaad, Tartu Roosõun kasvab hästi keskmiseil ja kergemal muldadel, Antonovka on aga leplik igasuguseil muldadel jne. Seega on sortide valiku küsimust vaja tõsiselt kaaluda.

Marjapõõsast tuleb anda esikoht karusmarjale kui väga mitmesuguste kasutamisevõimalustega väärtuslikule aedmarjale. Karusmarju tuleks istutada 40—50%, mustsõstraid 30%, punaseid ja valgeid sõstraid 20—30% istutatavate marjapõõsaste arvust.

Ka marjasordid jagunevad põhi-, täiendavaks ja asjaarmastajate sortimendiks. Istutamiseks tuleb nõutada esmajoones põhisortimenti kuuluvaid sorte.

Viljapuude ja marjapõõsaste vahekaugused

Liigid	Ridade vahekaugus m	Puude-põõsaste vahekaugus reas m	Istikute vajadus 1 ha kohta tükki
Õuna- ja pirnipuud	8	8	156
„ „ „ koduaias	8	6	208
„ „ „ koduaias, nõrga- kasvulistel alustel	4	4	625
Kirsi- ja ploomipuud	4	4	625
„ „ „ koduaias	4	3	833
Karusmarja- ja sõstrapõõsad	2	2	2500
„ „ „	2	1,5	3333
„ „ „	2	0,5	10 000
Vaarikad	0,8	0,2	62 500
Maasikad — üherealiselt	0,8	0,25	50 000
„ „	0,8×0,3	0,2	90 000
„ — kaherealiselt	0,9×0,3	0,2	83 000
„ „			

Keskmine tööjõu-vajadus 1 ha puuvilja- ja marjaaia rajamiseks
ja hooldamiseks

Tööde nimetused	Hobu- tööpäevi	Inim- tööpäevi
Viljapuukool		
Aluste kasvatamine (aluste kool)	51	636
Istikute kooli esimene väli (juurdetulev väli)	43	556
" " teine " (1. a. okulandid)	20	256
" " kolmas " (2. a. okulandid)	23	781
Puuviljaaed		
Aia rajamine	16	38
Hooldamine esimesel 3—4 aastal pärast istutamist	3	10
Hooldamine kunigi viljakandvuse alguseni, s. o. 10—12. aastani	17	38
Kandeealise aia hooldamine	26	212
Maasikad		
Istutamine	26	90
Hooldamine esimesel aastal pärast istutamist	8	272
Kandeealise maasikaistanduse hooldamine	20	428
Vaarikad		
Istutamine	19	84
Hooldamine esimesel aastal pärast istutamist	13	81
Kandeealise vaarikaistanduse hooldamine	20	314
Sõstrad		
Istutamine	18	59
Hooldamine kahel esimesel aastal pärast istutamist	15	96
Kandeealise sõstraistanduse hooldamine	22	293
Karusmarjad		
Istutamine	12	48
Hooldamine kahel esimesel aastal pärast istutamist	15	96
Kandeealise karusmarjaistanduse hooldamine	22	312

Istutusmaterjali kvaliteet

Kui on lahendatud istutatavate liikide ja sortide küsimus, tuleb järgnevalt erilist rõhku panna istutusmaterjali kvaliteedile.

Istutamiseks kohased noored viljapuud peavad olema kahe-aastased ja vähemalt kolme võra põhioksaga (arvestamata juhtoksa). Ühe-aastasi ilma võrata viljapuud ei ole soovitatav istutada alatisele kasvukohale. Erilist tähtsust tuleb omistada istiku juurekavale. Vääristatud viljapuude juurekaval peab olema vähemalt kolm mehaaniliste vigastusteta ja haigusteta peaharu, mis on vähemalt 30 cm pikad.

Marjapõõsaste istikute valikul tuleb üles seada järgmised nõuded:

Maasikaistikud peavad olema ühe-aastased, hästi arenenud, mitte alla 5 cm pikkuse juurekavaga ja vähemalt kolme väljaarenenud lehega.

Vaarikaistikud peavad olema samuti ühe-aastased, mitte alla 15 cm pikkuse, arenenud narmasjuurtega juurekavaga, ühe kuni kahe hästi arenenud, vähemalt 70 cm pikkuse võrsega, mille jämedus võrsete baasil on vähemalt 12 mm.

Karusmarjaistikud peavad olema 2—3-aastased, vähemalt 20 cm pikkuse narmasjuurte-rikka juurekavaga, võrseid 3—5, vähemalt 25 cm pikkused.

Sõstraistikud peavad olema kahe-aastased, vähemalt 25 cm pikkuse narmasjuurte-rikka juurekavaga, võrseid 3—5, mustsõstra põõsail vähemalt 40 cm ja punase ning valge sõstra põõsail vähemalt 30 cm pikkused.

Ülalloeteldud kvaliteedinõudeile vastav istutusmaterjal läheb hästi kasvama ja rõõmustab aiarajajaid esimeste viljade ning marjadega juba mõne aasta pärast.

Marjapõõsaste, eriti aga maasikate ja vaarikate paljundamine, nende istutusmaterjali saamine olemasolevaist istandikest on väga lihtne. Seda võimalust tulebki praegu kasutada, sest puukoolid ei ole veel suutelised täielikult rahuldama järjest suurenevaid nõudmisi viljapuu-istikute järele. Samuti on igal aiarajajal võimalik varustuda luuviljaliste istikutega, võttes selleks ploomi-, kreegi- ja kirsistandikest sordiehtsaid juurevõsundeid.

J. KERDI

Maaharimisest ja väetamisest puuviljaaias

Meie puuviljaaedade madalate ja väga teravalt perioodiliste saakide (saagi-aastad on üle ühe-kahe aasta) peamisi põhjusi on viljapuude puudulik väetamine ja mittenõuetekohane maaharimine aias.

Rikkalikult saaki andva puuviljaaias kasvatamiseks peab juba noores rajatud aias rakendama kindla maaharimise ja väetamise süsteemi.

Noores puuviljaaias tuleb maaharimisel rakendada selline süsteem, mille juures reavahedes kasvatatakse rühvel- ja köögivilju vastavas külvikorras. Reavahedes võib kasvatada ka marjakultuure, nagu maasikaid, sõstraid ja karusmarju. Täiesti lubamatu on kasvatada reavahedes teravilja ja mitmeaastaseid heintaimi, või pidada maad söötis.

Noorte viljapuude jõulise kasvu saavutamiseks peab võraalune maa, milles asub peamine juurtemass, sisaldama rohkesti taime-toiteaineid ja niiskust, olema puhas umbrohtudest, ega tohi sellel lasta tekkida koorikut. Selle saavutamiseks peab hoidma võraaluse pinnase kas mustkesas või 4—5 cm paksuse sõnniku, turba, lehtede jne. kattekihi all.

Võraalune maa kaevatakse ümber sügisel, pärast lehtede langemist. Kaevata tuleb ettevaatlikult, et ei vigastataks viljapuude juuri.

Ka väetised kaevatakse mulda sügise maaharimise ajal. Selleks tuleb igale puule anda sõnnikut 4—6 kg võraaluse maa 1 m² kohta ja samuti mineraalväetisi (fosfor, kaalium) 4—6 kg, arvestatud puhta toiteelemendi hapendina (P₂O₅, K₂O).

Kevadel varakult, enne lehtede puhkemist, tasandatakse ja kobestatakse sügisel ümberkaevatud pinnas. Uhtlasi antakse ka siis mineraal-lämmastikväetisi.

Suve jooksul kobestatakse võraalust maad 4—5 korda, olenevalt pinnasele kooriku tekkimisest ja umbrohtude tärkamisest. Suve lõpul, arvates augusti keskpaigast, pole enam otstarbekohane pinnast kobestada.

Väga head mõju noorte viljapuude arengule avaldab pealtväetamine puude intensiivsel kasvuperioodil (mais, juunis). Selleks kasutada virtsa, sõnnikut, fekaale leotisena või veega lahjendatult, pool kuni üks ämbritäis iga puu võraaluse maa 1 m² kohta. Ka mineraalväetisi, esmajoones salpeeterväetisi, võib kasutada pealtväetamiseks kas vesilahusena või kuivalt.

Kandeealises puuviljaaias tuleb maad kasutada nii, et suve esimesel poolel reavahed on mustkesas ja suve teisel poolel külvatakse haljaskultuurid, mis küntakse sisse sügisel.

Orgaanilisi väetisi (sõnnik, kompost) anda igal sügisel sügavkünni alla vähemalt 30 tonni, koos mineraalväetistega (fosfor, kaalium) — igat toiteelementi (K_2O , P_2O_5) hektaarile 60—90 kg. Lämmastik-mineraalväetist anda igal aastal 90—120 kg hektaarile, arvestatud puhta toiteelemendina (N), kolmes osas: sügisel sügavkünni alla, varakevad elimesel kultiveerimisel ja kolmas kord juuni teisel poolel.

Orgaanilisi väetisi võib anda ka igal kolmandal aastal vähemalt 60 tonni hektaarile. Sel puhul peab mineraalväetisi (N-, K- ja P-) andma vahepealsetel aastatel igat liiki vähemalt 120 kg ha-le, arvestatult puhta toiteelemendina.

Puuviljaia mullale tuleb lupja anda 5—6 aasta tagant, vastavalt mulla happesusele.

J. KERDI

Andmeid köögiviljandusest

Andmeid köögiviljade seemnete kohta

Liigid	Külvinorm kg ha-le		Seemnete arv ühes grammis tk.	1000-tera- kaal g	Seemnetel säilib normaalse idanemis- võime aastat
	istikutest kasvatamisel	kohale külviks			
Kapsas, varajane	0,4	—	250—300	3—4	3—4
„ keskmine	0,35	—	„	„	„
„ hiline	0,3	—	„	„	„
Lillkapsas	0,4	—	„	2,5—3	„
Nuikapsas	0,6	—	„	2,0—3,3	„
Rooskapsas	0,35	—	„	2,5—3,1	„
Söögiporgand	—	4—5	800—900	1,0—1,5	2—3
Aedpeet	4—6	14—16	40—90	100—160	4—5
Söögikaalikas	0,5	2	300—400	2,8—3	4—5
Söögisibul	2,5—3,0	60—70	250—300	2,8—3,7	2—3
Porrulauk	5	—	340—360	2,4—2,6	2—3
Peenrakurk	3	7	40—60	1,5—2,5	6—8
Tomat	0,3	—	250—300	3—4	4—8
Seller	0,3	—	2000	0,4—0,5	2—3
Aedtill	—	20	600—900	1,2—1,4	2—3
Aedhernes	—	110—180	3—5	120—350	3—4
Aeduba	—	100—150	2—3	300—700	3—4
Redis	—	15—20	100—120	8—11	3—4
Spinat	—	40	90—120	8—11	3—4
Aedalat	—	3	600—1000	0,8—1,2	3—4
Petersell	—	5	930	1,0—1,3	3—4
Sööginaeris	—	2	600	1,0—1,7	3—4
Pastinaak	—	6	200	3—4	1—2
Kõrvits	2	—	2—5	140—350	5—6
Põõsaskõrvits	3	—	2—6	140—200	6—9

Köögivilja- ja tubakaistikute kasvatamine lavas avamaa-kultuuri jaoks

Liigid	Lavasse külvi aeg	Külvinorm ühe lavaakna* kohta g	Ühe lavaakna alt saab istikuid tk.	Istikute avamaale istutamise aeg	1 ha avamaa jaoks vaja istikuid 1000 tk.	1 ha avamaa jaoks istikute kasvatamiseks vaja lavaaknaid tk.
Kapsas, varajane	15.—30. III	5—6	300	1.—15. V	50	170
" keskmine	5.—15. IV	6—7	450	1.—10. VI	38	85
" hiline	1.—10. IV	7—8	500	15.—25. V	24	48
Lillkapsas	5.—15. IV	6	500	10.—20. V	40	80
Kaalikas	1.—10. IV	7—8	500	1.—10. VI	75	150
Tomat	1.—15. IV	4—5	100	1.—10. VI	33	330
Kõrvits	25. IV—10. V	22	100	1.—10. VI	3,5	35
Põesaskõrvits	25. IV—10. V	22	100	1.—10. VI	10	100
Seller	1.—15. III	4—5	1200	10.—20. V	110	92
Sibul	1.—15. III	15—20	3500	10.—20. V	300	86
Porrulauk	1.—15. III	15—20	2700	10.—20. V	200	74
Aedpeet	10.—20. IV	45	900	1.—10. VI	165	183
Peenrakurk	1.—10. V	10—12	250	1.—10. VI	120	480
Tubakas	5.—15. IV	2	2000	1.—10. VI	40	20

Keskmine tööjõuvajadus 1 ha köögiviljade kohta

Köögiviljad	Hobu-tööpäevi	Inim-tööpäevi
Kapsas, varajane	41	131
" keskmine ja hiline	44	110
Lillkapsas	39	140
Sibul, istikutest	37	312
Tomat	25	230
Peenrakurk	24	120
Aed- ja suhkrupeet	14	107
Söögiporgand	14	147
Sööginaeris ja rõigas	10	100
Petersell	14	147
Pastinaak	14	147
Seller	30	221
Söögikaalikas	38	162
Aedhernes	8	110
Aeduba	8	110
Redis, salat, spinat, till	28	90
Kartul	21	75
Kõrvits ja põesaskõrvits	12	55

Lavad istikute kasvatamiseks — ühele inimesele 200 lavaakent hooldamis-perioodil.

Lavad köögivilja kasvatamiseks — ühe lavaakna kohta 0,8—1,5 inimtööpäeva. Kasvuhooded köögivilja kasvatamiseks — ühe m² kohta 1,5—2 inimtööpäeva.

* Üks lavaaken = 1,5 m².

Mesindusest

Agronoom J. ROOTS

Mesinduse majanduslik tähtsus ei seisne ainult mee ja vaha toodangus, vaid palju kordi (vähemalt 10 korda) suuremat tulu toovad mesilased põllu- ja ajamajanduslike kultuuride tolmeldamisega, tõstes ja kindlustades nende vilja- ja seemnesaake.

Eeldusi mesilastepidamiseks. Kliimaatilised eeldused mesilastepidamiseks on Eesti NSV-s igal pool täiesti rahuldavad, välja arvatud tuulised piirkonnad merelähedastel aladel.

Häid eeldusi mesinduse arenguks on seal, kus leidub lehtpuumetsi pärnade, vahtrate ja pajudega, raiesmikke ja põõsastikke vabarnate, paakspuude, kuslapuude ja teiste õitsevate ning mett andvate taimedega. Kui põllu- või karjamaaheina segus on rohkesti valget ja rootsi-ristikut, siis aitavad ka need suurel määral tõsta meesaaki. Mesilasperede kevadist arengut soodustab meesaak viljapuudelt ja marjapõõsastelt, sügisel saadakse kohati märkimisväärselt meesaaki kanarbikust.

Mesila rajamine. Mesila platsiks tuleb valida tuulte eest varjatud koht. Tuule kaitseks on sobiv piirata mesila hekiga. Hekitaimedeks valitagu kas suur läätspuu, lumimari, sarapuu, tatari kuslapuu või magesõstar. Mesila asukoht olgu valitud selliselt, et mesilased ei tülitaks inimesi ega loomi.

Tarude vahekaugus olgu 4—5 m. Tarud tuleb asetada vaheldumisi, nii et need asuksid naaberriidade tarude vahekohtadel. Lennuauk olgu suunatud kas itta või lõunasse või nende vahekaartesse.

Rajades mesilat sülemita muretsemise teel tuleb eelistada varajasemaid (maikuu ja juuni esimese poole) sülemeid. Keskmise sülem kaalub 2—3 kg. Tugevad süleimid kaaluvad 4 kg ja üle selle. Muretsedes kevadel mesilaspered koos tarudega, hinnatakse perede tugevust mesilaste poolt kaetud kärjetänavate arvu järgi. Tugev pere katab aprilli lõpul või mai algul 6—7 raamivahet (kärjetänavat), keskmise tugevusega pere 4—5 raamivahet ja nõrk pere ainult 2—3 raamivahet. Juuni keskel peab tugev pere katma 14—16 raamivahet (eesti taru raami suurust arvestades).

Kohasem aeg mesilasperede transportimiseks on maikuu. Mesila asutamise kohta võib leida juhtnõore raamatus: J. Roots „Mesila asutamine“ (RK „Teaduslik Kirjandus“, Tartu, 1946.).

Tarude valik. Kohaseks taruks Eesti NSV-s tuleb lugeda eesti taru. Selle taru pesaruumi mahub 16 raami ja magasinini 12 raami (magasinis kasutatakse harilikult poolraami). Pearuumi raami sisemised mõõdet on: laius 400 mm ja kõrgus 250 mm, ning välimised: laius 414 mm ja kõrgus 277 mm. Tarusid ja igasugust muud mesindusinventari on võimalik osta Riikliku Aianduse ja Mesinduse Trusti mesindustarvete müügipunktidest, mis asuvad igas maakonnalinnas. Eesti taru ehitusviisi ja tema üksikosade mõõdetega kohta on toodud täpsed andmed brošüüris „Eesti taru ehituse õpetus“ (RK „Teaduslik Kirjandus“, Tartu, 1945.). Ühe taru käsitsi valmistamiseks kulub aega 3—4 tööpäeva.

Mesilastega ümberkäimisel on tarvis rahulikke, aeglasi liigutusi. Tööde teostamisel tuleb hoiduda mesilaste katkipigistamisest. Perede läbivaatamisel peab alati olema käepärast suits. Suitsu tuleb anda aga ainult niipalju kui see on tarvilik mesilaste raamide vahelt väljakippumise vältimiseks. Nõelamise puhul on soovitatav nõel nahast kohe välja võtta, siis on võrgi mõju tunduvalt väiksem.

Mesilasperede väljaviimine talvitushoonest toimugu siis, kui õhusoojus varjus on tõusnud $+12^{\circ}$ C-ni. Erandpuhkudel, kui mesilaspered muutuvad rahutuks, võib peresid välja tuua ka juba $+8^{\circ}$ C juures varjus. Väljatoomise võimalused avanevad Eesti NSV oludes tavaliselt märtsi lõpus või aprilli esimesel poolel.

Perede hooldamine pärast puhastuslendlust. Pärast puhastuslendlust on tarvis taru põhi puhastada; kui ilmastik ei võimalda veel pere põhjalikumat läbi-vaatust, siis tuleb pealiskaudsel vaatlusel jõuda selgusele söödavarude suhtes. Söödapuuduse korral on varakevadel mesilasperesid sobiv sööta 0,5 kg-se meepurgi abil, mis seotakse kinni kahekordse märja marliiriidega ja asetatakse suuga allapoole, otse raamide peale. Kõige otstarbekam on aga kevadiseks söötmiseks kasutada varukshoitud meeraame.

Perede esimene põhjalik kevadine järelevaatatus toimugu siis, kui varjus on $+15^{\circ}$ C sooja. Pesast eraldatakse mesilaste poolt katmata raamid, kui ka need raamid, mis on hallitanud või määrdunud roojaga. Taru sisemus puhastatakse. Kui aprilli lõpul ei leidu veel pesa huet, siis võib peaaegu alati järeldada ema puudumist. Sellisele perele tuleb ema anda varuemapere.

Kogu kevadise perioodi jooksul peab pesas olema 5—6 kg sööta (mett või suhkrulahust), vastasel korral pere ei suuda peameesaagi-ajaks muutuda tugevaks ega koguda küllaldaselt mett. Kihutussööta hakatakse andma umbes 40 päeva enne peameesaagi-aja algust.

Kogu kevade jooksul tuleb pesa katta nii pealt kui külgedelt. Talvise toppe võib kõrvaldada alles juuniku keskpaiku.

Pesade laiendamine ja kunstkärgede kasutamine. Pesade laiendamine võetakse ette siis, kui mesilased tihedasti katavad kõik tarus olevad raamid ja kui enamikus neist leidub huet. Pesade laiendamisele asutakse Eesti NSV-s harilikult maikuu lõpul. Vanadel peredel võib pesade laiendamiseks kasutada kas väljaehitatud kargi või kunstkärgedega varustatud raame, mis terves ulatuses on kunstkärjega täidetud — vastasel korral ehitavad mesilased palju lese-kargi. Kunstkärgi on võimalik saada igast R. Aianduse ja Mesinduse Trusti mesindustarvete müügipunktist maakonnalinnaes. Ühest kilogrammist kunstkärgedest saab täies ulatuses varustada 12—13 cesti taru raami. Kõik raamid tuleb enne neisse kunstkärgede sisseasetamist varustada nelja traadiga.

Sülemlemise vältimine. Sülemlemist loetakse ajakohases mesinduses ebaratsionaalseks. Mesilasperesid on soovitatav paljundada kunstperede moodustamise teel. Sülemlemise vältimiseks tuleb aegsasti pesaruumi suurendada käsikäes pere tugevaks muutumisega. Kui mesilased hakkavad siiski sülemikuppe ehitama, siis tuleb sellisest perest moodustada kunstpere. Sülemikuppude väljalõikamine sülemite vältimiseks on lubamatu.

Kunstperede moodustamine. Kunstperede moodustamine toimub juuni- ja juulikuus. Kunstperede moodustamisel peab silmas pidama, et kunstpere saaks osa huet ja ka noori mesilasi. Kunstperede moodustamisest on lähemalt kirjutatud H. Taltsi raamatus „Mesilasperede kiirpaljundamine“ ja J. Rootsi brošüüris „Kuidas teostada mesilasperede paljundamist“.

Emade uuendamine. Suve jooksul tuleb kõik halva munemisvõimega, vigased ja üle 2 aasta vanad emad asendada noorte emadega. Emaandmise tehnikast on lähemalt kirjutatud raamatus: E. Koppel „Mesilasema“ (RK „Teaduslik Kirjandus“, Tartu, 1945.).

Meemagasinide andmine. Meemagasinid antakse peameesaagi algul. Peameesaagi-aja kindlaksmääramiseks on soovitatav mesilasse üles seada kontroll-taru

(kaalule). Enamasti jaos Eesti NSV maakohtades algab peameesaak 20. juuni paiku ja kestab 20. juulini.

Mesilasperede dresseerimine seisneb selles, et mesilasi söödetakse suhkrusii- cupiga, mis on küllastatud selle taimeliigi õite aroomiga, kuhu soovitakse suu- natta mesilaste lendlust. Punase ristiku seemnesaakide tõstmiseks on soovitat mesilasperesid dresseerida lendluseks punase ristiku õitele. Dresseerimisest on kirjutatud ajakirjas „Eesti Põllumajandus“ nr. 4 — 1948. a.

Meevõtmisel pandagu tähele, et välja võib võtta ainult kaanetatud mee- raame. Et mesi vurritamisel hõlpsasti välja tuleks, teostatagu vurritamine samal päeval, kui raamid välja võeti. Mesi tuleb alal hoida kuivas, puhtas ja kõrvallõhnadeta ruumis. Suuremaid meekoguseid on võimalik säilitada ainult puu- või metallnõudes, kuna suuremad klaasnõud mee kristalliseerumisel lõh- kevad.

Mesilasperede ettevalmistamine talvitumiseks algab augustikuu teisel poolel. Kui puudub saak looduses, siis tuleb noorte mesilaste juurdekasvu soodusta- tada kihutussöötmise teel. Iga tugeva mesilaspere jaoks tuleb varuda 18 kg talvitussööta. Tugevale perele jäetakse talveks 9—10 raami (eesti taru puhul), keskmisele 7—8 raami ja perele alla keskmist 5—6 raami. Ükski talveks tarru jääv raam ei või sisaldada sööta (mett või suhkrut) alla 2 kg (eesti taru raam mõlemast küljest täidetud kaanetatud meega, sisaldab mett 3,2—3,5 kg).

Mesilasperede talvitumine. Talveks tuleb taru laele ja vahelauatagusesse ruumi asetada soojapidav, kuiv ja õhku läbilaskev toppematerjal (õlgmatid, linaluud või kaeralibled kottidesse asetatuna, takk jne.). Kui talvitatakse mesi- lasperesid kinnises ruumis, siis peab see olema täiesti vaikne, õhurikas ja kuiv. Sobiv temperatuur talvitusruumis on $+3 - +6^{\circ}$ C. Talvel tuleb hoolega jälgida, et hiired ja rotid ei pääseks tarudesse, seepärast ei tohi taru seintes ega katuses olla pilusid ning lennuauk tuleb kõrguti kitsendada 8 mm-le.

Tõuaretuseks tuleb emade kasvatamise aretusmaterjali (mune või noori vaklu) võtta ainult peredest, mis on andnud suuri toodanguid. Sellistes peredes tuleb soodustada ka leskede kasvatamist. Paremaid tõulisi omadusi on Eesti NSV oludes näidanud kohalik tumemesilane ja kraina mesilane.

Taudide vältimiseks tuleb mesilas pidada ainult tugevaid peresid, mitte kasutada kargi, mis on olnud haudme all üle 2 aasta, takistada mesilas- perede omavahelist vargust ja röövimist, pidada puhtust mesilasperedega üm- berkäimisel, desinfitseerida tarud, vältida perede ja mesindusinventari toomist taudikahtlastest või taudistunud mesilatest ning avastada ümbruskonnas olevad taudikolded. Taudikahtluse puhul saata proovid järeleuurimiseks Põllumajan- dusministeeriumi Mesinduse Laboratooriumi, Tallinnas, Kunderi t. 10. Mesi- laste haigustest ja nende tõrjest on lähemalt kirjutatud raamatus: A. Päev „Mesilaste haigused ja kahjurid“ (RK „Teaduslik Kirjandus“, Tartu, 1945.).

Mesilaste mürgituste vältimiseks mitte kunagi pritsida viljapuid ja marja- põõsaid õitsemise ajal; pritsimist või tolmutamist teostada siis, kui mesilaste lend on seismas (pilvine ilm).

Mesilaste korjema parandamiseks külvata keerispead, valget mesikat, tatart ja rootsi- ning valget ristikut ja istutada pärni, vahtraid, kastaneid.

Mesinduslikku nõu annavad maakondade mesinduse agronomid maakondade TK Põllumajandusosakondade juures, agrojaoskondade töötajad, põllumajan- duslikkude õppeasutuste õppejõud ja valdade mesinduse organisaatorid.

Kolhooside ühisloomakasvatusest

Kolhoosi majanduslik-organisatsiooniliseks tugevdamiseks on vajalik, et rööbiti põllundusega kasvatataks igas kolhoosis küllaldaselt määralt produktiivloomi, s. o. veiseid, sigu, lambaid, linde. Loomade arv, mida kolhoos saab pidada, oleneb söödabaasist, õigemini söödakultuuride kasvatamise ulatusest. Sellepärast on välja töötatud kolhoosidele soovitatavad loomade miinimumarvud seoses kolhooside põllumajandusliku maa — põllu-, heina- ja karjamaa pindala suurusega ning selle viljakusega.

Eesti NSV kolhooside kohta on välja töötatud järgmised miinimum-arvud:

Piirkonnad	Kolhoosi põllumajandusliku pindala suurus					
	kuni 100 ha	101— 200 ha	201— 300 ha	301— 500 ha	501— 800 ha	üle 800 ha
L e h m i						
a. Saare-, Lääne- ja Hiiumaa; Tartumaal Avinurme vald ja Vara valla Välgil asundus; Võrumaal Saatse, Järvesuu ja Mäe vald.	10	18	25	37	52	60
b. Viru-, Harju- ja Valgamaa.	12	21	29	45	60	65
c. Järva-, Viljandi-, Tartu-, Pärnu- ja Võrumaa; Läänemaal Vigala, Märjamaa ja Velise v.	14	22	32	50	65	70
E m i s e i d						
a. Saare-, Lääne- ja Hiiumaa.	2	3	4	5	6	9
b. Viru-, Harju-, Valga-, Pärnu- ja Võrumaa.	2	4	5	7	9	11
c. Tartu-, Järva- ja Viljandimaa.	3	4	6	8	10	12
U t t e s i d						
a. Viru-, Harju- ja Järvamaa.	10	(101—300 ha) 20		30	40	50
b. Viljandi-, Tartu- ja Pärnumaa.	12	25		35	45	55
c. Võru-, Valga-, Lääne-, Saare- ja Hiiumaa.	15	30		40	50	60

Loomakasvatusest on tootlik ainult siis, kui see on rajatud kindlatele organisatsioonilistele alustele ja on tehniliselt õigesti korraldatud. Kolhoosi loomakasvatuse üksuseks on farm. Peetakse soovitavaks ja otstarbekohaseks, et iga kolhoos omaks kolm loomakasvatust: veise-, sea- ja lambafarmi. Ainult äärmisel puhul, kui looduslikud eeldused lambakasvatuseks täielikult puuduvad, võib lambafarmi jätta rajamata.

Kolhoosidel, kellel on kolm loomakasvatust ja kes samal ajal omavad põllumajanduslikult kasutatava maa kohta ülaltoodud määralt produktiiv-

loomi, vähendatakse, vastavalt Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusele nr. 961, 13. oktoobrist 1948, a. riiklike müügikohustuste norme 10% võrra.

Loomade hooldamiseks, pidamiseks ja söötmiseks moodustatakse kolhoosides loomakasvatusebrigaadid. Loomakasvatusebrigaadid tuleb komplekteerida kogunud ja loomakasvatuse alal teadmisi omavatest kolhoosnikutest. Brigaadi suurus oleneb loomade arvust. Töö organiseerimise ja töötasu maksmise alused kolhooside loomakasvatuse osas on toodud Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruses nr. 668, 16. juulist 1948, a. On vajalik, et kõik kolhoosnikud, eriti aga loomakasvatuse alal töötajad, õpiksid nimetatud määruse eeskirju põhjalikult tundma. Normaalselt kinnistatakse ühele kolhoosnikule teatavasse ühte liiki ja sooning vanuserühma kuuluvaid loomi. Väikestes kolhoosides, kus ei ole võimalik sel teel saavutada täit koormust ettenähtud normide ulatuses, on soovitatav kinnistada loomakasvatuse alal töötavatele kolhoosnikutele loomi erinevatest rühmadest ja liikidest.

Loomakasvatuse tööde organiseerimine kolhoosis pannakse farmi juhatajale. Kolhoosides, kellede loomade arv on väike, ei ole otstarbekas iseseisva farmi-juhataja ametisolek. Eesti NSV Ministrite Nõukogu peab soovitavaks, et sel puhul teostaks farmi juhtimist kohakaasluse alusel kolhoosi aseesimees, või kui kolhoosi aasta normpäevade arv on alla 10 000, siis otseselt kolhoosi esimees.

Iga kolhoos peab kindlustama loomakasvatusele vajaliku söödabaasi. Söödade varumist tuleb alustada juba tootmisplani koostamise ajal. Põhisöötaideks veistele ja lammastele on talvel hea hein, söödajuurvili ja silo, suvel kultuurkarjamaa. Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus nr. 961, 23. oktoobrist 1948, a. näeb ette kolhoosides 1949. aastaks iga veiseühiku kohta uute kultuurheina- ja kultuurkarjamaade rajamise, kumbagi 0,5 ha veiseühiku kohta, ja uute silo-hoidlate ehitamise mahutusega iga veiseühiku kohta 3 m³. Silo valmistamiseks tuleb viljelda vajalikul määral silokultuure, eeskätt viki-peluski-kaerasesagadiku. Söötatada paremaks kindlustamiseks tuleb peale põllukülvikorra organiseerida sööda- ja familähedased külvikorrad. Suvise söödabaasi katkestamatus kindlustavad eriti just viimased. Õige agrotehnika ja väetustehnika juures on farmilähedases külvikorras olevatelt põldudelt võimalik saada kaks lõikust ja sellega suurel hulgal haljassööta.

Sügisest haljassöödaga söötmise perioodi on võimalik pikendada söödakapsa kasvatamisega. Mainitud kultuurile tuleb panna senisest palju suuremat rõhku.

Korrapäraseks söötmiseks laudaperioodil on vaja sügisel koostada sööda-bilanss ja söötmisspaaan iga loomaliigi kohta kuude viisi. Kõigil kolhoosi loomakasvatusalal töötajatel tuleb põhjalikult tundma õppida loomade söötmist vastavalt loomade söödatarbele ja söödaratsioonide koostamist. Loomade jõudlusomaduste tõstmisel ja loomade tervise säilitamisel omab õige ja normidekohane söötmine määravat tähtsust.

Söötmise kõrval ei tule unustada ka teisi pidamistingimusi ja loomade hooldamist. Laudad tuleb hoida pidevalt puhtad, varustada hea ventilatsiooniga, ühtlase temperatuuri ja küllaldase valgustuspinnaga. Peale jooksva puhastamise tuleb võtta ette kaks korda aastas lautade suurpuhastus: kevadel pärast loomade karjamaale laskmist ja sügisel enne loomade lauta jätmist.

Loomad vajavad sõbralikku kohtlemist. Senisest rohkem tuleb võimaldada loomadele liikumist talvel. Naha ja sõrgade hooldamine on esmajärgulise tähtsusega.

Loomade tootlikkuse suurendamine ja loomade säilitamine, eriti noorloomade üleskasvatamine vajab palju teadmisi. Seepärast peavad loomakasvatusega tegelevad kolhoosnikud pidevalt täiendama oma teadmisi, tundma õppima nõukogude teaduse saavutusi ja loomakasvatusalal eesrindlaste kogemusi. Iga loomakasvatuse töötaja peab lugema loomakasvatusalast kirjandust. Peale selle on otstarbekohane loomakasvatuse küsimusi läbi arutada ühiselt ning siduda raamatutest loetud teoreetilised alused ja eesrindlike loomakasvatate saavutused praktilise elu töökogemustega. Sel otstarbel on vaja organiseerida igasse kolhoosi loomakasvatustiliku õpiringid.

Söödabaasi organiseerimisest

Agronoom A. VASK

Söödabaasi organiseerimisel on kolhooside, sovhooside jt. põllumajandite ülesandeks varustada loomi küllaldase hulga karjamaa- ja haljassöödaga suveperioodiks ning täielikult heina, silo, juurvilja ja kartuliga talveperioodiks. Neid väärtuslikke põhisöötaid võib sööta ühele lehmale aastas 2600—3000 söötühikut (sü.) ja saada ainuüksi nendega 3000—4000 kg piima jõusööda abita. Kui majand on kogunud rohkesti head põhisööta, siis saab edukalt pidada ka teisi loomi vähese jõusöödakuluga. Toidu- ja söödateraviljade ning teiste jõusöötaide **kokkuhoid on kohuslik** kõigile põllumajandele; võimalusi selleks annab tugeva põhisöödabaasi arendamine ning söötmisviisi muutmine.

Otstarbeka söödabaasi arendamisel tuleb lähtuda piimakarja ja teiste loomade **normaalsöödanõudlusest** (vt. tabel) kui tellimusest, mis tuleb võtta aluseks meie põllumajandite taimekasvatuse korrastamisel. Sellele tuleb veel lisada toiduteraviljade, söögikartuli, seemnekasvatuse, müügi jt. nõuded. Nii saame söötade ja viljade kogunõudluse, mille iga korralik põllumajand peab katma tootmise vastava korrastamisega. Söötade- ja viljade-nõudlus ning vastavad katteplaanid tuleb varakult igal kevadel enne taimekasvu algust kooskõlastada külvi- ja maakasutusplaanidega.

Karjamaa- ja haljassöötade-nõudlust ning katet tuleb analüüsida üksikute kuude järgi sel põhjusel, et karjamaa söödatoodang on hooajaline ega kata igal kuul piimakarja ja teiste loomade nõudlust lisa-söötade abita. Tabeli järgi määratud karjamaa- ja haljassööda kogunõudlus jaotatakse kuude peale: juunist septembrini iga kuu kohta 20%, ülemineku kuudele (mai ja oktoober) à 10% suvisest kogunõudlusest. Katteplaanid koostamisel hinnatakse ennekõike karjamaarohu loodetav toodang, teades, et kultuurkarjamaade ha-lt võib loota suve jooksul karjatamisel söödavat haljasmassi: eeskujulikelt üle 200 ts., väga headelt 150—200 ts., headelt 100—150 ts. ja keskpärastelt (pealtparandata) 60—100 ts. Looduslikelt karjamaadelt seevastu võib ligikaudselt eelarvestada söödavat haljasmassi ha kohta: heinamaatüüpi aladelt 30—60 ts., parimaalt karjamaatüüpi aladelt 18—30 ts., keskpärastelt 12—18 ts., halbadelt 6—12 ts. Need on orienteerivad andmed. Täpsemad andmed tuleb koguda igas majandis vaatluste ja karjakontrolli teel. Hinnatud haljasmassi üldkogus jagatakse kuude peale, teades, et suvine karjamaarohu toodang on hooajaline ja jaguneb tavaliselt järgmiselt (%-des suvisest kogutoodangust): mais 5—15, juunis 25—35, juulis 20—30, augustis 10—20, septembris 10—15, oktoobris 5—10.

Sügisest puudujääki aitavad katta ädalad niitepindaladelt.

Kõige kriitilisemaks ajaks on meil harilikult juuli teine pool ja augusti algus. Siis karjamaa söödatoodang langeb, kuid põllu- ja niiduheina ädalad pole veel jõudnud kasvada. Peaaegu alati on tarvis haljassööta ka sügisel, milal ädalad on kasutatud ja piimatoodang kipub järsult langeda. Halbade karjamaade puhul on haljassööta enamasti vaja ka varakevadel.

Söödabaasi sobib pindalaliselt arendada ja plaanida järgmiselt:

1. kultuurkarjamaad (2000 sü. või 12 000 kg haljasmassi ha-lt) vähemalt 0,5 ha ja vähemalt sama palju põllu- ja kultuurniiduheina pindala (4000 kg ha-lt) loomühiku kohta odava söödabaasi loomuliku alusena;
2. söödakartuli ja söödajuurvilja pindala (4000 sü. ha-lt) vähemalt 0,1 ha loomühiku kohta söödaannuste kontsentratsiooni tõstmiseks ja valgvaeste madalasaagiliste söödateraviljade (oder, kaer) osaliseks asendamiseks;
3. valguprobleemi lahendamiseks rakendada põllust vähemalt 25% ristikurikka mitmeaastase põlluheina alla kasutuse kestusega ainult 2 aastat ja peale selle vikisegatiste, mesika, oa jt. liblikõieliste söödakultuuride alla kokku (koos põlluheinaga) 40—50% põllu üldpinnast, kasvatades ühtlasi söödaks peasjalikult segavilja, milles on 20—25% kaunvilju.

Tabel. Loomade koosseis ja söötade- ning viljade-nõudlus

Loomade liigid ja rühmad (L = läbikäigu arv)	Loomade keskmine või läbikäigu (L) arv	Loom- ühikuid		Ühele loomale aastas või perioodis tsentnerit (=100 kg)										
		Koefitsient	Arv	Karjamaa- ja hal- jassööta	Heina			Silo	Juurvilja	Kartuleid	Kaun- ja teravilja	Lõssi	Täispiima	
					Kokku	Sellest noort heina	Põhku							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Hobused üle 3 a.	1,0	50	30	3	6	×	24	12	3-7	×	×	×	×	
Noorhobused . . .	0,75	50	15	1	45	×	18	×	5-10	×	×	×	×	
Lehmad (500 kg elusk.) aasta- lüksiga 4%-st piima kg:														
2000	0,65	50	14	3	14	25	15			×	×	×	×	
3000	0,8	55	16	4	11	35	30			×	×	×	×	
4000	1,0	60	18	6	8	45	45			0,5	×	×	×	
5000	1,15	65	19	8	4	50	60			1	×	×	×	
6000	1,3	70	20	10	2	55	75			3	×	×	×	
Sugupullid	1,0	50	22	3	×	12	12	×	×	5	×	×	×	
Tiined mullikad	0,75	50	15	3	10	20	20	×	×	×	×	×	×	
Mullikad üle 1 a.	0,5	40	10	×	10	15	15	×	×	×	×	×	×	
Vasikad alla 1 a.	0,4	30	10	2	×	10	10	×	×	4	10	4	4	
Vasikad kuni 2 kuud (L)	0,05	×	0,15	0,1	×	×	×	×	×	0,1	2	4	4	
Lambad	0,1	10	3	0,1	2	5	5	×	×	0,25	×	×	×	
Sugusead üle 9 kuu	0,5	15	3	3	×	15	15	15	15	5,5	10	1,5	1,5	
Noored sugusead 2-9 kuud (L)	0,15	10	0,6	0,6	×	3,5	3,5	4	1,5	8	×	×	×	
Peekonisead 2-7 kuud (L)	0,1	3	0,5	0,5	×	0,75	0,75	4	1,1	5	×	×	×	
Lihasead 2-7 kuud kartuli kiirnumal (L)	0,1	×	×	×	×	×	×	10	1,1	5	×	×	×	
Pekisead 2-10 kuud (L)	0,2	5	1	1	×	2	2	15	1,6	4	×	×	×	
Rasvasead, vane- mad (L)	0,2	10	1	1	×	5	5	10	3	3	×	×	×	
Kanad	0,015	0,15	0,05	0,05	×	0,1	0,15	0,25	0,3	0,3	0,5	0,2	0,2	
Teised kodulinnud	0,03	1	0,1	0,1	×	0,2	0,3	0,3	0,08-	0,15	×	×	×	
Tibud (L)														

Kõigile loomadele kokku

Seemneks

Inimtoiduks ja moonaks

Normiks, müügiks, töötlemiseks jm.

Kõigiks tarveteks kokku (kogutarve)

Loodetav toodang tabel 2 ja 3 järgi

Puudu- (-) või ülejääk (+)

Juhised tabeli kasutamise kohta

Tabeli eeskujul tuleb koostada arvestus vastavalt majandi tegelikele oludele ja võimalustele igal ühiskondliku või riikliku majandi juhatajal või sama majandi loomakasvatusefarmi juhatajal. Lahtrisse 2 kantakse majandi tegelik või plaanikohane loomade arv eeloleval aastal. Lahtrisse 4 kantakse selle ja 3. lahtris märgitud koefitsiendi alusel arvatud loomühikute arv.

Loomühikute arvutamise võimaldab võtta kokku kogu majandi loomakasvatuse suurust, arvutada allapanuvajadust ja kontrollida loomade arvu alusel tehtud kogusöödanõudluse arvestuse õigsust. Lahtrites 5—14 toodud andmete alusel koostatakse samasuguste lahtritega tabel (sama tabeli pikendusena paremale poole), millesse kantakse neis lahtrites ühe looma kohta antud nõudluse ja lahtrisse 2 kantud loomade arvu korrutisena kõigi vastava rea alla kuuluvate loomade kogusöödanõudluse aasta jooksul. Nii täidetud tabeli kokkuvõtuna saadakse kõigi loomade kogusöödanõudluse andmed.

"X" märgitud lahtrite järgi söödanõudlust arvutada ei tule. Tühjaks jäetud lahtrite järgi võib arvutada söödanõudlust täiendavalt või asenduse tegemisel (näit. kartul).

1) Hobuste juures lisatakse teravilja sugutäku kohta 10 ts. ja sugumära kohta 5 ts.

2) Sughobusele eraldatud heinte hulgas peab olema noort heina 3 ts. ja varssadele 1 ts.

3) Kanatibu kasvatamiseks kuni 5 kuuni kulub 8 kg ja teiste linnuliikide tibudele läbistikku 15 kg teravilju, peale selle 16 kg lõssi. Muude söötade tarve on väike ja neid tavaliselt ei elarvestata.

4) Suguemiste aastase söödatarbe hulka on arvatud ka 1½ pesakonna põrsaste lisasöööt kuni 2 kuu vanuseni.

5) Söödanorme võib muuta: a) lehmadel võib asendada 2 ts. praagaga 1 ts. juurvilju; b) lehmade, tööhobuste ja sigade söötmisel võib asendada 1 ts. kartulitega 2 ts. juurvilju; c) sigadel ja kodulindudel võib asendada 1 kg kala-, liha või verejahuga 15—16 kg lõssi; d) jõusööt asendab põhisöötasid söötühikulisel vahekorras, kui põhisöötasid pole võimalik vajalikul hulgal toota; selline asendus on aga ebaökoonoomne.

6) Põhk ei asenda heinu ja põhu liigselt söötmisel ei saa läbi ostujõusöödata. Samuti ei asenda tavaline hein valgu- ja vitamiinirikast noort heina.

7) Silo käärimisakaoks arvatakse 20% ja kartuli ning juurvilja hoiukaoks 10%, mille võrra ületagu nende katteplaan tarvet.

8) Loomade puhtana hoidmiseks ja sõnniku hulga ning väärtuse tõstmiseks on ühe loomühiku kohta tarvis 15 ts. allapanu, millest alusturvast 10 kantmeetrit (1 m³ = 1 ts.).

SILOSÖÖT

Agronoom E. VOITK

Miks valmistada silosööta? Veiste talvine sööt on tavaliselt ühekülgsest kuiv ja valguvaene ega sisalda nimetamisväärsel hulgal vitamiine. Söödabaasi korrastamise tähtsamaks ülesandeks on toota rohkem mahlakaid söötasid, mis on ühtlasi valgurikkad ja sisaldavad rohkesti vitamiine. Sääraseks söödaks osutub silosööt. Mahlakuselt on ta lähedane karjamaasöödale, mis on kõige loomulikumaks söödaks veistele. Uurimused ja katsed tõendavad, et silosööt on ka vitamiiniderikas ja kindlustab sellega loomadele hea tervise ning vitamiiniderohke piima ja piimasaadused inimtoiduks.

Kui palju valmistada silosööta? Kui soovitakse karjale anda silosööta väga palju, siis tuleb seda valmistada täiskasvanud veise kohta kuni

9 tonni, millest jätkub kogu talve kestel kuni 40 kg päevas. Täiesti küllaldaseni annuseks on 4,5 tonni talve kohta või 20 kg päevas, kuna rahuldavaks normiks on 2,25 tonni talve kohta ehk 10 kg päeva kohta igale täiskasvanud veisele. Mullikate silosööda normid on $\frac{1}{2}$ ja vasikate normid $\frac{1}{4}$ täiskasvanud veiste normidest.

Millest valmistada silosööta? Silosööta võib valmistada väga mitmesugusest haljasmassist. Silokultuurid tuleb valida selle kohaselt, mille kasvatamiseks on kõige soodsamad eeldused mullastiku, maaviljakuse, niiskuseolude, väetamise võimaluse ja tööjõunõudluse seisukohast.

Tähtsamad silosööda materjale on:

1. Ädalad. Väärtuslikum on põld- ja kultuurniidu ädalatest valmistatud silosööt. Hektaar kultuurniidu ädalat annab silosööta kahe lehma talviseks tarbeks. Põldheina ädalakasv on suurel määral kasvuaegsest ilmastikust. Põuasel aastal on see väike ning selle tõttu ei saa rajada temale plaanikohast silosööda valmistamist. Ka looduslike nuutude ädalad annavad head materjali sileerimiseks.

2. Segatis. Segatist on otstarbekohane kasvatada esimese viljana kultiveeritava il soodel ja sügavama põhjaga ning viljakamatel Kesk- ja Lõuna-Eesti põldudel. Seemnesegusse põllul võtta 130—150 kg liblikõielisi ja kuni 50 kg kaera; uudismaal — 30 kg peluskit ja 140—180 kg kaera hektaari kohta. Saak põllul 10—25 tonni, soouudismaal 20—40 tonni. Kesasegatis sileerida pelusikivi õitsemise algul, uudismaal-segatis kaera loomise ajal.

3. Valge mesikas. Külvatuna külvikorra lõpul viimase suvivilja alla annab mesikas kesakultuurina väärtusliku massi silosööda valmistamiseks. Sobib kasvatada Põhja-Eesti kuivematel ja lubjarikkamatel põldudel. Külvata reaskülvis 20 kg seemet hektaarile 2 cm sügavusele katevilja alla. Katevilja koristamisel tuleb niita 10—15 cm kõrguselt, sest sellest madalama niitmise puhul mesikas talvel hävib. Järgmisel kevadel vara väetada kaalium-fosforväetistega. Sileerida õitsemise algul. Saak 20—40 tonni haljasmassi hektaarilt.

4. Ohtetu lused. Leplik muldade ja väetuse suhtes. Kasvab põldudel ja kultiveeritud madalsoodel ning on väga hea kohanemisvõimega. Külvata varakevadest või juuli lõpus. Esialgse saagi kindlustamiseks kasvatada segus teiste heinaliikidega, milleks sobib seemneseguks hektaarile põllul: 30 kg ohtetu luset, 8 kg keraheina, 7 kg varajast punast ristikut; madalsoodel: 40 kg ohtetu luset, 4 kg keraheina ja 3 kg rootsi-ristikut. Põllul anda iga-aastane täismineraalväetus, madalsool kaalium-fosforväetus. Sileerida pöörise ilmumise algul. Saak sobivates kasvatingimustes kuni 40 tonni haljasmassi hektaarilt.

5. Söödakapsas. Söödakapsas annab hea saagi viljakatel, niiskematel ning sügavama põhjaga muldadel ja nõuab tugevat lauda- ning mineraalväetust. Külvata 50-cm-se rea vahekaugusega ja hiljem harvendada taimed 25 cm kaugusele reas. Seemnekulu 5—6 kg hektaarile. Reavahed harida ning umbrohi hävitada. Saak kuni 40 000 tonni haljasmassi hektaarilt. Sileerida hilja sügisel hekseldatult.

6. Juurviljapealsed. Kui kasvatatakse rohkesti juurvilja, siis on otstarbekohane suurem osa pealseid sileerida, kuna nende kohene söötmine suurtes kogustes mõjub halvasti loomade tervisele. Pealseid annab söödapeet 30%, söödakaalikas 29% ja söödaporgand 41% juurikate kaalust (keskmiselt).

7. Kartulipealsed. Kartulipealsed kõlbavad sileerimiseks, kui lehemädanik või öökülm neid pole rikkunud üle 50%. Kartulipealsed annavad üldiselt madala väärtusega silosööda.

Kuhu sileerida? Kõige otstarbekohasem on sileerida vastavatesse hoidlatesse, mis ehitatakse kas maa sisse, maa peale või osalt maa sisse ja osalt maa peale. Kujult võivad nad olla ümmargused või kandilised. Parimad on kivist või betoonist hoidlad. Suuremate hoidlate ehitamiseks lasta valmistada vastav projekt. Hoidla ehitamisel võtta arvesse, et 1 m³ silosööta kaalub keskmiselt 700 kg. Peale selle jääb $\frac{1}{3}$ silohoidlast tühjaks sööda vajumise tõttu. Kui puudub korralik silohoidla, siis täidab selle aset maasse kaevatud auk, mis võima-

luse korral tuleb voorderada laudadega. Augu sügavus ja asukoht valida nii, et põhjavesi ei tungiks sinna sisse. On otstarbekohane ühe suure silohoidla asemel ehitada mitu väiksemat, mis soodustab sileerimist eri aegadel, vastavalt sileeritavate taimede sobivaimale kasvujärgule. Tiheidasti kokkuvajuvat massi, ädalaid ja juurviljapealseid võib sileerida kuhja, mille küljed jäävad katmata. Kuhja läbimõõt olgu 4—5 meetrit ja kõrgus kooskõlas materjali rohkuse ja kuhja ehitamise võimalustega. Kuhu kaetakse ainult pealt umbes 50 cm savi või mulla kattega.

Kuidas sileerida? Eelistatum on sileerida nn. külmkäärimise viisi järgi. Selleks asetatakse sileeritav mass n. ö. vikati järealt otse hoidlasse, kusjuures kogu hoidla täitmine peab sündima võimalikult lühikese aja jooksul. Hoidla täita ühtlase tihedusega nii keskosas kui ka äärtes ja nurkades. Selleks asetada sileeritav mass hoidlasse kuni 20 cm paksuste kihtidena ja tallata need kõvasti kinni (võimaluse korral hobuse abil) kuni hoidla täitumiseni. Lõpuks katta hoidla 50 cm savi või mulla kattega. 3—4 nädala möödudes on silosõöt tarvitamiskõlblik.

Karjamaa kasutamine ja hooldamine

Agronoom A. ADOJAAN

Looduslikud karjamaad asuvad enamasti kehvel, niisketel, võsastunud maal. Sellepärast annavad nad madalaid saake. Et kindlustada loomakasvatuse arengut viisaastaku plaani kohaselt, tuleb hakata karjamaid parandama. Pideva, otstarbekohase hooldamisega paraneb heintaimik ja koos sellega tõuseb saak mitmekordseks (kuni 2000 sü/ha). Väärtuslikud karjamaataimed (aasnurmikas, valge ristik, harilik aruhein, kerahein jt.) on kõrge valgusaldusega, hea söödavusega, kiire järelkasvuga, sötkumisele ning korduvale äranärimisele vastupidavad ja selle juures kõrge saagivõimega, nõuavad aga hoolt.

Kõigepealt loome karjamaa hooldamisega paremate taimedele, mis esinevad looduslikes oludes kiduraina, soodsad kasvutingimused. Alustatakse veeluude korraldamisega: soodsaim põhjavee seis on 60—80 cm, mida reguleeritakse kraavide puhastamisega ja kuival ajal paisutamisega; ebatasasel, tihedal mullal kaevatakse madalad pinnakraavikesed.

Rohumaa pinna tasandamine võimaldab kamara hõlpsamat edaspidist hooldamist ning kasutamist: kivid ja kännud kõrvaldatakse, puud ja võsa juuritakse, mättad, eriti luhakastevarre omad, lüüakse mättakirve või labidaga välja. Osa puud jäetakse kasvama tarastamise hõlbustamiseks ja tuulevarjuks, kuid ka nükkimispostideks loomadele. Tuleb hoiduda karjatamisest pehmel rohukamaral, eriti külviaastal, sest loomad sötkuvad pinna auklikuks ja tihedeks, mis kahjustab heintaimede arenemist.

Mulla lupjamine on tarvilik kõigil happelistel, eriti Lõuna-Eesti muldadel, et kindlustada jõudsamat liblikõieliste levikut ja tõsta saagi mineraalainete-sisaldust. Lujja antakse pealharimisel või koos kompostiga, 2—5 t/ha, põletatud lubja, mergli või põlevkivituha näol.

Väetamine on otsustava tähtsusega paremate heintaimede saagile ja püsimisele. Esimest korda haritud alale antakse tugev varuväetuse norm (ha-le 400—600 kg fosforiiti ja 300—600 kg kainiiti), sest kehvast mullast ei pääse väikesed normid mõjule. Igal kevadel antakse põhiväetusena 200 kg/ha super- või segafosfaati ja 75—100 kg/ha kaalisoola. Mineraalmullad on lämmastiku- (huumuse-) vaesed ja vajavad iga 3—5 aasta tagant orgaanilist väetist (5—10 t/ha sõnnikut või virtsa-turbamulla komposti). Sõnnikut võib osaliselt asendada komposti toormaterjaliga, nagu kartulipealsed, põllu-umbrohi, põhk, aganad, puulehed jne.

Kõrgesaagilise heintaimiku soetamine pealtparandamise ja hooldamise teel toimub aeglaselt. Kiiremini saab taimikut muuta kevadise heinaseemnete (ristikud, timut, aruhein, kerahein, kokku 15 kg/ha-le) pealekülviga vastavalt ettevalmistatud pinnale. Tugeva sõnnikuväetuse mõjul levivad looduslikult kiiresti valge ristik ja aasurmikas. Liiga madalaks näritud rohu-kamarat (loomade „magusad kohad“) tuleb selleks, et kaitsta paremaid heintaimi ilmastiku ohtude ja korduva paljaksnärimise eest, katta igasuguse orgaanilise materjaliga ja väljaheidete ning mutimulle laotamisega. Nii paraneb ka rohu söödavuse ühtlus, mis on täielikuma rohu kasutamise ja sellega ka kõrgema saagi eelduseks. Heinkamara karjatamist alustatakse, kui rohi on 15—20 cm kõrge, ja lõpetatakse, kui rohu kõrguseks jääb 4—6 cm. Söömata rohi (rammutukad) niidetakse, et takistada umbrohuseemnete levikut ja parandada söödavust järgneval karjatamisel. Kõrgekaskasvanud koplirõhtu on otstarbekohasem niita heinaks.

Karjamaa õiged kasutamisevõtted võimaldavad antud kamarast saada kõrgeimat saaki ja on ühtlasi ka heinkamara parandamise võteteks. Karjamaa jaotamine osadeks, kopliteks, annab samal kamaral 15—40% enamsaaki. Kopleid karjatatakse sobivas järjekorras, et vaheaegadel kasvaks tugev ädal ja oleks võimalik teostada hooldust. Koplit karjatatakse 1—4 ööpäeva, kuna kamara puhkuseks, rohu pealekasvuks kulub 20—30 päeva. Koplite arv (8—12) ja suurus (1 ha kopli kohta 10—30 veist) oleneb taimestikust, karja suurusest ja maastikulistest eeldustest. Rohu paremaks kasutamiseks karjatatakse loomi eraldi mitmes rühmas: alustatakse kõrgetoodanguliste lehmadega, järgnevad ülejäänud ning kinnis- ja noorloomad ja lõpuks hobused. Koplite vahetarad tehakse kahekordsest ja piirdetarad kolmekordsest okastraadist (50—80—110 cm maapinnast) või lattidest. Igas koplis olgu jootmiskoht või ühendatagu koplid sellega vastava käigu abil.

Põllumajanduslike loomade tiinuse kalender

Paaritatud	Peaks poegima			
	Märad	Lehmad	Uted	Emised
1. jaan.	6. dets.	12. okt.	3. juunil	30. aprillil
6. "	11. "	17. "	8. "	5. mail
11. "	16. "	22. "	13. "	10. "
16. "	21. "	27. "	18. "	15. "
21. "	26. "	1. nov.	23. "	20. "
26. "	31. "	6. "	28. "	25. "
31. "	5. jaan.	11. "	3. juulil	30. "
5. veebr.	10. "	16. "	8. "	4. juunil
10. "	15. "	21. "	13. "	9. "
15. "	20. "	26. "	18. "	14. "
20. "	25. "	1. dets.	23. "	19. "
25. "	30. "	6. "	28. "	24. "
2. märtsil	4. veebr.	11. "	2. aug.	29. "
7. "	9. "	16. "	7. "	4. juulil
12. "	14. "	21. "	12. "	9. "
17. "	19. "	26. "	17. "	14. "
22. "	24. "	31. "	22. "	19. "
27. "	1. märtsil	5. jaan.	27. "	24. "
1. aprillil	6. "	10. "	1. sept.	29. "
6. "	11. "	15. "	6. "	3. aug.
11. "	16. "	20. "	11. "	8. "
16. "	21. "	25. "	16. "	13. "

Paaritatud	Peaks poegima			
	Märad	Lehmad	Uted	Emised
21. aprillil	26. märtsil	30. jaan.	21. sept.	18. aug.
26. " "	31. " "	4. veebr.	26. " "	23. " "
1. mail	5. aprillil	9. " "	1. okt.	28. " "
6. " "	10. " "	14. " "	6. " "	2. sept.
11. " "	15. " "	19. " "	11. " "	7. " "
16. " "	20. " "	24. " "	16. " "	12. " "
21. " "	25. " "	1. märtsil	21. " "	17. " "
26. " "	30. " "	6. " "	26. " "	22. " "
31. " "	5. mail	11. " "	31. " "	27. " "
5. juunil	10. " "	16. " "	5. nov.	2. okt.
10. " "	15. " "	21. " "	10. " "	7. " "
15. " "	20. " "	26. " "	15. " "	12. " "
20. " "	25. " "	31. " "	20. " "	17. " "
25. " "	30. " "	5. aprillil	25. " "	22. " "
30. " "	4. juunil	10. " "	30. " "	27. " "
5. juulil	9. " "	15. " "	5. dets.	1. nov.
10. " "	14. " "	20. " "	10. " "	6. " "
15. " "	19. " "	25. " "	15. " "	11. " "
20. " "	24. " "	30. " "	20. " "	16. " "
25. " "	29. " "	5. mail	25. " "	21. " "
30. " "	4. juulil	10. " "	30. " "	26. " "
4. aug.	9. " "	15. " "	4. jaan.	1. dets.
9. " "	14. " "	20. " "	9. " "	6. " "
14. " "	19. " "	25. " "	14. " "	11. " "
19. aug.	24. juulil	30. mail	19. jaan.	16. dets.
24. " "	29. " "	4. juunil	24. " "	21. " "
29. " "	3. aug.	9. " "	29. " "	26. " "
3. sept.	8. " "	14. " "	3. veebr.	31. " "
8. " "	13. " "	19. " "	8. " "	5. jaan.
13. " "	18. " "	24. " "	13. " "	10. " "
18. " "	23. " "	29. " "	18. " "	15. " "
23. " "	28. " "	4. juulil	23. " "	20. " "
28. " "	2. sept.	9. " "	28. " "	25. " "
3. okt.	7. " "	14. " "	5. märtsil	30. " "
8. " "	12. " "	19. " "	10. " "	4. veebr.
13. " "	17. " "	24. " "	15. " "	9. " "
18. " "	22. " "	29. " "	20. " "	14. " "
23. " "	27. " "	3. aug.	25. " "	19. " "
28. " "	2. okt.	8. " "	30. " "	24. " "
2. nov.	7. " "	13. " "	4. aprillil	1. märtsil
7. " "	12. " "	18. " "	9. " "	6. " "
12. " "	17. " "	23. " "	14. " "	11. " "
17. " "	22. " "	28. " "	19. " "	16. " "
22. " "	27. " "	2. sept.	24. " "	21. " "
27. " "	1. nov.	7. " "	29. " "	26. " "
2. dets	6. " "	12. " "	4. mail	31. " "
7. " "	11. " "	17. " "	9. " "	5. aprillil
12. " "	16. " "	22. " "	14. " "	10. " "
17. " "	21. " "	27. " "	19. " "	15. " "
22. " "	26. " "	2. okt.	24. " "	20. " "
27. " "	1. dets.	7. " "	29. " "	25. " "
31. " "	5. " "	11. " "	2. juunil	30. " "

Kuidas hoida koduloomi haigestumisest

Et hoida loomi haigustest ja taudidest, selleks on vaja luua vastavad loomatervishoidlikud tingimused, s. o. parandada loomade söötmist, pidamist, hooldamist ja eksploatatsiooni.

Karjade talvitamiseks ettevalmistamisel tuleb erilist tähelepanu pöörata lautade ja nende sisustuse õigeaegsele korrastamisele, sest lautade tervishoiuõuetele vastavusest on väga olulisel määral sõltuv ka loomade jõudlusvõime. Laudaperioodi negatiivsete mõjude vähendamiseks peavad laudad olema ruumikad, hästi valgustatud, küllaldaselt soojad, kuivad ja hästi õhutatavad. Lautade korrastamine ja remont peab kõigis majandeis olema lõpetatud igal aastal 1. oktoobriks.

Tuleb märkida, et kõige sagedamini põhjustavad loomade haigusi nende pidamine külmades ja niisketes, kitsastes ja puhastamata ning puudulikult õhutatavates ruumides. Niiskuse suhtes eriti tundlikud on pörsad. Laudad tuleb korrastada nii, et oleks võimalik säilitada ühtlast ja mõõdukat temperatuuri laudas. Selleks tuleb kõrvaldada kõik ehituse puudused, mis põhjustavad soojakadu ja tõmbetuult. Kõige külmemalgi ajal ei tohiks temperatuur täiskasvanud loomade ruumis langeda alla 8—10°C.

Õige söötmine ja jootmine suurendab looma organismi vastupanuvõimet haigustele ning väldib seega loomade haigestumisi. Loomadele, eriti aga tiinetele, ei tohi anda hallitunud, käärinud või mürgiseid taimi sisaldavat sööta. Lopsakalt kasvanud ja kergesti käärivat haljassööta, ristikut, juurviljapealseid jne., söödetagu ettevaatlikult, et ei tekiks veistel puhitust ja hobustel tiirusid.

Loomi tuleb pidada pidevalt puhtuses, milleks neid tuleb puhastada iga päev. Eeskujulik nahahoole kiirendab ainevahetust ja mõjub ka toodangule suurendavalt. Hari, suga ja puhastamiseks tarvitatav lapp peab olema iga looma jaoks eraldi ning neid tuleb perioodiliselt desinfitseerida. Samuti tuleb loomadele määratud ruumid hoida alati hästi puhtad.

Haiguste, eriti nakkushaiguste majandisse sissetoomise vältimiseks on keelatud juurdetoodud või ostetud loomi paigutada kohe üldkarja, vaid neid tuleb hoida vähemalt kuu aega eraldatult, s. o. karanteenis. Kogu karanteeni kestel peavad loomad alluma pidevate vet-arstlikule järelevalvele.

Nakkushaigusi ja mitmesuguseid loomataude on võimalik vältida, kui alati korralikult desinfitseeritakse laudad, tallid ja loomade hooldamiseseimed. Desinfitseerida tuleb vähemalt kaks korda aastas: kevadel pärast loomade karjamaale ajamist ja sügisel enne loomade lauta paigutamist.

Igast looma haigestumisest, mille puhul tekib kahtlus taudi või nakkuse olemasolus, teatada kohe vet-arstile või -velskriile.

ESMAABI

loomade õnnetus- ja haiguspuhkudel

Haavade ja vigastuste puhul tuleb esmajoones tõkestada verejooks haavast, milleks võib kasutada jääd, külmi kompresses, maarjajää või 30%-se vesinik-ülilhapendiga niisutatud tampoone (marlitopiseid), mis kinnitatakse tugeva rõhuva sidemega. Jäsemete vigastamisel, kui esineb tugev verejooks, suletakse verejooks haavast pehme nõõri, rihma või kummivoolikuga, mis seotakse ülespoole haava ja pingutatakse nii tugevasti ümber jäseme, et veresoonte (arterite) kokkusurumise tagajärjel lakkab verejooks. Kirjeldatud viisil veresooni sulgeda ei tohi kauemaks kui 1,5—2 tunniks. Pärast verejooksu sul-

gemist peab puhastama haava lähema ümbruse karvadest. Haavast tuleb eemaldada nähtav mustus — karvad, muld, puupinnud või metalliosad. Nende võrkehade eemaldamisel võib kasutada viinas, 3%-ses vesinik-ülihapendis või 1%-ses karboohlhappes niisutatud marlitopiseid. Seejärel tuleb haava lähem ümbrus määrida joodtinktuuriga ja kogu haava pind üle puistata valge streptotsiidiga. Suuremate haavade ja vigastuste ravimisel asetatakse haavale side, kuna väiksemate haavade või vigastuste puhul sideme asetamine haavale ei ole nõutav.

Kabja naelamise või naelatorgete puhul tõmmata nael välja ja valada haavasse joodtinktuuri. Kui naela läbi tekitatud haavas esineb mädane põletik, siis on vaja vigastatud kapja leotada 1—2%-se kreoliiniga soojas vannis 10—15 minutit. Pärast vanni kabi siduda sidemega.

Rakmete pigistused. Halvasti sobitatud rakmed põhjustavad hobustel pigistusi; pigistatud kohal esineb veresoonte lõhkemise tagajärjel verevalum ja paistetuse, mis käega katsumisel on tuline. Paistetuse kohal alguses hoida külmi kompressse. Selleks kasutada jääd, külma vett või savi. Kompressi vahetada iga 2—3 tunni järele.

Tiirude all mõistetakse ägedate valudega kulgevaid hobuste haigestumisi, millede puhul loom on rahutu — kaabib jalgadega, vaatab kõhule, heidab maha, väherdab ja vintskleb jalgadega. Tiirused põhjustab mao liigne täitumine, gaaside kuhjumine maos ja sooltes, soolte keerdumine, soolekramp, sooleummistus jne. Tiirude ravi on väga raske, mille tõttu kõigil sellistel puhkudel tuleb viivitamatult pöörduda veterinaararsti või -velskri poole. Kuni veterarsti saabumiseni tuleb tiirudes hobust kõnnitada, mitte lasta teda järsku maha heita. Kõhu külgi tuleb hõõruda õletuustidega.

Söögitoru ummistuse põhjustab valesti korraldatud juurviljasöömine. Söögitorus peatunud kartuli- või peeditükki katsutagu sõrmeotstega alt ülispoole rõhudes juhtida kurguni. Raskemal puhkudel abi otsida vet-arstilt.

Puhitus veistel, lammastel ja kitsedel tekib kergesti käärivatest söötadest, ristikuädalast, kapsalehtedest. Samuti põhjustavad seda ka riknenud söödad, eesmagude lõtvus, söögitoru ummistus võrkehadega jne. Gaaside eesmagudesse kogunemise tõttu loomad lühikese aja jooksul „lähevad täis“ ja võivad isegi lämbuda.

„Täisläinud“ looma vasak kõhukülj tuleb üle pritsida tärpentiini või nuuspiiritusega ja tugevasti masseerida või hõõruda tuustidega ning asetada loom eeskehaga kõrgemale. Ka võib sundida looma mäest üles minema. Mainitud abinõude tagajärjetuse korral osutub vajalikuks trokaari sisselöömine, mis toimub vasema tühemuse piirkonnas, kaelaiuse võrra viimasest roidest taha poole ja nimmeliidest allapoole.

Udarapõletikkude korral on vaja hoida udar puhas, milleks tuleb udar pesta sooja boorvee või kreoliini lahusega, kusjuures eriti suurt tähtsust omab haige udaraveerandi sagedane lüpsmine, iga 1—2 tunni tagant. Udaratursete või paistetuste vähendamiseks asetada udarale soojad hautavad mähi- sed heinapeprede, saepuru või kliipudruga.

RAVIMID JA RIISTASTIK

On igati otstarbekohane ja isegi vajalik, et kõik meie kolhoosid, sovhoosid ja põllumajanduslike ühistute ühismajandid oleksid varustatud loomadele esmabi andmiseks vajalikkude veterinaar-ravimite, desinfektsioonivainete ja sidematerjaliga, millede hoidmiseks peab majandis olema lukustatav kapp.

Majandeis, kus on olemas veterinaarapteek, tuleb täpselt täita ravimite hoidmise ja tarvitamise eeskirju. Kõigil ravimite pakkidel, purkidel, karbikeskel, ampullidel jne., peavad olema pealekleebitud etiketid, millel olgu selgesti loetava kirjaga märgitud ravimi nimetus ja tema tarvitamise viis. Välispidised

vahendid paigutatakse eraldi seespidistest, samuti hoitakse eraldi desinfitseerivaid lahuseid. Enne ravimi tarvitamist tuleb hoolikalt lugeda ravimi etiketi sisu, et ei tekiks eksitust rohu sisseandmisega loomale.

Ravimid:

Antifebriin. Palavikku vähendav vahend. Hobustele ja veistele 10—30 g. väikeloomadele 2—5 g.

Bensiin. Naha ja haava ümbruse puhastamiseks.

Boorhape. 2—4%-se lahusena limaskestade, eriti silmade loputamiseks.

Disulfaan. Seedetrakti desinfektsiooniks. Kõhulahtisuse puhul antakse vees lahustatult suu kaudu 5—6 korda päevas ühtlaste vaheaegadega. Annus hobusele ja lehmale 5—10 g, vasikale ja seale 0,5—1,5 g korraga.

DDT-preparaat. 3—10%-se tolmuna tarvitatakse loomaparasiitide ja elamusöödikute vastu võitlemiseks, milleks loomad, taimed ja muud esemed tolmutatakse DDT tolmuga.

Glaubrisool. Omab kõhtulahtistavat toimet. Tarvitatakse vees lahustatult kõhukinnisuse puhul lahtistajana veisele 500—800 g, hobusele 250—500 g, lambale ja seale 25—50 g.

Joodtinktuur. Igasuguste naharikete, kriimustuste ja torgete peitsimiseks. Suuremale haavale kasutada ainult lahjendatud kujul.

Kalamaksa-õli. Tarvitatakse noorloomade ainevahetushäirete vältimiseks ja luupehmuse, rahhiidi ning nahapõletikkude raviks. Annus noorloomadele 30—50 g, suurloomadele 50—100 g.

Kampripiiritus. Naha ärritusmassaažiks, kompressina põletiku puhul.

Kreoliin. Välisdesinfektsiooniks 3—5%-se lahusena.

„K“-seep. 4%-se lahusena tarvitatakse sügeliste ja täitamise vastu võitlemiseks. Lahus tuleb alati enne tarvitamist värskest valmistada ja hõõruda harjaga vastu karva nühkides nahasse, kusjuures lahuse temperatuur peab olema 37—38°C.

Koobalt-kloriid. 0,4%-se vesilahusena ainevahetushäirete vältimiseks. Tarvitatakse peamiselt veiste soohaiguse ja põrsaste nõigitõve puhul. Annus 1—2 supilusikatäit päevas.

Linaseemned. Keedisena seederikete ja sooltekatarride puhul.

Nuuskipiiritus. Ussi hammustamise, mesilaste ja igasugu putukate pistete korral pistekohale hõõrumiseks.

Mangaanhapu-kaalium (kaalium permanganaat). Haavade pesemiseks ja limaskestade loputamiseks.

Piiritus. Haavade ja nende ümbruse puhastamiseks 70%-se viinaga, kompressideks põletike puhul, südamevirgutuseks hobusele 25—50 g. Lambale ja seale valuliste sedehyäirete korral 5—10 g veega, hobusele 100, veisele 200 g lahja viinana.

Rivanool (1:1000). Haava ja haava ümbruse desinfitseerimiseks ja kompressina mädase põletiku puhul.

Valge streptotsiid. Tarvitatakse haavadele puistamiseks ja seespidise desinfitseeriva vahendina. Annus hobusele ja veisele 2—10 g, väikeloomadele 0,5—3 g päevas.

Riistastik ja sidematerjal: Termomeeter. Käärid. Trokaar 3—5 mm läbimõõduga. Irrigaator 1—2-liitrilise mahtuvusega koos kummivoolikuga. Kummipritsid vedelikkude ja pulbrite jaoks. Nisakateetrid. Kabjanuga. Rekordestal 10 ccm koos nõeltega.

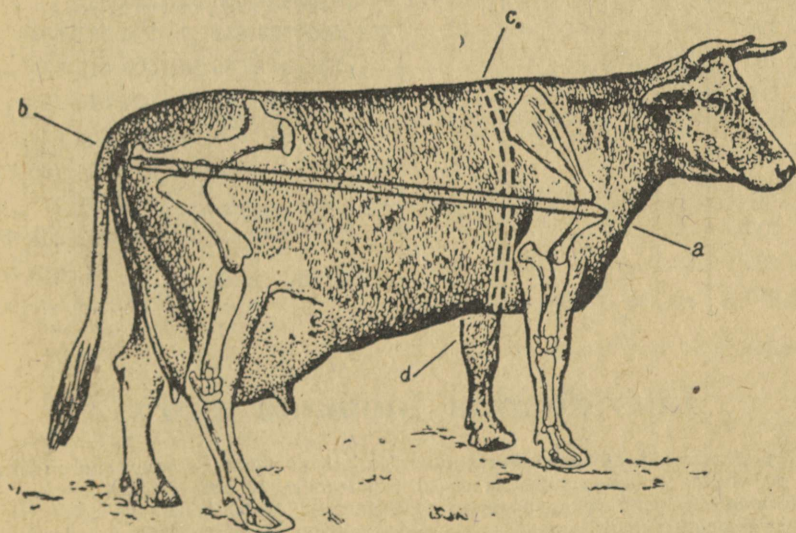
Puhastatud puuvill. Marli- ja teised sidemed. Vahariie või vahapaber. Kaadud kuni 100 g. Mõõteklaasid (mensuurid).

Veiste eluskaalu määramine rihmmõõtude abil

Veiste elatussööda tarve määratakse nende eluskaalu alusel. Sellepärast on tarvis teada enne söödaelarve koostamist ja söötmise ajal aeg-ajalt kontrollida veiste eluskaalu; ka on tarvis veiste eluskaalu teada mõningail muil põhjusil.

Kõige täpsemaid kaaluandmeid saaksime, kui veised suurel kaalul ära kaaluksime. Kuna aga igakord ei ole suurt kaalu käepärast ning veiste kaalumine on küllaltki tülikas toiming, siis tarvitame harilikult ligikaudset eluskaalu määramist rihmmõõtude ja vastavate tabelite abil.

Selleks mõõdetakse veiste rinnaümbermõõt esimeste jalgade tagant keha kõige kitsamalt kohalt (c-d-c) ja keha pikkus õlaliigendi esimesest nukist (a) kuni päraluu kõige tagumise nukini (b). Mõõtmise juures tuleb asetada loom täiesti tasasele alusele kõrvuti jalgadega sirgelt seisma. Õige pikkusemõõdu saamiseks tuleb looma mõõta mõlemalt küljelt ja võtta nende mõõtude keskmine. Saadud pikkuse järgi otsitakse tabelist vastav lahter (püstrida); selles lahtris mõõtmisel leitud rinnaümbermõõduga ühel kõrgusel (ühes reas) leiduv arv ongi looma eluskaal kg-des. Kui on tegemist kõhna lehmaga, siis tuleb saadud eluskaalust maha arvestada 8—14 kg.

Veiste eluskaalu määramise tabel

Rinna ümbermõõt cm	Keha pikkus cm														
	125	130	135	140	145	150	155	160	165	170	175	180	185	190	195
	Eluskaal kg														
125	164	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
130	180	187	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
135	196	203	213	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
140	216	223	231	241	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
145	232	240	250	259	268	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
150	247	256	266	277	286	296	—	—	—	—	—	—	—	—	—
155	264	274	285	295	306	317	328	—	—	—	—	—	—	—	—
160	282	290	301	313	324	334	347	356	—	—	—	—	—	—	—
165	—	310	323	334	347	358	370	381	394	—	—	—	—	—	—
170	—	—	342	355	368	380	393	404	417	431	—	—	—	—	—
175	—	—	—	374	390	403	417	429	443	457	470	—	—	—	—
180	—	—	—	—	414	428	443	452	471	486	500	515	—	—	—
185	—	—	—	—	—	449	464	478	494	508	524	540	552	—	—
190	—	—	—	—	—	—	492	506	522	538	555	572	585	602	—
195	—	—	—	—	—	—	—	531	549	566	582	600	615	633	648
200	—	—	—	—	—	—	—	—	580	597	614	634	649	667	684
205	—	—	—	—	—	—	—	—	—	626	644	662	680	699	717
210	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	678	699	716	736	754
215	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	734	751	773	792
220	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	782	804	825
225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	843	863
230	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	905

Likvideerida loomade ahtrus

Üks tähtsamaid küsimusi karja uuendamisel ja loomade arvu suurendamisel on võitlus lehmade mitteõigeaegse tiinestumise ja ahtruse vastu.

Normaalselt peab lehm poegima igal aastal. Mida kauemaks jääb lehm pärast poegimist paaritamata, s. o. mida rohkem innaaegu jääb vahele, seda raskemini lehm hiljem tiinestub. Seepärast soovitatatakse lehma paaritada hiljemalt 60 päeva kestel pärast poegimist. Ainult eriti kõrgetoodanguliste lehmade juures on lubatav hilisem paaritamine.

Lehmmullikaid tuleb paaritada 18—24 kuu vanuselt, olenevalt varavalmivusest. Kõige kindlamini saab mullikate esmakordseks paaritamiseks sobivust

hinnata nende arenemise, s. o. eluskaalu alusel. Lehmullikas peab esmakordselt paaritamisel omama $\frac{2}{3}$ täiskasvanud looma kaalust, aluseks võttes antud veisekarja keskmist eluskaalu.

Lehmade ja paaritusealiste lehmullikate paaritamiseks on üle vabariigi välja kujundatud tunnustatud sugupullijaamade võrk. Kolhoosidel, kellel on 30 ja enam lehma, tuleks tingimata soetada endale sugupull. Seejuures tuleb võtta arvesse ka kolhoosnikute ja ümbruskonna üksiktalupidajate lehma. Käestpaaritusel võib üks pull paaritada 80—100 ja isegi enam lehma aastas, kuid seda tingimusel, et paaritused oleksid jaotatud ühtlaselt kogu aastale. Normaalse kasutamise juures on soovitatav teostada mitte rohkem kui üks paaritus päevas. Eriti hästi korrastatud söötmise puhul võib paaritushooajal paaritada ka 2—3 lehma päevas, kuid tingimusel, et iga nelja-viie päeva järel oleks pullil üks puhepäev.

Kõrgeväärtuslike sugupullide täielikumaks kasutamiseks on meil Eesti NSV-s teiste vabariikide eeskujul alates 1948. aastast tegevusse rakendatud rida veiste kunstliku viljastamise punkte. Kunstliku viljastamise olemus seisneb põhjoontes selles, et pulli lastakse sperma ehk seemnevedelik väljutada (ejakuleerida) kunstliku tupe abil ja kogutakse erilisse spermakogujasse. Kunstliku viljastamise puhul jagatakse sperma väiksemateks kogusteks. Iga sellise koguse juhtimisel emakakaelale võib lehm tiinestuda. Sel viisil võib kunstliku seemendamise meetodi abil ühe pulliga tiinestada palju rohkem lehma kui käestpaaritusel.

Veiste kunstliku viljastamise punktide paigutus Eesti NSV-s on järgmine:

Virumaaal: Arka Kontrollassistentide Kool, Vao Masinaühistu.

Järvamaal: Viisu sovhoos, Udeva sovhoos.

Harjumaaal: Kostivere sovhoos, Kehra sovhoos.

Läänemaal: Velise Masinaühistu.

Pärnumaal: Kallita Põllumajanduslik Ühistu.

Viljandimaal: Vana-Võidu Loomakasvatustehnikum, Öisu Loomakasvatustehnikum, Uusna sovhoos, Tarvastu Põllumajanduslik Ühistu.

Tartumaaal: Kuremaa Loomakasvatustehnikum, Tartu Riikliku Ülikooli Raadi Katsebaas, ENSV Teaduste Akadeemia Tähtvere Katsebaas, Laiuse Põllumajanduslik Ühistu.

Võrumaal: Väimela Loomakasvatustehnikum, Antsla Põllundustehnikum, Sõmerpalu sovhoos.

Valgamaal: Helme Piimaühistu.

Lehma tiinestumise kindlustamiseks, olgu loomuliku või kunstliku viljastamise teel, tuleb kõrvaldada kõik pidurdavad asjaolud, mis võivad takistada tiinestumist ja põhjustada ahtrust. Need võivad olla tingitud lehmast või pullist.

Lehmapoolseteks ahtruse põhjustajateks on:

- 1) lehma mitteõigeaegne paaritamine pärast poegimist, näiteks üle kolme innaaja möödalaskmine;
- 2) innaajal mitesobiva aja valik paarituseks või kunstlikuks viljastamiseks;
- 3) lehma lahus, ühes väära paaritusaja valikuga;
- 4) puudulik valgu- ja mineraalainetesisaldus söödaratsioonis;
- 5) A-, D- ja E-vitamiinide vähesus söödaratsioonis;
- 6) lehma ebaõige hooldamine ja pidamine;
- 7) inna nõrk avaldumine, mida võib märgata ainult vilunud zootehniku või karjatalitaja silm ja
- 8) suguorganite haigused ja nendega kaasnevad patoloogilised muutused.

Kuid rohkem kui lehmadest, on lehma paarituste kordaminek pulli suguvõimest ja tema individuaalsetest omadustest. Pullist olenevateks ahtruse põhjusteks võivad olla:

- 1) pulli loomulik ükskõiksus lehmade vastu;
- 2) pulli ebaõige kasvatamine noores eas;
- 3) pulli liig noorelt sugutamiseks võtmine;

võime. Iga hobuse kinnistamine alaliseks teatava kolhoosniku ja töölise kasutada ning hooldada on vajalik selleks, et viimased hobuseid paremini hoiaksid ja hooldaksid. Nii talli- kui ka hobusemehed, olgu siis kolhoosnikud või sovhoosi töölised, kannavad neile kinnistatud hobuste seisukorra ja tervise säilitamise eest isiklikult moraalselt ja materiaalselt vastutust. Kui tallimees võtab hobusemehelt vigastatud hobuse vastu ega teata sellest kolhoosi esimehele (sovhoosi direktorile), siis kannab ta vastutust koos süüdlase hobusemehega.

Hobustega töötamine nõuab oskust. Põllul töötamisel tuleb iga 50 minuti järel lasta hobusel 10 minutit puhata. Nelja- viietunnise töötamise järel tehakse lõunavaheaeg. Lühikesed, 10-minutised puhkused tööajal on väga tähtsad, sest nende jooksul hobuse töövõime taastub. Katsetega on kindlaks tehtud, et normeerimata tööpäev ja töö- ning puhkeaegade korrapärase vaheldumise puudumine vähendab hobuse jõudlust 30—50% võrra. Mida nõrgem on hobune, seda sagedamini vajab ta puhkeaegu ja söötmist. Nõrkade hobuste söögivahetikkus ei või olla üle 2—3 tunni.

Ka sellistel töödel, nagu reaskülvajaga külvamine, mille juures juba tööprotsess tingib lühikesi peatusi, tuleb ikkagi 50—55-minutilise töö järel lasta hobusel 5 minutit puhata. Hobuste peatamisel tuleb neid pisut tagandada, et puhkeajal rangid ei vajutaks õlgadele.

Erilist hoolt vajavad töötamisel tiined märad. Märade tiinestumist kontrollitakse kolhoosides igal aastal augustist oktoobrini, mille põhjal antakse välja iga mära kohta vastav kaitsetunnistus, kus muude andmete hulgas näidatakse mära loodetav poegimise aeg ning raskest ja kõigist töödest vabastamise ajad. Üldise korra järgi tuleb tiined märad tööst vabastada kaks kuud enne poegimist ja 15 päeva pärast poegimist. Alates kuendast tiinusekuust võib tiineid määrasid kasutada ainult kergetel töödel.

Et määrasid oleks võimalik kasutada kevadistel külvitöödel, on otstarbekohane poegimisi plaanida märtsikuule ja aprillikuu esimesele poolele.

Lambakasvatusest

Lambakasvatus peab varustama meie sotsialistliku kodumaa töötajaskonda villa, kasuka- ja karakullnahkade ning lihaga.

Seltsimees Stalin oma ettekandes ÜK(b)P XVIII kongressil märkis, et lambakasvatus on alles mahajäänud loomakasvatuse haru.

Selle mahajäämuse likvideerimiseks on rakendatud kolhoosidele villamüügi-kohustus riigile, mis oleneb kolhoosile kinnistatud põllumajandusliku maa suuruselt (põld, viljapuu- ja kõögivilja-aiad ning heina- ja karjamaad) ning antud ka juhised lambafarmide asutamiseks. Individuaal-lambapidajad annavad riigile villanormi igalt lambalt.

Selleks, et täita ka meie vabariigis lambakasvatuse edasiarendamise riiklikke ülesandeid, tuleb juba algusest peale soovitada igale kolhoosile lambakasvatuse organiseerimist. Võimalused selleks, lautadeks sobivate ehituste ja karjamaade olemasolu näol, on enamasti olemas. Ka kõigile kolhoosnikutele ja tööliste ning teenistujatele on loodud võimalused lambakasvatuseks.

Suvisest karjatamismurest aitab talundite lambapidajaid üle saada lammaste ühiskopli te asutamine. Ühiskopli te asutamiseks on andnud riik seni tasuta kasutamiseks reservis olevaid maid; neil on põllumajanduslikud ühistud ja zoo-vetvõrgu töötajad organiseerinud seni 126 lammaste ühiskopli t, milledes oli 1948. a. suvel üle 10 000 töölise, teenistujate ja üksiktalundite lamba.

Talvist lammaste pidamist kergendab tunduvalt lehissööda varumine juunis ja juulis. Saare-, haava-, pihlaka- ja kaselehised, varutud ülalmärgitud kuudel, omavad võrdset toiteväärtust timuti ja ristikkehinaga ning annavad võimaluse lammaste söötmisel heinu kokku hoida kuni 30%. Sobivaks normiks on 150—

200 lehisevihta lamba kohta talveks. Lehiseid võib vähesel määral sööta ka kõikidele teistele loomaliikidele.

Peale söötmingimuste parandamise tõstab lambakasvatuse produktiivsust pidev ja süstemaatiline tõuaretustöö. Nimetatud ülesannet aitab meil edukalt lahendada põllumajanduslike ühistute poolt loodud jäärade paarituspunktide võrk. Ka töötavad ENSV Põllumajandusministeeriumi süsteemis Väimela Loomakasvatustehnikumi, Kõljala Põllumajanduskooli ja Türi Aiandustehnikumi Säreveere majandites tunnustatud lammaste sugulavad. Nimetatud majandite ülesandeks on varustada meie kolhoose vajalike šropšir- ja ševiot-tõugu jääradega.

Nõukogude Liidu teistes vennasvabariikides kasutatakse lammaste paaritamisel laialdaselt kunstliku viljastamise moodust, mis võimaldab ühe tõujääraga tiinestada aastas 500 kuni 1000 utte. Ka meie vabariigis asutakse lähemas tulevikus nimetatud sigitamiseviisi kasutamisele.

Eelmainitud võimaluste laialdane kasutamine loob eeldused lambakasvatuse ulatuslikuks laiendamiseks nii sotsialistlike suurmajandite kui ka individuaalmajandite sektoris.

H. ROHTLA

Seakasvatusest

EK(b)P Keskkomitee XVI pleenum püstitas meie loomakasvatajate ette konkreetse nõude — laiendada seakasvatust meie vabariigis nii, et 1949. a. lõpuks oleks saavutatud ja ületatud seakasvatuse sõjaeelne tase. Samaaegselt tuleb panna suurt rõhku meil peetavate seatõugude — suurt valget tõugu sigade ja eesti lontkõrvaliste sigade — edasiarendamisele ja nende üldiste sööt- mis- ning pidamistingimuste parandamisele.

Meie põllumajanduse ja loomakasvatuse edasiarendamise kindlad ja avarad võimalused peituvad kolhoosides; sellele mõeldes peab iga meil organiseeritud kolhoosi juhatus juba esimestel päevadel panema aluse ka kolhoosi ühiskondlikule seakasvatusele. Emiste ja sugupõrsaste muretemiseks tehtud kulutused tasutakse nende emiste poolt juba esimesel poegimisel mitmekordselt.

Kuivõrd suured eeldused meil on seakasvatuse väljaarendamiseks kolhoosides, seda näitavad ilmekalt meie vennasvabariikide kogemused seakasvatuse alal. Nii näiteks hästituntud Vologda oblasti kolhoosi „Budjonnovets“ eesrindlik seatalitaja, NSV Liidu Ülemnõukogu saadik Aleksandra Jevgenjevna Ljus-kova on saavutanud rea aastate jooksul igalt farmis olevalt emiselt keskmiselt 26—27 üleskasvatatud põrsast ning on andnud aastas järeikasvu ühe emise kohta (kahe pesakonnaga) kuni 4910 kg.

Selliste suurte tulemuste saavutamiseks ka meie kolhooside seakasvatuses on tarvis juba algusest peale usaldada kolhoosi seakasvatuse juhtimine hoolsa- male, juba varem seakasvatusega tegelnud kolhoosiliikmele.

Esmaajones tuleb korraldada sigala, rajada sigala juurde püsivkamaraga söödakoplid. Koplit tuleb arvutada ühe emise kohta 0,05 ja ühe nuumiku kohta 0,01 ha. Koplisse hea heinkamara loomiseks võib kasutada seemnsegu, milles on 4% aasurmikat, 40% punast ristikut ja 20% valget ristikut. Heaks haljassöödaks sigadele on ka lutsern.

Sigadekoppel on soovitatav jaotada vähemalt nelja ossa, varustada varjualuste ja sügamispuudega.

Suvine emiste koplis pidamine annab umbes 20% kokkuhoidu emiste sööda ja talitamise arvel. Emised püsivad koplis hea tervise juures, indlevad korralikult ja annavad suured pesakonnad elujõulisi ja terveid põrsaid.

Talveks on soovitatav sigadele varuda ristikuädala ja kartuli segasilo ning kuivatatud vitamiinirohket noorheina. Põrsaste talvisest vitamiinipuudusest aitab üle saada kastikestes kasvatatud viljaoras (kuni 5 g päevas põrsa kohta).

Põrsaste söömaõpetamiseks võib edukalt kasutada praetud kaera- ja nisuteri. Mineraalainete puuduse vältimiseks panna põrsastele kättesaadavale punast savi, tuhka, süsi ja kondijahu.

Enne sigade tapmist või elusana kohustusliku lihamüüginormi katteks andmist on väga vajalik sigu nuumata. Korralik nuumamine annab võimaluse kõige kergemini suurendada seakasvatusest saadavat liha hulka ja tõsta selle väärtust, millist asjaolu võetakse arvesse ka riigile kohustuslike lihamüüginormide katmisel.

Seakasvatus üldiselt annab kolhoosides võimaluse lühikese ajaga saada üsna suuri rahalisi sissetulekuid ja seega loob võimaluse kolhoosi majanduslikuks tugevdamiseks.

H. ROHTLA

Linnukasvatusest

Linnukasvatuse edendamiseks asutati 1948. aastal Linnukasvatuse Kontroll-Katsejaam Väimela Loomakasvatustehnikumi juurde Võrumaal, mille ülesandeks on kolhoosidele, sovhoosidele, õppe- ja abimajanditele, üksiktalunditele ja tööliste-teenistujate individuaalmajanditele kuuluvate lindude otstarbekohaste söötmissviiside väljaselgitamine vastavalt Eesti NSV oludele, lindude tööliste ja jõudlusomaduste kindlaksmääramine ja tõumaterjali levitamine.

Lindude arvu suurendamiseks ja linnukarja uuendamiseks on loodud üle vabariigi haudejaamade võrk, mille kaudu levitatakse päevavanuseid tibusid. 1948. aastal töötas Eesti NSV-s 38 haudejaama 100 haudeaparaadiga. Enamik haudeaparaate kuulub linnukasvatuseühistutele.

Koos kolhooside arenguga on vaja neis laiaulatuslikult rakendada kunstlikku haudetegevust. Haudeaparaate peavad edaspidi muretsema endale eestkätt kolhoosid. Normaalseks tibude väljahautamise ajaks on kevad ja suve algus, ajavahemik 1. aprillist kuni 15. juulini. Sel ajal väljahautatud tibusid on võimalik edukalt üles kasvatada korralikeks, elujõulisteks ja toodanguvõimelisteks kanadeks.

Eestis aretatavad lindude tõud

Kanatõugudest on meil aretamisel kaks tõugu: valged leghornid ja rood-ailend-kanad.

Leghorn on peamiselt mune tootev kana, millises suunas teda ongi aretatud. Ta sobib kolhooside, sovhooside ja teiste suuremate majandite linnufarmidesse, kus pearõhk lasub munade saamisel.

Rood-ailendi kanatõug on muna-lihakana, kes annab munatoodangu juures ka küllaldaselt maitsvat liha. Seal, kus peetakse väiksemat arvu kanu ja maala on kitsas, on sobiv rood-ailend.

Hanetõugudest on meil aretamisel tuluusi ja emdeni tõud. Neist tuluusi haned hauduvad harva, muidu on nad omadusilt sarnased.

Kalkunitõugudest on tähtsamad pronks- ja valge kalkun. Valge kalkun on pronkskalkunist väiksem, kuid üldised omadused muidu sarnased.

Parditõugudest on levinum pekingi part.

Lindude söötmine

Kanade söötmine: kanade söödaks on: teravili ja jahud, loomsed söödad, mugul- ja juurvili ning haljassöödad ja mineraalsöödad.

Teri antakse kanadele päevas 50—60 g linnu kohta, vanematele vähem, noortele rohkem. Jahu tarvitatakse pehmesöödas ja jahusegudes kuivisöödana 40 g, kartuleid või juurvilja 40 g ja silosööta 25—30 g pehmesööda segus.

Silosööt on tähtsaim haljassööda asendaja talvel, mispärast seda tuleks kanadele rohkesti varuda.

Loomsetest söötadest on kanadele tähtsaim piim, mida võib tarvitada igal kujul ja nii palju, kui nad söövad.

Mineraalsöödana antakse kanadele teokarpe, munakoori ja vana krohvi.

Kanu söödetakse päevas tavaliselt neli korda; talvel tuleks hommikuti ja õhtuti kanalat valgustada, nii et nad oleksid ärkvel, sööksid ja liiguksid 12—14 tundi päevas.

Suvel juurvilja ja silo asendab värske haljasrohi. Avarate rohurikaste koplite puhul ei tarvitse anda käest haljassööta. Suuremat tähelepanu tuleb pöörata kanade karjatamisele sügisel kõrrepõldudel. Lisaks haljassöödale ja putukatele saavad kanad sealt pudenenud teri, mida muul moel kasutada ei saa.

Hane söötmine. Hani on suur rohusööja. Kus on rohurikkad koplid, seal pole suvel lisasööta vaja anda. Talvel tuleb hane sööta kaks korda päevas. Hommikul antakse pehmesööta, mis koosneb hautatud ristikkeinaheksleist, peenendatud juurviljast ja segaviljast, kõiki võrdsetes osades. Õhtul anda teri 100 g hane kohta.

Kalkunite söötmine. Kalkunid suvel vabalt liikudes toituvad putukaist, ussikestest, marjadest ja rohust. Õhtul anda 50 g teri kalkuni kohta, et nad harjuksid koju tulema.

Talvine sööt koosneb peamiselt teraviljast, mida antakse 50—60 g linnu kohta päevas. Sellele lisandub pehmesööt, mis on valmistatud juurviljast ja segatud jahuga.

Partide söötmine. Partide pidamine oleneb väga suurel määral välisööda võimalustest. Kui partidel on kasutada suured veekogud, otsivad nad suurema osa söödast väljast.

Talvel söödetagu neid 2—3 korda päevas. Kaks korda antakse pehmesööta, mis koosneb 4 osast odrajahust, 2 osast nisukliidest, 1 osast lihajahust ja 3 osast keedetud kartuleist. Õhtul anda teri 80 g linnu kohta.

V. NURMSALU

EESTI NSV KOLHOOSNIKUD, SOVHOOSIDE, ÖPPE- JA ABIMAJANDITE TÖÖTAJAD NING ÜSIKTALUPOJAD! TÄITKE KÕIK RIIKLIKUD MÜÜGIKOHUSTUSED AEGSASTI ENNE MÄÄRATUD TÄHTAEGU!

EESRINDLIKU AGRO- JA ZOOTEHNIKA RAKENDAMINE ON TAGATISEKS SUURTELE VILJASAAKIDELE JA KÕRGETELE LOOMASAADUSTE TOODANGUTELE NING VÕIMALDAB HÕLPSASTI TÄITA RIIKLIKKE PÖLLUMAJANDUSSAADUSTE MÜÜGIKOHUSTUSI.

Põllumajandussaaduste riiklikud müügikohustused

M. RIDMAN,

NSV Liidu Varumisministeeriumi volinik Eesti NSV-s

Eesti NSV-s, nagu teisteski liiduvabariikides, kehtib kolhooside, kolhoosiperede, üksiktalude, ühistu-majandite ja abimajandite suhtes seadusega kindlaks määratud kohustus — müüa riigile varumishindadega teataval hulgal põllumajandussaadusi: teravilja, kartuleid, liha, piima, mune, heinu, villa.

Nende saaduste müüginormid maakonniti on järgmised:

Teravilja kohustuslikud müüginormid Eesti NSV kolhoosidele, masinaühistutele ja abimajanditele (kilogrammides põllumaa iga hektaari kohta):

Maakonnad	Kolhoosidele	Masinaühistutele	Abimajanditele
I. Tartu-, Viljandi-, Võru- ja Järvamaa	50	63	25
II. Pärnu-, Viru- ja Harjumaa	40	50	20
III. Lääne-, Saare-, Valga- ja Hiiumaa	30	38	15

Teravilja kohustuslikud müüginormid Eesti NSV üksiktaludele (kg-des põllumaa iga ha kohta):

Maakonnad	Üksiktaludel maakasutusega:				
	üle 1 kuni 10 ha	üle 10 kuni 15 ha	üle 15 kuni 20 ha	üle 20 kuni 25 ha	üle 25 ha
I. Viljandi- ja Tartumaa	40	50	70	125	180
II. Võru-, Pärnu- ja Järvamaa	30	40	60	100	160
III. Viru- ja Harjumaa	20	30	50	90	140
IV. Lääne-, Saare-, Valga- ja Hiiumaa	15	25	40	80	130

Kartuli kohustuslikud müüginormid üksiktaludele (kg-des põllumaa iga ha kohta):

Maakonnad	Üksiktaludel maakasutusega:				
	üle 1 kuni 10 ha	üle 10 kuni 15 ha	üle 15 kuni 20 ha	üle 20 kuni 25 ha	üle 25 ha
I. Lääne-, Hiiumaa, Saare- ja Valgamaa	30	45	70	100	130
II. Võru-, Harju- ja Pärnumaa	35	55	85	120	160
III. Järva-, Viljandi- ja Tartumaa	45	65	110	160	260
IV. Virumaa	55	85	140	200	250

Kolhoosidele on kehtestatud järgmised kartuli kohustuslikud müüginormid (kilogrammides põllumaa iga ha kohta): Lääne-, Saare-, Valga- ja Hiiumaal — 40 kg, Pärnu-, Viru- ja Harjumaal — 50 kg, Viljandi-, Tartu-, Võru- ja Järva- maal — 60 kg.

Kolhoosiperedele on kartuli kohustuslikuks müüginormiks 8 kg kartulit iga sajandiku külanõukogu poolt kolhoosipererele kindlaks määratud külviplaani ha kohta.

Heina kohustuslikud müüginormid üksiktaludele (kg-des põllu- ja heinamaa iga hektaari kohta):

Maakonnad	Taludel maakasutusega:				
	1 kuni 10 ha	üle 10 kuni 15 ha	üle 15 kuni 20 ha	üle 20 kuni 25 ha	üle 25 ha
I. Pärnu-, Tartu-, Viru-, Harju-, Järva-, Vil- jandi-, Valga-, Võru- ja Läänemaa	10	15	20	30	45
II. Saare- ja Hiiumaa	5	10	15	25	35

Liha müüginormid eluskaalu kg-des looma keskmise rasvasuse juures igalt majandi kasutada oleva maa hektaarilt (erandiga kolhoosiperede suhtes):

Maakonnad	Kolhoosi- del iga 1 ha kin- nistatud maa kohta	Kolhoosi- peredel iga pere kohta	Taludel maakasutusega:				
			üle 1 kuni 10 ha	üle 10 kuni 15 ha	üle 15 kuni 20 ha	üle 20 kuni 25 ha	üle 25 ha
I. Järva-, Viljandi-, Tartu- ja Võrumaa	3,0	45	4,5	5,5	6,5	7,5	9,0
II. Pärnu-, Harju- ja Virumaa	2,5	35	3,5	4,5	5,5	6,5	7,5
III. Lääne-, Saare-, Valga- ja Hiiumaa	2,0	30	3,0	4,0	5,0	6,0	7,0

Piima kohustuslikud müüginormid (3,5% põhirasvasusega piima kg-des) sõltuvalt kasutamisel oleva maapinna suurusest (erandiga kolhoosiperede suhtes):

Maakonnad, vallad, asulad	Kolhoosidel iga kinnistatud maa kohta	Kolhoosiperedel iga lehma kohta	Taludel maakasutusega:			
			kuni 5 ha—norm majandi kohta	üle 5 kuni 15 ha—iga ha kohta	üle 15 kuni 20 ha—iga ha kohta	üle 20 ha—iga ha kohta
I. Järva-, Viljandi-, Pärnu- ja Võrumaa; Lääne maakonnast vallad: Vigala, Kullamaa, Märjamaa, Velise	50	350	320	60	65	70
II. Viru-, Harju- ja Valgamaa	40	300	300	55	60	65
III. Saare-, Lääne- ja Hiiumaa; kõik Peipsi järve kaldal asuvad asulad; Tartumaal Avinurme vald ja Vara valla Välgasundus; Võrumaal Saatse, Järvesuu ja Mäe vald	30	250	270	50	55	60

Muna müügi kohustus üksiktaludel maakasutusega:

üle 11 kuni 10 ha	—	70 muna,
" 10 " 15 "	—	100 "
" 15 " 20 "	—	120 "
" 20 " 25 "	—	150 "
" 25 ha	—	170 "

Üksiktalude villa müügi kohustus riigile on 400 g igalt vastava aasta 1. jaanuaril talus tegelikult olnud lambalt, olenemata lammaste tõust ja vanusest, ning sõltumata majandi kasutada oleva maa suurusest.

Põllumajandussaaduste kohustuslike müüginormide arvestamine sõltuvalt majandi kasutada oleva maa suurusest istab kolhooside ja üksiktalude huvi külvipindade suurendamise ja põlluviljakuse tõstmise vastu; innustab kasvatama rohkem loomi, tõstma lehmade piimatoodangut, hoolitsemata loomade hea söötmise ja suurema hulga ning hea kvaliteediga liha saamise eest.

Kuna taime- ja loomakasvatussaaduste müügi kohustus ei sõltu külvipinna suurusest, viljakuse tasemest, loomade hulgast ega piimatoodangu kõrgusest, siis on selge, et mida suurem on külvipind, kõrgem viljakus, mida rohkem on majandis loomi ja kõrgem nende produktiivsus — seda rohkem jääb majandile saadusi pärast riiklike müügi kohustuste täitmist.

Ka tuleb märkida müügi kohustuslike normide elastsust. Kooskõlas ÜK(b)P Keskkomitee 1947. a. veebruaripileumi otsustega määrasid EK(b)P Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu müüginormid diferentseeritult maakondade järgi, piima kohta aga isegi üksikute valdade ja asulate järgi.

See kergendab kolhoosidel ja individuaalmajanditel täita oma müügi kohustusi, sest nende kohustuste määr vastab kohaliku põllumajanduse tingimustele.

Missugustele kvaliteedinõuetele peavad vastama riigile müügikohustuse korras müüdavad põllumajandussaadused?

Teravili, mis antakse jaamalähedastesse varumispunktidesse, ei või olla niiskusega üle 19%, maa sügavpunktidesse antav viili aga niiskusega üle 16%. Müüdava rukki ja nisu puhtus peab olema vähemalt 95%, teistel teraviljadel — vähemalt 92%. Äraantav teravilja liik ei või sisaldada teisi teravilja liike üle 15%.

Riikliku müügikohustuse katteks ei võeta vastu teravilja, mis on kopitanud, kuumaks läinud või millel on teraviljale mitteomane lõhn.

Kartul, mis müüakse riigile, peab olema puhas mullast, kuiv, mehaaniliste vigastusteta, mädaniketa ja läbimõdduga mitte alla 4 cm.

Müüdav hein peab olema kuiv. Vastu ei võeta sooheina, tarna sisaldavat heina ja kopitanud heina.

Liha müügikohustuse katteks müüdavad loomad peavad olema vähemalt keskmise toitumusega ja terved.

Müügikohustuse katteks antav piim peab olema värske. Vastavalt piima tegelikule rasvasisaldusele arvestatakse normiks toodav piim ümber 3,5% põhirasvasisaldusega piimaks.

Munad, mis müüakse müügikohustuse katteks, peavad olema värsked ja koor vigastusteta.

Villa võetakse riigi müügikohustuse katteks, samuti ka kokkuostu korras, kui see on kuiv, pügatud elusatelt lammastelt ja kitsedelt, kui see ei ole sõnnikune ega vanunud.

Kolhoosidel, kolhoosiperedel ja üksiktalunditel on kasulikum anda riigile kõrgekvaliteedilisi põllumajandussaadusi, sest madalakvaliteediliste saaduste puhul tuleb neid anda tunduvalt suuremas koguses. Kõlbmatute saaduste andmise katsetelt tabamisel võetakse süüdlased kohtulikule vastutusele.

Põllumajandussaaduste müügikohustuste täitmise tähtajad

Müügikohustused tuleb täita:

1. teravili: augustis — 20%, septembris — 50%, oktoobris — 30%;
2. kartul: septembris — 40%, oktoobris — 60%;
3. hein: hiljemalt 1. oktoobriks 100%;
4. piim: I kvartalis — 10%, II kvartalis — 40%, III kvartalis — 40%, IV kvartalis — 10%;
5. liha: I kvartalis — 30%, II kvartalis — 15%, III kvartalis — 20%, IV kvartalis — 35%;
6. munad: I kvartalis — 10%, II kvartalis — 50%, III kvartalis — 30%, IV kvartalis — 10%;
7. vill: 1. augustiks — 60%, hiljemalt 15. novembriks — 40%.

Nendest tähtaegadest range kinnipidamine on iga kolhoosi, kolhoosniku, üksiktalundi, sovhoosi ning abimajandi püha kohus. Nende tähtaegade rikkumine ei ole lubatud. Tähtaja möödalaskmisel võetakse süüdlased seaduslikule vastutusele. Peale andmata jäänud põllumajandussaaduste sundkorras natuuras sissenõudmise määratakse majandile, kes tähtajaks ei täitnud müügikohustust, rahaline trahv tähtajaks andmata jäänud saaduste kahekordse turuhinna ulatuses.

Kui aga selgub, et müügikohustuslane hoidus oma kohustuste tähtaegselt täitmisest kõrvale kuritahtlikult, siis võetakse ta peale selle veel vastutusele kriminaalkorras.

Mativili

Peale ülaltoodud põllumajandussaaduste varumismooduste kehtib veel teravilja varumine matimaksu korras. Viimast võetakse veskites teravilja töötlemisel. Vabariigi teravilja varumise plaanis omab matimaks küllaltki märgatava osatähtsuse, moodustades üldisest varumise plaanist 20%.

Eesti NSV-s kehtivad järgmised matimaksu määrad (kg-des iga tsentneri töödeldud vilja kohta):

Kultuuri nimetus ja töötlemise liik	Matimaksu määr kilogrammides
Nisu: liht- ja kroovitud jahvatus	10
jahvatus 80—85% sordijahuks	12
jahvatus 75% ühe- ja kahesordiliseks jahuks .	14
Rukis: lihtjahvatus	9
kroovitud jahvatus	11
jahvatus 87% sõelajahuks	14
Tatar: jahvatus tanguks	12
jahvatus 65% jahuks	14
tatratangu jahvatus jahuks	9
Oder: lihtjahvatus	9
jahvatus tanguks	12,5
jahvatus jahuks koorimisega	14
Kaer: lihtjahvatus	9
jahvatus tanguks	12,5
jahvatus jahuks koorimisega	15
Viki, odra, kaera jahvatus segajahuks	8
Viki, herne, läätse jahvatus jahuks	11
Õlikultuuride seemnete töötlemine õlideks	17

Üksiktalundite teravilja-, tangu- ja õlikultuuride töötlemise eest suurenevad eeltoodud matimaksu määrad 10% võrra.

JURIIDILINE KONSULTATSIOON

H. KERMA

Riigi- ja ühiskonnavara ning kodanike isikliku omandi kaitse

Eesti NSV Konstitutsiooni § 4 määrab, et ENSV majanduslikuks aluseks on sotsialistlik majandussüsteem ja tootmisvahendite sotsialistlik omand. Sama Konstitutsiooni § 103 järgi on Eesti NSV iga kodanik kohustatud hoidma ja tugevdama ühiskondlikku, sotsialistlikku omandit kui nõukogude korra püha ja puutumatu alust, kui kodumaa rikkuse ja võimsuse allikat, kui kogu töötava rahva jõuka ja kultuurse elu allikat. Isikud, kes ühiskondlikku, sotsialistlikku omandit ohustavad, on rahvavaenlased.

Samuti määrab Konstitutsioon kodanike isikliku vara kaitsmise, nähes § 10-s ette, et seadus kaitseb kodanike omandiõigust nende töötuludele ja säästudele, elamule ning kodusele abimajandite, majapidamise inventarile, kodusele ja isiklikele tarbeesemeile.

Neid põhilisi õigusi kaitsevad NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi poolt 4. juunil 1947. a. kehtestatud „Seadlus kriminaalvastutuse kohta riigi- ja ühiskonnavara riisumise eest“ ja „Seadlus kodanike isikliku omandi kaitse tugevdamise kohta“.

Esimene nendest seadlustest määrab, et riigivara varastamise, omastamise, raiskamise või muu riisumise eest karistatakse kinnipidamisega paranduslike tööde laagris seitsmest kuni kahekümne aastani ühes vara konfiskeerimi-

sega või ilma selleta. Kolhoosi-, kooperatiiv- või ühiskonnavara varastamise, omastamise, raiskamise või muu riisumise eest karistatakse kinnipidamisega paranduslike tööde laagris viiest kuni kahekümne aastani ühes vara konfiskeerimisega või ilma selleta.

Isikliku omandi kaitse seadluse järgi karistatakse varguse, s.o. kodanike isikliku vara salajase või avaliku riisumise eest kinnipidamisega paranduslike tööde laagris viiest kuni kümne aastani. Röövimise eest, s.o. kallalevalla tarvitamise ähvardusega, karistatakse kinnipidamisega paranduslike tööde laagris kümnest kuni kahekümne aastani ühes vara konfiskeerimisega.

Kodanikke, kes ei teatanud võimuorganitele neile kindlasti teadaolevast ettevalmistatavast või toimepandud riigi- või ühiskondliku vara riisumisest või isikliku omandi röövimisest, karistatakse mõlema seadluse järgi vabadusekaotusega ühest kuni kolme aastani, või väljasaatmisega neljast kuni seitsme aastani.

Otsustav võitlus varguse, röövimise, riisumise, omastamise ja raiskamise vastu kindlustab ja kaitseb sotsialistlikku omandit ja kodanike isiklikku omandit.

Kolhoosi juhtimise demokraatlikud alused

Põllumajanduslik artell on töötavate talupoegade vabatahtlik kollektiiv, kus talupojad ühiselt valdavad kolhoosi majandit ja ise juhivad seda. Põllumajandusliku artelli kollektiiv on oma ühismajandi täisõiguslik peremees.

Artell käsutab ise oma ühiskondlikku vara, täites eelkõige tähtajaliselt kõik kolhoosile antud riiklikud plaanid ja kohustused. Artell valib oma juhtimisorganid, kontrollib nende tööd, võtab vastu nendelt tegevusaruande, kinnitab töö sisekorra eeskirjad, jaotab artelli tulud kooskõlas põhikirja nõuetega, võtab tarvitusele abinõud töödistsipliini rikkujate suhtes jne.

Valitavus, aruandekohustuslikkus ja valitud ametiisikute asendatavus — need on põhilised õiguslikud alused, millelele tugineb kolhoosi juhtimine.

Esimene nõue — valitavus — on kolhoosi juhtimise tähtsaim printsiip. Kolhoosnikute üldkoosolek, olles põllumajandusliku artelli juhtimise kõrgeim organ, valib artelli igapäevase töö juhtimiseks artelli juhatus ja artelli esimehe. Kolhoosis ei saa olla juhatust ega esimeest, kes on nimetatud ükskõik missuguse teise organi poolt peale kolhoosnikute üldkoosoleku.

Teine kolhoosi juhtimise demokraatiat iseloomustav põhinõue on — ametiisikute aruandekohustuslikkus neid valinud kolhoosnikute üldkoosoleku ees. Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja järgi vastutab artelli juhatus artelli liikmete üldkoosoleku ees artelli töö eest ja riigi ees artelli kohustuste täitmise eest.

Kolmandaks kolhoosi juhtimise demokraatiat aluseks on kolhoosnikute üldkoosoleku õigus asendada kolhoosi juhatus ja esimees uute isikutega, kui selgub, et valitud ei vääri nendele osutatud usaldust — täidavad halvasti üldkoosoleku poolt vastuvõetud otsuseid kolhoosi igapäevase juhtimise töös.

Kolhoosidemokraatiat on üheks põhiprintsiibiks kolhoosi töös. See kohustab kõiki nõukogude organeid ja ametiisikuid kõigiti tugevdama kolhoosidemokraatiat ja vältima ning keelama ebaseaduslikke vahelesegamisi kolhoosi töösse.

On selge, et nõukogude ja maaorganite poolt kolhoosnikuile osutatav abi artelli majandi õigel majandamisel, kolhoosi ühise vara suurendamisel, ühiskondliku omandi arvestamise ja kaitsmise organiseerimisel, kolhoosi juhtiva kaadri õpetamisel, kasvatamisel ja kindlustamisel — ei ole sääranne kolhooside siseasjadesse segamine, mis piiraks kolhoosnikute põhikirjalisi õigusi, vaid see aitab neil kasutada oma õigusi üldistes huvides kõige kasulikumalt.

Kolhoosi revisjonikomisjoni õigused ja kohustused

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja punktid 20 ja 25 ning NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi poolt 11. veebruaril 1940. aastal antud „Juhend kolhooside revisjonikomisjonide töö kohta“ määravad kolhooside revisjonikomisjonide moodustamise korra ja nende ülesanded.

Revisjonikomisjoni valitakse kolhoosnikute üldkoosoleku poolt 3—5 liiget kaheks aastaks. Revisjonikomisjoni koosseisu kinnitab kohaliku maakonna TSN täitevkomitee. Revisjonikomisjoni ei või valida kolhoosi juhatuse liikmeid, nende lähedasi sugulasi, samuti ka kolhoosi arvepidajad, laekurit, laohoidjat, majandamisharude või abiettevõtete juhatajaid.

Revisjonikomisjon on kohustatud kontrollima kolhoosi juhatuse majanduslikku ja finantsilist tegevust. Ta kontrollib, kas kõik kolhoosi naturaalsed ja rahalised laekumised on kantud ettenähtud korras artelli tuldesse, kas summade kulutamisel peetakse kinni põhikirjas ettenähtud korrast, kas artelli vara hoitakse küllalt hoolikalt, kas ei esine artelli vara ja raha varastamist ja raiskamist, kuidas artell täidab oma riiklikke kohustusi, kuidas ta tasub oma võlgasid ja nõuab võlgasid sisse artelli võlglastelt. Uhtlasi kontrollib ta kõiki artelli arveldusi oma liikmetega, selgitab välja iga väärarvestuse, iga normpäevade eksliku juurdearvestamise, normpäevade arvel tulude väljaandmise hilinemise ja muud artelli ning ta liikmete huvide rikkumised.

Revisjonikomisjon on kohustatud ka kontrollima igas kuus kolhoosi kassat, kolhoosi arvepidamist ja aruandlust, võtma osa kolhoosi aastainventuuri läbiviimisest ja kontrollima, kuidas täidab juhatus üldkoosolekute finants-majandusalaseid otsuseid.

Revisjonikomisjon on õigustatud nõudma kolhoosi igalt ametiisikult kontrollimiseks tarvilikke dokumente ja aruandeid, sisse pääsena ja tutvuma kohapeal ladude, farmide, töökodade seisukorraga ja põllumajandussaaduste, materjalide, toodete säilitamisega, nõudma suulisi ja kirjalikke seletusi. Tarviduse korral võib revisjonikomisjon tõmmata revisjonitööle kolhoosi juhatuse kaudu kaasa kolhoosi arveala töötajaid ja teisi spetsialiste. Revisjonikomisjoni liikmed võivad sõnaõigusega võtta osa kõigist juhatuse koosolekuist ja esitada oma ettepanekuid puuduste kõrvaldamise abinõude kohta. Kui aga kolhoosi juhatuse ei nõustu revisjonikomisjoni ettepanekutega ega kõrvalda puudusi, siis on revisjonikomisjon õigustatud nõudma kolhoosnikute erakorralise koosoleku kokkukutsumist. Revisjonikomisjon teatab kõigist kuritarvitustest juurdlusorganitele, maakonna prokurörile ja miilitsaorganitele, samuti aga ka maakonna põllumajandusosakonnale.

Revisjonikomisjon ei ole õigustatud end segama kolhoosi operatiivtöösse ega andma kolhoosi töötajatele korraldusi, mööda minnes kolhoosi juhatusest.

Kontrollitööle kulutatud aja eest arvestatakse revisjonikomisjonile kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel normpäevi: komisjoni esimehele — võrdset kolhoosi esimehega (ilma tööstaaži eest arvatava lisatasuta), liikmetele — võrdset nende keskmise tööga nende põhitööl. Revisjonikomisjoni esimehele ja liikmetele ei saa aga arvestada kindlat alatist tasu kogu revisjonikomisjonis olemise aja eest — s.o. kuude või aastate viisi.

Abi rasedaile ja imetajaile naiskolhoosnikuile

Põllumajandusliku artelli põhikirja punkt 14 vabastab rasedad ja imetavad naiskolhoosnikud tööst üheks kuuks enne ja kuuks ajaks pärast sünnitust, arvestades neile selle kahe kuu kestel ülalpidamiseks poole sellest normpäevade arvust, mis nad varem keskmiselt teenisid.

Vastavalt NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu seletusele 9. aprillist 1935. aastal toimub naiskolhoosnikele normpäevade arvutamine raseduse ja sünnituse puhkuse puhul sääraselt, et naiskolhoosniku poolt ühe aasta jooksul enne sünnituspuhkuse algust töötatud normpäevade üldine arv jaotatakse kaheteistkümnele (saadakse ühe kuu keskmine tööpäevade arv) ja saadud arv jaotatakse kahele (saadakse pool ühe kuu keskmisest normpäevade arvust). Kui aga naiskolhoosnik on töötanud kolhoosis enne rasedus- ja sünnituspuhkust vähem kui üks aasta, siis jaotatakse üldse töötatud normpäevade arv tegelikult töötatud kuude arvule ja saadud summa jaotatakse kahele.

Peale normpäevade võib kolhoos anda rasedaile ja imetajaile naiskolhoosnikele tarviduse korral abi kolhoosi abistamisfondist.

Riiklik abi üksikutele ja paljulapselistele emadele

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944. a. seadlusega määrati riiklikku toetust üksikutele emadele ja suurendati paljulapselistele emadele antavat toetust. Kuni selle seadluse kehtestamiseni maksti riiklikku toetust paljulapselistele emadele seitsmenda ja iga järgneva lapse sündimisel. 8. juuli 1944. a. seadluse alusel makstakse toetust abielulistele ja üksikutele emadele juba kolmanda ja iga järgneva lapse sündimisel.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 25. novembri 1947. a. seadluse alusel makstakse toetust arvates 1. jaanuarist 1948. a. järgmiselt: emadele, kel on 2 last — kolmanda lapse sündimisel ühekordselt 200 rubla; emadele, kel on 3 last — neljanda lapse sündimisel ühekordselt 650 rubla ja peale selle 40 rubla igas kuus, arvates lapse teisest eluaastast kuni viie-aastaseks saamiseni; emadele, kel on 4 last, makstakse viienda lapse sündimisel ühekordselt 850 rubla ja igas kuus samuti, nagu eespool märgitud, 60 rubla; kuuenda lapse sündimisel makstakse emale ühekordselt 1000 rubla ja 70 rubla igas kuus; seitsmenda ja kaheksanda lapse sündimisel makstakse emale 1250 rubla ühekordselt ja 100 rubla igas kuus; üheksanda ja kümenda lapse sündimisel makstakse ühekordselt 1750 rubla ja 125 rubla igas kuus. Emadele, kel on 10 last, makstakse iga järgneva lapse sündimisel ühekordselt 2500 rubla ja 150 rubla igas kuus.

Üksikutele emadele (vallasemadele) makstakse riiklikku toetust pärast 8. juulit 1944. a. sündinud laste ülalpidamiseks, — ühe lapse puhul — 50 rubla kuus; kahe lapse puhul — 75 rubla kuus; kolme ja rohkema lapse puhul — 100 rubla kuus. Seda toetust makstakse kuni lapse 12-aastaseks saamiseni ja seda ka sel puhul, kui vallasema vahepeal abiellub. Peale selle saab vallasema toetusi, mis on ette nähtud paljulapselistele emadele, kui tal on kolm või enam lapsi.

Üksikema võib paigutada oma lapsed lastekasvatusasutusse, kes on kohustatud last vastu võtma, teda seal riigi kulul ülal pidama ja kasvatama.

Laste kasvatada andmisel katkeb riikliku toetuse väljamaksmine. Samuti ei oma õigust toetusele emad, kes saavad laste ülalpidamiseks alimente.

Emal on õigus igal ajal võtta oma laps lastekasvatusasutusest tagasi enda kasvatada.

Vanade, töövõimetute kolhoosiliikmete õigus õue- ja aiamaa kasutamisele, nende abistamine

Vanad ja töövõimetud kolhoosiliikmed säilitavad õiguse õue- ja aiamaa kasutamisele nendes normides, nagu see on ette nähtud vastava kolhoosi põhikirjas, ka siis, kui nad ei ole suutelised töötama ja selle tõttu ei võta enam tegelikult osa kolhoosi töödest. Kui aga vana kolhoosnik on osa-

liselt töövõimeline ja saab töötada kergematel töödel, siis on ta kohustatud ka vastavatest töödest kolhoosi juhatuse nõudmisel osa võtma.

Artell moodustab kolhoosnike üldkoosoleku otsusel invaliidide, vanade, töövõime kaotanute ja punaarmeeelaste puudustkannatavate perekondade abistamiseks abistamisfondi ja eraldab kolhoosi naturaaltulude jaotamisel sinna tähendatud sihtnääranguks taime- ja loomakasvatussaadusi kokku mitte rohkem kui 2% jooksva aasta toodangust.

See fond on täiendavaks allikaks, millest kolhoosi juhatuse annab vana-
dele, invaliididele, töövõimetutele ja punaarmeeelaste puudustkannatavatele perekondadele abi vastavalt nende tegelikule vajadusele.

Haigustest hoidumine ja esmaabi

Nõukogude valitsus ja partei on alati osutanud suurt tähelepanu rahva tervishoiule. Tänu sellele on viidud taudide esinemine NSV Liidus peaaegu nullini. Haigused ei kahjusta ainult üksikisikut, vaid kogu riiki ja riigimajandust, sest töötajate väljalangemine rivist põhjustab hulga raskusi tööprotsessi eduka läbiviimises. Iga kodanik peab teadlikult kaasa aitama haiguste vastu võitlemisel nii isiklikus kui ka kollektiivses mastaabis. Käesolev kirjutis on mõeldud just laiadele massidele üldjoonelise pildi andmiseks haiguste olemusest, nende tekitajaist ja nende vastu võitlemisest.

Suure hulga haigusi tekitavad pisikud, mis, kandudes üle haigelt isikult tervele, viivad edasi nakkust. Pisikud levivad õhu, vee, toidu jne. kaudu, samuti inimeste ja loomade vahendusel. Kui pisikute levimiseks on soodsad tingimused, võivad nad põhjustada taude, millele piiri panemine on juba märksa raskem kui üksikisikute ravimine.

Vaatleme nüüd, kuidas need paljale silmale nähtamatud vaenlased satuvad meie organismi ja tekitavad seal hävitustööd.

Pisikud pääsevad organismi nn. nakkusteede kaudu, valides neid vastavalt oma arenemisele vajalike tingimuste järgi.

Tähtsamaks nakkusteeks organismi on suu. Suhu pääsevad pisikud sissehingatast õhust, toidu ja joogi kaudu, tekitades peamiselt seedehaigusi. Kuid ka paljude teiste haiguste nakkus toimub suu kaudu.

Nakkavatest seedehaigustest on olulised kõhutüüfus, paratüüfus, düsenteeria ja koolera. Et ettevaatusabinõud neist haigustest hoidumiseks on üldjoontes sarnased, seetõttu käsitleme neid üheskoos.

Seedehaigused kanduvad edasi ka otsesel kokkupuutumisel haigega või nakatatud vee ja toiduinete kaudu. Pisikud erituvad haige roojaga ja satuvad seal pesule, nõudele, toiduinetele ja nendega kokkupuutunud isiku kätele, kust nad siis jõuavadki suhu. Need pisikud ei hävi suus ega maos ja pääsevad otse edasi sooltesse, hakates seal vastavalt oma iseloomule hävitustööd tegema. Peale haige on aga veelgi hädaohtlikum pisikukandja, sest tema suhtes ei teki kahtlust, mistõttu ka puudub ettevaatus. Kes on siis see pisikukandja? Kõigepealt jääb haigusest paranenuist osa hiljem pisikute eritajaks, kuigi ta ise on päris terve ja need pisikud temale enam haiguslikke nähtusi ei teki. Teiseks, mõned küll nakatuvad, kuid nende organismi vastupanu on niivõrd tugev, et haiguslikke sümptome ei teki, kuid pisikud säilitavad oma elujõu ja eralduvad pidevalt roojaga, levitades nakkust pisikukandjaga kokkupuutuvate inimeste hulgas.

Sattunud vette või piimasse, elab enamik seedehaiguste pisikuid seal pike-
mat aega, säilitades oma nakatavat toimet. Kasutades joogiks infitseeritud vett või piima haigestub inimene vastavasse haigusse, mille pisikute poolt oli infektsioon tekitatud. Seepärast tuleb joogiks kasutatav vesi alati ära keeta, eriti tähtis on see aga taudide puhul. Sama kehtib ka piima kohta.

Et seedehaigused esinevad peamiselt kevadeti ja sügiseti, millal on saadaval värsket aed- ja juurvilja, siis tuleb ka nende tarvitamisel väga ettevaatlik olla. Aed- ja juurvili tuleb enne tarvitamist hoollega pesta ja puhastada. Parem on muidugi tarvitada neid ainult keedetud kujul, sest keetmisel hävivad pisikud. Taudi puhul aga on see täiesti nõutav.

On olemas vastavad riiklikud asutused, kes pidevalt kontrollivad, kas ja kus esineb haigusjuhtumeid, toimetavad kohapeal uurimisi ja desinfektsioone. Kuid kui igäiks ise püüab vältida haiguste tekkimist, on seda ülesannet märksa kergem lahendada ja haigestumiste protsenti tunduvalt vähendada.

Nakkavate seedehaiguste puhul eraldatakse haige haiglasse, kuid enne eraldamist võib ta juba olla andnud haigust edasi teistele, kes veel „tervetena“ ringi liiguvad, sest igal haigusel on oma lõimetus- ehk peiteaeg. See on aeg pisikute organismi sattumise ja haigusnähtude ilmumise vahel. Seetõttu peavad kõik haigeaga kokkupuutunud isikud laskma ka endid kontrollida.

Mõnede seedehaiguste vältimiseks on parim vahend kaitsesüstimine, mille järel umbes kolme nädala pärast tekib immuunsus, mis püsib aasta — kaks ja vahel isegi rohkem.

Eespool nimetatud haiguste puhul satub pisik suu kaudu organismi toiduainete ja vee abil. Kuid ka sissehingatavas õhus leiduvad pisikud leiavad endile tee nii suu kui ka nina kaudu. Õhk kubiseb pisikuist, kuid kõik need pole organismile hädadohtlikud. Nakatavaist pisikuist leidub õhus tuberkuloosi, difteeria, kopsupõletiku, sarlakite, rõugete ja väga paljude teiste haiguste tekitajaid.

Haigused, mille pisikud pesitsevad nina ja kurgu limakestadel, kanduvad edasi otseselt isikult isikule kui ka piisknakkuse teel. Kui haige kõhib, aevastab või kõneleb, eritub pisikuid teda ümbritsevasse õhku, kust need edasi kanduvad tervetele. Ägedate nakkushaiguste puhul, nagu sarlakid, leetrid, difteeria jt., eraldatakse haige ja välditakse seega ümbruskonna nakatamist. Nii näeme, et kroonilised nakkushaigused, nagu tuberkuloos, on märksa ohtlikumad ümbrusele. Tuberkuloosihaige rõgas leiduvad pisikud jäävad maha-sattunult pikaks ajaks elujõuliseks. Kuivanud rõgas leidunud pisikud keerutatakse pühkimisel tolmuga üles, kust nad satuvad hingamisteedesse ja tekitavad seal nakkust. Tuberkuloosist hoidumiseks tuleb elada sanitaarsetele nõuetele vastavalt. Siin on haigel endal märksa suurem osa täita nakkuse edasiandmise vältimisel kui teistel sellest hoidumisel. Kui haige hoidub avalikes kohtades maha sülitamast, kui ta katab kõhides suu või pöörab näo kõrvale, siis teeb ta sellega palju, et vältida teiste inimeste asetamist nakkusohu.

Kuid pisikud leiavad ka teisi teid levimiseks. Nii on haiguste edasikandmisel suureks teguriks putukad, eriti kärbsed ja täid. Viimased kannavad edasi spetsiifilisi haigusi (tähnitine ja korduv tüüfus), kärbsed aga enamikku nakkushaigustest. Seetõttu on väga oluliseks nõudeks nakkushaiguste vastu võitlemisel puhtus ja insektide hävitamine.

Eespool käsitletud haiguste puhul on inimene teataval määral võimeline neist hoiduma, seega vältides nende tekkimist, kuid on küllaldaselt haigusi, millest hoidumine ei seisa igakord meie võimuses. Nende puhul peab iga kodanik teadlik olema, kuidas häda korral aidata ennast või teist, kuni saabub oskuslik arstiabi. Selliste haiguste hulka kuuluvad peamiselt mitmesugused vigastused.

Üks liik vigastusi on haavad. Haavad jagunevad oma tekkimisviisi järgi mitmesse alaliiki. Haava kardetavus oleneb sellest, missuguseid organeid ta on puudutanud, ja teiseks haava puhtusest, see tähendab, kas sinna on sattunud pisikuid. Esmaabi ülesanne on vältida pisikute pääsemist haava. Tervest nahast pisikud läbi ei pääse, kuid ka kõige väiksem vigastus on neile heaks sissepääsukohaks. Haavade kaudu organismi sattunud pisikud võivad tekitada mitmesuguseid raskekujulisi haigusi, nagu kangestuskrambi, gaasgangreeni, roosi jt. ning hammustushaavade kaudu marutaudi ja mürgituse ussimürgiga. Seepärast tuleb iga väiksemagi vigastuse puhul haavale asetada piiritust või

joodi, mis tapab pisikud enne, kui nad suudavad organismi pääseda. Seejärel tuleb haavale asetada steriilne, s. o. pisikutevaba side. Steriilmarlit müüakse apteekides väikestes kinnistes pakkides. Kui aga steriilmaterjali ei ole käepärast, võib haava siduda puhta värskeltriigitud valge riidega.

Ussi hammustuse puhul satub mürk kohe naha alla. Nüüd peab püüdma verd haavast välja pigistada või imeda, et sellega mürki välja saada. Imeda võib ainult täiesti terve suu ja hammastega inimese, sest vigastatud kohtadest võib ussimürk sattuda abistaja organismi. Kui hammustus on jäsemes, siis tuleb ülaltpoolt hammustust jäse kinni siduda, et mürk vereringe kaudu edasi ei saaks minna. Nüüsgust sidet ei tohi hoida üle kahe tunni, sest sellele võivad järgneda tugev kudedehajustus ja isegi kärbus. Radikaalne vahend ussimürki vastu on vastava seerumi süstimine, mis tuleb võimalikult kiiresti läbi viia üldmürgituse vältimiseks.

Marutaudi põdeva looma, eriti koera hammustuse puhul tuleb püüda samuti suurendada verejooksu haavast ja haige kohe viia arstiabi saamiseks lähemasse ambulatooriumi.

Põletushaavad tekivad tule, keeva vee või õli ja muude põletavate ainete kokkupuutumisel kehapinnaga. Põletushaavade juures eraldame kolm järku: 1) punetus, 2) villid ja 3) kudedehajustus. Põletuse puhul on otstarbekohane kohe vastavale kehaosale panna 2%-list tanniinilahust või tanniinsalvi, mis takistab põletusmürkide imendumist ja soodustab kiiremat paranemist. Kui neid ravimeid ei ole, võib põlenud kohale määrada munavalget, magedat võid või rasva, koort, boorvaseliini, et vältida tugevat valu. Kui põletushaavad katavad suurt osa kehapinda, on haige seisukord elukardetav. Sel puhul vajab ta tingimata kliinilist ravi.

Külmumine võib esineda nii üksikuil kehaosadel kui ka haarata tervet organismi. Üldkülmumise puhul ei tohi haiget järsku viia sooja ruumi. Algul tuleb hõõruda külmas ruumis haige jäsemeid ja keha lumega, siis jätkata jahedas ruumis elustamiskatseid, anda südant ergutavaid vahendeid, kohvi, teed, alkoholi, ja meelemärkusele tulnud haige paigutada sooja ruumi ning katta ta soojalt.

Üksikute kehaosade külmumise korral peab neid hõõruda külma vee või lumega ja seejärel katma boorvaseliini või mõne muu rasvainega.

Söövitustekib, kui kehale satub söövitav keemiline aine. See tuleb kohe kiiresti suure veehulgaga ära uhada, sest vesi lahjendab nii hapet kui leelist ja keemilise aine söövitav toime väheneb. Hapete puhul asetada söövitatud kohale söögisoodat, leeliste puhul lahjat hapet, hiljem ravida nagu põletushaavu.

Luumurrud jagunevad lahtisteks ja kinnisteks. Kinnine murd on see, kui nahk murru kohal on terve, see tähendab, ei ole haava. Lahtise murru kohal on haav, mis võib olla tekkinud üheaegselt murruga löögi, kuuli jne. läbi või murruotste läbitungimise tõttu nahast; sel juhul on kinnine murd muutunud lahtiseks.

Luumurru korral on esimeseks nõudeks võimaldada vigastatud kehaosale rahu, et vältida luutükkide liikumist, mis tekitab valu ja mille tõttu kinnine murd võib muutuda lahtiseks. Vastav kehaosa tuleb asetada lahas. Lahas, mis on valmistatud papist, puust, õlgedest või ükskõik missugusest kõvemast materjalist, asetatakse nii, et murrukohast nii all- kui ka ülalpool olev liiges oleks haaratud. Vastasel korral jääb luutükkide liikumise võimalus siiski alles ja see, rääkimata sellest, et see tekitab haigele transpordil ägedat valu, võimaldab luutükkidel vigastada nende ümbruses asuvaid veresooni, lihaseid jne., mis märksa raskendab hilisemat paranemist.

Kõigi mehaaniliselt tekkinud haavade ja luumurdude puhul (lahtiste) peab haigele süstima profülaktiliselt teetanuse antitoksiini ja gaasgangreeni seerumit, et vältida kangestuskrambi ja gaasgangreeni tekkimist.

Mürgitused juhtuvad sageli kas mõningate ainete ülemäärasel tarvitamisel, riknenud toiduainete söömisel või kogemata mürkide sissevõtmisel. Esmaabina

mürgituste puhul on üksikute eranditega reeglik teha maoloputus ja ajada haige oksele, et eemaldada makku sattunud mürki.

Allpool käsitleme lühidalt sagedamini esinevate mürgituste puhul antavat esmaabi.

Alkoholimürgituse puhul on haigel nõrk pulss, kitsad silmaterad, näo punetus, alkoholi lõhn, teadvusetus. Teha maoloputus, anda musta kohvi, asetada külmad lapid pähe, hingamise ergutamiseks teha kunstlikku hingamist.

Arseeni (näiteks arseeni sisaldavate arstirohtude ebaõigel tarvitamisel) mürgituse puhul esineb kõhuvalu, kõhulahtisus, oksendamine, hingematmine, teadvusetus. Anda piima, munavalget ja loomasütt, teha maoloputus, anda lahtisteid.

Kloorimürgituse puhul esineb kõha, kipitav tunne hingamisteedes, hingematmine, tsüanoos. Viia haige värske õhu kätte, hapnikku rohkelt sisse hingata.

Toidumürgitus liha, kala, vorsti, juustu või konservidega kutsub esile tugeva kõhuvalu, oksendamise, kõhulahtisuse, ühtlasj ka silmalihaste halvatus. Teha maoloputus, anda lahtisteid ja loomasütt, rohkelt südant ergutavaid vahendeid ja süstida botulismuse seerumit.

Seenemürgituse puhul esineb iiveldus, oksendamine, kõhulahtisus, ärritusseisund, südame nõrkus. Esmaabi nagu eelmise puhul.

Vingumürgituse puhul peavalu, pea ringikäimine, kõrvad kohisevad, südame nõrkus, hirmutunne. Haige kohe viia värskesse õhku, aknad avada, keha tugevasti hõõruda, võimaldada rohkelt hapniku juurdevoolu.

Leelised (seebikivi, pesusooda jt.) põhjustavad põletavat tunnet suus ja kurgus. Mitte teha maoloputust! Sellega võib purustada niigi juba kahjustatud söögitoru. Anda juua lahjat äädikhapet ja piima, valude vaigistamiseks anda valuvõtvaid vahendeid.

Happed põhjustavad põletavat tunnet suus, söögitorus, maos, valusid kehas ja verist okset. Mitte teha maoloputust! Anda juua piima, soodalahust, jääd.

Eespooltoodud on püütud anda lühike ülevaade haigustest ja tuua näpunäiteid, kuidas neist hoiduda ning anda esmaabi ootamatult esinevate haigusjuhtude puhul.

Dr. M. HANGE

KODUAPTEEK

Igapäevases elus esineb alati olukordi, kus vajatakse üht või teist ravimit, ja sageli väga kiiresti esmaabi andmiseks. On väga hea, kui kodus on kohe käepärast tarvilikke ravimeid. Selleks otstarbeks peaks igas kodus olema koduapteek. Käesoleva kirjutise mõte on anda vastav nimekiri, mille järgi igaüks võib koostada oma koduapteegi, vähendades või suurendades siin leiduvate ravimite hulka tarviduse järgi.

1. Joodtinktuur 5% — 30 g (väliseks tarvitamiseks nahavigastuste puhul).
2. Boorvaseliin — 30 g (põletus- ja külmetushaavade määrimiseks).
3. Vesinikülilhapend 3% — 100 g (mädate haavade puhastamiseks, kuivanud sidemete haava küljest lahtileotamiseks. Veis lahjendatult kuristamiseks angiini puhul).
4. Bensiin või eeter (lendub kergesti, hoida pruunis pudelis pimedas) — 30 g (haava ümbruse puhastamiseks).
5. Rivanoöli lahus 1:1000 — 100 g (kompessiks põletiku puhul ja haavade desinfitseerimiseks).
6. Talk — 50 g (hõõrdunud ja haudunud kehaosade puuderdamiseks).
7. Kaaliumpermanganaat — 3 g (nõrgalt lilla lahusena käe- või jalavannideks mädate haavade puhul. Toidu- ja teiste mürgituste puhul sisse võtta üks klaasitäis vett, milles on lahustatud paar kristalli kaaliumpermanganaati).
8. Tanniinsalv 5% — 30 g (põletushaavade raviks).

9. **Palderjanitilgad** — 30 g (rahustamiseks 20 tilka korraga sisse võtta).
10. **Nuuskpiiritus** — 30 g (meelemärkusetuse puhul nuusutada anda. Mesilase ja sääse piste kohale määrada).
11. **Boorhape** — 30 g (kuristamiseks üks teelusikatäis klaasi vee kohta; kompressideks).
12. **Kummeliõied** — 30 g (tee valmistada kuristamiseks, kompressideks).
13. **Riitsinusõli** — 50 g (kõhukinnisuse korral sisse võtta 1—2 supilusikatäit).
14. **Disulfaan 0,5** tablettides — 1 karp (kõhulahtisuse korral 3 korda päevas 1 tablett sisse võtta).
15. **Söögisooda** — 50 g (hapetega söövituse korral soodalahust juua või kehapinda niisutada).
16. **Äädikhape** — 50 g (leelistega söövituse puhul lahjendatult juua või kehapinnale kallata).
17. **Lüsool** — 100 g (välisnaha ja esemete desinfitseerimiseks 0,2—0,5%-lise lahusena).
18. **Peavalupulbrid** — 10 tükki.
19. **Aspiriinpulbrid 0,5** — 10 tükki (palaviku alandamiseks).
20. **Loomasüsi** — 50 g (mürgituste ja meteorismi korral üks teelusikatäis klaasi vee peale sisse võtta).
21. **Sidematerjal** — a) pakend steriilmarliga, b) kaks laia marlisidet, c) kaks kitsast marlisidet, d) puhastatud vatti 50 g, e) puhastamata vatti 100 g, f) ligiini 100 g, g) kompresspaberit, h) leukoplasti, i) kummivoolik verejooksude sulgemiseks (ka maoloputuseks tarvitav).
- Peale eespool loetletud ainete kuuluvad koduapteeki ka teataval määral piim ja munavalge, sest neid tarvitatakse mürgituste puhul vastumürgina.
- Muidugi peab koduapteek peale raviainete sisaldama ka kraadiklaasi ihusoojuse mõõtmiseks ja mõningaid arstiriistu, nagu näpitsad ja käärid.

TARVILIKKE RAAMATUID

ÜHISKONDLIK-POLIITILINE KIRJANDUS

Marksismi-leninismi klassikute teoseid:

	Lk.	Hind
K. Marx ja F. Engels: Kommunistliku Partej Manifest.	68	1.50
F. Engels: Perekonna, eraomanduse ja riigi tekkimine.	196	5.—
V. I. Lenin: Valitud teosed kahes köites. I köide.	714	15.—
V. I. Lenin: Valitud teosed kahes köites. II köide.	712	15.—
V. I. Lenin: Riik ja revolutsioon.	100	2.80
V. I. Lenin: Kehvtalurahvale.	80	2.—
V. I. Lenin: Kooperatsioonist.	12	—,40
V. I. Lenin: Kõne tööst maal VK(b)P VIII kongressil 23. märtsil 1919.	28	—,50
V. I. Lenin: 4. detsembril 1919 põllutöökommunide ja põllumajanduslike artellide I kongressil peetud kõne.	16	—,40
V. I. Lenin: Rahvaste enesemääramise õigusest	76	2.—
J. V. Stalin: Teosed I 1901—1907	408	6.—
J. V. Stalin: Teosed II 1907—1913	416	6.—
J. V. Stalin: Teosed III 1917 märts—oktoober	424	6.—
J. V. Stalin: Teosed IV 1917—1921	473	6.—
J. V. Stalin: Teosed V 1921—1923	444	6.—
J. V. Stalin: Leninismi küsimusi.	536	8.—

J. V. Stalin: NSV Liidu Konstitutsiooni projektist. Lisaks: NSV Liidu Konstitutsioon ja Eesti NSV Konstitutsioon.	128	1.50
J. V. Stalin: Esimesel üleliidulisel kolhoosnikute-lööktöölise kongressil peetud kõne.	20	—40
J. V. Stalin: Lenin ja liidu küsimus keskjalupojaga.	16	—40
J. V. Stalin: Partei kolmest põhilooangist talurahvaküsimuses.	16	—40
J. V. Stalin: Peapööritus edusammudest. Vastus seltsimeestele kolhoosnikutele	36	—70
J. V. Stalin: Suure murrangu aasta.	20	—40
J. V. Stalin: Teraviljarindel.	16	—40
J. V. Stalin: NSV Liidu agraarpoliitika küsimustest. Kulakluse kui klassi likvideerimise poliitika küsimusest	36	—70
J. V. Stalin: Tööst maal	20	—40
J. V. Stalin: Esimese viisaastaku tulemused.	44	1.—
J. V. Stalin: ÜK(b)P Keskkomitee poliitiline aruanne XVI kongressile.	112	2.80
J. V. Stalin: Punaarmee kolm iseärasust.	12	—30
J. V. Stalin: Kõne esimesel üleliidulisel stahhaanovlaste nõupidamisel 17. novembril 1935.	24	—60
J. V. Stalin: Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast.	168	3.—
J. V. Stalin: Kõne Moskva linna Stalini valimisringkonna valijate valimiseelisel koosolekul 11. detsembril 1937 ja 9. veebruaril 1946.	24	—50

*

Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei ajalugu. Lühikursus	364	5.—
Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei põhikiri.	40	—50
Buzulukov, N. S.: Partei ja talurahvas	152	4.—
Eesti talurahva konverents Tallinnas 22. ja 23. oktoobril 1944.	56	1.—
Esimehe Eesti töötava talurahva kongress.	112	3.—
Eesti NSV talurahva II kongress.	128	3.50
Jaroslavski, J.: V. I. Lenin. Biograafia.	216	3.—
Jõeäär, A.: Eesti NSV kui võrdõiguslik liige Nõukogude Vabariikide vennalikus Liidus.	84	2.50
Jõeäär, A.: Küla- ja vallanõukogud — tõelised rahvavõimu organid kohtadel.	20	—50
Kalinin, M. I.: Kommunistlikust kasvatusest.	280	5.50
Karpinski, V.: NSV Liidu kodanike õigused ja kohustused.	48	1.—
Karotamm, N.: Vabanemisaasta.	184	6.—
Karotamm, N.: Uut elu ehitades.	424	12.—
Karotamm, N.: Meie järjekordsed ülesanded.	412	12.—
Karotamm, N.: Nõukogude Eesti kultuuriküsimusi.	288	8.—
Kingissepp, V.: Kellele iseseisvus, kellele ike	304	7.—
Lauristin, J.: Esimene nõukogude aasta Eestis.	180	4.50
Marxi-Engelsi-Lenini Instituut: Jossif Vissarionovitš Stalin. Lühike elulugu.	222	5.—
Majorov, S. ja Mihailov, N.: Suur Venemaa föderatsioon.	96	2.20
Naan, G.: Eesti kodanlike nationalistide ideoloogia reaktsiooniline olemus.	128	4.—
Oleštšuk, F.: Kommunism on meie eesmärk.	52	1.20
Pankratova, A.: Meie kodumaa kangelaslik minevik	184	3.50
Päll, E.: Töös ja võitluses	268	7.—
Šaskolski, J.: Vene rahva ajaloolised sidemed Baltimaade rahvastega IX—XVII sajandini.	88	3.—

Vares, J.: Nõukogude Eesti taassünd.	192	6.50
Veimer, A.: Eesti NSV majandusprobleeme.	184	6.50
Volin, B., prof.: Meie maa tööliste ja talupoegade võitlus mõisnike ja kapitalistide võimu kukutamise eest NSV Liidus.	44	1.50
Volin, B., prof.: Võitlus sotsialismi võidu eest NSV Liidus.	120	2.25

PÖLLUMAJANDUSLIKUD ÜLDTEOSED

Andrejev, A.: Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõja- järgsel perioodil.	52	1.20
Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil. ÜK(b)P Keskkomitee pleenumi otsus.	64	1.20
Abiks põllumajandusringide töö organiseerimisel.	76	1.65
Eesti NSV põllumajanduse arendamise ülesanded sõjajärgsel ajastul, EK(b)P Keskkomitee XVI pleenumi otsus.	80	1.—
Eesti NSV talundite kohustuslikud müüginormid.	56	—,60
Eichfeld, J.: Loov darvinism ja põllumajanduse küsimused.	32	1.—
Lössenko, T. D.: Olukorrast bioloogiateaduses.	64	1.20
Karotamm, N.: Eesti NSV põllumajanduse arendamise ülesanded sõjajärgsel ajastul.	44	1.—
Kõrgete saakide meistrid.	99	2.65
Karus, G.: Turvas põllumajanduses.	84	6.—
Olukorrast bioloogiateaduses. V. I. Lenini nimelise Üleliidulise Põllumajandusteaduste Akadeemia sessiooni stenograafiline aruanne. Põllumajandusmaks.	540 40	27.50 3.50

KOLHOOSIALANE KIRJANDUS

Anissimov, N. J.: Nõukogude talurahvas	100	4.—
Baratov, B.: Võimas kolhoosikord.	60	1.50
Basjuk, T. L.: Kollektiivse põllumajanduse organiseerimine.	260	8.50
Benediktov, J.: Võitmatu kolhoosikord.	24	—,60
Eesrindlike kolhooside brigaadid ja lülid.	68	1.50
Glebov, F. J. jt.: Õigesti ühendada kolhoosnikute isiklikud ja ühiskondlikud huvid.	48	1.—
Granditski, P. A.: Kolhoos „Borets“.	196	10.—
Gribov, A. I. jt.: Kolhoosi arvepidamine lihtsüsteemis		ilumisel
Gubaidullin, G. S. jt.: Abiks kolhoosi maamõõtmisel	116	4.50
Kalinin, M. I.: Kolhoosikorrast ja naiskolhoosnikutest	12	—,40
Loza, G.: Põllutööbrigaadi töö organiseerimine. (Sari „Agronoo- milised vestlused“)	40	1.25
Mäe, A.: Kolhoosi juhtimise demokraatlikud alused	24	1.—
Nugis, A.: Kolhoosikorra võimsus	112	3.50
Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri	20	—,40
Põllumajandusliku artelli juhtimise kogemused	110	3.50
Rubtsov, A. J.: 32 tsentnerit suvinisu hektaarilt	32	—,80
Smõslov, V. ja Maamägi, V.: Kolhoosi algdokumentatsioon	212	10.85
Stahhaanovliku töö kogemusi kolhoosides	172	4.20
Tomberg, T.: Eesti kolhoos Musta mere ääres	144	5.50
Vestlusi kolhooside ühistootmise tugevdamisest	52	1.—
Vestlusi kolhoosi ühistootmise tugevdamisest	52	1.—
Võru maakonna Võru valla Väimela küla akadeemik Viljamsi nimelise põllumajandusliku artelli põhikiri	40	—,40

PÖLLUNDUS

Aamisepp, J.: Juhend kartulipõldude tunnustajatele	67+1	15.—
Aamisepp, J.: Kartuli õite murdmise mõju mugulasaagile	28	3.50
Aamisepp, J.: Kartuli seemnemugulate eelidandamine saaki tõstva tegurina	20	—,75
Adojaan, A. ja Kotkas, H.: Tähtsamad heintaimed	140	12.—
Agrotehnilised juhised põllukultuuride kasvatamiseks Eesti NSV-s	176	7.50
Balašev, L.: Sort ja seeme. Troitski, A.: Külvisse ettevalmistamine ja külv. (Sari „Agronoomilised vestlused“)	44	1.50
Boiko, F.: Teraviljasovhoos „Gigant“	48	1.20
Haller, E.: Millal külvata suviteravilju?	52	1.35
Haller, E.: Suvi-teraviljade külviaegade valikust	132	10.—
Jakuškin, J.: Põllukultuuride viljelemine. (Sari „Agronoomilised vestlused“)	72	2.—
Lõssenko, T. D.: Jarovisatsiooni teoreetilised alused	80	5.—
Peterburgski, A.: Mulla põhiomadused. (Sari „Agronoomilised vestlused“)	48	1.50
Pill, M.: Jõgeva Agu-kaer	24	2.50
Pill, M.: Kahetahulise odra sortide võrdluskatse aruanne Jõgeva Sordikasvanduses 1936.—1940. a.	28	4.—
Pill, M.: Suviniisu sortide võrdluskatsete aruanne Jõgeva Sordikasvanduses 1937.—1944. a.	56	8.—
Pill, M.: Täiendavaid andmeid Eesti NSV nisu väärtusest	68	10.—
Rubtsov, A.: 32 tsentnerit suviniisu hektaarilt	32	—,80
Savzdarg, E. ja Trofimovitš, A.: Taimekahjurite ja -haiguste tõrje. Maisurjan, I.: Taimede kasvuäegne hooldamine. (Sari „Agronoomilised vestlused“)	80	2.—
Šain, S. S.: Õigete külvikordade sisseviimine ja kindla sööda-baasi loomine	108	3.50
Talvoja, A.: Uusi kartuli paljundamise viise	36	1.60
Tšičevski, M.: Maaharimine ja umbrohutõrje. (Sari „Agronoomilised vestlused“)	40	1.25
Vint, E.: Teravilja tootmine Eesti NSV-s	232	15.—
Vähi, G.: Umbrohu hävitamine linapõllul	64	6.—
Ümarik, J.: Mesik haljasväetisena ja söödakultuurina	42	2.—

TEHNILISED KULTUURID

Blumenfeld, L. Suhkrupeedikasvatus	112	7.—
Miljan, A.: Külvisügavuse mõjust kiulina saagile ja selle väärtusele Jõgeva Sordikasvanduses 1935.—1940. a.	16	2.—
Miljan, A.: Väetamisega mõjust kiulina saagile ja selle väärtusele Jõgeva Sordikasvanduses 1935.—1940. a.	16	2.—
Miljan, A.: Koristamisega mõjust kiulina saagile ja selle väärtusele	18	2.—
Miljan, A.: Kanepikasvatus	36	4.50
Miljan, A.: Õlitaimede kasvatamine. Sinep, magun, raps	40	4.50

AIANDUS

Edelstein, V.: Kõögivilja kasvatamine. (Sari „Agronoomilised vestlused“)	44	1.50
Hinno, K.: Kõögiviljade kasvatamine lavas	144+2	10.—
Kolhooside aednike töökogemusi		ilmumisel

Palk, J.: Viljapuuaija rajamine	80	5.—
Pavlova, M.: Aedmaasikas	64	1.10
Pettai, B.: Marjapõõsaste kasvatamine	142+2	9.—
Pettai, B.: Marjajaija rajamine	108	6.—
Ottenson, H.: Aiasaaduste, metsamarjade ja seente säilitamine	111+1	9.—
Tealane, A.: Kartuli ja juurvilja kasvatamine individuaalajas	107+1	4.25

METSANDUS

Merihein, A.: Metsaraamsaag ja selle korrastamine	32	2.—
Merihein, A.: Puuseemnete varumine ja säilitamine	88	2.25
Ristlaid, V.: Metsaülestõtamise organiseerimine raielangil	36	2.50
Laasimer, L.: Loometsa ökoloogiast	84	6.—

VÄETAMINE, MAAPARANDUS

Avaste, A.: Fosforiit-turvaskompost	48	3.—
Golubev, B.: Taime toitumine ja väetusained. (Sari „Agronoomilised vestlused“)	68	2.—
Hallik, O.: Lubi parandab mulla omadusi ja tõstab saaki	16	—,50
Hallik, O.: Pinnase lupjamise tähtsus Eesti NSV-s	60	4.—
Hallik, O.: Lõuna-Eesti põllumuldade lubjasus ja kohalike magevee-lubisetete tähtsus selle reguleerimisel	208	15.—
Toomingas, E.: Maakuivendussüsteemide remont ja korrashoid	56+1	3.50
Vuht, O.: Lõhketööd	280	14.—

ÜLDLOOMAKASVATUS, LOOMATERVISHOID

Laanela, E.: Zootehnilised reeglid	114	4.—
Liskun, J.: Loomakasvatuse alused	348	15.—
Muuga, A.: Silosööda väärtuse uurimusi Tartu Riikliku Ülikooli Loomakasvatuse Katsejaamas	48+3	3.—
Mäesepp, H.: Loomade söödabaasi suurendamine	96	4.25
Popov, J. S.: Söötmissnormid ja -tabelid	260	10.—
Vask, A.: Loomade söötmise ja söödabaasi korrastamise abitabelid	138	10.—
Voitk, E.: Silosööda valmistamine	57+3	3.—
Loomatervishoiu käsiraamat	680	25.—
Laas, A., prof. dr.: Koduloomade sisehaiguste kliiniline diagnostika	344+XX	30.—

VEISEKASVATUS

Denissov, A. D.: Tööd veisefarmis	196	10.—
Muuga, A.: Veisepidamine ja piimatootmine	52	4.—
Pung, A.: Tõuaretustöö alused Eesti NSV piimakarja taastamisel	168	10.—
Pullisaar, J.: Veis talupoja tööabilisena	16	—,50
Steiman, S.: Piimakarja parandamine	96	3.—
Voitk, E.: Individuaalne lehmapidamine	20	1.—

SEAKASVATUS

Dobrohhotov, G. N.: Tööd seafarmis	156	8.—
Kvasnitski, A.: Põrsaste kasvatamine	80	3.50
Jaama, K.: Seakasvatus	410	26.50
Otlot, J.: Nõuandeid individuaalsele seakasvatajale	20	1.—

LINNUKASVATUS

Hiiop, V.: Tibude hautamine	63+1	6.—
Hiiop, V.: Nõuandeid individuaalsele kanakasvatatajale	46	2.—
Ruus, C.: Munemistsükkel ja sellest tingitud munatoodangu muutusi	24	2.—
Smetnov, S. J. ja Ušakov, A. A.: Tööd linnufarmis	176	12.—

MESINDUS

Koppel, E.: Mesilasema	52	3.—
Kovaljov, A.: Mesinduse käsiraamat	384	25.—
Päev, A.: Mesilaste haigused ja kahjurid	165+3	17.—
Roots, J.: Eesti taru ehituse õpetus	24	2.—
Roots, J.: Mesila asutamine	93+3	6.—
Talts, H.: Mesilasperede kiirpaljundamine S. Fedorovi ja D. Iva- novi meetodil	32	1.—

PÖLLUMAJANDUSE MEHHAANISEERIMINE

Andessaar, K.: Aurumasinad, auruturbiinid ja nende abimehha- nismid	444	12.—
Barzõkin, M. V.: Põllumajanduse mehhaniseerimine	636	15.—
Georg, V.: Tuulemootorid	108	5.—
Jenš, A. F. ja Doganovski, M. G.: Põllutööriistad ja -masinad	224	4.50
Kosar, V.: Masina-traktorijaama töö kolhoosides	ilmumisel	
Masina-traktorijaamade töökogemusi	236	12.50
MTJ mehaaniku ja brigadiiri käsiraamat	ilmumisel	
Puugaasigeneraator	58+2	6.—
Raudsepp, A.: Masinaturba tootmine	292	25.—
Ronk, E.: Auto abimehhanismid	300	7.—
„SHTZ-NATI“ traktorite tehnilise korrashoiu määrused	87+1	2.50
„Universaal“-traktorite tehnilise korrashoiu määrused	81+3	2.50

ELEKTROTEHNIKA

Astufjev, S. jt.: Elektrotehnika I	348	10.—
Jelagina, A.: Kolhooside elektrijaamade tuled	96	3.50
Kask, K. A., ins.: Elektrienergia kasutamine ja säästmine	92	5.—
Kaskneem, A.: Arvutusi elektrotehnikas	99	8.—
Põdrus, A.: Elektromontaaž. Elektriteooria ja mõõtmistehnika	128	7.—
Põdrus, A.: Elektromontaaž II	316	12.—
Tarejev, B. M.: Elektrimeterjalid	284	20.—
Tüüpjuhend avariide likvideerimiseks elektrijaamade ja -abi- jaamade elektrilises osas	132	3.20
Veitkov, T.: Elektri edukäik	388	14.—

EHITUSTEHNIKA

Kotli, A.: Kivist üheperekonnaelamu	24	35.—
Tarvas, P. ja Volberg, A.: Puust 2 toaga üheperekonnaelamu tüüpprojekt	21+1,	35.—
Talviste ehitustööde tehnilised tingimused	146	12.—

Veski, A.: Müüritööd	348	12.—
Veski, A.: Puusepa- ja laudsepätööd	504	12.50
Veski, A. ja Ussisoo, T.: Puidutehnoloogia laudseppadele ja mööbelseppadele I	152	10.—
Veski, A.: Puidutehnoloogia laudseppadele ja mööbelseppadele II	332	20.—

KÄSITÖÖD

Eesti talupoja käsitööd	14+2	1.—
Eesti rahvarõivad ja käsitööd	16	2.—
Kuvakin, D.: Lukksepatööd	308	7.40
Mälksoo, L.: Kangakudumise käsiraamat	230+2	17.50
Mälksoo, L.: Tarbe- ja dekoratiivkangad käsitelgedel	228	18.—

POPULAARTEADUSLIK KIRJANDUS

Bluket, N.: Taime elu. (Sari „Agronoomilised vestlused“)	44	1.—
Geltser, F. J.: Mikroorganismid põllumajanduses	40	2.—
Taimemääraja	350	9.—
Timirjazev, K. A.: Taime elu	257+1	16.—
Timirjazev, K. A.: Charles Darwin ja tema õpetus	280	7.—
Turbin, N. V.: Charles Darwin ja tema õpetus	24	—,60
Turbin, N. ja Gatõvski, S.: Uute taimede loojad	68	2.50
Mihhailov, N.: Meie kodumaa avarused ja rikkused	108	2.50
Piiper, J.: Pilte ja häälgi Eesti loodusest	192	12.—
Smirnov, K. S.: Loomade elust	144	7.—
Zinger, A.: Huvitav botaanika	160	6.—

ILUKIRJANDUS

Avdejev, V.: Karjad teedel	88	1.—
Gorki, M.: Ema	379+3	12.—
Grin, E.: Tuul lõunast	204	6.50
Grin, E.: Viimane heinakuhi	232	10.—
Kiatšeli, L.: Gvadi Bigva	268	7.—
Sõdõkbekov, T.: Temir	228	15.—
Solohhov, M.: Ülesküntud uudismaa	440	15.—
Tammsaare, A. H.: Põrgupõhja uus vanapagan	280	15.—

Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi süsteemi kuuluvaid asutusi ja ettevõtteid

Põllumajandusministeerium ja kohalikud maaorganid — maakondade ja valdade põllumajandusosakonnad — lahendavad küsimusi, mis on seoses Eesti NSV-s sotsialistliku põllumajanduse ülesehitusega, maakorralduse, maaparanduse, maaviljelusega, loomakasvatusega, põllumajanduse mehhaniseerimise ja elektrifitseerimisega.

I. Põllumajandusministeeriumi keskasutus asub Tallinnas, Lai t. 41, telef. nr. 425-46.

Ministeeriumi juhtkonna ja asutuste jutulesoovijate vastuvõtmine on igal tööpäeval.

1. Ministeeriumi juhtkond — minister ja ministri asetäitjad — teostavad vabariigi põllumajanduse ülesehituse üldjuhtimist ja suunamist, kontrollivad alluvate organite tööd ja lahendavad viimaste otsuste ja tegevuse kohta esitatud kaebusi.

2. Maakorralduse ja Külvikordade Valitsusele alluvad küsimused põllumajanduse üldise ja sisemise (külvikorrad) maakorralduse alalt, samuti ka üldised küsimused maakasutamise ja -päraldiste alalt.

3. Maaparanduse Valitsus — küsimused maa kuivendamise ja ülesharimiseks ettevalmistamise (juurimine, kividest puhastamine) alalt.

4. Kolhooside Organiseerimise Osakond — kollektiivsete põllumajandite organiseerimine ja nende majanduslik-organisatsioonilised küsimused.

5. Teravilja- ja Söödakultuuride Valitsus, Tehniliste Kultuuride Valitsus, Kartuli ja Kõögiviljade Valitsus — küsimused vastavate kultuuride viljeluse, maaharimise, agrotehnika, seemnete ja väetistega varustamise alalt.

6. Aianduse ja Mesinduse Valitsus — puuviljanduse ja marjaaianduse ning mesinduse küsimused.

7. Masina-traktorijaamade Valitsus — traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide tööd ja majandamist, nende poolt maakasutajate teenindamise ja naturaaltasude küsimused.

8. Hobusekasvatuse Valitsus, Loomakasvatuse Valitsus — hobuste, veiste, väkeloomade ja kodulindude kasvatamise, tõuaretuse, produktiivsuse ja ravi küsimused.

9. Sordiaretuse Valitsus — sorditeravilja ja heinaseemnete kasvatamise ja sordiaretuse küsimused.

10. Juhtiva Kaadri Osakond ja Kaadri Ettevalmistuse Osakond — juhtiva kaadri valik, põllumajandusliku kaadri ettevalmistamine ja kvalifikatsiooni tõstmine.

11. Agro-Zootehnilise Propaganda Osakond — põllumajanduse eesrindlike kogemuste ja saavutuste levitamine.

12. Vabariiklik Seemnete Kvaliteedi Inspeksioon (Lai t. 49, tel. 433-29) — seemnete idanevuse, puhtuse, sordilisuse jne. kontroll.

13. Vabariiklik Taimekaranteeni Inspeksioon (Lai t. 49, tel. 449-67) — taimekahjurite sissetoomise vältimine ja sissetoodud kahjurite tõrje.

14. NSV Liidu Sordivõrdluskatse Inspeksioon Eesti NSV-s (Lai t. 41/39, tel. 425-46/48) — uute teravilja-, kartuli- ja juurviljasortide sobivuse kindlaksmääramine; Eesti NSV ilmastikust ja mitmesugustest mullastikutingimustest olenevalt sortide rajoonimine.

15. Riiklik Tõuaretuse Inspeksioon (Lai t. 41, tel. 425-46/68) — riiklike tõuraamatute pidamine, kontroll tõuaretustöö õige organiseerimise, sovhoosides ja kolhoosides aretusloomade õige kasutamise ja tõuraamatute pidamise üle.

16. Mesinduse Kontroll-laboratoorium (Kunderi t. 10, tel. 311-45) — mesilastaudide diagnoosimine ja tõrje organiseerimine.

17. Põllumajanduse Varustuskontor (Lai t. 39, tel. 421-30) — põllumajanduse varustamine põllumajandusmasinatega, -riistade ja nende osadega, seadmetega ja materjalidega, mineraalväetistega jt. kaupadega.

Kontoril on osakonnad: Tallinnas, jaekauplus — Tartu mnt. 46; Tartus, jaekauplus — Raekoja plats, passaaž; Rakveres ja Pärnus.

18. Zootehniline-Veterinaar-Varustuskontor „Zoovetvaru“ (Lai t. 39, tel. 425-46/47) — varustamine veterinaar-ravimite, desinfitseerimisabinõude ja -materjalidega, zootehnilise ja vet.-kirurgilise riistastikuga.

19. Maaparandustrust (Lai t. 41, tel. 440-63) — maa kuivendamise ja ülesharimiseks ettevalmistamise (juurimise, kividest puhastamise) tööd.

20. Põllumajanduse Elektrifitseerimise Trust „Maaelekter“ (Lai t. 39, tel. 422-60) — põllumajanduse elektrifitseerimise tööd: soojus- ja hüdrojõuajamade, elektrivõrkude ja -seadmete ehitamine.

21. Aianduse ja Mesinduse Trust (Lai t. 39, tel. 446-09) -- viljapuude ja mar-
japõõsaste istutusmaterjali tootmine, mesindusinventari valmistamine ja nende
levitamine.

22. Elusloomade Varumiskontor (Lai t. 41, tel. 440-27, 427-85) -- tõuloomade
ostmine ja levitamine.

II. Riiklike masina-traktorijaamade ülesandeks on kollektiivsete põllumajan-
dite ja töötavate talupoegade abistamine põllutöödel põllutöömasinate, -riis-
tade ja veoajuga. MTJ-d asuvad:

- Virumaa — Jõhvi MTJ, Mäetagusel, tel. Mäetaguse 3-c;
Rakvere MTJ, Rakveres, Adamsoni t. 4, tel. Rakvere 407;
Vihula MTJ, Haljala, Vanamõisa as., tel. Haljala 2-a.
- Harjumaa — Tallinna MTJ, Kose-Uuemõisas, tel. Kose 32;
Rapla MTJ, Rapla, Alu, tel. Rapla 10;
Vasalemma MTJ, Laitse, Munalaskme, tel. Riisipere 29-g.
- Järvamaa — Paide MTJ, Paide, Mäo, tel. Paide 109;
Järva-Jaani MTJ, Järva-Jaanis, tel. Järva-Jaani 50.
- Läänemaa — Taebla MTJ, Taeblas, tel. Haapsalu 110-c;
Sipa MTJ, Sipel, tel. Märjamaa 17-c.
- Pärnumaa — Pärnu-Jaagupi MTJ, Halinga as., tel. Pärnu-Jaagupi 4;
Vändra MTJ, Vändras, Pärnu-Paide mnt. 8, tel. Vändra 31;
Kilingi-Nõmme MTJ, Kilingi-Nõmmes, tel. Kilingi-Nõmme 42.
- Viljandimaa — Viljandi MTJ, Viljandis, Soome t. 3, tel. Viljandi 614;
Põltsamaa MTJ, Põltsamaal, Kuuse t. 5, tel. Põltsamaa 31.
- Tartumaa — Tartu MTJ, Tartus, Piiskopi t. 6, tel. Tartu 37-21;
Alatskivi MTJ, Alatskivil, tel. Alatskivi 17;
Palamuse MTJ, Palamusel, tel. Palamuse 9;
Rannu MTJ, Elvas, Tuletõrje t. 5, tel. Elva 40.
- Valgamaa — Keeni MTJ, Keenis, tel. Keeni 4;
Helme MTJ, Helmes, tel. Tõrva 3-c.
- Võrumaa — Võru MTJ, Võrus, Kreutzwaldi t. 51, tel. Võru 135;
Pikajärve MTJ, Antslas, tel. Antsla 29.
- Saaremaa — Saare MTJ, Kuressaare, Suuremõisa, tel. Kuressaare 103.

Igal MTJ-l on oma tööpiirkonnas hobulaenuuspunktide võrk. HMLP-de üles-
andeks on põllumajanduse abistamine hobuveojuga ja lihtsamate põllutööma-
sinat ja -riistadega.

III. Kohalikud maaorganid -- maakondade ja valdade TK põllumajandus-
osakonnad. Nende ülesandeks on kõigi põllumajandusalaste küsimuste lahenda-
mine ja põllumajanduse edendamine kohapeal. Maakondade TK põllumajandus-
osakonnad asuvad:

maakond	asukoht
Viru	— Rakveres, Rahvamaja t. 5, tel. 6;
Harju	— Tallinnas, Lauristini t. 12, tel. 441-20;
Järva	— Paides, Tallinna t. 5, tel. 29;
Lääne	— Haapsalus, Suur-Lossi t. 43, tel. 176;
Pärnu	— Pärnus, Suur-Sepa t. 16, tel. 338;
Viljandi	— Viljandis, Pikk t. 3, tel. 6-31;
Tartu	— Tartus, Suur Turg 6, tel. 28-95;
Valga	— Valgas, Võidu t. 5, tel. 28;
Võru	— Võrus, Jüri t. 12, tel. 11;
Saare	— Kuressaares, Oktoobri t. 9, tel. 51;
Hiiu	— Kärdlas, Vabrikuhoov 7, tel. Kärdla 39.

Valdade TK põllumajandusosakondade asukohaks on vastavate valdade TK
asukohad.

Maakondade TK põllumajandusosakondadele alluvad kohtadel põllumajan-
dust otseselt teenindavad agrojaoskonnad ja zoo-vet-jaoskonnad vet-ravilate,
vet-ambulatoriumide ja kontrollassistentide ringidega.

Eesti NSV Sovhooside Ministeerium

Sovhooside Ministeerium valitseb vahenditult Eesti NSV territooriumil paiknevaid sovhoose, missuguste peamiseks ülesandeks on tõuloomakasvatuse koos sorditeravilja- ja heinaseemnekasvatusega.

I. Sovhooside Ministeeriumi keskasutus asub Tallinnas, Tatari t. 43 (Liiva t. 2), tel. 426-45.

Ministeeriumi juhtkonna ja asutiste jutulesoovijate vastuvõtmine igal tööpäeval.

II. Sovhooside valitsemiseks on Ministeeriumis kolm territoriaal-tootmisvalitsust (Tallinnas, Tatari tän. 43); neile alluvad järgmised sovhoosid:

1. Tartumaa territoriaal-tootmisvalitsusele:

Tartumaa l	Alatskivi	sovhoos,	tel.	Alatskivi 18
	Kambja	"	"	Kambja 20
	Kobilo	"	"	Konguta 10-a
	Kureküla	"	"	Rannu 2
	Luunja	"	"	Mäksa 3-b
	Nõgiaru	"	"	Nõo 11-I
	Saduküla	"	"	Härjanurme 4-d
	Sangla	"	"	Rannu 3-a
	Sootaga	"	"	Äksi 5-a
	Tammiste	"	"	Kirepi 4-a
	Teedla	"	"	Kirepi 3
	Torma	"	"	Torma 3-I
	Uula	"	"	Ulila 6
	Villemi	"	"	Kuuste 3-b
	Ülenurme	"	"	Tartu 4000/18-d
Võrumaa l	Kollino	"	"	Antsla 13
	Krootuse	"	"	Kanepi 10-b
	Mooste	"	"	Mooste 6
	Ruusa	"	"	Räpina 37-a
	Sõmerpalu	"	"	Võru 143-a
Valgamaa l	Hummuli	"	"	Hummuli 3
	Tahe	"	"	Koikküla
	Valga	"	"	Puka 16-d

2. Harjumaa territoriaal-tootmisvalitsusele:

Harjumaa l	Arnold Sommer- lingi nimeline sovhoos,	tel.	Tallinn 309-19
	Habaja	"	Kose 14-a
	Haiba	"	Kernu 9-a
	Harku-Järve	"	Harku 3-a
	Hõreda	"	Juuru 5-a
	Kehra	"	Kehra 6
	Kodila	"	Rapla 51-c
	Kostivere	"	Jõelähtme 20-a
	Kurna	"	Tõdva 4
	Niitvälja	"	Keila 37
	Peningi	"	Raasiku 23
	Saida	"	Riisipere 24-a

Järvamaal	Kärvete	sovhoos,	tel. Ambla 12-c
	Lammasküla	"	" Rakke 25
	Lungu	"	" Käru 1
	Nõmmküla	"	" Tamsalu 21
	Udeva	"	" Koeru 38
Virumaal	Viisu	"	" Paide 75-a
	Erra	"	" Kiviõli 26
	Küti	"	" Viru-Jaagupi 4-a
	Porkuni	"	" Väike-Maarja 16-a
	Põdrangu	"	" Tamsalu 24
	Roela	"	" Viru-Roela 5-a
	Triigi	"	" Väike-Maarja 15
	Ubja	"	" Rakvere 473-a
	Vao	"	" Kiltsi 8
Hiiumaal	Vinni	"	" Rakvere 351-a
	Putkaste	"	" Kärdla 8-b

3. Pärnumaa territoriaal-tootmisvalitsusele:

Pärnumaal	Audru	sovhoos,	tel. Audru 8	
	Kamara	"	" Mõisaküla 8-a	
	Kõrsa	"	" Sindi 31-a	
	Lanksaare	"	" Tali 3-a	
	Penuja	"	" Abja 16-b	
	Päriverre	"	" Pärnu-Jaagupi 39-c	
	Pärnjõe	"	" Aluste 2	
	Rahnoja	"	" Rahnoja 2	
	Tõlla	"	" Abja 9-c	
	Vihtra	"	" Vändra 5-b	
	Võidula	"	" Vändra 27-a	
	Viljandimaal	Heimtali	"	" Viljandi 33-a
		Kõrgemäe-Leeli	"	" Halliste 6
Pilu		"	" Imavere 1	
Põdra		"	" Pajusi 7-b	
Savikoti		"	" Vastemõisa 14	
Uusna		"	" Viljandi 29	
Viiratsi		"	" Viljandi 28-a	
Läänemaal	Lihula	"	" Lihula 17	
	Märjamaa	"	" Märjamaa 43	
	Niinja	"	" Martna 7	
	Rumba	"	" Vigala 5-e	

III. Õppeasutused sovhooside kaadri ettevalmistamiseks:

1. Vodja Põllumajanduse Mehhaniseerimise sovhoosikool, tel. Paide 66-a
2. Penijõe Põllumajanduse sovhoosikool, tel. Lihula 14
3. Mõdriku Põllumajanduse sovhoosikool, tel. Rakvere 351-b.

NSV Liidu Varumisministeeriumi süsteem

I. NSV Liidu Varumisministeerium asub Moskvas, Tšistõje Prudõ tänava 12-a. Varumisministeeriumil on oma volinikud vabariikides, kraides, oblastites.

NSV Liidu Varumisministeeriumi volinik Eesti NSV-s asub Tallinnas, Pärnu mnt. 18. Kõigis maakondades on Varumisministeeriumil maakondlikud volinikud, kes alluvad vabariiklikele volinikule ja igas vallas maakonna varumisvolinikele alluvad valla varumisagendid.

NSV Liidu Varumisministeeriumi maakondlikud volinikud asuvad:

1. Virumaa	—	Rakveres, Pikk 62.
2. Järvamaa	—	Paides, Turg 18.
3. Harjumaa	—	Tallinnas, Lauristini 12.
4. Läänemaa	—	Haapsalus, Turuplats 7.
5. Hiiumaa	—	Kärdlas, Vabrikuhoov 6.
6. Saaremaa	—	Kuressaares, Tolli 11.
7. Pärnumaa	—	Pärnus, Vahtra 3.
8. Viljandimaa	—	Viljandis, Koidu 5.
9. Tartumaa	—	Tartus, Vallikraavi 16.
10. Valgamaa	—	Valgas, Raja 13.
11. Võrumaa	—	Võrus, Kreutzwaldi 15.

II. NSV Liidu Varumisministeeriumi ja tema kohalike organite ülesandeks on plaanida põllumajandussaaduste ja põllumajanduslike toorainete varumist, organiseerida ja kindlustada, et varumisplaanid tingimusteta täidetakse meie riigi seaduste alusel.

III. Peale ülaltähendatute on veel terve rida varumisorganisatsioone, kellest Vabariigi keskuses asuvad töötavad NSV Liidu Varumisministeeriumi vabariikliku voliniku kontrolli all, maakondades asuvad aga — maakondlike volinike kontrolli all. Need organisatsioonid on:

1. Keskteraviljasalv võtab vastu oma varumisbaaside ja -punktide kaudu müügikohustuse katteks kolhooside, üksiktalude, abimajandite ja sovhooside poolt müüdavat teravilja, paigutab selle vilja ladudesse, säilitab, töötleb jahuks, tanguks, kruupideks jne. ning realiseerib neid valmistooteid tarbijate organisatsioonide kaudu valitsuse poolt antavate müügikorralduste alusel.

2. Heinvaru võtab vastu talupidajate poolt müügikohustuse katteks müüdavat heina, säilitab seda ja realiseerib vastavate müügikorralduste alusel.

3. Loomsete Toorsaaduste Varumise Kontor varub loomade toornahku, karusnahku, lamba- ja kitsevilla.

4. ETKVL Kokkuostuvalitsus ja tema kohalikud organid ostavad kokku kolhooside, kolhoosnikute ja üksiktalude poolt müüdavaid kartuleid, säilitavad neid ja müüvad riiklike müügikorralduste alusel. ETKVL kohalikud varumispunktid ostavad kohtadel ka riikliku müügikohustuse katteks müüdavaid kanamune.

5. Loomade Varumise Peakontor. Selle kontori varumispunktid võtavad vastu kolhoosidelt, kolhoosnikutelt, üksiktaludelt, sovhoosidelt ja abimajanditelt kohustuslike müüginormide katteks elusloomi.

6. Loomakasvatuse Piimaühistute Vabariiklik Liit. Loomakasvatuse-piimaühistud võtavad kohapeal vastu meiereide ja koorejaamade kaudu üksiktalupidajatelt, kolhoosidelt, kolhoosnikutelt, abimajanditelt ja sovhoosidelt, samuti ka linnade ja töölisasulate elanikelt piima nende piima-müügikohustuse katteks.

7. Eesti NSV Põllumajandusliku Ühistegevuse Kesklüüdi Vabariikliku Linnukasvatuse Kontori kokkuostupunktid kohtadel võtavad talupidajatelt vastu nende müügikohustuse katteks kodulindude mune, samuti ostavad kokku mune nendelt, kes juba täielikult on täitnud oma müügikohustused.

Asutusi ja ettevõtteid Põllumajandusliku Ühistegevuse Keskliidu süsteemis

I. Eesti NSV Põllumajandusliku Ühistegevuse Keskkliit on põllumajanduslikku ühistegevust ühendav ja juhtiv organ. Keskkliidu põhiülesandeks on partei ja valitsuse poolt teostatavate ürituste ellurakendamine põllumajanduse edukaks arendamiseks sotsialistlikel alustel ning sel teel põllumajandusühistute liikmete aineline heaolu parandamine ja nende kultuurilise taseme tõstmine.

Keskkliidu asukoht — Tallinn, Merepuiestee 17, telefon 430-16.

Keskkliidu allasutused ja organisatsioonid:

II. Eesti NSV Loomakasvatuse- ja Piimaühistute Vabariiklik Liit on loomakasvatuseühistuid ja piimaühistuid ühendav ja juhtiv organ. Liidu põhiülesandeks on partei ja valitsuse poolt teostatavate ürituste ellurakendamine põllumajanduse edukaks arendamiseks sotsialistlikel alustel ning sel teel loomakasvatuse-piimaühistute liikmete aineline heaolu parandamine ja nende kultuurilise taseme tõstmine.

Liidu asukoht — Tallinn, Merepuiestee 17, telefon 311-58.

III. Linnukasvatuse Kontor. Kontori ülesandeks on:

- linnusaaduste varumine, töötlemine, konservimine ja turustamine;
- linnukasvatuse edendamine linnukasvatufarmide ja haudejaamade asutamise ning kodulindude sugumaterjali levitamise kaudu;
- linnusaaduste varumiseks, töötlemiseks, konservimiseks, turustamiseks ja tootmiseks vajalikkude tarbeainete ja kaupade ostu-müügi korraldamine ja nende valmistamine.

Kontori asukoht — Tallinn, Merepuiestee 17, telefon 441-44.

Kaubabaas — Tallinn, Tartu mnt. 13, telefon 302-08.

IV. Aedvilja Kontor. Kontori ülesandeks on põllu- ja aedviljasaaduste, metsamarjade ja seente varumine, töötlemine ja turustamine ning kartuli, aed- ja juurvilja kasvatamise organiseerimine ja arendamine.

Kontori asukoht — Tallinn, Merepuiestee 17, telefon 305-40.

V. Aedvilja Kontorile alluvad kombinaadid:

Tallinna Kombinaat, Tallinn, Merepuiestee 17, telefon 305-40. Tööpiirkond Harju-, Järva-, Lääne- ja Saaremaa.

Rakvere Kombinaat, Rakvere, Tallinna 7, telefon 377. Tööpiirkond Virumaa.

Tartu Kombinaat, Tartu, Tähe 72, telefon 38-28. Tööpiirkond Tartu-, Võru- ja Valgamaa.

Viljandi Kombinaat, Viljandi, Tartu t. 1-a, telefon 507. Tööpiirkond Viljandimaa.

Pärnu Kombinaat, Pärnu, Kalevi 47, telefon 716. Tööpiirkond Pärnumaa.

VI. Materjal-Tehnilise Varustuse Baas. Baasi ülesandeks on:

- kõigi Põllumajandusliku Ühistegevuse Keskkliidu käsutuses olevate materjalide hoidmine ja realiseerimine;
- põllumajanduslike ühistute varustamine vajalike tehniliste materjalidega ning tagavara- ja remontosadega;
- põllumajanduslike ühistute varustamiseks materjalide hankimine;
- hangitud materjalide jaotamine põllumajanduslike ühistute vahel.

Baasi asukoht — Tallinn, Vene 8, telefon 440-85.

VII. Põllumajandussaaduste Turustamise Kontor. Kontori ülesandeks on:

a) kõrvaldada nõukogude kaubanduse töö paremustamiseks ülesostjad ja spekulandid kaubakäibest; selleks tagada kolhoosnikeile, üksiktalupidajatele, kalureile ja aiapidajatele kohustuslikest normidest vabade saaduste takistamatut turustamist vabaturu hindadega;

b) samal otstarbel organiseerida tarbijate varustamist kartuli ja köögiviljaga, piima ja piimasaadustega, puuvilja ja selle toodetega, seente ja metsamarjadega, liha-kalaga, teravilja ja selle saadustega ja teiste põllumajanduslike toodetega, et soodustada sotsialistliku majanduskorra kasvu ja rahuldada töötajate kasvavaid nõudeid.

Kontori asukoht — Tallinn, Merepuiestee 17, telefon 315-42.

VIII. Põllumajandussaaduste Turustamise Kontorile alluvad baasid:

Tartu Baas, Tartu, Veski 1, telefon 26-61,

Pärnu Baas, Pärnu, Rääma 8, telefon 229,

Viljandi Baas, Viljandi, Posti 18, telefon 519,

Lüganuse Baas, Lüganuse, telefon 34,

Võru Baas, Valga, Võidu 21, telefon 169.

IX. Põllumajanduslike Ühistute Maakondlikud Liidud:

Maakond: Liidu asukoht:

Harjumaa — Tallinn, Lauristini 12, tel. 438-67/4;

Läänemaa — Haapsalu, Turuplats 5, tel. 123;

Saaremaa — Kuressaare, Oktoobri 9, tel. 178;

Virumaa — Rakvere, Rahvamaja t. 1, tel. 77;

Järvamaa — Paide, Tallinna 5, tel. 259;

Pärnumaa — Pärnu, Aia 6, tel. 741;

Viljandimaa — Viljandi, Pikk 3, tel. 697;

Tartumaa — Tartu, Veski 1, tel. 20-37;

Võrumaa — Võru, Koidula 14, tel. 181;

Valgamaa — Valga, Liidu 6, tel. 142.

ETKVL struktuur, ülesanded ja aadressid

Eesti Tarbijate Kooperatiivide Vabariiklik Liit, lühendatult ETKVL, on ENSV tarbijate kooperatsiooni juhtivaks majanduslikuks ja organisatsiooniliseks keskuseks. ETKVL liikmeteks on tarbijate kooperatiivide maakondlikud liidud, mida meil on 10. Maakondlikud liidud täidavad ETKVL-le analoogilisi funktsioone oma liikmete — tarbijate kooperatiivide suhtes. Nii alluvad tarbijate kooperatiivide liikmetena maakondlikule liidule, viimased liikmena ETKVL-le. Kõrgeimaks juhtivaks organiks tarbijate kooperatsiooni alal Nõukogude Liidus on Tarbijate Kooperatiivide Keskliit — Tsentrosojuz.

ETKVL valitsemise organiks on kongress, kes tuleb kokku nelja aasta järele, ja kes annab tegutsemise juhtnõõrid ja ülesanded kogu ENSV tarbijate kooperatsiooni süsteemile. ETKVL täidesaatvaiks organeiks on juhatus ja nõukogu. Juhatus on 9-liikmeline ja valitakse kongressi poolt 4 aastaks. Juhtimist teostatakse valitsuste ja osakondade kaudu. Kaubandusala korraldab Kaubandusvalitsus, kokkuostu — Kokkuostu Valitsus, ning tootmisala — Töendus-Abikäitiste Valitsus. Osakondadeks on: plaanimajandusosakond, finantsosakond, organiseerimis-revisjoni osakond, keskraamatupidamine, administratiiv-majandusosakond, transportosakond, kapitaalehituste osakond ja õigusnõuande osakond. ETKVL juhatasele on otseselt allutatud mitmesugused isemajandavad ettevõtted, nagu tööstus- ja toidukaupade keskbaasid, Tööstus-

kontor, Põltsamaa Põllumajanduslik Kombinaat, Kopli Masinatehas, Keemia-tehas „Orto“ jne. Kaadri ettevalmistamiseks on ETKVL-l oma Kooperatiiv-kaubanduse Kool. Kontrollivaks organiks ETKVL keskuse ettevõtete tegevuse üle on kongressi poolt valitav 5-liikmeline kontroll-revisjonikomisjon.

ETKVL ülesandeks põhikirja järgi on ENSV tarbijate kooperasiiooni töö juhtimine kultuurse nõukogude kaubanduse arendamise eesmärgil. Selleks ta:

- 1) Keskliidu (Tsentrosojuzi) ülesannete alusel plaanib süsteemi majanduslikku ja finantstegevust;
- 2) organiseerib ja kontrollib plaanide täitmist;
- 3) kontrollib ja revideerib maakondlike liitude tegevust ja tagab kooperatiivse omandi kaitset;
- 4) organiseerib kaupade hankimist tsentraliseeritud ja detsentraliseeritud korras;
- 5) organiseerib kaupade ja toorainete varumiseks, töötlemiseks ja turustamiseks vastavad ettevõtted;
- 6) organiseerib auto-, vee- ja hobutransporti;
- 7) organiseerib kaubandusvõrgu arendamist, liikmete värbamist ja jälgib kooperatiivsest demokraatiast kinnipidamist;
- 8) instrueerib tema koosseisu kuuluvaid organisatsioone kõigil tegevusaladel.

A a d r e s s i d :

ETKVL		Tallinn, Narva mnt. 27;
Harjumaal	TKML	Tallinn, Narva mnt. 27;
Järvamaal	"	Paide, Pikk 15;
Läänemaal	"	Haapsalu, Karja 27;
Pärnumaal	"	Pärnu, Võidu 14;
Saaremaal	"	Kuressaare, Lossi 10;
Tartumaal	"	Tartu, Lembitu 6—8;
Valgamaal	"	Valga, Võidu 32;
Viljandimaal	"	Viljandi, Tallinna 4;
Virumaal	"	Rakvere, Laada 27;
Võrumaal	"	Võru, Tartu 22.

Eesti NSV põllumajanduslikud uurimisasutused

EESTI NSV TEADUSTE AKADEEMIA PÕLLUMAJANDUSE INSTITUUT

Põllumajanduse Instituudi keskus asub Tallinnas, Sakala t. 35; Instituudi filiaalid ja uurimisasutused asuvad mitmel pool vabariigis. Põllumajanduse Instituudi uurimisasutuste ülesandeks on teadusliku uurimistöö korras Nõukogude valitsuse ja praktika poolt püstitatud ülesannete täitmiseks võimaluste ja töömeetodite leidmine ja nende praktikasse rakendamine kõigil põllumajanduslikel aladel.

Teaduslik uurimistöö toimub Instituudi filiaalides, katsepunktides, sovhoosides, kolhoosides ja teistes majandites.

Kuusiku filiaal

asub Harjumaal, Rapla vallas, Rapla raudteejaamast 9 km ja Raikküla jaamast 2 km kaugusel — Rapla-Märjamaa maantee ääres. Postiaadress: Rapla; telefon: Rapla 4-a.

Kuusiku filiaali mullastik kuulub keskmise sügavusega Põhja-Eesti lubjarikaste rühkmuldade hulka; seetõttu ka Kuusiku filiaali teaduslikus uurimistöös lahendatakse küsimusi agrotehnika osas lähtudes P.-Eesti keskmistest mullaoludest. Filiaali põhi-uurimisalaks on põllundus.

Filiaali agrotehnika laboratooriumi ülesanne on mullaviljakuse tõstmise ja säilitamise võimaluste uurimine; mullateaduse ja agrokeemia laboratoorium teostab mullastiku ja biokeemilisi uurimusi. Filiaali juurde kuulub veel aianduse katepunkt ja tõuaretuse grupp.

Uurimistööd teostatakse ühtlasi ka paralleelselt filiaali katsemajandi massiivpõldudel, et kontrollida neid tootmisoludes. Filiaali ülesandeks on veel oma töötulemuste populariseerimine ja praktikasse viimine.

Polli filiaal

asub Viljandimaal Karksi vallas, Viljandi linnast 30 km ja Halliste jaamast 9 km kaugusel. Postiaadress: Nuia sideag.; telefon: Nuia 3.

Polli filiaali peaülesandeks on aianduslike küsimuste uurimine Eesti NSV-s.

Filiaali ülesanne on aianduse eriharudes — puuviljanduses, köögiviljanduses ja ehisaiaanduses — meie oludele sobiva sortimendi leidmine, sortide aretamine ja sortide rajoonimise ettevalmistamine, oludele sobiva agrotehnika väljatöötamine, bioloogiliste ja füsioloogiliste küsimuste uurimine nimetatud eriharudes, kõrgeväärtusliku eliitseemne ja istutusmaterjali levitamine, mesindusalaste küsimuste uurimine. Peale selle töötab filiaali juures eesti punasekarja tõuaretusgrupp ja katsemajand, kus toimub põllunduslike küsimuste uurimine.

Tooma filiaal

asub Põhja-Tartumaal, Vägeva jaamast 3 km kaugusel. Postiaadress: Vägeva sideag.; telefon: Vägeva 3-b.

Filiaali uurimistööde sihiks on Eesti NSV soode, soostunud mineraalmaade ja rabade (kõrgsoode) igakülgne tundmaõppimine, nende maa-alade ratsionaalse kasutamise uurimine põllumajanduse igasugustes vormides.

Uurimistööd toimuvad soode ratsionaalse veerežiimi, väetusrežiimi ja soode kasutamise viiside leidmiseks mitmesuguste sootüüpide juures. Selleks katsed toimuvad ulatuslikel maa-aladel.

Tartu filiaal,

asukohaga Tartus, Riia t. 60, telefon: 28-25.

Tartu filiaali alla kuuluvad: 1. Mullalaboratoorium, 2. Taimekaitse laboratoorium, 3. Mehhaniseerimise sektor.

Mullalaboratooriumi ülesandeks on muldade lupjamise teoreetiliste aluste selgitamine, kohalike lubiväetise tagavarade avastamine ja nende kasutamise võimaluste uurimine; mullahappesuse detailuurimise juhendamine; väetisainete mõju vastastikuste seoste uurimine; fosforiidi kasutamise võimaluste uurimine ja nende tarvitamise propageerimine; mullaproovide võtmine ja analüüside tegemine. Mullalaboratooriumi töö toimub üle vabariigi sovhoosides, kolhoosides jt. majandis.

Taimekaitse laboratooriumi ülesandeks on taimehaiguste ja -kahjurite vastu võitlemise küsimuste lahendamine.

Mehhaniseerimise sektori ülesandeks on uurida meil ja mujal NSV Liidus toodetavate põllumajanduslike masinate-riistade sobivust ja otstarbekust kohalikele oludele; teha vastavaid muudatusi nende masinate konstruktsioonides meie oludele sobivaks muutmiseks; leida uusi kohaseid põllumajanduslikke masinaid-riistu ja teha ettepanekuid nende tootmisele asumiseks kohalikule tööstusele; leida võtteid põllumajanduslike tööde ratsionaliseerimiseks ja mehhaniseerimiseks.

Karuse katsepunkt

asub Viljandimaal Sürgavere raudteejaamast 3 km ja Viljandi linnast 9 km kaugusel. Postiaadress: Sürgavere; telefon: Viljandi 23-a. Karuse katsepunkt on seotud temaatikalt Kuusiku filiaaliga ja uurib vastavaid küsimusi Lõuna-Eesti rasketel savimuldadel ja happelistel muldadel.

Huuksi katsepunkt

asub Järvemaal, Koigi vallas. Postiaadress: Koigi Järvemaal, telefon: Koigi 14-a. Katsepunkt on Kuusiku filiaali uurimistööde baasiks Kesk-Eesti parematel muldadel.

Karja-Pärsamaa katsepunkt

asub Pärsamaa vallas Saaremaal; postiaadress: Leisi sideagentuur, Karja postkast; telefon: Pärsamaa 7-c. Katsepunkti ülesandeks on vastavalt Saaremaa erioludele aianduslike ja põllunduslike küsimuste uurimine. Temaatiliselt on katsepunkt ühenduses Kuusiku ja Polli filiaalidega.

Oidremaa katsepunkt

asub Läänemaal, Lihula aleviku lähedal. Postiaadress: Lihula; telefon: Lihula 24-b. Katsepunkti peaülesandeks on Lääne-Eesti soomassiivide uurimine. Temaatikalt seotud Tooma filiaaliga.

ENSV TEADUSTE AKADEEMIA LOOMAKASVATUSE JA VETERINAARIA INSTITUUT,

asukohaga Tartu, Riia t. 60, telefon: Tartu 28-25. Katsebaasid: Tähtveres (Tartu linn) ja Piistaojal Pärnumaal Tori vallas. Uurimistöö teostub veel sohoosides, kolhoosides ja teistes majandites.

Loomakasvatuse ja Vet. Instituudi ülesandeks on meil esinevate põllumajanduslike loomaliikide tõugude edasiaretamine kõrgema jõudluse, hea eksterjöõri, sigivuse ja tervise suunas; paremate vereliinide väljaselgitamine, sööt- mis- ja pidamisküsimuste uurimine. Veterinaaralal loomade sigivuse, profülaktilise ja kliinilise ravi küsimuste uurimine.

Tähtvere katsebaasis toimub veisepidamise ja väikelooma-linnukasvatusega ühenduses olevate küsimuste uurimine. Piistaoja katsemajandis lahendatakse veiste tõuaretuse, söötmise ja veterinaaralaseid küsimusi.

JÕGEVA RIIKLIK SORDIARETUSJAAM

töötab NSV Liidu Põllumajandusministeeriumi süsteemis. Asub Tartumaal Jõgeva vallas, Jõgeva linnast 2 km. Telefon: Jõgeva 21. Jõgeva R. Sordiaretusjaama ülesandeks on meil kasvatatavate ja perspektiivsete põllumajanduslike taime sortide aretamine, eliitsemnete kasvatamine ja sortide võrdluskatsed. Omab filiaaleid Kehras Harjumaal ja Sangastes Valgamaal.

TORI HOBUSEKASVATUSE TEADUSLIKU UURIMISE INSTITUUT

Tori Hobusekasvatuse Teadusliku Uurimise Instituut ja hobusekasvatuse majand asub Pärnumaal, Tori vallas, Pärnu jõe lõunapoolsel kaldal, 3 km Tori raudteejaamast. Telefon Tori 8-a. Tori Hobusekasvatuse Teadusliku Uurimise Instituudi peamine ülesanne on aretada tori tõugu hobust ja uurimise ning katsetamise teel kindlustada selle tõu edasist kujunemist kõrgeväärtuslikuks põllutõhobuseks.

Põllumajanduslikud õppeasutused

Eesti NSV kolhoosidele, masina-traktorijaamadele, sovhoosidele ja teistele riiklikele ning kooperatiivsetele asutustele ja ettevõtetele mitmesuguse erialaga kaadri ettevalmistamine toimub põllumajanduslikes tehnikumides ja koolides.

Põllumajanduslikud tehnikumid (vt. tabel) on 4-aastase õppeajaga kesk-astme erioõppeasutused, kuhu võetakse vastu 7-klassilise kooli lõpetanuid.

Jäeneda, Olustvere ja Antsla põllundustehnikumides ning Kehtna Põllumajandustehnikumis õpetatakse peale üldhariduslike ainete järgmisi tähtsamaid eriaineid: põldtaimekasvatust, rohumaade kultuur, taimekaitse, sordiaretus ja seemnekasvatust, üldine põllutöö, aiandus, mesindus, põllumajandusloomade ja lindude kasvatust, maamõõtmist, maaparandust, põllumajanduse mehhaniseerimist, mullaõpetust, väetusõpetust, põllumajandusökonomiat, sotsialistlike põllumajanduslike ettevõtete organiseerimist ja arvepidamist. Antsla Põllundustehnikumis on peaarõhk pandud linakasvatamisele ja -töötlemisele. Kehtna Põllumajandustehnikumis õpetatakse lisaks eelmainitutele naiskäsitööd, kangakudumist, tohtlustamist ja lastekasvatust ning tervishoidu.

Türi Aiandustehnikumis ja Räpina Põllumajandustehnikumis õpetatakse kõiki samu aineid, mida põllundustehnikumideski; erinevus on selles, et põldtaimede kasvatamise asemel on peaarõhk pandud puuviljandusele, köögiviljandusele, aiasaaduste töötlemisele ja säilitamisele, ehisaiandusele ja mesindusele.

Kuremaa, Vana-Võidu ja Väimela loomakasvatustehnikumides õpitavad eriained on: veise-, hobuse-, sea-, lamba-, linnu- ja karusloomakasvatust, mesindust, loomateravishoidu ja -ravi, loomasaaduste töötlemist, loomade söötmine, loomakasvatustlike tööde mehhaniseerimist, põlluvilja- ja heinakasvatust, sotsialistlike põllumajanduslike ettevõtete organiseerimist ja arvepidamist.

Õisu Loomakasvatustehnikumi erialaks on piima töötlemist. Õpetatakse peamiselt või- ja juustuvalmistamist, piimatalituste juhtimist, arvepidamist, samuti looma- ja taimekasvatustlike eriaineid.

Vaeküla Põllumajanduse Mehhaniseerimise Tehnikumis õpetatakse traktorite, autode, mootorite, põllutööriistade ja masinate tundmist ning nendel töötamist, remonditööd, elektrotehnikat, tehnilist mehaanikat, puu- ja metallide tehnoloogiat, agrotehnikat ning loomakasvatust, sotsialistlike põllumajanduslike ettevõtete organiseerimist ja teisi erialaseid aineid.

Saku Maakorraldus- ja Maaparandustehnikumi maakorralduse osakonnas on põhilisi õppeaineid geodeesia, maakorraldamist, aerofoto-möödistamist, maa-kuivendust ja -niisutamist, mullatundmist, agrotehnikat ning loomakasvatust, sotsialistlike põllumajanduslike ettevõtete organiseerimist, mehhaniseerimist ja teised eriained, mis on tarvilikud maakorraldustehniku kvalifikatsiooni saamiseks. Maaparanduse osakonnas õpetatakse geodeesiat, mullatundmist, maa-kuivendamist ja -niisutamist, hüdroloogiat, veejõu kasutamist, vesihütusi, ehitusmehaanikat, masinate tundmist ja mehhaniseerimist, elektrotehnikat, agrotehnikat jt. eriaineid.

Kõigis tehnikumides õpetatakse võrdses ulatuses üldhariduslikest õppeainetest: NSV Liidu ajalugu, eesti ja vene keelt ning kirjandust, võõrkeeltest kas inglise või saksa keelt, matemaatikat, füüsikat, keemiat, sõjalist ja kehalist kasvatust ning naisõpilastele tervishoidu. Taimekasvatustlikes tehnikumides õpetatakse botaanikat.

Lühema õppeajaga kahe- ja ühe-aastased põllumajanduslikud koolid (vt. tabel) valmistavad ette põllutööbrigaadi brigadiire, loomakasvatustfarmide, aiandite, mesilaste jt. juhatajaid, kolhoosi arvepidajaid ning muud põllumajanduslikku kaadrit.

Eesti NSV Riiklikus Kolhoosi Juhtiva Kaadri Ettevalmistamise Koolis, asukohaga Kehtnas, toimub kolhoosi juhtiva kaadri ettevalmistamine kahe-aastase õppeajaga.

Avanduse ja Kõljala põllunduskoolides valmistatakse ette peamiselt kolhooside põllutööbrigade brigadiire. Õppeained on samad, mis põllundustehnikumides, kuid vastavalt õppeajale lühendatud kursusega.

Vigala ja Räpina kaheaastased aianduskoolid annavad ettevalmistuse kolhoosi aednikele ning kaheaastane Vigala Mesinduskool kolhoosi mesinikele.

Abja Linnukasvatuskoolis õpetatakse peale üldloomakasvatustlike ainete põllumajanduslindude kasvatust, lindude haigusi ja tervishoidu, linnukasvatustlikke ehitusi ja linnukasvatuse mehhaniseerimist, põllumajandusloomade anatoomiat ja füsioloogiat. Õppeaeg 2 a. Lõpetajad võivad töötada niihästi kolhoosi linnukasvatuse kui ka loomakasvatuse teiste farmide juhatajana.

Kaheaastases Arkna Kontrollassistendidekoolis õpetatakse samu õppeaineid, mida loomakasvatustehnikumideski. Lõpetajad võivad asuda tööle peale kontrollringide ka kolhoosi loomakasvatusefarmide juhatajatena.

Õisu Piimanduskool valmistab ette piimatalitustele või- ja juustumeistreid. Õppetöö kestab 2 a.

Ravila, Ambla ja Suure-Jaani üheaastastes raamatupidamiskoolides õpitakse kolhoosi arvepidajaks.

Järva-Jaani ja Uuemõisa (Helme) mehhaniseerimiskoolides toimub õppetöö kursustena: Järva-Jaanis käivad 10-kuulised traktoribrigaadi brigadiiride ja 5-kuulised traktoristide kursused, Helmes aga 5-kuulised traktoristide, 3-kuulised autojuhtide ja 2-kuulised viljapeksu masinistide kursused.

Tehnikumidesse ja koolidesse võetakse vastu mees- ja naiskodanikke 14—30 a. vanuses, kes omavad üldharidust 7 klassi ulatuses. Kodanikke, kes on varem põllumajanduse alal töötanud, võetakse koolidesse vastu ka endise 6-kl. algkooli haridusega.

Vastuvõtuksamid tehnikumidesse toimuvad NSV Liidu Konstitutsioonis suuliselt, eesti ja vene keeles ning matemaatikas suuliselt ja kirjalikult. Kiitusega 7-kl. kooli lõpetanud võetakse vastu eksamiteta. Vastuvõtuksamid algavad eraldi väljakuulutatud tähtpäevadel, tavaliselt augusti keskpaiku.

Koolidesse vastuvõtuksameid ei ole. Vastuvõtt toimub nõutavate tunnistuste põhjal.

Avaldus tehnikumisse astumiseks tuleb esitada vastava tehnikumi direktorile hiljemalt 1. augustiks ja kooli astumiseks vastava kooli direktorile hiljemalt 15. septembriks. Avaldusele tuleb juurde lisada elulookirjeldus, haridust tõendav tunnistus (originaalis), sünnitunnistus, arstlik tõend tervisliku seisukorra kohta, 3 päevapilti ilma peakatteta 3×4 cm suurus, kutsealustel meeskodanikel teatis sõjaväeteenistuskohustuse kohta. Soovitav on avaldusele juurde lisada soovitus elu- või töökohalt kas valla või linna täitevkomiteelt, kohaliku ELKNÜ või EK(b)P komitee sekretäri või ametiühingukomitee esimehelt. Avaldus ühes tunnistustega tuleb saata tähtitüd kirjana.

Õppetöö algus tehnikumides on 1. septembril ja koolides 1. oktoobril. Põllumajanduse mehhaniseerimise koolides algab õppetöö eri tähtaegadel.

Kõigis põllumajanduslikes tehnikumides ja koolides on korraldatud ühistoitlustamine õppemajandite saadustest ja tasuta ühiselamu.

Kõigile õpilastele, kel pole puudulikke hindteid, makstakse stipendiumi tehnikumides 140—220 rbl. ja koolides 140—160 rbl. kuus. Õpilased, kelle hindted on kõik väga head, saavad stipendiumi 25% rohkem. Õppemaksu koolides ei ole, tehnikumides on see 150 rbl. õppeaastas.

Õpitava eriala hästi tundmaõppimiseks toimub kõigis eritüübilistes tehnikumides ja koolides teoreetiline õppetöö vaheldumisi praktiliste tööülesannete täitmisega õppekabinettides, laboratooriumides, töökodades ja iga õppeasutuse juures asuva õppemajandi põldudel, aias, mesilas, kanalas, lautades, meiereides jne.

Talvisel perioodil, oktoobrist kuni maini-juunini toimub peamiselt teoreetiline õppetöö, suvisel perioodil, maist kuni oktoobrini aga õppepraktika: I ja II kursusele õppeasutuse juures, III ja IV kursusel tootmispraktika sovhoosi-

des, masina-traktorijaamades, õppe-, katse- ja uurimuslikes majandeis. Suvekuudel on õpilastel kuni 1,5 kuud ja talvel 2 nädalat õppevaheaga.

Lõpp- ehk riiklikud eksamid 4—5 aines toimuvad pärast tootmispraktika aruande esitamist tehnikumides augustikuus ja koolides septembrikuus.

Kiitusega tehnikumi lõpetajaist võib osa kohe astuda edasi õppima Tartu Riikliku Ülikooli põllumajandusteaduskonda, loomaarstiteaduskonda või NSV Liidu teistes vastavatesse kõrgematesse õppeasutustesse. Teised tehnikumi lõpetajad on aga kohustatud enne edasiõppimisele asumist töötama oma erialal vähemalt 2 a. Koolide lõpetajad on kohustatud pärast lõpetamist töötama oma erialal vähemalt 1 a.

Tehnikumide ja koolide lõpetajaile võimaldatakse töökohad vastavalt oma erialale kolhoosides, masina-traktorijaamades, sovhoosides, agro- ja zoo-veterinaar-jaoskondades, täitevkomiteede põllumajandusosakondades, põllumajandusühistutes ja teistes põllumajanduslikes ettevõtetes ning majandites.

Tehnikumi nimetus	Eriala	Kvalifikatsioon	Asukoht, aadress
1. Jäned Põllundustehnikum	põllundus	noorem-agronoom põllunduse erialal	Järvamaa, Jäned
2. Olustvere Põllundustehnikum	"	" "	Viljandimaa, Olustvere
3. Kehtna Põllumajandustehnikum (Ravilas)	põllumajandus	" "	Harjumaa, Ravila
4. Antsla Põllumajandustehnikum	põllundus	" "	Võrumaa, Antsla
5. Türi Aiandustehnikum	aiandus	noorem-agronoom aianduse erialal	Järvamaa, Türi
6. Räpina Põllumajandustehnikum	"	" "	Võrumaa, Räpina
7. Kuremaa Loomakasvatustehnikum	loomakasvatus	noorem-zootehnik	Tartumaa, Kuremaa
8. Vana-Võidu Loomakasvatustehnikum	"	" "	Viljandimaa, Vana-Võidu
9. Väimela Loomakasvatustehnikum	"	" "	Võrumaa, Väimela
10. Öisu Loomakasvatustehnikum	piimatöötlemine	piimandus-tehnik	Viljandimaa, Öisu
11. Vaeküla Põllumajanduse Mehhaniseerimise Tehnikum	põllumajanduse mehhaniseerimine	tehnik-mehaanik	Virumaa, Vaeküla
12. Saku Maakorraldus- ja Maaparandustehnikum	maakorraldus maaparandus	maakorraldus- tehnik maaparandus- tehnik	Harjumaa, Saku

Kooli nimetus	Eriala	Kvalifikatsioon	Asukoht, aadress
1. Eesti NSV Riiklik Kolhoosi Juhtiva Kaadri Ettevalmistamise Kool	põllumajandus	tehnik-organisaator	Harjumaa, Kehtna
2. Avanduse Põllunduskool	põllundus	agrotehnik	Virumaa, Simuna
3. Kõljala Põllunduskool	"	"	Saaremaa, Kõljala
4. Vigala Aiandus- ja Mesinduskool	aiandus mesindus	aiandustehnik mesindustehnik	Läänemaa, Vigala
5. Räpina Aianduskool	aiandus	aiandustehnik	Võrumaa, Räpina
6. Arkna Kontroll-assistentidekool	põllumajandus-loomade jõudluskontroll	kontrollassistent	Virumaa, Arkna
7. Abja Linnukasvatuskool	linnukasvatus	linnukasvatustehnik	Pärnumaa, Abja
8. Öisu piimanduskool	piimatöötlus	noorem piimandustehnik	Viljandimaa, Öisu
9. Ravila Raamatupidamiskool	kolhoosi arvepidamine	kolhoosi arvepidaja	Harjumaa, Ravila
10. Ambla Raamatupidamiskool	"	"	Järvamaa, Ambla
11. Suure-Jaani Arvepidamiskool	"	"	Viljandimaa, Suure-Jaani
12. Järva-Jaani Põllumajanduse Mehhaniseerimise Kool	põllumajanduse mehhaniseerimine	traktorist, traktoribrigaadi brigadiir	Järvamaa, Järva-Jaani
13. Helme Põllumajanduse Mehhaniseerimise Kool	"	traktorist, autojuht	Valgamaa, Helme

Kõrgema põllumajandusliku hariduse saamine on võimalik Eesti NSV Tartu Riikliku Ülikooli põllumajandusteaduskonnas ja loomaarstiteaduskonnas ning kõigis NSV Liidu vastavates instituutides. Kõrgematesse õppeasutustesse võetakse vastu mõlemast soost kodanikke 17—35 a. vanuses, kes on lõpetanud keskkooli või tehnikumi (kesk-eriõppeasutuse). Vastuvõtu-eksamid (Tartu Riiklikus Ülikoolis füüsikas, keemias, eesti ja vene keeles ning kirjanduses) toimuvad 1.—20. augustini. Tehnikumi kiitusega ja keskkooli kuld- või hõbe-medaliga lõpetanud võetakse vastu ilma eksamiteta.

Avaldusi kõrgemasse õppeasutusse astumiseks võetakse vastu 20. juunist kuni 31. juulini. Õppeaeg Tartu Riikliku Ülikooli põllumajandusteaduskonnas on 4 a., loomaarstiteaduskonnas 5 a. Õppetöös edukad üliõpilased saavad stipendiumi 200—270 rbl. kuus. Eesrindlike üliõpilaste stipendium on 25% kõrgem.

Nõukogude kodanikele on avatud kõik võimalused kesk- ja kõrgema hariduse saamiseks ning teadusliku kraadi omandamiseks. Mitte kellelgi, eriti endistel kehvikutel, sulastel ja teenijatüdrukutel ning nende lastel ei ole takistusi õppima astumiseks põllumajanduslikul alal.

Mõõdud ja kaalud

Meetrimõõdustik

Pikkuseühikud:

- 1 kilomeeter (km) = 1000 m
- 1 hektomeeter (hm) = 100 m
- 1 dekameeter (Dm) = 10 m
- 1 meeter (m) = 100 cm
- 1 detsimeeter (dm) = 10 cm
- 1 sentimeeter (cm) = 0,01 m
- 1 millimeeter (mm) = 0,1 cm = 1000 mikronit
- 1 mikron = 0,0001 cm
- 1 millimikron = 0,001 mikronit

Pinnaühikud:

- 1 ruutkilomeeter (km²) = 100 ha = 1 000 000 m²
- 1 hektaar (ha) = 10 000 m²
- 1 aar (a) = 100 m²
- 1 ruutmeeter (m²) = 10 000 cm²
- 1 ruutdetsimeeter (dm²) = 0,01 m²
- 1 ruutsentimeeter (cm²) = 0,01 dm²
- 1 ruutmillimeeter (mm²) = 0,01 cm²

Ruumi- ja õõnesmõõduühikud:

- 1 kiloliiter (kl) = 1000 l = 1 m³ (ligikaudu)
- 1 hektoliiter (hl) = 100 l
- 1 dekaliiter (Dl) = 10 l
- 1 liiter (l) = 1 dm³
- 1 detsiliiter (dl) = 0,1 l
- 1 kuupmeeter (m³) = 1000 l = 1000 dm³
- 1 kuupdetsimeeter (dm³) = 1 l = 1000 cm³

Kaalu- (massi-) ühikud:

- 1 tonn (t) = 1000 kg
- 1 meetertsentner ehk kvintaal = 100 kg
- 1 kilogramm (kg) = 1000 g
- 1 hektogramm (hg) = 100 g
- 1 dekagramm (Dg) = 10 g
- 1 gramm (g) = 0,001 kg = 1000 mg
- 1 detsigramm (dg) = 0,1 g
- 1 milligramm (mg) = 0,001 g

Vene mõõdud

Pikkuse mõõdud:

- 1 arssin = 0,711200 m (= 28 inglise tolli)
- 1 verst = 500 sülda = 1,067 km
- 1 süld = 3 arssinat = 7 jalga
- 1 arssin = 16 verssokki = 28 tolli.

Pinnamõõdud:

- 1 tessatin (tiin) = 2400 ruutsülda = 1,0925 ha.

Õõnesmõõdud:

(vedelikumõõdud)

- 1 kružka (toop) = 1,2299 l
- 1 vedro (pang) = 10 kružkat
- 1 botška (vaat) = 40 pangega.

(kuivainete-mõõdud)

- 1 tšetverik (setverik, veerik) = 26,2377 l
- 1 tšetvert (setvert) = 8 tšetverikku
- 1 tšetverik = 8 karnitsat

Kaalumõõdud:

- 1 nael = 0,40911 kg
- 1 perkovets (berkovets) = 10 puuda
- 1 puud = 40 naela
- 1 nael = 32 loodi
- 1 lood = 3 solotnikku
- 1 solotnik = 96 dooli
- Pealeselle 1 meditsinaalnael = $\frac{7}{8}$ naela.

Võrdlev tabel

Vene mõõdud meetermõõtudes

Liin	Millimeeter	Verssok	Meeter		
1	2,54	1	0,0445	9	6,4008
2	5,08	2	0,0889	10	7,1120
3	7,62	3	0,1334	20	14,2240
4	10,16	4	0,1778	30	21,3360
5	12,70	5	0,2223	40	28,4480
6	15,24	6	0,2667	50	35,5600
7	17,78	7	0,3112		
8	20,32	8	0,3556	Süld	Meeter
9	22,86	9	0,4001	1/4	0,5334
10	25,40	10	0,4445	1/2	1,0668
		11	0,4889	1	2,1336
		12	0,5334	2	4,2672
Toll	Sentimeeter	13	0,5778	3	6,4008
1/8	0,317	14	0,6223	4	8,5344
1/4	0,635	15	0,6667	5	10,6680
1/2	1,270	16	0,7112	6	12,8016
3/4	1,905			7	14,9352
1	2,54	Küünar	Meeter	8	17,0688
2	5,08			9	19,2024
3	7,62	1/4	0,1333	10	21,3360
4	10,16	1/2	0,2667	20	42,6720
5	12,70	1	0,5334	30	64,0080
6	15,24	2	1,0668	40	85,3440
7	17,78	3	1,6002	50	106,6800
8	20,32	4	2,1336		
9	22,86	5	2,6670	Verst	Kilomeeter
10	25,40	6	3,2004	1/4	0,2667
11	27,94	7	3,7338	1/2	0,5334
12	30,48	8	4,2672	3/4	0,8001
		9	4,8006	1	1,0668
		10	5,3340	2	2,1336
Jalg	Meeter	20	10,6680	3	3,2004
1/4	0,0762	30	16,0020	4	4,2672
1/2	0,1524	40	21,3360	5	5,3340
1	0,3048	50	26,6700	6	6,4008
2	0,6096			7	7,4676
3	0,9144	Arssin	Meeter	8	8,5344
4	1,2192			9	9,6012
5	1,5240	1/4	0,1778	10	10,6680
6	1,8288	1/2	0,3556	20	21,3360
7	2,1336	1	0,7112	30	32,0040
8	2,4384	2	1,4224	40	42,6720
9	2,7432	3	2,1336	50	53,3400
10	3,0480	4	2,8448	60	64,0080
20	6,0960	5	3,5560	70	74,6760
30	9,1440	6	4,2672	80	85,3440
40	12,1920	7	4,9784	90	96,0120
50	15,2400	8	5,6896	100	106,6800

Massitabel

Ümmarguste metsamaterjalide kuupmiseks

Ladva täbi- mõõt cm	Metsamaterjali pikkus meetrites															
	2,0	2,5	3,0	3,5	4,0	4,5	5,0	5,5	6,0	6,5	7,0	7,5	8,0	8,5	9,0	9,5
	M a s s i t i h u m e e t r i t e s															
10	0,017	0,022	0,026	0,031	0,037	0,044	0,051	0,058	0,065	0,075	0,082	0,090	0,100	0,110	0,122	0,135
11	0,022	0,027	0,032	0,037	0,045	0,053	0,062	0,070	0,080	0,090	0,098	0,108	0,120	0,130	0,140	0,157
12	0,026	0,031	0,038	0,046	0,053	0,063	0,073	0,083	0,093	0,103	0,114	0,125	0,135	0,145	0,166	0,180
13	0,030	0,039	0,045	0,053	0,062	0,074	0,085	0,097	0,108	0,120	0,132	0,144	0,158	0,173	0,190	0,20
14	0,035	0,043	0,052	0,061	0,073	0,084	0,097	0,110	0,123	0,135	0,150	0,164	0,179	0,195	0,21	0,23
15	0,039	0,049	0,060	0,072	0,081	0,097	0,110	0,125	0,140	0,154	0,169	0,185	0,20	0,20	0,24	0,25
16	0,044	0,056	0,069	0,082	0,095	0,110	0,124	0,140	0,155	0,172	0,189	0,20	0,22	0,24	0,26	0,28
17	0,050	0,064	0,078	0,093	0,107	0,124	0,140	0,158	0,175	0,192	0,21	0,23	0,25	0,27	0,29	0,31
18	0,056	0,071	0,086	0,103	0,120	0,138	0,156	0,175	0,194	0,21	0,23	0,25	0,28	0,30	0,32	0,35
19	0,063	0,079	0,096	0,114	0,133	0,153	0,174	0,194	0,21	0,23	0,26	0,28	0,30	0,33	0,36	0,38
20	0,069	0,087	0,107	0,126	0,147	0,170	0,190	0,21	0,23	0,26	0,28	0,30	0,33	0,36	0,39	0,42
21	0,076	0,097	0,118	0,140	0,163	0,186	0,21	0,23	0,26	0,28	0,31	0,33	0,36	0,40	0,42	0,46
22	0,084	0,107	0,130	0,154	0,178	0,20	0,23	0,25	0,28	0,31	0,34	0,37	0,40	0,43	0,46	0,50
23	0,094	0,118	0,143	0,169	0,195	0,22	0,25	0,28	0,31	0,34	0,37	0,40	0,43	0,47	0,51	0,54
24	0,103	0,130	0,157	0,184	0,21	0,24	0,27	0,30	0,33	0,35	0,40	0,43	0,47	0,50	0,55	0,58
25	0,113	0,142	0,170	0,20	0,23	0,26	0,29	0,32	0,36	0,39	0,43	0,47	0,50	0,54	0,59	0,63
26	0,123	0,154	0,185	0,21	0,25	0,28	0,32	0,35	0,39	0,43	0,46	0,50	0,54	0,58	0,63	0,67
27	0,133	0,167	0,20	0,23	0,27	0,30	0,34	0,38	0,42	0,46	0,50	0,54	0,58	0,63	0,68	0,73
28	0,144	0,180	0,22	0,25	0,29	0,33	0,37	0,41	0,45	0,49	0,53	0,58	0,63	0,67	0,72	0,78
29	0,154	0,193	0,23	0,27	0,31	0,35	0,39	0,44	0,48	0,53	0,58	0,62	0,67	0,72	0,78	0,83
30	0,165	0,20	0,25	0,29	0,33	0,38	0,42	0,47	0,52	0,56	0,61	0,65	0,72	0,78	0,83	0,89
31	0,177	0,22	0,26	0,31	0,36	0,40	0,45	0,50	0,55	0,60	0,66	0,71	0,77	0,83	0,88	0,95
32	0,19	0,23	0,28	0,33	0,38	0,43	0,48	0,53	0,59	0,64	0,70	0,76	0,82	0,88	0,94	1,00
33	0,20	0,25	0,30	0,35	0,40	0,46	0,51	0,57	0,62	0,68	0,74	0,80	0,87	0,93	1,00	1,07
34	0,21	0,26	0,31	0,37	0,43	0,49	0,54	0,61	0,66	0,72	0,78	0,85	0,92	0,98	1,06	1,13
35	0,22	0,28	0,33	0,39	0,45	0,51	0,57	0,63	0,70	0,76	0,83	0,90	0,96	1,04	1,12	1,20
36	0,23	0,29	0,35	0,42	0,48	0,54	0,60	0,67	0,74	0,80	0,88	0,95	0,102	1,10	1,18	1,26
37	0,25	0,31	0,37	0,44	0,50	0,57	0,63	0,71	0,78	0,85	0,93	1,00	1,08	1,16	1,24	1,33
38	0,26	0,32	0,39	0,46	0,53	0,60	0,67	0,74	0,82	0,90	0,97	1,05	1,13	1,22	1,30	1,40
39	0,27	0,34	0,41	0,48	0,56	0,63	0,70	0,78	0,86	0,94	1,02	1,11	1,20	1,28	1,37	1,47
40	0,28	0,36	0,43	0,50	0,58	0,66	0,74	0,82	0,90	0,99	1,07	1,16	1,25	1,35	1,44	1,54
41	0,30	0,37	0,45	0,53	0,61	0,70	0,78	0,86	0,95	1,04	1,13	1,22	1,31	1,41	1,51	1,62
42	0,31	0,39	0,47	0,56	0,64	0,73	0,81	0,90	1,00	1,08	1,18	1,28	1,38	1,48	1,58	1,70
43	0,33	0,41	0,49	0,58	0,67	0,76	0,85	0,95	1,04	1,14	1,24	1,34	1,44	1,55	1,66	1,77
44	0,34	0,43	0,52	0,61	0,70	0,80	0,89	0,99	1,09	1,20	1,30	1,40	1,51	1,62	1,73	1,86
45	0,36	0,45	0,54	0,64	0,74	0,84	0,94	1,04	1,14	1,25	1,36	1,47	1,58	1,70	1,81	1,96
46	0,37	0,47	0,57	0,67	0,77	0,87	0,98	1,08	1,19	1,30	1,41	1,53	1,65	1,77	1,90	2,03
47	0,39	0,49	0,59	0,70	0,80	0,91	1,02	1,13	1,24	1,36	1,48	1,60	1,72	1,85	1,99	2,12
48	0,41	0,51	0,62	0,73	0,84	0,95	1,06	1,18	1,30	1,41	1,54	1,67	1,80	1,93	2,07	2,22
49	0,43	0,53	0,64	0,76	0,88	0,99	1,11	1,23	1,35	1,48	1,61	1,74	1,89	2,02	2,16	2,32
50	0,44	0,56	0,67	0,79	0,91	1,03	1,15	1,28	1,41	1,54	1,67	1,81	1,95	2,10	2,26	2,42
51	0,46	0,58	0,70	0,83	0,95	1,08	1,21	1,33	1,47	1,60	1,74	1,89	2,04	2,19	2,35	2,51
52	0,48	0,61	0,73	0,86	0,99	1,12	1,25	1,39	1,53	1,67	1,81	1,97	2,12	2,28	2,45	2,61
53	0,51	0,63	0,76	0,90	1,03	1,17	1,30	1,44	1,59	1,73	1,89	2,04	2,20	2,37	2,54	2,71
54	0,53	0,66	0,80	0,93	1,07	1,21	1,35	1,50	1,65	1,80	1,96	2,12	2,29	2,46	2,63	2,81
55	0,55	0,69	0,83	0,97	1,11	1,26	1,41	1,56	1,72	1,87	2,03	2,20	2,37	2,55	2,73	2,91
56	0,57	0,72	0,86	1,01	1,16	1,31	1,46	1,62	1,78	1,95	2,11	2,28	2,46	2,64	2,83	3,02
57	0,59	0,74	0,89	1,05	1,20	1,36	1,52	1,68	1,84	2,01	2,19	2,37	2,55	2,73	2,93	3,13
58	0,61	0,77	0,92	1,08	1,25	1,41	1,57	1,74	1,91	2,08	2,27	2,45	2,63	2,83	3,03	3,23
59	0,64	0,84	0,96	1,12	1,29	1,46	1,63	1,80	1,98	2,16	2,34	2,53	2,72	2,93	3,13	3,34
60	0,66	0,83	0,99	1,16	1,33	1,51	1,68	1,86	2,05	2,23	2,42	2,62	2,81	3,02	3,23	3,45

Söödavarude arvelevõtmine

Agronoom E. LAANELA

Teadlik, plaaniline loomakasvatus eeldab, et kõik tööd ja võtted loomakasvatuses oleksid rajatud kindlatele arvestustele ja eelarvestustele. See nõue peab kehtima nii söötmise, tõuaretuse, pidamise kui ka teiste loomakasvatusega seotud küsimuste lahendamisel.

Eriti tähtis on seda silmas pidada meie noortes kolhoosides, põllumajanduslike ühistute-, abi- ja õppemajandeis.

Kõige halvemas olukorras on meil piimakarja söötmine, mis on enamikus karjades kõige nõrgemini korrastatud alaks. Kogutakse vähe sööta, söötade söötmisel puudub vastav ettevalmistus ja järjekindlus. Sügisel, karja lauta jätmisel, käiakse söötadega ümber ohtralt, sageli isegi raiskavalt. Kevadel on aga söödanappus käes ja kari tuleb saata poolnälginult karjamaale. Ebaühtlane, lehma toodangule mittevastav söötmine põhjustab madalaid ja ebaühtlasi toodanguid. Mitteküllaldase söötmise kahjulik järelmõju avaldub ka hiljem, kuigi minnakse üle küllaldasele söötmisele. Nõrga söötmise tagajärjel kord langenud toodanguid on pärast raske tõsta ning see nõuab palju suuremat söödakulu kui toodangu säilitamine ühtlase söötmise abil lehma lüpsijärgule ja toodanguvõimele vastaval tasemel.

Söötmise ebaühtluse vältimiseks on tarvis sügisel, karja lauta jättes, koostada kogu talve peale ette täpne loomade söödaelarve. Kuigi söödaelarve ei anna sööta juurde, siiski saame juba sügisel ülevaate, kui palju talve kestel on võimalik loomadele süüa anda, missugune on söötade väärtus, missuguseid söödaliike on rohkem, missuguseid vähem jne.

Söödaelarve koostamisel on esimeseks tööks saakide hulga määramine. Kõige täpsemalt saame selle teada, kui kaalume kõik saagid koristamisel. See viis on aga koredade ja mahukate söötade puhul tülikas ja kulutab kiirel koristamistöö-perioodil palju aega. Seepärast tuleb vajaduse ja võimaluse korral valida lihtsamaid ja vähem aega nõudvaid viise.

Heinte koristamisel ja nende hulga määramisel tuleb seda teha iga heinaliigi kohta eraldi. Iga heinaliik tuleb asetada sääraselt, et kõik liigid talvel üheaegselt oleksid hõlpsasti kättesaadavad. Suvel, heinaveo ajal, kaalume mõne keskmise sao, rõugu või koorma; ühtlasi märgime järjekindlalt üles kõik panipaika (küüni, kuhja jne.) asetatud üksused, et meil oleks teada nende koguarv. Saadud kaalumise tulemust korrutame kogu vastava liigi heinasaadude, rõukude või koormate arvuga, ja saamegi heinte kogukaalu.

Põllupõhu kaalu võime määrata terade ja põhusaakide vahekorra alusel. Täpsemalt tehakse seda järgmiselt: tuleb kaaluda vähemalt üks koorem igast põlluvilja liigist enne peksmist; pärast peksmist kaaluda uuesti sellest koormast saadud terade ja põhu hulk ning leida terade ja põhu vahekord.

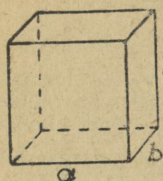
Näide: Koorem kaeru kaalus 450 kg. Peksmisel saadi koormast 180 kg teri ja 270 kg põhku. Terade ja põhu suhe on seega 1:1,5. Terade kogusaak (terad kaalutakse alati peksmise juures) oli 1800 kg, järelikult on kaerapõhu kogusaak $1800 \times 1,5 = 2700$ kg.

Sagedasti tarvitatakse selle asemel ligikaudsemat viisi, võttes aluseks põlluviljade keskmised terade ja põhusaakide vahekorrad, mis on toodud tabelis 1.

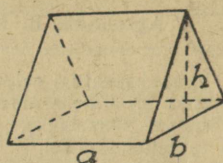
Tabel 1. Tera- ja põhusaakide keskmised vahekorrad

Rukki	põhusaak on terade saagist suurem	2,4 korda
Nisu	" " " " " "	2,0 "
Odra	" " " " " "	1,3 "
Kaera	" " " " " "	1,5 "
Kaunvilja	" " " " " "	3,0 "

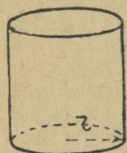
Tabel nr. 2. Mahtude arvestamise valemid

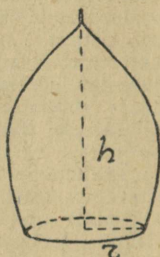
1. RISTTAHUKAS
Maht $V = a \times b \times h$

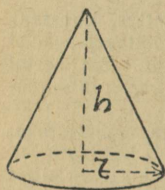
5. KATUSEALUNE
Maht $V = \frac{a \times b \times h}{2}$

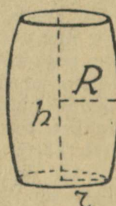
2. SILINDER
Maht
 $V = 3,14 \times r \times r \times h$

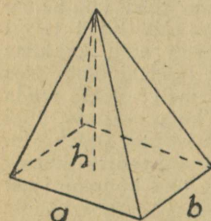
6. HEINAKUHI
Maht
 $V = \frac{3,14 \times r \times r \times h}{2}$

3. KOONUS
 $V = \frac{3,14 \times r \times r \times h}{2}$

7. TÜNN
Maht
 $V = 3,14 \times \left(\frac{2R+r}{3}\right) \times \left(\frac{2R+r}{3}\right) \times h$

4. PÜRAMIID
Maht
 $V = \frac{a \times b \times h}{2}$

Tegelikud vahekorrad võivad aga neist andmeist tunduvalt erineda, olenevalt kasvutingimustest, väetamisest jne.

Juurviljade ja kartuli saaki võib määrata koristamise ajal sel teel, et kaalutakse mõne keskmise vao või väiksema väljamõõdetud pindala (näit. $10 \times 10 \text{ m} = 0,01 \text{ ha}$) saak. Saadud arvu korrutades vagude koguarvuga või üldpindala suurusst tähistava arvuga (näit. 2,5 ha puhul 250-ga) leitakse kogusaak. Ka keskmise koormakaalu alusel võime leida kartulite ja juurviljade kogusaagi. Kartuli- ja juurviljasaakide arvestamisel tuleb sellest arvata maha kadu, mis olenevalt hoiutingimustest võib tõusta kuni 10 protsendini ja isegi üle selle.

Söödajuurvilja pealsete saagi ligikaudseks määramiseks korrutatakse juurikate kogusaagi kaal vastava koefitsiendiga, mis on:

söödaporgandil	—	0,4
söödapeedil	—	0,3
söödakaalikal	—	0,3
söödanaeril	—	0,2

Kui saakide koristamisel nende kogust ei ole määratud, siis saab seda teha ka hiljem, kuigi umbkaudselt, kantmeetri keskmise kaalu alusel. Selleks tuleb leida söötade kogus kantmeetrites, söödasaakide panipaikade mahtu geomeetriselt arvustades. Tavalisemate geomeetriliste kujundite mahu arvustamise valemid on toodud tabelis 2.

Näide: soovitakse teada heinte hulka kantmeetrites küünis, mille pikkus on 0,5 m, laius 4 m ja kõrgus 4 m; katusealuse kõrgus on 3 m. Arvestada tuleb see eraldi esiteks risttahuka ja teiseks katusealuse mahu arvutamise valemite järgi. Heinte maht küünis võrdub:

- a) $5 \text{ m} \times 4 \text{ m} \times 4 \text{ m} = 80 \text{ m}^3$;
 b) $\frac{5 \text{ m} \times 4 \text{ m} \times 3 \text{ m}}{2} = \frac{60}{2} = 30 \text{ m}^3$;
 c) Kokku: $80 \text{ m}^3 + 30 \text{ m}^3 = 110 \text{ m}^3$.

Möödud tuleb loomulikult võtta sisemised, arvustamata küüni seinu ja katust; kartuli- ja juurviljakuhjade juures arvustame maha mulla- ja põhu- katte. Kui söödavaru kogus mahuühikuis on teada, siis tuleb see arvutada ümber kaaluühikuiks. Selleks on vaja teada, kui palju kaalub üks mahuühik — kantmeeter vastavat sööta. Tavalisemate söötade ühe kantmeetri kaal on toodud tabelis 3.

Tabel 3. Söötade 1 m³ keskmised mahukaalud kg-des

Niiduhein, hea	65—85 kg	Odrapõhk	41 kg
Niiduhein, keskm. ja halvem	58—75 kg	Kaerapõhk	44 kg
Ädalahein	70—95 kg	Kaunviljapõhk	42 kg
Ristikhein	85 kg	Aganad	80—120 kg
Ristikusegane hein	58 kg	Hekslid	49 kg
Ristikuädal	70 kg	Suruhein (presshein)	160 kg
Ristikhein, värskel	340 kg	Surupõhk	110 kg
Niidurohi	340 kg	Kartul	675 kg
Nisu, terad	755 kg	Naeris	500 kg
Rukis, terad	730 kg	Kaalikas	600 kg
Oder, terad	630 kg	Peet	625 kg
Kaer, terad	460 kg	Porgand	700 kg
Nisuõled	38 kg	Juurviljapealsed	360 kg
Rukkiõled	40 kg	Silo	600—900 kg

Antud mahukaalud pole loomulikult iga kord täpsed, vaid neid tuleb võtta kui ligilähedasi andmeid, mis võivad erineda olenevalt koristamise, kinnitallamise, vajumise ja sööda iseloomu tingimustest.

Mida üksikasjalisemalt ja täpsemalt määrame sügisel söötade saagi, seda täpsemalt ja tegelusele vastavalt saame koostada söödaelarve.

Postitariife

Kirjad. Kauged, kuni 20 g — 40 kop.; iga järgm. 20 g või selle osa pealt 20 kop. Kohalikud, kuni 20 g — 40 kop.; iga järgm. 20 g või selle osa pealt — 20 kop.

Postkaardid. Kauged, ühekordne — 25 kop., kahekordne (vastusega) — 50 kop. Kohalikud, ühekordne — 25 kop.; kahekordne (vastusega) — 50 kop.

Märge: Kohaliku tariifi järgi tuleb frankeerida kirju ja postkaarte, mis saadetakse edasi ja toimetatakse kätte ühe linna või asula territooriumil; maal aga sellel territooriumil, mida teenitakse ühe sideettevõtte poolt, olenemata sellel territooriumil asuvate külanõukogu ja asulate arvust.

Panderollid. Kuni 20 g — 30 kop., 20—50 g — 30 kop.; iga järgm. 50 g või selle osa pealt — 15 kop.

Märge: Kohtpanderolle raskusega kuni 20 g peab frankeerimisel samastama kohtkirjadega, üle 20 g raskeid aga peab frankeerima panderollide tavalise tariifi järgi. Üksikute kodanike poolt saadetavaid ajalehti ja ajakirju peab frankeerima panderollide tariifi järgi.

Tähtsaadetised. Peale lihtsaadetiste eest määratud kaaluraha võetakse täiendavat maksu tähituse eest postkaartidelt 75 kop., kirjadelt 60 kop. ja panderollidelt 70 kop.

Juurdemaksusaadetised. Puudulikult frankeeritud või täiesti frankeerimata kirjade ja panderollide eest võetakse

1 rbl. 20-grammilise saadetise eest ja 20 kop. iga järgmise 20 grammi eest.

Rahakaardid. Posti teel: Summa peale kuni 30 rbl. — 60 kop., üle 30 rbl. kuni 50 rbl. — 1 rbl.; üle 50 rbl. kuni 100 rbl. — 2 rbl.; rahakaardi pealt üle 100 rbl. iga järgmise täie rubla või selle osa pealt — 2 kop.

Telegraafi teel: Peale eeltähendatud postimaksu võetakse täiendavalt telegraafi-maksu: summa pealt kuni 100 rbl. — lihttelegrammiga 6 rbl., kiirtelegrammiga 12 rbl., välktelegrammiga 18 rbl.; üle 100 kuni 300 rbl. vastavalt — 10 rbl., 20 rbl. ja 30 rbl.; üle 300 kuni 500 rbl. vastavalt — 15 rbl., 30 rbl. ja 40 rbl.; üle 500 rbl. vastavalt — 20 rbl., 40 rbl. ja 55 rbl.

Täiendavad teated telegraafi teel saadetaval rahakaardil maksavad lihttelegrammiga 30 kop. sõna, kiirtelegrammiga 1 rbl. ja välktelegrammiga 1 rbl. 50 kop. sõna.

Väärtkirjad. Kaaluraha võetakse lihtkirjade tariifi järgi. Kindlustusmaks — nagu rahakaartide postimaks.

Väärtkirjade kojuviimine 25 kop. iga 100 rbl. või selle osa pealt.

Aviokorrespondents. Postkaart 60 kop. Kiri või panderoll kuni 20 g — 1 rbl., järgm. 20 g või selle osa pealt 45 kop.

Plangid, ümbrikud, paber. Rahakaardi plank — 5 kop., pakikaart — 5 kop., ümbrik pealetrukitud 40-kop. margiga — 45 kop., ümbrik margita — 5 kop., postpaberi leht — 3 kop.

Laadad Eesti NSV-s 1949. aastal

JAANUAR

Virumaal: 8. Kiviõlis, 14. Kohtla-Järvel, 20. Jõhvis, 23. Iisakus, 27. Rakveres (2 p.).

Järvamaal: 5. Lehtses, 7. Tamsalus, 10. Türil, 12. Rakkes, 18. Koerus, 20. Paides, 22. Tapal, 24. Amblas, 27. Aegviidus, 29. Järva-Jaanis.

Harjumaal: 24. Jõelähtmes, 28. Keilas, 30. Nissis.

Läänemaal: 3. Varblas, 10. Linnamäel, Oru v., 14. Lihulas, 19. Haapsalus, 24. Ristil, Piirsalu v., 25. Märjamaal, 27. Paliveres, Taebla v., 28. Virtsus, Karuse v., 31. Kullamaal.

Hiiumaal: 25. Emmastes.

Saaremaal: 20. Kuressaares.

Viljandimaal: 14. Põltsamaal, 20. Nuias, 23. Viljandis.

Tartumaal: 3. Kallastes, 10. Elvas, 13. Jõgeval, 14. Tartus, 15. Otepääl, 17. Mehikoormas, Meeksi v., 17. Mustvees, 20. Nõos.

Valgamaal: 10. Tsirgulinna, 11. Tõrvas, 17. Pukas, 25. Valgas.

Võrumaal: 6. Võrus, 12. Antslas, 13. Rāpinas, 14. Kanepis, 19. Põlvas, 25. Võrus, 27. Rāpinas, 31. Antslas.

VEEBRUAR

Virumaal: 3. Viru-Roelas, 10. Viru-Nigulas, 12. Kiviõlis, 13. Lüganusel, 17. Kohtla-Järvel, 20. Tudulinna, 23. Vasknarvas, 26. Jõhvis, 26. Rakveres (2 p.).

Järvamaal: 3. Esnas, 5. Rakkes, 7. Tapal, 12. Tamsalus, 15. Türil, 18. Paides, 20. Rakkes, 21. Lehtses, 24. Koerus, 26. Aegviidus, 28. Amblas.

Harjumaal: 2. Raplas, 7. Kernus, 8. Raasikul, 20. Kosel, Ravila v.

Läänemaal: 1. Linnamäel, Oru v., 4. Martnas, 8. Kivi-Vigalas, 11. Varblas, 16. Haapsalus, 21. Märjamaal, 25. Lihulas, 28. Virtsus, Karuse v.

Saaremaal: 7. Orissaares, 15. Leisis, 20. Kuressaares.

Pärnumaal: 3. Kilingi-Nõmmes, 6. Pärnus (veebruari laulat).

Viljandimaal: 3. Viljandis, 11. Põltsamaal, 16. Mustlas, 21. Viljandis.

Tartumaal: 1. Kallastes, 3. Jõgeval, 8. Elvas, 14. Otepääl, 17. Tartus, 22. Mustvees, 28. Nina külas, Peipsiääre v.

Valgamaal: 5. Tõrvas, 21. Valgas.

Võrumaal: 3. Võrus, 9. Antslas, 10. Rāpinas, 16. Põlvas, 18. Kanepis, 24. Võrus (käsitöö- ja tööstuslaad, 5 p.).

MÄRTS

Virumaal: 4. Kiviõlis, 10. Kohtla-Järvel (2 p.), 15. Sillamäel, 19. Väike-Maarjas, 23. Jõhvis, 29. Rakveres (2 p.).

Järvamaal: 3. Lehtses, 7. Järva-Jaanis, 9. Amblas, 12. Paides, 16. Tapal, 20. Türil, 23. Aegviidus, 25. Rakkes, 27. Tamsalus, 29. Koerus, 31. Järva-Madises.

Harjumaal: 4. Perilas, Peningi v., 9. Hageris, 15. Raplas, 18. Keilas, 20. Jüris, Rae v., 20. Loksal, Kõnnu v., 21. Kehras.

Läänemaal: 1. Ristil, Piirsalu v., 5. Lihulas, 10. Haapsalus, 15. Märjamaal, 21. Kullamaal, 24. Paliveres, Taebla v., 25. Varblas, 29. Martnas, 30. Kivi-Vigalas.

Hiiumaal: 7. Käinas, 27. Kõrgessaares.

Saaremaal: 2. Kihelkonnal, 7. Orissaares, 12. Muhus, 15. Leisis, 20. Kuressaares, 23. Mustjalas.

Pärnumaal: 14. Mõisakülas, 14. Tõstamaal.

Viljandimaal: 4. Võhmas, 15. Põltsamaal, 20. Suure-Jaanis, 21. Viljandis.
Tartumaal: 1. Jõgeval, 5. Elvas, 7. Laiusel, 10. Puhjas, 11. Tartus, 14. Vaimastveres, 16. Rannus, 18. Sadalas, 18. Kallastes, 20. Rõngus, 25. Saadjärvel, 28. Mustvees

Valgamaal: 4. Tõrvas, 6. Valgas, 20. Valgas (kevadine suurlaat, 6 p.).

Võrumaal: 2. Põlvas, 7. Antslas, 10. Räpinas, 10. Võrus, 18. Kanepis, 23. Antslas, 24. Räpinas, 29. Võrus.

APRILL

Virumaal: 2. Kadriinas, 9. Kundas, 13. Kiviõlis; Maipühade-eelsed laadad: 25. Narvas (4 p.), 27. Rakveres (4 p.), 28. Kohtla-Järvel (3 p.).

Järvamaal: 3. Tamsalus, 5. Järva-Jaanis, 8. Koerus, 12. Paides, 14. Rakkes, 17. Amblas, 19. Tapal, 23. Lehtses; Maipühade-eelsed laadad: 27. Tapal (3 p.), 29. Paides (2 p.), 29. Tüiril, 29. Tamsalus, 30. Aegviidus, 30. Rakkes.

Harjumaal: 1. Juurus, 2. Sauel, 20.—30. Tallinnas (Maipühade-eelne laat, 10 p.), 21. Raplas, 23. Kohilas, 23. Kaseperes, Padise v., 23. Keilas, 30. Nissis.

Läänemaal: 4. Ristil, Piirsalu v., 7. Linnamäel, Oru v., 11. Virtsus, Karuse v., 16. Paliveres, Taebla v., 19. Kullamaal, 25. Varblas; Maipühade-eelsed laadad: 24. Lihulas (2 p.), 25. Märjamaal (2 p.), 28. Haapsalus (3 p.).

Hiiumaal: 27. Kärddlas (Maipühade-eelne laat).

Saaremaal: 7. Orissaares, 7. Lümandas, 15. Leisis, 20. Kuressaares, 23. Kihelkonnal, 24. Laimjalas, 25. Kärilas, 28. Kuressaares (Maipühade-eelne laat, 3 p.).

Pärnumaal: Maipühade-eelsed laadad: 22. Vändras, 23. Abja-Paluojaal, 25. Kergus, Kaisma v., 26. Sindis, 26. Pärnu-Jaagupis, 27. Kilingi-Nõmmes, 27. Pärnus (3 p.).

Viljandimaal: 4. Viljandis; Maipühade-eelsed laadad: 25. Viljandis (6 p.), 28. Võhmas (3 p.), 28. Põltsamaal (3 p.).

Tartumaal: 1. Jõgeval, 5. Peipsiääre v., 9. Elvas, 10. Kasepääl, 15. Otepääl, 18. Kallastes, 20. Saadjärvel, 30. Nõos; Maipühade-eelsed laadad: 25. Elvas (6 p.), 25. Mustvees (6 p.), 25. Jõgeval (6 p.), 27. Tartus (3 p.).

Valgamaal: 7. Tõrvas, 17. Karulas, 21. Laanemetsas; Maipühade-eelsed laadad: 25. Valgas (6 p.), 29. Tõrvas (2 p.).

Võrumaal: 4. Antslas, 7. Räpinas, 12. Võrus, 15. Kanepis, 20. Põlvas, 27. Antslas; 28. Võrus (Maipühade-eelne laat, 3 p.).

MAI

Virumaal: 11. Kiviõlis, 13. Lüganusel, 19. Kohtla-Järvel, 21. Iisakus, 22. Ahtmes, 29. Rakveres (2 p.).

Järvamaal: 4. Järva-Jaanis, 6. Koigis, 7. Tüiril, 9. Koerus, 12. Aegviidus, 16. Rakkes, 20. Paides, 22. Lehtses, 24. Amblas, 26. Tapal, 28. Esnas.

Harjumaal: 6. Järvakandis, 8. Valgejõel, Kõnnu v., 9. Kernus, 10. Kuusalus, 10. Kuivajõel, 12. Jõelähtmes, 18. Keilas.

Läänemaal: 3. Linnamäel, Oru v., 5. Kivi-Vigalas, 10. Martnas, 15. Märjamaal, 18. Ristil, Piirsalu v., 20. Lihulas, 25. Haapsalus, 31. Kullamaal.

Hiiumaal: 9. Suuremõisas.

Saaremaal: 4. Võhmas, Mustjala v., 7. Orissaares, 15. Kaubis, Valjala v., 20. Kuressaares, 23. Mätja k., Pärsamaa v., 25. Kärilas.

Pärnumaal: 3. Hiiekõnnu as., Lelle v., 10. Häädemeestel.

Viljandimaal: 10. Põltsamaal, 18. Viljandis, 26. Mustlas.

Tartumaal: 3. Kavastu v., 3. Otepääl, 3. Mustvees, 5. Elvas, 7. Lohusuu v.,

7. Jõgeval, 8. Mellistes, Mäksa v., 10. Rõngus, 14. Kallastes, 25. Tartus.

Valgamaal: 4. Tahevas, 5. Kuigatsis, 7. Valgas (Võidupüha-eelne laat, 2 p.), 7. Tõrvas (Võidupüha-eelne laat), 14. Pukas, 18. Sangastes, 23. Valgas.

Võrumaal: 4. Mõniste v., 5. Räpinas, 11. Põlvas, 12. Võrus, 14. Varstus, 18. Antslas, 19. Räpinas, 20. Kanepis, 26. Võrus, 30. Antslas.

JUUNI

Virumaal: 8. Simunas, Avanduse v., 11. Tudulinna, 15. Vihulas, 17. Skarjatina, 21. Jõhvis, 22. Kohtla-Järvel (2 p.), 25. Kiviõlis, 29. Rakveres (2 p.).

Järvamaal: 2. Aegviidus, 5. Tamsalus, 7. Esnas, 9. Kärus, 12. Paides, 15. Koerus, 17. Türi, 19. Rakkas, 22. Järva-Jaanis, 24. Paides, 25. Tapal, 29. Aegviidus, 30. Amblas.

Harjumaal: 4. Raplas, 11. Kosel, Ravila v., 10. Hageris, 18. Keilas, 20. Kõnnus, 27. Kehras, 27. Kaseperes, Padise v.

Läänemaal: 1. Virtsus, Karuse v., 4. Martnas, 8. Varblas, 11. Kivi-Vigalas, 15. Haapsalus, 18. Märjamaal, 18. Lihulas, 21. Ristil, Piirsalu v., 27. Paliveres, Taebla v.

Hiiumaal: 15. Kärklas.

Saaremaal: 20. Kuressaares.

Pärnumaal: 18. Kilingi-Nõmmes, 20. Pärnus (Jaanilaat, 2 p.), 25. Urissaares, Laiksaare v.

Viljandimaal: 4. Viljandis, 21. Põltsamaal, 25. Viljandis, 26. Nuias.

Tartumaal: 10. Kasepää, 12. Elvas, 15. Otepää, 15. Kallastes, 17. Tartus, 18. Jõgeval, 20. Mustvees, 20. Puhjas.

Valgamaal: 14. Tõrvas, 18. Vaokülas, 20. Helmes.

Võrumaal: 7. Võrus, 8. Antslas, 9. Räpinas, 17. Varstus, 21. Võrus, 23. Räpinas, 24. Kanepis, 29. Põlvas.

JUULI

Virumaal: 15. Jõhvis, 17. Sillamäel, 20. Iisakus, 22. Kohtla-Järvel, 24. Kiviõlis, 28. Rakveres (2 p.).

Järvamaal: 3. Kärus, 5. Esnas, 7. Türi, 10. Paides, 13. Tamsalus, 14. Lehtses, 17. Rakkas, 20. Tapal, 23. Koerus, 25. Aegviidus, 27. Järva-Jaanis, 29. Amblas.

Läänemaal: 5. Kullamaal, 8. Linnamäel, Oru v., 10. Haapsalus, 14. Märjamaal, 22. Lihulas.

Saaremaal: 20. Kuressaares.

Viljandimaal: 22. Võhmas, 25. Viljandis.

Tartumaal: 10. Elvas, 14. Tartus, 18. Otepää, 25. Mustvees, 26. Jõgeval, 28. Nõos.

Valgamaal: 1. Valgas, 10. Valgas (suvine suurlaat, 6 p.), 18. Tõrvas.

Võrumaal: 4. Antslas, 7. Räpinas, 12. Võrus, 15. Kanepis, 20. Põlvas, 26. Võrus, 28. Räpinas, 30. Antslas.

AUGUST

Virumaal: 4. Kadriinas, 10. Väike-Maarjas, 17. Kiviõlis, 20. Kundas, 24. Kohtla-Järvel, 27. Rakveres (2 p.), 28. Ahtmes.

Järvamaal: 2. Aegviidus, 6. Türi, 9. Rakkas, 12. Tamsalus, 15. Koerus, 19. Lehtses, 21. Paides, 23. Türi, 26. Tapal, 28. Amblas.

Harjumaal: 15. Kernus, 20. Keilas, 20. Tallinnas (koolieelne suurlaat, 13 p.).

Läänemaal: 5. Ristil, Piirsalu v., 10. Martnas, 13. Lihulas, 20. Märjamaal, 25. Kivi-Vigalas, 31. Varblas.

Saaremaal: 20. Kuressaares.

Pärnumaal: 1. Kilingi-Nõmmes, 25. Suurejõel, Vändra v., 27. Mõisakülas.

Viljandimaal: 16. Põltsamaal, 20. Viljandis, 25. Mustlas.

Tartumaal: 8. Elvas, 10. Tartus, 10. Mustvees, 15. Otepää, 18. Kallastes.

Valgamaal: 10. Tsirgulinna, 12. Tõrvas, 17. Pukas, 23. Valgas, 25. Valgas (koolieelne suurlaat, 5 p.), 31. Helme v.

Võrumaal: 9. Võrus, 11. Räpinas, 17. Antslas, 19. Kanepis, 24. Põlvas, 25. Võrus, 25. Räpinas, 31. Antslas.

SEPTEMBER

Virumaal: 3. Viitnal, 8. Kundas, 14. Tudulinna, 17. Kiviõlis, 21. Kohtla-Järvel, 23. Ahtmes, 24. Viru-Roelas, 28. Rakveres (2 p.).

Järvamaal: 5. Türil, 7. Tamsalus, 9. Koigis, 11. Amblas, 13. Lehtses, 14. Rakkes, 17. Koerus, 20. Aegviidus, 23. Paides, 26. Järva-Jaanis, 29. Tapal.

Harjumaal: 1. Nissis, 4. Raplas, 15. Kohilas, 19. Kehras, 20. Keilas, 20. Kõnnus, 23. Järvakandis, 25. Kosel, Ravila v.

Läänemaal: 1. Kullamaal, 10. Ristil, Piirsalu v., 15. Lihulas, 20. Kivi-Vigalas, 23. Paliveres, Taebla v., 25. Märjamaal, 29. Haapsalus.

Hiiumaal: 1. Käinas, 28. Emmastes.

Saaremaal: 7. Orissaares, 8. Kihelkonnal, 10. Muhus, 19. Kallis, Valjala v., 20. Kuressaares, 25. Kärlas.

Pärnumaal: 3. Häädemeestel, 10. Kilingi-Nõmmes, 14. Tõstamaal, 15. Abja-Paluoja, 17. Kergus, Kaisma v., 19. Pärnus (sügisene suurlaat), 23. Audrus, 24. Pärnu-Jaagupis, 28. Tõia külanõuk., Tori v.

Viljandimaal: 5. Viljandis, 16. Nuias, 20. Suure-Jaanis.

Tartumaal: 5. Otepääl, 6. Nõos, 8. Elvas, 10. Puhjas, 10. Rõngus, 12. Laevas, 14. Peipsiääre v., 14. Kallastes, 15. Ahjal, 16. Jõgeval, 18. Kaareperes, 19. Mustvees, 21. Tartus, 29. Varal.

Valgamaal: 1. Kuigatsis, 2. Karulas, 2. Valgas (Võidupüha-eelne laat), 2. Tõrvas (Võidupüha-eelne laat), 4. Tahevas, 7. Hummulis, 13. Valgas, 14. Tõrvas, 15. Valgas (sügisene suurlaat, 6 p.), 18. Sangaste v., 21. Tahevas, 23. Vaokülas.

Võrumaal: 5. Varstus, 8. Võrus, 14. Antslas, 15. Räpinas, 16. Kanepis, 22. Võrus, 28. Antslas, 28. Põlvas, 29. Räpinas.

OKTOOBER

Virumaal: 6. Kiviõlis, 8. Jõhvis, 11. Kohtla-Järvel, 19. Rakveres, 20. Väike-Maarjas, 26. Kadriinas, 25. Narvas (Oktoobripühade-eelne laat, 4 p.).

Järvamaal: 7. Järva-Madisel, 9. Kärus, 13. Paides, 15. Rakkes, 17. Türil, 19. Koerus, 20. Lehtses, 23. Järva-Jaanis, 26. Amblas, 28. Tapal, 30. Tamsalus.

Harjumaal: 3. Hageris, 4. Kuivajõel, 10. Valgejõel, Kõnnu v., 12. Keilas, 15. Raplas, 19. Jõelähtmes, 25. Kaseperes, Padise v., 25. (—6. XI) Tallinnas (Oktoobripühade-eelne laat, 13 p.).

Läänemaal: 1. Linnamäel, Oru v., 2. Märjamaal, 7. Lihulas, 11. Kullamaal, 14. Virtsus, Karuse v., 15. Haapsalus, 19. Ristil, Piirsalu v., 26. Varblas, 28. Kivi-Vigalas.

Hiiumaal: 3. Kärdlas, 27. Kõrgessaares.

Saaremaal: 3. Võhmas, Mustjala v., 7. Orissaares, 8. Lümandas, 15. Leisis, 20. Kuressaares, 25. Kärlas, 27. Laimjalas.

Pärnumaal: 3. Vändras, 15. Kilingi-Nõmmes, 20. Koongas, Soontaga v., 29. Abja-Paluoja (Oktoobripühade-eelne laat).

Viljandimaal: 6. Viljandis, 20. Mustlas.

Tartumaal: 1. Rannus, 3. Kavastus, 4. Kallastes, 5. Elvas, 5. Saadjärvel, 9. Jõgeval, 12. Laiusel, 12. Tartus, 17. Otepääl, 19. Peipsiääre v., 24. Mustvees, 29. Tormas, 29. Ahjas.

Valgamaal: 3. Tõrvas, 8. Pukas, 10. Valgas, 16. Karulas, 24. Tsirgulinna, 25. Põdralas, 28. Vaokülas.

Võrumaal: 6. Räpinas, 13. Võrus, 14. Kanepis, 17. Antslas, 19. Varstus, 20. Räpinas, 28. Mõnistes, 31. Antslas.

NOVEMBER

Virumaal: Oktoobripühade-eelsed laadad: 2. Kohtla-Järvel (5 p.), 3. Rakveres (4 p.);

16. Kiviõlis, 23. Jõhvis, 27. Simunas.

Järvamaal: Oktoobripühade-eelsed laadad: 2. Paides (3 p.), 3. Tapal (2 p.), 4. Rakkes, 5. Tüiril, 5. Tamsalus, 5. Aegviidus; 13. Paides, 14. Koerus, 17. Lehtses, 19. Järva-Jaanis, 21. Amblas, 23. Tapal, 24. Aegviidus, 26. Rakkes, 27. Tamsalus, 30. Tapal.

Harjumaal: Oktoobripühade-eelne laat (25. X) — 6. XI Tallinnas (13. p.): 4. Nissis, 10. Sael, 10. Perilas, Peningi v., 17. Kernus, 20. Kuusalus, 25. Raasikul, 28. Kehras, 28. Keilas.

Läänemaal: Oktoobripühade-eelsed laadad: 4. Märjamaal (2 p.), 4. Haapsalus (3 p.);

6. Lihulas, 6. Paliveres, Taebla v., 15. Martnas, 18. Ristil, Piirsalu v., 23. Kullamaal, 30. Kivi-Vigalas.

Hiiumaal: 14. Suuremõisas.

Saaremaal: 1. Mätja k., Pärsamaa v., 2. Kihelkonnal, 3. Kuressaares (Oktoobripühade-eelne laat, 4 p.), 6. Orissaares, 12. Kaubis, Valjala v., 15. Leisis.

Pärnumaal: Oktoobripühade-eelsed laadad: 2. Sindis, 2. Mõisakülas, 2. Vändras, 4. Pärnu (2 p.), 5. Kilingi-Nõmmes.

Viljandimaal: Oktoobripühade-eelsed laadad: 1. Viljandis (7 p.), 5. Põltsamaal (3 p.), 5. Võhmas (3 p.).

Tartumaal: Oktoobripühade-eelsed laadad: 1. Tartus (4 p.), 3. Elvas (4 p.), 3. Mustvees (4 p.), 3. Jõgeval (4 p.);

6. Kaareperes, 10. Jõgeval, 12. Kallastes, 21. Otepääl, 23. Mustvees, 24. Puhjas.

Valgamaal: Oktoobripühade-eelsed laadad: 2. Valgas (5 p.), 4. Tõrvas (3 p.).

Võrumaal: 3. Võrus (Oktoobripühade-eelne laat, 3 p.); 5. Antslas, 10. Räpinas, 16. Põlvas, 18. Kanepis, 23. Antslas, 24. Räpinas, 29. Võrus.

DETSEMBER

Virumaal: 3. Sillamäel, 6. Ahtmes, 10. Vasknarvas, 17. Kohtla-Järvel, 23. Kiviõlis, 28. Rakveres (2 p.).

Järvamaal: 7. Tamsalus, 9. Järva-Jaanis, 11. Rakkes, 14. Tüiril, 16. Koerus, 18. Lehtses, 20. Aegviidus, 22. Paides, 28. Tapal, 29. Amblas, 30. Paides.

Harjumaal: 1. Juurus, 10. Jüris, Rae v., 10. Kohilas, 12. Kaseperes, Padise v., 16. Nissis, 17. Kosel, Ravila v., 17. Raplas, 20. Loksal, Kõnnu v., 22. Keilas; 20. Tallinnas (Uusaasta-eelne laat, 11 p.).

Läänemaal: 2. Linnamäel, Oru v., 8. Varblas, 12. Martnas, 14. Ristil, Piirsalu v., 20. Märjamaal, 21. Lihulas, 22. Haapsalus, 27. Kullamaal, 28. Paliveres, Taebla v.

Hiiumaal: 21. Kärddlas.

Saaremaal: 7. Orissaares, 15. Leisis, 20. Kuressaares, 25. Kihelkonnal.

Pärnumaal: 1. Abja-Paluojaal, 8. Hiiekõnnus, Lelle v., 10. Kilingi-Nõmmes, 14. Vändras, 19. Mõisakülas, 21. Pärnu (Uusaasta-eelne laat, 2 p.).

Viljandimaal: 7. Viljandis, 16. Põltsamaal.

Tartumaal: 2. Tartus, 7. Kallastes, 10. Sadalas, 14. Peipsiääre v., 15. Jõgeval, 16. Otepääl, 19. Elvas, 21. Mustvees, 28. Kavastus, 29. Tartus (Uusaasta-eelne laat, 2 p.).

Valgamaal: 1. Valgas (Detsembri suurlaat, 6 p.), 2. Tõrvas, 28. Valgas.

Võrumaal: 1. Räpinas, 7. Antslas, 8. Võrus, 14. Põlvas, 22. Võrus, 22. Räpinas, 28. Antslas.

Eesti NSV Riikliku Kirjastuskeskuse Müügikeskuse raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplused ning hulgemüügibaasid

I. Täieliku sortimendiga raamatukauplused, kust saab osta või postiga tellida kõiki Eesti NSV-s müügil olevaid uusi eestikeelseid raamatuid.

A s u k o h t		T e l e f o n
Tallinn, Pärnu mnt. 10	„RAHVAÜLIKOOL“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Tallinn 436-82
Tartu, Ülikooli tn. 15	„AKADEEMILINE RAAMAT“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Tartu 35-19

II. Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplused Tallinnas.

Jaama tn. 1 (Tallinn-Nõmme)	„RAHVAÜLIKOOL“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikaupluse Nõmme osakond	04/558
Kinga tn. 6	„LUGEMISVARA“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	—
Narva mnt. 30	„RAHVARAAMAT“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	—
Pikk tn. 9	„TALLINNA RAAMATUANTIKVARIAAT“ Tarvitatud raamatute ost ja müük	435-65
Pärnu mnt. 6	„AGRONOOM“ Raamatukauplus	—
Pärnu mnt. 6	„BÜROOTARVE“ Kirjutusmaterjalikauplus ja büroo- masinate parandus	—
Pärnu mnt. 10	„NÕUKOGUDE RAAMAT“ Venekeelsete raamatute kauplus	426-91
Pärnu mnt. 28	„TÖÖKOOL“ Raamatu-, kirjutusmaterjali- ja õppe- vahendite-kauplus	438-97
Väike-Karja tn. 12	„AGRONOOM“ Rakendustrükiste kauplus	—

III. Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplused maakonnalinnades ja tööstusalevites.

Elva, H. Heidemanni tn. 42	„AKADEEMILINE RAAMAT“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikaupluse Elva osakond	—
Haapsalu, Karja tn. 6	„LÄÄNE“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Haapsalu 84
Kiviõli, Kiriku tn. 12	„KIVIÕLI RAAMATUKAUPlus“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Kiviõli 58

Asukoht		Telefon
Kohtla-Järve, Turuplats 5	„KOHTLA-JÄRVE RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	—
Kuressaare, Lossi tn. 3	„KURESSAARE RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Kuressaare 1-21
Kärdla, Põllu tn. 1	„KÄRDLA RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	—
Lihula, Tallinna mnt. 44	„LÄÄNE“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikaupluse Lihula osakond	Lihula 46-b
Märjamaa, Pärnu mnt. 27	„TÖÖKOOL“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikaupluse Märjamaa osakond	Märjamaa 44-b
Narva, Kreenholmi 15	„NARVA RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	—
Paide, Turg 9	„PAIDE RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Paide 2-81
Põltsamaa, V. Kingissepa tn. 7	„PÕLTSAMAA RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Põltsamaa 35
Pärnu, Kalevi tn. 41	„PÄRNU RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Pärnu 1-75
Pärnu, Tallinna tn. 11	„PÄRNU II RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Pärnu 7-74
Pärnu, Riia tn. 43	„PÄRNU RAAMATUKAUPLUS nr. 3“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Pärnu 1-84
Rakvere, Turuplats 2 ja Laada tn. 3	„RAKVERE RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Rakvere 4-55
Rapla, Tallinna mnt. 2	„TÖÖKOOL“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikaupluse Rapla osakond	Rapla 95
Suure-Jaani, Ilmatari tn. 3	„ÕPISTU“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikaupluse Suure-Jaani osakond	—
Tapa, Lillaka tn. 18	„TAPA RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Tapa 41
Tartu, Riia tn. 35	„AKADEEMILINE RAAMAT“ Venekeelsete raamatute osakond	—
Tartu, Suurturg 16	„KIRJAVARA“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Tartu 44-53

Asukoht		Telefon
Tartu, 21. Juuni puies- tee 37	„TARTU RAAMATUANTIKVARIAT“ Tarvitatud raamatute ost ja müük	—
Tarvastu- Mustla, Posti tn. 31	„ÕPISTU“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikaupluse Tarvastu-Mustla osakond	Tarvastu- Mustla 65
Tõrva	„VALGA RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikaupluse Tõrva osakond	—
Türi, Viljandi tn. 7	„PAIDE RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikaupluse Türi osakond	—
Valga, Võidu tn. 5	„VALGA RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Valga 1-46
Viljandi, Lossi tn. 28	„ÕPISTU“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Viljandi 6-74
Viljandi, Tartu tn. 6	„KIRJANDUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Viljandi 3-33
Võru, Jüri tn. 5-c	„VÕRU RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus	Võru 1-31
Vändra, Pärnu-Paide mnt. 58	„PÄRNU RAAMATUKAUPLUS“ Raamatu- ja kirjutusmaterjalikaupluse Vändra osakond	Vändra 26

IV. Hulгимүүгibaasid.

Tallinn, Väike- Karja tn. 12	TALLINNA RAAMATUTE HULGI- MÜÜGIBAAS Tallinnas ilmunud raamatute hulgi- müük kõigile raamatukauplustele	Tallinn 441-30
Tartu, Ülikooli tn. 18	TARTU RAAMATUTE HULGIMÜÜGI- BAAS Tartus ilmunud raamatute hulгимүүк kõigile raamatukauplustele	Tartu 35-13
Tallinn, Pärnu mnt. 10	VENEKEELSETE RAAMATUTE HULGIMÜÜGIBAAS „NÕUKOGUDE RAAMAT“ Venekeelsete raamatute hulгимүүк	Tallinn 426-91
Tallinn, Nigulis- te tn. 6 (end. Kuninga tn. 6)	„TALLINNA BIBKOLLEKTOR“ Raamatukogude varustamine	Tallinn 443-82
Tallinn, Suur- Karja tn. 23	PABERI JA KIRJUTUSMATERJALI HULGIMÜÜGIBAAS Paberi ja kirjutusmaterjali hulгимүүк RKK Müügikeskuse raamatu- ja kir- jutusmaterjalikauplustele	Tallinn 424-41

SISUKORD

NSV Liidu hümn	4
Eesti NSV hümn	5
Riiklikud pühad ja tähtpäevad	6
Astronoomilisi andmeid	6
Tabelkalender 1949. aastaks	7
Kalendaarium ja tähtpäevi kuude kaupa	8
Suuri ülesandeid meie põllumajanduses	32
Meie vennasvabariigid NSV Liidus	38
Mitšuurinliku bioloogiateaduse võidukäik	51
Kliment Arkadjevitš Timirjazev	54
V. R. Viljams — suur Nõukogude agronoom	56
Ivan Vladimirovitš Mitšurin	58
Akadeemik T. D. Lõssenko mitšuurinliku õpetuse suure edasiarendajana	59
Akadeemik Johan Eichfeld	61
Julius Aamisepp	62
Mihkel Pill — rahva seast võrsunud sordiaretaja	63
Karl Isak — sotsialistliku töö kangelane	65

Ilukirjanduslik osa

Rohke saagi meister (luuletus) — <i>D. Vaarandi</i>	66
Umbrohi (jutustus) — <i>O. Tooming</i>	67
Töö ja võitlus (luuletus) — <i>P. Rummo</i>	74
Kevade laul (luuletus) — <i>K. Merilaas</i>	74

Põllumajandusliku nõuande osa

Põllumajanduslike tööde kalender	75
Eesti NSV kolhooside saavutusi 1948. aastal	85
Kolhoosist ja tema organitest	89
Töönormid ja normpäevad kolhoosides	93
Masina-traktorijaama ülesanded kolhoosis	95
Põllumajandusliku ühistegevuse ülesannetest ja tegevusest	98
Maa tarbijate kooperatiivi ülesandeid kolhooside ja üksiktalude varustamisel	101
Agro- ja zootehnilise nõuande- ja propagandatöö eesrindliku nõukogude bioloogiateaduse alusele	102
Kolhoosiasulatest	104
Hoonete kohandamisest kolhoosi veise- ja vasikalautadeks ning nende sisustamisest	105
Elekter kolhoosides	112
Uusi masinaid põllumajanduses	115
Andmeid NSV Liidus toodetavate põllumajanduslike masinate kohta	119
Muld ja selle harimine	123
Väetamine ja väetamisnormid	127
Melioratsioon ja uudismaa ettevalmistamine harimiseks	131
Külvis standardid ja külvimäärad	133
Paremad tera- ja kaunviljasordid	134
Seemnepõllud ja sordiseemnekasvatust	135
Heinaseemne külvisegude tabel	136
Heinaseemne kasvatamine	137
Taimehaiguste ja -kahjurite tõrjevahendid	138
Eeltoid puuvilja- ja marjaaias rajamiseks	140
Maaharimisest ja väetamisest puuviljaaias	143
Andmeid kõõgiviljandusest (tabelid)	144
Mesindusest	146

Kolhooside ühisloomakasvatusest	149
Söödabaasi organiseerimisest	151
Silosööt	153
Karjamaa kasutamine ja hooldamine	155
Põllumajanduslike loomade tiinuse kalender	156
Kuidas hoida koduloomi haigestumisest	158
Esmaabi loomade õnnetus- ja haiguspuhkudel	158
Ravimid ja riistastik	159
Veiste eluskaalu määramine rihmmõõtude abil	161
Likvideerida loomade ahtrus	162
Tööhobuste kasutamisest	164
Lambakasvatusest	165
Seakasvatusest	166
Linnukasvatusest	167

Käsiraamatu osa

Põllumajandussaaduste riiklikud müügikohustused	169
Juriidiline konsultatsioon	173
Haigustest hoidumine ja esmaabi	177
Koduapteek	180
Tarvilikke raamatuid	181
Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi süsteemi kuuluvaid asutusi ja ettevõtteid	187
Eesti NSV Sovhooside Ministeerium	190
NSV Liidu Varumisinisteeriumi süsteem	191
Asutusi ja ettevõtteid Põllumajandusliku Ühistegevuse Keskliidu süsteemis	193
ETKVL struktuur, ülesanded ja aadressid	194
Eesti NSV põllumajanduslikud uurimisasutused	195
Põllumajanduslikud õppeasutused	198
Mõõdud ja kaalud	202
Võrdlev tabel	203
Massitabel ümmarguste metsamaterjalide kuupimiseks	204
Söödavarude arvelevõtmine	205
Postitariife	208
Laadad Eesti NSV-s 1949. a.	209
Eesti NSV Riikliku Kirjastuskeskuse raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplused ning hulgibaasid	214
Kalendri sisukord	217

Kaanejoonise valmistanud O. Kangilaski

Vastutav toimetaja A. Talvoja

Koostaja H. Sarv

Tehniline toimetaja E. Ridala

Сельскохозяйственный календарь-справочник 1949

На эстонском языке

Ladumisele antud 30. X 1948. Trükkimisele antud 25 XI 1948. Paber 61×86 cm 1/16. Trükitäht 25 000. Trükitähti trükipoognas 71 136. Trükipoognaid 13,75. Arvutuspoognaid 22,63.

MB-09117. Tellimise nr. 1605. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk tn. 54/58.

PÕLLUMAJANDUSLIKU KALENDER- KASIRAAMATU LUGEJALE

RK „Poliitiline Kirjandus“ palub Teid kalendri kasutamisel üleskerkivad soovid ja arvamused märkida käesolevale lehele. Hiljemalt 1. juunil 1949. a. lõigake see leht joont mööda välja, keerake kokku, sulgege 40-kop. postmargiga ja laske postkasti. Ruumi puudusel kasutage lisalehti ja kirjaümbrikut. Kirjastus püüab võimalust mööda arvestada lugejate soove ja arvamusi põllumajandusliku kalendri koostamisel 1950. aastaks.

1. Missugused artiklid ja osad kalendrist Teile eriti huvi pakkusid?

.....

.....

.....

2. Missuguseid puudusi leiate kalendris avaldatud materjalides ja artiklites?

.....

.....

.....

3. Missuguseid muudatusi ja täiendusi soovite näha 1950. aasta põllumajanduslikus kalendris?

.....

.....

.....

4. Muid soove ja märkusi

.....

.....

.....

(Täitmise kuupäev)

(Allkiri)

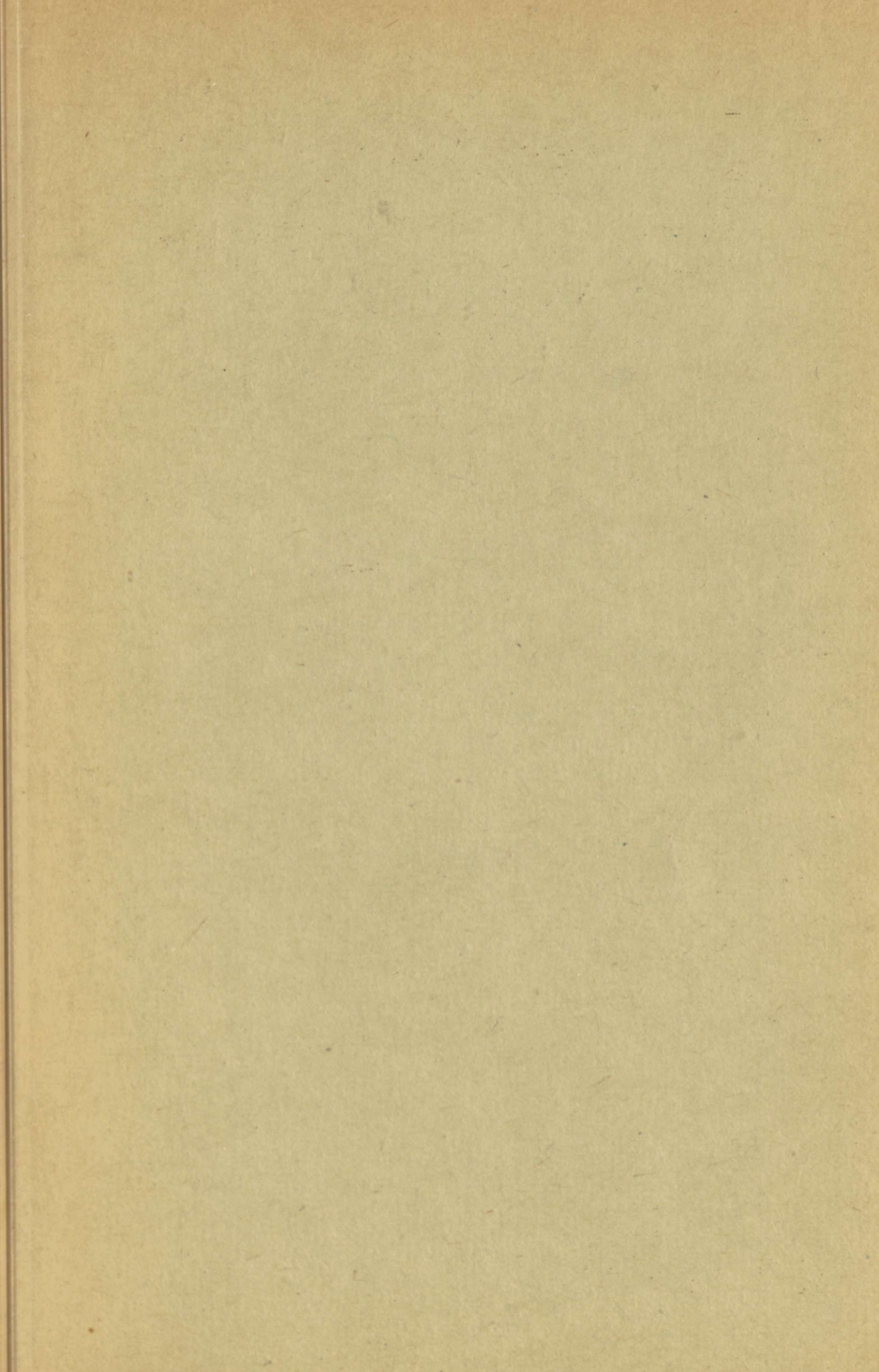
TALLINN,

Pärnu mnt. 10—3

RK „POLIITILINE KIRJANDUS“

„Põllumajandusliku kalender-käsiraamatu“
toimetusele

40-kop.
postmark

Rbl. 5.—

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00816384 4

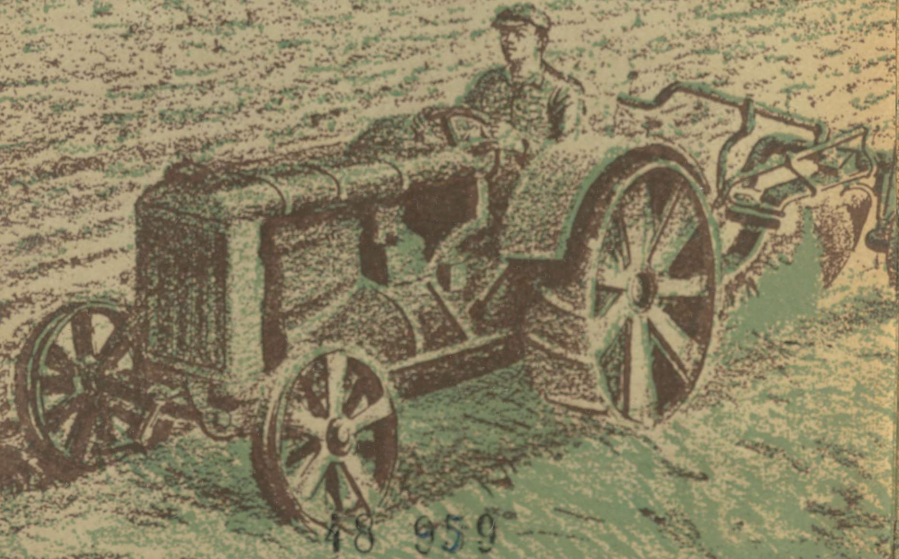
48 959

Rbl. 5.—

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00816384 4

PÕLLUMAJANDUSLIK KALENDER-KÄSIRAAMAT 1949

PÕLLUMAJANDUSLIK KALENDER-KÄSIRAAMAT 1949

